463P

CARPICA

XXII

1991

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

1447 1982

MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE „IULIAN ANTONESCU“ BACĂU

463P/1938

CARPICA

XXII

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CARPICA

Vol. I — 1968
Vol. II — 1969
Vol. III — 1970
Vol. IV — 1971
Vol. V — 1972
Vol. VI — 1973—1974
Vol. VII — 1975
Vol. VIII — 1976
Vol. IX — 1977
Vol. X — 1978
Vol. XI — 1979
Vol. XII — 1980
Vol. XIII — 1981
Vol. XIV — 1982
Vol. XV — 1983
Vol. XVI — 1984
Vol. XVII — 1985
Vol. XVIII —
XIX — 1986—1987
Vol. XX
Vol. XXI } 1991
Vol. XXII

Coperta : Ion Ionescu de la Brad (1818—1891)

CARPICA

Publicație a Muzeului Județean de Istorie „IULIAN ANTONESCU", Bacău.
Str. N. Titulescu Nr. 23
Cod 5500, BACĂU — ROMÂNIA

CARPICA

Revue du Musée d'histoire de Bacău.
La rue N. Titulescu, Nr. 23
5 500, BACAU — ROMÂNIA

Redactor responsabil : VIOREL CĂPITANU
Secretar științific : IOAN UNGUREANU

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CARPICA XXII

CULTURĂ ŞI CIVILIZAŢIE

SUMAR

PAUL PALTĂNEA, Din corespondenţa inedită a lui Costache Negri 7
CRISTINA RADULIAN, Unirea reflectată în arta plastică 27
DORINEL ICHIM, Expoziţia de etnografie din oraşul Comăneşti 29
VIOREL SAVIN, Funcţii şi cerinţe ale casei-muzeu în etapa actuală 39

CENTENAR „MIHAI EMINESCU" — 1989

IOAN DĂNILĂ, Lipova — loc înveşnicit de paşii poetului 49
ION ROTARU, Eminescu în viziunea poeţilor români de azi 54
VASILE ROBCIUC, Traduceri eminesciene din teatrul european 64
DUMITRU TĂTARU, Preocupări geografice la Mihai Eminescu 66
ALEXANDRA-CRISTINA PĂUNESCU, „Românismul" — O societate culturală şi patriotică 68

CENTENAR „VASILE ALECSANDRI" — 1990

IOAN DĂNILĂ, Mereu al românilor — Vasile Alecsandri 93
NICOLAE DABIJA, Unire în spirit 95
ION ILIESCU, Omagiu bibliofil unui alt luceafăr 97
MARIN COSMESCU, Obîrşia poetului Vasile Alecsandri 101
MARIN COSMESCU, Iancu Gheorghiu Budu, un entuziast unionist băcăuan 107

CENTENAR ION IONESCU DE LA BRAD — 1991

GHEORGHE BURLACU, ION MĂZĂREANU, Satul Brad, baştină şi moşie a Isăceştilor şi Ioneştilor 117

IN MEMORIAM

EUGEN ŞENDREA, Mariana Cretzu — Medeleni 157

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

VIOREL CĂPITANU, Iulian Antonescu, ctitor al muzeelor din județul Bacău 163
B. MUNTE. Un făuritor exemplar — pionier al muzeelor băcăuane : Iulian Antonescu 167
VASILE URSACHI, Iulian Antonescu o mare personalitate a zilelor noastre 171
SEVER DUMITRAȘCU, Un om și un suflet : Iulian Antonescu 173
ZENOVIA BOGZA, Iulian Antonescu — o personalitate marcantă a afirmării spiritualității românești. 175
EPIFANIE COZĂRESCU, Iulian Antonescu și muzeul spitalului din Roman 179
CRISTIAN VLĂDESCU, CAROL KÖNING, Un mare prieten al oamenilor. Iulian Antonescu 181
MARIA DULGHERU, EUGEN STĂNESCU, Iulian Antonescu, un mare cercetător al trecutului istoric al românilor 183
VASILE BARBU, A fost un om 185
MARCEL DRAGOTESCU, Un apostol al muzeografiei românești — Iulian Antonescu 187
PAUL ȘADURSCHI, Amintiri despre domnul Iulian Antonescu 191
ALEXANDRU ARTIMON, Gînduri despre Iulian Antonescu 193
AUREL MOLDOVEANU, Iulian Antonescu, un neobosit ctitor de muzee 195
IOAN UNGUREANU, Așa l-am cunoscut pe Iulian Antonescu 198

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CARPICA XXII

CULTURE ET CIVILISATION

SOMMAIRE

PAUL PALTÂNEA, Sur la correspondance inédite de Costache Negri 7
CRISTINA RADULIAN, L'Union reflétée dans l'art plastique 27
DORINEL ICHIM, L'exposition de l'étnographie de la ville de Comăneşti 29
VIOREL SAVIN, Fonctions et exigences du musée memorial dans l'étape actuelle 39

CENTENAIRE „MIHAI EMINESCU" — 1989

IOAN DĂNILĂ, Lipova — lieu perpétué par les pas de poète 49
ION ROTARU, Eminescu dans la vision des poètes roumains d'aujourd'hui 54
VASILE ROBCIUC, Intérpretations eminesciens du théatre européen 64
DUMITRU TATARU, Préocupations geographiques chez Mihai Eminescu 66
ALEXANDRA-CRISTINA PĂUNESCU, „Românismul" — une société culturelle et patriotique 68

CENTENAIRE „VASILE ALECSANDRI" — 1990

ION DĂNILĂ, Toujours aux roumains, Vasile Alecsandri 93
NICOLAE DABIJA, Union dans l'ésprit 95
ION ILIESCU. Hommage bibliophile à un autre génie 97
MARIN COSMESCU, L'origine du poète V. Alecsandri 101
MARIN COSMESCU, Iancu Gheorghiu — Budu, un enthousiaste unionist de la ville de Bacău 107

CENTENAR „ION IONESCU DE LA DRAD" — 1991

GHEORGHE BURLACU, ION MĂZĂREANU — Le village de Brad, origine et domaine des Isăceşti et Ioneşti 117

IN MEMORIAM

EUGEN ŞENDREA, Mariana Cretzu — Medeleni 157

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

VIOREL CĂPITANU, Iulian Antonescu, fondateur des musées de départ de Bacău 163
B. MUNTE, Un createur exemplarine-pionnier des musées de Bacău : Iulian Antonescu 167
VASILE URSACHI, Iulian Antonescu — une grande personalité des nos jours 171
SEVER DUMITRAȘCU, Un homme et une âme : Iulian Antonescu . 173
ZENOVIA BOGZA, Iulian Antonescu, une personalité toujours vivante de l'affirmation de la culture roumaine 175
EPIFANIE COZĂRESCU, Iulian Antonescu et le musée de l'hôpital de Roman . 179
CRISTIAN VLĂDESCU, CAROL KÖNING, Un graand ami des homes, Iulian Antonescu 181
MARIA DULGHERU și EUGEN STĂNESCU, Iulian Antonescu — un grand investigateur du passé historique des roumains 183
VASILE BARBU, A été un Homme 185
MARCEL DRAGOTESCU, Un missionaire de la muséographie roumaine — Iulian Antonescu 187
PAUL SADURSCHI, Mémoires sur monsieur Iulian Antonescu . . . 191
ALEXANDRU ARTIMON, Réflexions sur Iulian Antonescu 193
AUREL MOLDOVEANU, Iulian Antonescu. un infatigable fondateur des musées 195
IOAN UNGUREANU, Ainsi j'ai connu Iulian Antonescu 198

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

DIN CORESPONDENȚA INEDITĂ A LUI COSTACHE NEGRI

de PAUL PALTANEA

Scrierile lui Costache Negri, inclusiv corespondența sa familială și particulară, au fost reeditate în 1966 [1]. Editorul Emil Boldan, din motive pe care nu le precizează, în „notă asupra ediției", a omis să includă, în ediția pe care a îngrijit-o, o parte din corespondența editată [2] și inedită.

---

1 C. Negri, *Scrieri*, text ales... de Emil Boldan, București, 1966, I, LXXXII+ 209 p., II, 512 p. Vezi și A. Pippidi. *Cu prilejul unei ediții recente a scrierilor lui C. Negri*, în *RITL*, 17, 1968, 1, p. 149—147.

2 Amintim scrisorile : C. Negri către Maria Razu, Ralu și Caliopi Negre, 1836—1837, Bacău (Mihail I. Kogălniceanu, *Știri noi despre viața și activitatea lui Ludovic Steege*, în *AR*, IX, 2, 1944, p. 252—254). C Negri către Ecaterina Negre, 19 decembrie 1839 (*Ibidem*, 258—259), 18 30 mai 1841, Veneția (*Ibidem*, p. 264). C. Negri către Ludovic Steege, 30 iulie 1841, Iași (*Ibidem*, p. 265—266). C. Negri, L. Rosetti, V. Alecsandri către N. Bălcescu, 25 iulie 6 august 1848, Cernăuți, autograf C. Negri (I. Mușlea, *O scrisoarea inedită a lui Alecsandri și C. Negri către Bălcescu*, în *GR*, 1937, 5, p. 558, 562 ; Ștefan Meteș, *Din relațiile și corespondența poetului Gh. Sion cu contemporanii săi*, Cluj, 1939, p. 178—179). C. Negri către D. Bolintineanu, 22 mai 3 iunie 1861, Constantinopol (*RI*, X, 1924, p. 202—204). C. Negri către Catinca Negri, 12 aprilie 1865, Constantinopol (*Arhiva*, XIV, 1903, p. 178—179 ; *RI*, I, 1915, p. 76—77). C. Negri către Carol Davila, 2 martie 1866 (BARSR. S. 6 LXVI : Elena Perticari Davila, *Din viața și corespondența lui Carol Davila*, București, 1935, p. 156). C. Negri către Alexandru Lupașcu, 12 ianuarie 1869, Ocna (G. Missail, *Constantin Negri*, București, 1877, p. 315—320). C. Negri către redacția ziarului *Dreptatea*, 22 martie 1869, Iași (*Dreptatea*, II, nr. 121, 27 martie 1869, p. 2). C. Negri către M. Costache — Epureanu, noiembrie 1870, T/îr/g/u/ Ocna (Gh. Munteanu — Bîrlad, *Cincizeci de ani de la moartea lui Negri*, în *ALA*, VII, nr. 310, 14 noiembrie 1926, p. 2). C. Negri către Gh. Sion, 22 februarie 1871 (Șt. Meteș, *op. cit.*, p. 180—181) C. Negri către Gh. Panaiteanu, 29 iulie 1871, T/îr/g u Ocna (A. D. Atanasiu, *Colecția Costache Negri în Pinacoteca din Iași*, în *Arhiva*, XVIII, 1907, p. 25). C. Negri către Gh. Panaiteanu, 3/15 octombrie 1871 (*Ibidem*, p. 26). C. Negri către Iraclie Porumbescu, 17 februarie 1872, Ocna (*Drapelul*, Iași, nr. 19, 6 februarie 1889, republicată în *Uricariul*, VIII, 1889, p. 340—341 *Gazeta Bucovinei*, III, nr. 101, 23 decembrie 1893 *Fond și formă*, II, 1944, p. 10—13). C. Negri către Gh. Panaiteanu, 28 februarie 1872, Ocna (A. D. Atanasiu, *op. cit.*, p. 113—114). C. Negri către Gh. Sion, 30 martie 1872 (Șt. Meteș, *op. cit.*, p. 182). C. Negri către Titu Maiorescu, 3 iunie 1874, Ocna (A. D. Atanasiu, *op. cit.*, p. 162). C. Negri către Iacob Negruzzi, 8 iunie 1875, Ocna (I. C. Negruzzi, *Autografe române*, în *AAR. MSL*, s. III, t. I, 1924, p. 6, republicată în I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, II, București, 1932, p. 6).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Ne referim, desigur, la corespondența politică editată, din păcate selectiv, tot de E. Boldan [3].

Am publicat, cu alt prilej, cîteva scrisori inedite adresate administratorului moșiilor Ecaterinei Vogoride — Ruspoli, lui Manolache Costache — Epureanu, Costache Rosetti — Tețcanu [4] și Alexandrinei Ghica [5]. Adăugăm acum alte scrisori inedite trimise lui M, Kogălniceanu [6], Gh. Asachi, fraților Alexandru, Dumitru, Larscăr, Răducanu Rosetti și unor membri ai familiei.

Prima scrisoare, din cele cinci expediate de C. Negri lui M. Kogălniceanu, este nedatată, dar fiind adresată „Domnului colonel Mihail Cogălniceanu" ar putea fi din perioada 3 noiembrie 1852, cînd acesta are rangul de colonel, și 10 mai 1853, data demisiei din armată [7]. Scrisoarea este în legătură cu una din multele călătorii făcute de Negri la mănăstirile din munții Neamțului și mai ales la Văratec, unde trăia sora lui, Evghenia, călugărită la 15 august 1836 [8].

Următoarea scrisoare (Anexa II) se referă la preocupările lui Kogălniceanu de a găsi un plasament mai bun postavului fabricat la Tîrgu Neamț. Fabrica de postav, înființată în 1854, avea, la început, o producție de 4 000 — 5 000 de coți pe lună [9], pentru a cărui desfacere Kogălniceanu apelează și la Negri, care se afla la Constantinopol ca să susțină hotărîrea domnitorului Grigore Al. Ghica de a „seculariza" 2/3 din veniturile mănăstirilor închinate [10].

---

3 *Alexandru Ioan Cuza și Costache Negri. Corespondență.* Text ales... de Emil Boldan, București, 1980, XLVIII + 571 p. Vezi și recenzia noastră în *Anuar*, XIX, 1982, p. 221—223.

4 Paul Păltănea, *Costache Negri. Corespondență inedită*, în *Carpica*, III, 1970, p. 65—70 ; Idem, *Costache Negri. Scrisori către C. Rosetti-Tețcanu*, în *Carpica*, XVII, 1985, p. 209—225.

5 P. Păltănea, *Costache Negri către Alexandrina Ghica. Corespondență inedită*, în *Bibliotheca Valachica*. VIII, 1975, p. 349—368.

6 E. Boldan a inclus în ediția sa două scrisori ale lui Negri către Kogălniceanu, folosind textul publicat de profesorul Nicolae Bănescu *(Din corespondența lui M. Kogălniceanu*, în *Ramuri*, IV, 1909, p. 88—90), deși originalele acestor scrisori, din 16/28 ianuarie și 14/26 februarie 1816, se găsesc în colecțiile Bibliotecii Academiei R.S.R. Privitor la aceste două scrisori, E. Boldan precizează că au fost transcrise de N. Bănescu „după ms. 1164 frantuzesc, aflat la Biblioteca Academiei Române ; noi n-am putut găsi manuscrisul" (C. Negri, *Scrieri*, II, p. 467). De fapt, N. Bănescu a citat manuscrisul românesc 1164 de la BARSR cu indicația „Originalul în franțuzește". Aceasta l-a indus în eroare pe E. Boldan, care putea constata, cu destulă ușurință, că această cotă nu privește manuscrisele franceze, ci pe cele românești.

7 Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu*, bibliografie, București, 1971, p. XL—XLI.

8 Paul Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, Iași, 1985, p. 28.

9 G. Zane, *M. Kogălniceanu întemeietorul marei industrii textile din România. București*, 1942, extras din *AR*, VII, 1941, p. 5. Alte referințe la L. Boicu, *Industria în Moldova între anii 1848 și 1864, în Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864*, București, 1963, p. 233—237 ; Gr. Chiriță, *Date noi privind fabrica de postav de la Tîrgu Neamț a lui M. Kogălniceanu*, în *Studii*, XVII, p. 1391—1407.

10 P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, p. 127—131.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Kogălniceanu mai vînduse postav pentru armata turcească [11] și nădăjduia ca prin intermediul lui C. Negri și Sadyk Pașa, care cumpărase postav de la Kogălniceanu în timpul războiului Crimeii, să obțină o ofertă avantajoasă. Kogălniceanu îi scrie lui Negri, la 14/26 septembrie 1855, cu rugămintea „Știu că ești foarte ocupat, dar poate vei găsi cîteva ceasuri ca să te informezi la Ministerul de Război al Turciei, dacă din întîmplare nu ar fi dispus să încheie un contract cu mine pentru o furnitură de postav". [12] Răspunsul lui Negri, din 27 septembrie 9 octombrie 1855, este plin de bunăvoință, dar și de părerea de rău că inițiativa lui Kogălniceanu „nu este deloc apreciată și susținută în Moldova". Pentru a da curs solicitării lui Kogălniceanu, îi cere eșantioane și îi propune să intre în legătură cu un „negustor român", C. Polichrony, un om de ispravă. [13] Dacă ar deschide un magazin la Constantinopol, ar face „afaceri strălucitoare." [14]

Negri persistă în ideea deschiderii unui magazin de desfacere la Constantinopol și în scrisoarea din 5/17 decembrie, aducînd ca argument îndemnul exprimat, în acest sens, de „toată lumea". În plus îi amintește de oferta făcută de doi negustori de la Constantinopol, care doreau să creeze un magazin de desfacere a produselor fabricii lui Kogălniceanu

Pînă la definitivarea acestei propuneri, reușește, printr-un intermediar francez, să prezinte eșantioanele oficialităților turcești. Îi comunică lui Kogălniceanu bunele aprecieri asupra calității produselor. dar și părerea că sînt mai scumpe decît postavurile franceze și belgiene. Kogălniceanu explică, într-o scrisoare, cauza acestei diferențe de preț. Postavul fabricat la Tg. Neamț era cu mult mai lat decît postavurile franceze și belgiene. La această dată, 19 decembrie, este dispus să intre în tratative cu intermediarul francez găsit de Negri, Violet, și chiar să reducă prețul. [15]

Probabil că tratativele lui Negri, la care s-au mai adăugat, desigur, și demersurile lui Kogălniceanu, cu ocazia vizitei la Constantinopol din ianuarie 1856 [16], au avut un rezultat pozitiv, căci la 28 august 1856, Kogălniceanu îi cere lui Negri „restul din înscrisul tău de două mii de ducați". [17] Bani reținuți, poate, din vînzarea produselor fabricii de postav.

---

11 L. Boicu, *Industria în Moldova*, p. 347.

12 Augustin Z. N. Pop, Dan Simionescu, *M. Kogălniceanu. Scrisori. Note de călătorie*, București, 1967, p. 59—60.

13 De la bancherul Constantin Polichronie a împrumutat N. Bălcescu, la 12/24 septembrie 1852, 50 de galbeni (G. Zane, *Aspecte noi ale vieții lui N. Bălcescu în lumina unor documente inedite*, în *Studii*, XIII, 1960, 1, p. 54).

14 Kogălniceanu îi răspunde lui Negri la 10/22 octombrie 1855, amintind primirea scrisorii pe care o publicăm (Augustin Z. N. Pop, Dan Simonescu, *M. Kogălniceanu. Scrisori. Note de călătorie*, p. 62—63).

15 *Documente privind Unirea Principatelor*, III, București, 1963, p. 59.

16 Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu*, p. XLII.

17 Augustin Z. N. Pop, Dan Simonescu, *M. Kogălniceanu. Scrisori. Note de călătorie*, p. 67—68 ; *Documente*, III, p. 137—138.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Producția mare a fabricii l-a obligat pe Kogălniceanu să caute și alte posibilități de desfacere. Face demersuri pe lîngă guvernul Moldovei și obține, în 1858, concesiunea furnizării postavului necesar echipării armatei. [18]

Scrisoarea trimisă lui Kogălniceanu, la 5 17 decembrie 1855, (Anexa III), mai relevă, încă o dată, multa modestie, mărturisită permanent de Negri, față de tot ce a înfăptuit pentru binele și prosperitatea țării.

„Steaua Dunării", prin condeiul redactorului ei, publicase un articol elogios la adresa lui Negri [19], pentru tratativele pe care le ducea, împreună cu D. Rallet, la Constantinopol, în chestiunea mănăstirilor închinate. Rallet este nemulțumit și Negri îi cere lui Kogălniceanu să facă cuvenita rectificare.

Kogălniceanu nu-i va urma îndemnul și în răspunsul trimis, la 19 decembrie, își justifică atitudinea „Je ne doute nullement de la bonne volonté de Ralleti mais dans une question aussi importante où les plus grands intérêts de notre pays sont engagés, Ralleti aurait dû consulter ses talents, ses connaissances, sa capacité réelle, avant d'aller à Constantinopole... Comme ami, à son retour, je lui ferai mes excuses ; comme redacteur, tout ce que puis faire c'est de me taire". [20]

Nu mai insistăm asupra aprecierilor lui Negri privind apariția ziarului unionist „Steaua Dunării". Le-a relevat, cu multă competență, în 1909, profesorul Nicolae Bănescu.

Scrisorile următoare (Anexele IV, V) sînt adresate lui Kogălniceanu — omul politic, prim ministru în răstimpul 30 aprilie 1860—17 ianuarie 1861. Insistența cu care Negri solicită o întrevedere la Galați, care a avut loc, probabil, la București [21], dovedește interesul pe care l-a depus pentru rezolvarea dificilei chestiuni a secularizării averilor mănăstirești.

---

18 Gr. Chiriță, *Date noi*, p. 1397.

19 C. Negri se referă în următoarele rînduri publicate de Kogălniceanu „De pe acum putem a ne rosti că o mai bună alegere decît aceea a Domnului C. Negri nu s-au putut face. Patriotismu, naționalismu luminatu, minte sănătoasă, rîvnă elocventă, și mai ales căldură de inimă, toate aceste calități D/omnul/ Ministru Lucrărilor Publice le posedează în gradul cel mai înalt, și guvernul n-au putut încredința în mîini mai demne acest mare interes al țării" *(Steaua Dunării,* I, nr. 15, 3 noiembrie 1855, p. 57).

20 BARSR, S. 74 (6) / DCCXLIX ; *Documente,* III, p. 58—59. Bolintineanu, în schimb, scrie despre Rallet : „Un esprit distingué, une instruction solide ne sont pas ses seules qualités ; son coeur et sa plume également, sont au service de sa Patrie". *(L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques,* Paris, 1856, p. 140. Vezi și P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri,* p. 134).

21 La 21 august / 2 septembrie 1861, Al. Plagino îi scrie lui V. Alecsandri că Negri este de cîteva zile la București (BARSR, ms. rom., 2253, f. 333 v). La această întrevedere se referă, desigur, „Réponse de M/onsieur/r Negry à la conversation tenue par lui avec M/onsieu/r Cogălniceanu", nedatat, scris pe un concept de telegramă (BARSR, S. 61 (3) / DCCXXIX). Mai amintim și alte două telegrame inedite adresate de Negri lui Kogălniceanu. Una, nedatată, se referă la „urgența obținerii Unirii definitive" (BARSR, S. 61 (4) / DCCXXIX). Cealaltă este din 20 iunie 1864, cînd îi anunță plecarea domnitorului Alexandru I. Cuza din Constantinopol cu vasul „Beyrouth (BARSR, S. 61 (2) / DCCXXIXi; P. Păltănea, *op. cit.,* p. 203 și urm.).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Scrisoarea către Gheorghe Asachi este un răspuns la o rugăminte a bătrînului dascăl, care îi cere sprijinul pentru obținerea unei „recompense naționale“[22] (Anexa VI). Scrisoarea trimisă lui Negri, care, se pare, nu s-a mai păstrat, a precedat atît cererea trimisă, în același scop, Senatului, cît și scrisoarea adresată domnitorului Alexandru I. Cuza la 8/20 februarie 1865 [23].

Nu a fost nevoie ca domnitorul Cuza să intervină în favoarea lui Asachi pe lîngă guvern, prezidat de Constantin Bosianu, sau pe lîngă Corpurile legiuitoare, pentru că cererea lui Asachi, citită în ședința din 5 februarie 1865 a Senatului, a fost susținută cu multă afecțiune de către deputați. N. Docan, de pildă, luînd cuvîntul, declară „D omnul/Asachi este cel dintîi care, pe lîngă alte fapte meritorie a înființat o tipografie și un jurnal și care s-a ocupat cu toată stăruința cu răspîndirea luminelor în țară... D umnea/lui e unul dintre aceia care merită recunoștința națiunii prin conduita și faptele sale“. Propune ca Senatul să ia în considerație cererea lui Asachi și s-o recomande guvernului pentru a i se acorda „o recompensă națională“. [24] Leon Ghica, în raportul prezentat „Comisiunii de petițiuni“, în ședința din 12 februarie 1865, precizează că Asachi „în adevăr de la 1813 la 1862 a servit Patriei. Numele său se vede figurînd cu demnitate în analele învățămîntului și ale „belelor arte române“. „Comisiunea de petițiuni“ recunoaște, în unanimitate, „că D omnul/G. Asaky a binemeritat de la Patrie și că cererea sa merită a fi recomandată cu deosebire guvernului“ [25] care, pentru moment, nu dă curs acestei propuneri. [26]

---

22 Domnitorul Grigore Al. Ghica dăduse dispoziții, la 20 august 1849, ca să i se acorde lui Gh. Asachi începînd cu 1 ianuarie 1850, „o pensie pe viață de 8.000 lei pe an“ (*Uricariul*, XIX, p. 304—305).

23 Scrisoarea fiind inedită o reproducem

Prea Înălțate Doamne,

D/omnul/ Eliad, întemeietorul celui întei jurnal în București, se bucură pentru aceasta de o pensie viageră de 24.000 lei pe an. Eu carile la 1829 ám fondat la Iași cea întîi foae intitulată Albina Română, am reclamat pentru mine asemine pensie, și Senatul în unanitate a declarat, în sesiunea anului trecut aice anexat în copie, că am binemeritat de la Patrie și de urgință a cerut a mi se acorda asemine pensie. Deși în mai multe rînduri pentru aceasta am reclamat la Ministerriul, totuși pînă acum nu am căpătat doritul rezultat.

A Înălțimei Voastre prea plecat și supus serv,
Gheorghe Asaky

Prin urmare, de tot plecat rog pe Înălțimea Voastră să binevoiti a ordona familiei prin care se va și constata că românii din ambele părți a Milcovului se bucură de analoage recompense pentru serviciele către comuna Patrie.
Iassi, 8/20 Fevr/uarie/1865

BARSR Arhiva Gh. Asachi — Th. Codrescu, I, Varia 2 a.

24 *Monitorul*, nr. 35, 16/28 februarie 1865, p. 165.

25 *Ibidem*, nr. 41, 23 februarie / 6 martie 1865, p. 190.

26 La 17/29 decembrie 1865 Gh. Asachi intervine, tot pentru această pensie, pe lîngă Nicolae Kretzulescu, președintele Consiliului de Miniștri (BARSR, S. 3 (2) / CCCXIX. Scrisoarea ne-a fost semnalată de N. A. Ursu căruia îi mulțumim și pe această cale. Vezi și S. 3 (1) / CCCIX.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Nu știm dacă Negri a mai avut prilejul să susțină, în vreun fel, cererea lui Asachi. Fusese ales deputat, în alegerile din noiembrie 1864, la Craiova, București, Iași, Galați și Tecuci, dar a acceptat numai mandatul de deputat al orașului Galați. Era la Constantinopol în acest timp și se reîntoarce în țară după 8/20 ianuarie 1865, „pentru a aduna mai multe acte trebuitoare întru rezolvarea cestiunii ce este a se da la Locurile sfinte, după secularizarea averilor mănăstirești". [27]

Cuvintele de multă prețuire adresate lui Asachi dovedesc că, ori de cîte ori are prilejul, Negri laudă, cu toată buna lui credință, meritele contemporanilor săi care au activat, în mod dezinteresat, pentru propășirea poporului român.

Dintre scrisorile adresate fraților Alexandru, Lascăr, Dumitru și Răducanu Rosetti [28] (Anexele VII, VIII, IX) mai interesantă este cea care se referă la activitatea lui Negri de culegător al poeziei populare.

Nu se poate preciza momentul în care Negri începe să se preocupe de adunarea poeziei populare, dar el este anterior anului 1844, cînd Negri avea transcrise versuri culese de la Nicolae cobzarul [29], stabilit, probabil, la Mînjina sau Blînzi. Este de presupus că Negri, după ce V Alecsandri devine „un membru deosebit de drag al familiei" sale, a continuat să-și manifeste interesul pentru poezia populară, cei doi prieteni discutînd adeseori despre mulțimea de „prejudețe și superstiții poetice" ale poporului nostru [30]. Asemenea discuții au continuat și în timpul exilului, în vara anului 1848, în Bucovina, la Cernăuca, moșia fraților Hurmuzachi [31]. Tot aici, Negri și Alecsandri au avut prilejul să asculte, cu vădită emoție, cîntecele țăranilor aduși de Iracle Porumbescu [32].

27 *Monitorul*, nr. 26 5/17 februarie 1865, p. 129.

28 Sînt fiii lui Răducanu Rosetti și ai Eufrosinei Manu (Radu Rosetti, *Familia Rosetti*, I, București, 1938, p. 195, 201—202, 207). Au fost printre prietenii apropiați ai lui Negri. Răducanu Rosetti cu Negri și M. Costache-Epureanu au inițiat „pe la 1847" o acțiune de protest împotriva domnitorului M. Sturdza, dînd foc acoperămîntului ce proteja stîlpul ridicat de domnitor în amintirea reconstruirii podului lui Ștefan cel Mare de la Borzești (Radu Rosetti, *Podul lui Ștefan din comuna Bogdana, județul Bacău*, în *CL*, XL, 1906, 10, p. 90). Lascăr este alături de Negri în toate acțiunile revoluționare din vara anului 1848 de la Brașov și Cernăuți. Pentru a-i fi de folos lui Răducanu, Negri, în calitatea lui de director al Departamentului Lucrărilor Publice, propune Sfatului Administrativ, la 6 iulie 1855, să se cumpere casele acestuia, pentru a strînge la un loc toate serviciile Departamentului (P. Păltănea, *op. cit.*, p. 119). Răducanu l-a ajutat și el pe Negri, în unele împrejurări dificile, împrumutîndu-l cu o mare sumă de bani (P. Păltănea, *Noi contribuții la biografia lui Costache Negri*, în *Danubius*, II—III, 1968, p. 145). Lascăr a fost unul dintre susținătorii alegerii lui Negri ca domn al Moldovei. De aceea a fost alături de V. Alecsandri, M. Costache-Epureanu și C. Rosetti-Tețcanu la facerea legatului prin care-i asigurau lui Negri posibilitatea de a candida în alegeri (P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, p. 169).

29 Al. Papadopol-Calimach, *Amintiri despre Costache Negri*, în *Revista nouă*, II, 1889, p. 450.

30 V Alecsandri, *Opere. Poezii*, I, text stabilit... de G. C. Nicolaescu G. Rădulescu-Dulgheru, București, 1965, p. 150.

31 Idem, *Opere. Proză*, IV, text ales... de G. Rădulescu-Dulgheru, București, 1974, p. 127—128.

32 Iraclie Porumbescu, *Amintiri*, Ediție îngrijită... de Nicolae Oprea, Cluj-Napoca, 1978, p. 195—196.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Probabil că după asemenea adunări sau în alte împrejurări, Negri scria versuri a căror inspirație folclorică este sigură, dacă nu cumva sînt chiar creații populare. Cîteva fragmente inedite, pe care le reproducem, s-au păstrat printre documentele rămase de la frații Hurmuzachi

„O, Moldovă maică țară
Pe cît ți-i soarta amară
Veniț/i/-a vremea vreodată
Să te știu de greu scăpată"

* *
*

„Păsărică păsăre a/
Încotro pleci draga me/a/
Așa sus prin nori zburând
Și-n văzduh duios cîntînd.
Du-te duci către ce a/ țară
Cu vîntul de primăvară,
Du-mi durerea pe-al tău zbor
Ce a/ de jale și de dor".

* *
*

„Dunăre soră măreață
Dăruim-va Domnul viață
Să-ți văd apa spumegată
Cu dușmani amestecată". [33]

Versurile populare pe care Negri le comunică fraților Rosetti au fost culese de la Nicolae cobzarul, cunoscut de aceștia cu prilejul unei vizite făcute la Mînjina [34]. Încurajat, poate, de Alecu Hurmuzachi, care, în septembrie 1849, începuse să publice în gazeta „Bucovina" studiul lui V. Alecsandri, „Românii și poezia lor" [35], Negri își consultă prietenii dacă ar putea să le publice tot în „Bucovina", „pentru faima lui Nicolai".

Nu cunoaștem opinia fraților Rosetti asupra versurilor culese de la Nicolae cobzarul, dar ele nu au fost publicate în „Bucovina". Poate Negri

33 BARSR, ms. rom., 3349, f. 95. W. von Kotzebue traduce „un cîntec popular" (Ein Volkslied) neinclus în colecția lui V. Alecsandri și pe care-l publicase „în strofe" C. Negri (*Rumänische Volkspoesie*, Berlin, 1857, p. 166—170).

34 Frații Rosetti au fost pentru prima oară la Mînjina, probabil, pe la începutul lui mai 1846 Au. venit însoțiți de V. Alecsandri (V. Alecsandri. *Scrisori. Însemnări*, Ediție îngrijită de Marta Anineanu, București, 1961, p. 170—171).

35 *Bucovina*, nr. 32, 30 septembrie 1849, p. 175—178, cu titlul *Poezia populară a românilor*.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

nu le-a trimis sau poate au ajuns la Alecu Hurmuzachi după ce gazeta „Bucovina" și-a încetat apariția, 20 septembrie 1850 [36].

Versurile lui Nicolae cobzarul erau însă pe placul lui Negri, care le-a transcris, cu cîteva modificări, intitulîndu-le „Doina". Sînt datate „1844, Mînjina". Al. Papadopol-Calimach a găsit la V. Alecsandri manuscrisul lui Negri [37], din care lipsea următoarea strofă

Lunca goală, răce, rară
Vinioa ce/a/primăvară
Cînd p/r/in răchi și p/r/in ponoară
Creștiț/i/-a frunza mai lată
Și potica mai umblată
Să-m/i / cîștig hrana din țară.

Chiar dacă nu mai avem, deocamdată, dovezi că Negri a continuat să se îndeletnicească cu culegerea poeziei populare, el a rămas un mare admirator și prețuitor al cîntăreților populari. Dovada o avem în cuvintele rostite la adunarea unionistă din 22 mai/3 iunie 1856 „Fiindcă s-au rostit aici cuvîntul de mari și mici, și fiindcă eu unul nu am făcut niciodată în inima mea o asemenea deosebire, propun să bem în sănătatea acestor feciori de ciobani și de plugari... cari luînd uniforma s-au făcut așa de buni muzicanți, încît se pot pune, fără rușine, alături și cu al altor neamuri civilizate". [38]

Scrisoarea redată, (Anexa X) adresată nepoților Alexandru și Nicu Negri ,fiii lui Nicolae Negri [39] și ai Mariei Krupenschi, este însoțită de manuscrisul poeziei „Blînzi, 26 noiembrie 1860", publicat de Nicu N. Negri [40]. E. Boldan nu a cunoscut acest manuscris cu însemnarea autografă „c ătre/ V/asile/ A/lecsandri/".

A N E X E

I

1852 octombrie 1 — 1853 mai 10 / C. Negri către M. Kogălniceanu. Dorește să-l întîlnească și speră că va accepta s-o viziteze pe sora lui, Evghenia, și alți prieteni care-l așteaptă neapărat.

/ 1852 octombrie 3 — 1853 mai 10 /

36 Alecu Hurmuzachi aprecia poezia scrisă de Negri, căci a publicat balada „Strigoiul" (*Bucovina*, I, nr. 3, 25 februarie / 9 martie 1849, p. 14—15). E. Boldan nu a cunoscut această primă publicare a baladei (C. Negri, *Scrieri*, II, p. 366).

37 Al. Papadopol-Calimach, *Amintiri*, p. 450; C. Negri, *Scrieri* I, p. 31—32, II, p. 378.

38 D. A. Sturdza, *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, III, București, 1889, p. 497—499.

39 Fiul lui Mihalache Negre și a Păunei Stamatin.

40 *Arhiva*, V, 1894, 7—8, p. 437. Textul poeziei din această scrisoare are unele versuri modificate, pe care le reproducem v. 5, Și duios adeșăori; v. 8, De dulce suflu-i topit; v. 16, Unde-i gîndu-mi priponit.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Mon cher Cogalnitchano,

Nous avons été trés contrariés d'être privés tous du plaisir de vous voir. On avait compté sur cela et l-on vous attendait avec force bons plats.

Le supérieur de Niamtzo a eu la bonté de m'envoyer sa voiture pour aller te voir. Aussi j'y vais ce soir et j'y passerai la nuit. Faîtes en sorte de venir nous y rejoindre pour que nous passions la nuit ensemble, après quoi demain ma soeur et ses amies vous attendent ici absolument.

Tout à vous
C. N/egry/

Domnului Colonel Mihalachi Cogălniceanu. La Neamț.
BARSR, S. 74 (8)/DCCXLIX

II

1855 septembrie 27 octombrie 9, Constantinopol. C. Negri către M. Kogălniceanu. Aștepta să-i trimită, prin E. Grenier, eșantioanele de postav lucrat la fabrica sa de la Tîrgu Neamț. Se bucură că „Steaua Dunării" va apare în curînd.

Le 27 septembrie / 9 / octobre / 1855, Constantinople

Mon cher Kogalnitchano !

Je suis vraiment bien etonné qu'au lieu de m'écrire seulement, vous ne m'ayez point aussi envoyé par Monsieur Grenier[41] vos échantillons avec les prix cotés sans d'autres préambules.

Vous devez cependant savoir combien je désire rendre service à vous surtout et à l'occasion de votre fabrique, qui n'est point appreciée et soutenue en Moldavie, comme elle devrait l'être, au grand regret de tous ceux qui désirent le bien de leur pays. Ainsi, mon cher hâtez vous de m'envoyer vos échantillons avec des prix raisonnables d'adord, et puis Dieu est bon, comme on dit ici.

J'irai avec, chez le Grand vizir et puis chez le Seraskier et je mettrai en avant tous les amis que j'ai ici dans cette affaire, extrêmement heureux de vous servir. Vous avez deux voies, d'abord la poste autrichienne, et puis le bateau à vapeur de Galatz. Je pense que vous feriez bien de vous servir de deux pour être plus sur ; et puis il y a les tatares du Prince dont[42] vous pourriez vous servir par l'entremise de Photino[43] de la Postelnitchia.

J'ai vu avec un bien grand plaisir que vous alliez faire paraître l'Étoile du Danube. Vous savez vous même qu'il n'y a pas de garçons chez nous qui ont plus de talent et d'instruction que vous-mais ne vous attaquez qu'aux choses et pas aux personnes, et ne perdez pas de vue le peu

41 Edouard Grenier, secretarul domnitorului Grigore Al. Ghica.
42 A scris inițial : par lesquels, pe care le-a șters.
43 Alexandru Fotino, director al Secretariatului de Stat, numit anterior Postelnicia.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

d'habitude que l'on a au pays de la presse ; car il faut compter avec son époque et le degré de notre échelle politique et sociale [44].

Voila les quelques mots que je me permets de vous dire la dessus, qui a toujours su ce que vous valliez. Il y a ici M/onsieu/r Baligot de Beyne [45] qui rédige la *Presse d'Orient*, notre grand ami — envoyez lui votre feuille, quand elle commencera à paraître, il vous enverra la sienne. C'est un garçon très intelligent aussi et qui nous veut beaucoup de bien. J'ai oublié de vous dire que le drap turc est bleu comme celui de nos soldats à peu près, mais d'une qualité *unter aller Kritik*, car après deux ou trois pluies il devient près que blanc et puis leurs manteaux sont d'une espéce de drap *aba* blanc-pris, plutôt vous m'enverrez vos échantillions et prix, mieux cela vaudra. On dépense un argent fou ici avec les soldats et malgré cela, ou peut-être à cause de cela, ils ont l'air de mendiants. Je vous mettrais en rapport avec un négociant roumain d'ici, *M/onsieu/r C. Polichrony, Cambour-Kan, Constantinople* qui est un bien brave garçon et qui se chargera bien volontiers de vos affaires d'ici. Dans ce même moment je parle avec quelques amis lesquels me disait que si vous aviez un dépôt de draps ici, vous feriez de brillantes affaires. Écrivez moi vite et n'oubliez pas de me parler des couvertures en laine aussi.

Mais adieu mon cher Cogalnitchano. Mes très humbles respects à votre Dame et croyez moi tout à vous.

BARSR, S. 74(3)/DCCXLIX.

III

1855 decembrie 5/17, Constantinopol. C. Negri către M. Kogălniceanu. Este mulţumit că în ţară a apărut un ziar politic, „Steaua Dunării". A tradus programul ziarului, care a apărut în „Presse d'Orient". Kogălniceanu nu ar trebui să-şi deschidă un magazin la Constantinopol pentru vînzarea postavului.

Le 5/17 décembre 1855, Constantinople

Mon cher Cogalnitchano,

Il faut qu'avant de vous parler de vos draps ou de toute autre chose je vous exprime ma satisfaction bien grande d'avoir vu enfin un journal au pays, sérieux, bien et sagement rédigé — en un mot — une feuille politique.

J'ai traduit votre programme et il paru dans la Presse d'Orient. Tant que vous ne vous en écarterez pas, que vous mettrez de sang froid et de l'impartialité dans vos apperçu, tant que vous tien — drez compte de

44 Pasajul referitor la „Steaua Dunării" a fost publicat de N. Bănescu, *Cum a fost primită apariţia foii „Steaua Dunării"*, în *Ramuri*, III, 1908, p. 382.

45 Negri îl cunoscuse, în 1846, la Paris, Baligot rămînînd un înflăcărat „luptător, fără încetare, pentru poporul şi interesele române" (E. Boldan, *L'Attitude de la Porte Ottomane envers l'Union des Principautés Roumaines, telle qu'elle a été vue par Arthur Baligot de Beyne*, în *RESFE*, XVIII, 1980, 4, p. 737. Vezi şi Arthur Baligot de Beyne, *Corespondenţă cu Alexandru Ioan Cuza şi Costache Negri*. Studiu introductiv de Emil Boldan, Iaşi, 1986, XXXVI + 403 p.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

la position politique et morale du pays, dérivant de ses malheurs antérieurs, L'Étoile du Danube entre des mains comme les vôtres ne peut qu'avoir un avenir très utile et bienfaisant pour le pays. Je vous offre moi-même mes minces services pour vous fournir, de temps en temps, quelques petits articles [46].

J'ai été très sensible aux bonnes paroles que vous dites de moi dans de vos numéros, mais elles ont mécontenté Monsieur Rallet, qui, partageant avec moi toutes les vicissitudes de notre mission byzantine, avait de même de droit de se voir cité dans une feuille comme la vôtre. Corrigez cela mon cher Cogalnitchano pour l'amour de moi et je vous en serai bien reconnaissant.

J'ai remis vos échantillons de draps à M/on/s/ieu/r Violet, député du commerce français d'ici, il les a fait voir au Grand vizir, au Seraskier, au Captain Pacha et au Grand maître de l'artillerie, partout on a trouvé la qualité très bonne, mais les prix de beaucoup superieurs à ceux de France et de Belgique. Il vous faudrait établir ici un magasin d'après à que me dit tout le monde. Au reste, Violet me doit voir ces jours-ci et m'apporter une réponse définitive. Je crois ne plus rester longtemps ici, et à mon retour nous combinerons quelques choses à propos de draps.

Tout à vous de coeur mon cher Cogalnitchano

C. Negry

Mes hommages très respectueux à Madame Cogalnitchano.

Mon cher Cogalnitchano,

Je rouvre ma lettre pour vous dire que deja on m'a proposée de ce charger d'ouvrier un magasin ici de vos produits. Ce sont des négociants d'ici, M/essieu/rs Joderman ca Marin, ainsi je vous prie de ne pas différer de m'envoyer immédiatement des échantillons de tous vos produits et quant aux prix vous me les indiquerez à moi dans votre lettre et vous ne les mettrez pas sur les échantillons. Dépêchez-vous et tout ira bien.

A vous de coeur

Tastu [47] et Grenier [48] sont arrivés.

BARSR, S. 74 (4-5) DCCXLIX

IV

1860 august 9/21, Constantinopol. C. Negri către M. Kogălniceanu doreşte mult să se întîlnească la Galaţi pentru a discuta modul în care trebuie să acţioneze în chestiunea secularizării averilor mănăstireşti.

---

46 Ambele pasaje au fost publicate de N. Bănescu, *op. cit.*, p. 382—383. Într-o altă scrisoare din 14/26 februarie 1856 (C. Negri, *Scrieri*, II, p. 198) Negri se oferă să colaboreze la „Steaua Dunării". S-ar putea ca Negri să fie „corespondentul" din Constantinopol care protestează în „Steaua Dunării" împotriva politicii Turciei de tergive sare a recunoaşterii alegerii domnitorului Alexandru I. Cuza (*Steaua Dunării*, nr. 51, 11 martie 1859, p. 198).

47 Eugène Tastu, consulul Franţei la Iaşi şi Bucureşti în 1855.

48 Pentru condiţiile neplăcute în care cei doi au călătorit de la Galaţi la Constantinopol, vezi *Steaua Dunării*, I, nr. 8, 18 octombrie 1855, p. 30.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Le 9/21 août 1860, Stambol

Mon cher Cogalnitchano,

Je décachete ma lettre pour vous dire que je viens de recevoir votre dépêche télégraphique. Je crois qu'il est urgent que nous ayons une entrevue à Galatz pour que je puisse vous mettre au fait de ce qui se passe ici et arranger en comun notre future ligne de conduite ; car nous n'avons pas à faire seulement avec les Grecs des Principautés, mais aussi avec les Grecs d'ici, avec la Porte et quelques ambassades.

Vous comprendrez donc qu'il est tout à fait nécessaire de nous bien entendre après ce que je vous aurais dit d'ici et une fois entendue ne pas céder d'une semelle, dussions nous tous nous rompre le sou. Il faudrait que dès à présent la presse s'occupa de la question des Grecs pour éclairer l'opinion de ceux qui n'en savent pas le premier mot et qui s'érigent en dictateurs. Je vous prie donc si vous le croyez nécessaire aussi de me faire savoir comment et quand nous pourrions nous voir, car après ce que j'ai déjà vu sur la forme seulement de cette question des Grecs, je comprends à ce qu'il faut nous attendre pour le fond lui-même.

Tout à vous

C. Negry

BARSR, S. 61(1)/DCCXXIX

V

1360 august 24 — septembrie 5, Constantinopol. C. Negri către M. Kogălniceanu. Transmite informații despre situația din Italia și Orientul mijlociu.

Le 24 août / 5 septembre 1860, Buyk-déré [49]

Mon cher Cogălniceano,

L'Europe va entrer, je crois, dans une ère de faits qui pour — raient bien lui en changer la face de fond en comble. Garibaldi va bientôt entrer dans Naples avec l'aide de la défection des troupes royales elles-mêmes [50]. Le Piémont craint qu'une fois là, cet habile condottière ne prolonge trop sa dictature et ne fasse quelque coup de tête qui le met dans la double alternative ou de rester en arrière sous ce dictateur ou de trop s'avancer avec lui ; en d'autres termes, ou de s'attirer la désaffection italienne fomentée par Mazzini qui réparaît, ou de se mettre sans y être encore préparé l'Autriche, la Prusse et tout la Deutsche Bund contre lui.

Il a été stipulé, paraît-il, à Toplitz [51] que la Vénétie devait être considérée comme faisant partie de l'Allemagne ainsi que Trieste, et que

49 O scrisoare către I. Ghica, din aceeași dată, conține informații asemănătoare (C. Negri. *Scrieri*, II, p. 159—160).

50 Garibaldi a intrat în Neapole în dimineața zilei de septembrie (*Cronaca della guerra d'Italia 1859—1860*, III, 1861, p. 190—192).

51 Se referă la întîlnirea din 9 septembrie 1813 dintre împăratul Austriei, Francisc I, al Rusiei, Alexandru I, și regele Prusiei, Frederic Wilhelm III.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

venant à être attaquée elle serait défendue par les forces combinées de la Confédération entière. La Prusse, d'apres ce que disent les journaux, a promis à l'Autriche de faire agréer à l'Angleterre cette décision. La France d'un autre côté qui a constamment proclamé la non intervention en Italie ne la souffrira point d'où qu'elle vienne et fera avancer ses légions tant en Italie que sur le Rhin. A la moindre étincelle donc, il y aurait un embrassement général en Occident.

Quant à l'Orient le danger est non moins éminent et c'est ici que la Russie aura beau jou. La Turquie croule vermoulue de tous côtés. Indépendamment de l'incapacité et de l'insuffisance de son gouvernement à maitriser les divers mouvements qui s'y opèrent en tous sens, il y a pour elle la question financière qui est plus grave que tout le reste. Tous ses revenus vendus d'avance pour 4-5 ans, la plupart de ses troupes non payées depuis deux ans presque — son papier subissant une baisse de 60 %, ses créanciers ne voulant plus attendre. Son dernier emprunt compromis ou plutôt rendu impossible par l'indignation suscitée par les masacres de Syrie — ayant recours aux derniers expediants. Tel est l'état actuel financier de ce pays. Il ne pourra pas durer selon le dire le tout le monde. Une guerre générale venant à éclater pour l'Italie, la Russie seule ne s'y engageant point, aura sans contredit toute l'attitude de faire ici ce qu'elle voudra et pourra. L'Angleterre qui a voté 300 millions pour fortifications et autres moyens de défense, à supposer que, contrairement à ce qui a été dit à Toplitz, reste neutre dant le conflit de la Peninsule, ne fera, cependant, pas à elle seule la guerre à la Russie. Il faut donc que nous ayons toutes ses éventualités en vue et que nous combinions dès à présent comment nous pourrions le mieux tirer notre épingle de ce jeu, en cas qu'il se réalise.

La Convention pour la l'occupation de la Syrie n'a point été signée ; la Russie a demandé qu'à l'instar de la Commission internationale d'enquête sur les événements de la Syrie, il y en eût une autre, comme déjà elle l'avait demandé antérieurement, qui s'occupa de même d'une enquête sur le sont des chrétiens de la Turquie d'Europe. C'est à cause de cette demande que les Conférences ont été interrompues, et que sur les deux seuls premiers protocoles la Syrie se trouve occupée par six mille français[52]. Quelques personnes d'ici prétendent que la Russie avait encore proposé que la Turquie retira ses troupes de la Bulgarie pour les envoyer en Asie, que les Principautés envoyassent 10 mille hommes en Bulgarie et que les troupes russes occupassent à leur tour les Principautés pour ne pas entrer directement en Bulgarie. On dit qu'il a 80 mille hommes entre le Bug et le Pruth. Tant est-il qu'en combinant tout cela avec les notes collectives et l'unanimité qu'ont mises les ambassadeurs ici à nous empêcher dans cette minime et insignifiante question des contrats grec, il faut en déduire un certain danger couru. Encore,

52 Pentru protejarea populației creștine, Franța a propus, la 22 iunie 1860, ocuparea Siriei. La 3 august s-a încheiat, în acest sens, un protocol la Paris. S-a constituit și o comisie internațională. Prima ședință a comisiei a avut loc la 5 octombrie 1860 (Richard Edwars, *La Syrie, 1840—1862*, Paris, 1862, p. 190—197).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

aujourd'hui le Marquis de Lavalette[53] m'a dit qu'il avait reçu une note de M/onsieu/r Thouvenel[54] à propos de la prolongation d'un an des baux.

Il m'etonne véritablement que cette affaire ait été si serieuse sans m'en douter et sans y avoir une autre chose qu'un entêtement de quelques prêtres Grecs qui n'étaient après tout que des instruments, parait-il. Cette affaire m'a envenimé, comme je ne saurais vous le dire.

Il y a eu à Damas 160 executions dont 111 subies par les soldats, colonels, capitaines etc. Il s'en faut de bien peu de chose pour que les affaires ne s'aggravent en Syrie. Un massacre impromptu de quelques troupes françaises, ou bien même quelques assasinats partiels, et il peut se faire que les commissaires ne s'entendent point sur la manière de les empêcher[55]. Alors la France ferait la chose à elle toute seule et le conflit ne commencerait pas plus loin qu'à Beyrouth même où se trouvent les flottes de toutes les nations. C'est une éventualité qui a été prevue et de tout part il y a eu des ordres et des instructions extrêmement sévères.

Adieu, mon cher ami, je continuerai à vous écrire comme à présent.

Copie d'une lettre à M/onsieu/r Cogalnitchano, autograf C. Negri BARSR, S. 12/LXVI, copie.

VI

1865 ianuarie 27, Bucureşti. C. Negri către G. Asachi. Recunoscîndu-i meritele ce le are, îl asigură că va face tot ce va putea pentru a obţine „răsplata" ce i se cuvine.

26 ianuarie 1865, Bucureşti

Domnul meu,

Vă rog să credeţi că pururе am fost unul din acei ce au recunoscut marele merit al Domniei Voastre. Sînteţi cel dintîi ce ne-aţi pus pe calea ce de 30 de ani urmăm şi astăzi, cel dintîi ce aţi desvălit învăţătura şi sentimentele de naţionalitate în Moldova.

Mă găsesc silit şi dator a face această mărturisire, din care uşor veţi pricepe cît mă voi sili a vi să da dreptul ce vi se cuvine în circolul mijlocirilor mele. Vă mulţumesc că mi-aţi făcut onoare a vă adresa la mine şi aş vrea să văd cum Camera ar înlătura pe veteranul literaturii noastre române de la o răsplată atît de cuvenită.

Cu aceasta nu vreau a lua meritul altora, dar aici vorbesc ca un moldovean şi pentru cele în Moldova petrecute.

Să contaţi dar Domnul meu, dacă nu asupra dreptăţii şi recunoştinţii altora, măcar pe ale mele care nu vă vor lipsi nici în ocazia de faţă, nici în oricare alta.

---

53 Ambasadorul Franţei la Constantinopol.

54 Edouard Antoine Thouvenel, ministru de externe al Franţei, 4 ianuarie 1860 — 12 octombrie 1862.

55 Pentru masacrul de la Damasc, vezi François de Lenormat, *Istoria măcelurilor în Syria în 1860 de...*, tradusă din franţuzeşte de Cleopatra A. Tabacopulo, Bucureşti, 1862, p. 101—128.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Vă rog Domnul meu să binevoiți a primi încredințarea celei mai adevărate stime cu care vă rămîn plecat serv.

C. Negri

Domniei Sale
Domnului George Asaki.

BARSR, S. 3/LXVI

VII

1849 august — 1850 septembrie 20 / C. Negri către frații Alexandru, Lascăr și Dumitru Roscetti. Le comunică, împreună cu alte informații, o parte din versurile culese de la Nicolae cobzarul, pe care ar vrea să le publice în ziarul „Bucovina".

/1849 august — 1850 septembrie 20 /, Dimanche [56]

Mes chers et bien bons amis Alexandre, Lascăr et Mitica,

Parmi la collection de vos proverbes il doit y avoir, sans doute, celui qui dit que *l'homme propose et Dieu dispose* — ainsi en a-t-il été cette fois et ainsi en est-il souvent, helas !

Nous avons eu hier et avant hier une fortune [57] moldave qui noua à de suite fait voir que nous pouviens pas venir à la chasse. Si cela a fait du mal à quelqu'un, c'est bien à moi qui me rejouissais tout de puvoir encor passer deux tranquilles jours avec vous.

Mais comme il y a un autre proverbe qui dit que *kathe empó — dion dia kalo* [58] et que les proverbes sont la sagesse des nations, je tâche de me consoler par ce dernier, en attendant le dimache prochain.

Je vais vous faire part de deux nouvelles dont l'une triste et l'autre trop bonne et trop incroyable. Cette pauvre et jeune brigadière vient de mourir et le Prince Ghyca a refusé les 100 mille ducats qu'en lui a allloués en dédommagement de ses dépenses princières.

La première nouvelle est de celles qui entrent dans la catégorie des choses malheureuses, mais possibles et naturelles — la seconde est de celles qu'on ne croit pas, même après y avoir mis la main dedans comme S/ain/t Thomas. Tant est il cependant que cela est réllement vrai, et il nous faut en tenir un reconnaissant compte au Prince susdit. Je vous envoie deux ocas de paudre, 7 de plomb et deux boîtes doubles de capsule ainsi que deux canfs pour Lascar dont il en choisera un à son goût et volonté, en cas qu'il ne s'en trouve pas un de vous qui veuille en garder l'autre. Pour la pierre à aiguilles impossible s'en trouver après en avoir cherché chez Bugiusky, Bell, Bogusch etc. [59]. Il y en a des mau-

56 Scrisoarea este nedatată. A fost scrisă în intervalul august 1849 — 20 septembrie 1850, suprimarea ziarului „Bucovina"

57 Așa este în text.

58 Orice greutate spre bine. În text este scris cu litere grecești.

59 Negustori ieșeni.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

vaises chez les Brachovans. J'ai expedié la lettre de Kosti à Steriady [60], pour qu'il lui envoie ses effets par le courier du comis Ianco [61].

Mais en attendant que j'aie le boncheur de vous revoir mes chers et bons amis et passer un jour ou deux de nouveau éloignés des continuels tripotages soit disant politiques d'ici, je vous embrasse de tout coeur et suis tout à vous tous.

C. Negry

J'apprend que Rolla [62] est très en froid avec le nouveau Colbert [63]. Ecrivez lui qu'il ne fasse point le besoin de s'éloigner au detriment des affaires publiques par des ressentiments particulaires.

Voici une partie des vers de Nicolai cobzariul. Je t'en enverrai les autres et dites moi Messieurs si vous croyez que je puis envoyer cela à la Bucovine pour faire un renommé à Nicolai.

Verde codru des, tufos [64]
Mult cu umbră, răcoros
Cît m-eşti vara de frumos, [65]
Toamna, putred, sîngerate,
A tale frunze uscate,
Roşă, roşă, zac pe jos
Aşa vara vieţii mele,
Ca dalbele floricele,
Fost-au să fie ca ele ;
Dar de chin şi muncă mare
Trupul meu hodină n-are
Şi mi-i traiul tot în jale. [66]
Vîntul fioros cînd bate
Spulberă-n străinătate
Frunzele veşnic chicate.
Departe de-a lor tulpină,
Unde-i moartea mai străină,
Şi pier pe-n lumi aruncate.
Aşa vîntul de urgie

60 Poate Nicolae Steriadi care în 1857 era comandantul flotilei de Dunăre.

61 **Iancu Cozoni**, directorul Carantinii din Galaţi, unchiul, după mamă, al lui V. Alecsandri.

62 Costache Rolla, cumnatul lui V. Alecsandri. Domnitorul Grigore Al. Ghica l-a numit director al Departamentului de Interne (G. Bogdan-Duică,, *Despre Costache Rolla cumnatul lui V. Alecsandri*, în *Transilvania*, III, 1921, p. 810). În august 1850 este numit membru al Divanului domnesc în locul lui Iancu A. Ghica *(Zimbrul*, nr. 16, 21 august 1850, p. 65). La 23 noiembrie 1850 a fost numit membru al comisiei însărcinate să completeze codul civil *(Ibidem*, nr. 46, 7 decembrie 1850, p. 181).

63 Gheorghe Suţu, numit ministru de finanţe la 23 iunie 1849 *(Buletin. Foae oficială*, VII, nr. 49, 23 iunie 1849, p. 24.

64 În transcrierea lui Negri din „Doina" Verde codru şi tufos.

65 Idem : Vara cît eşti de frumos.

66 Versul este şters şi Negri a adăugat cu creionul : Nici sfîrşit muncile grele.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Aspru suflă-n sărăcie,
Și românu în iobăgie[67]
Are pe-ntinsul pămînt
Numai locul de mormînt
Ca să moară-n duioșie.
Lunca goală, răce, rară,
Vinioa ce/a/ primăvară
Cînd p/r/in răchi și p/r/in ponoară
Creștiț/i/-a frunza mai lată
Și potica mea umblată
Să-m/i/ cîștig hrana din țară.
Dalei ! măi român bărbate,
Mai deșteaptă-te, măi frate !
Că de tine gioc își bate
Și-n robie tot mereu
Te ține-n lanțul cel greu
Lumea ce/a/ fără dreptate.

Ce sont quelques complets détachés que j'arrangerais ensuite avec d'autres.

VIII

/1853/ septembrie 4. C. Negri către Răducanu Rosetti. Ar dori să-l ajute la vînzarea moșiei Mînjina. I-a cumpărat un loc la Galați, pe malul Dunării. Peste cîteva zile va preda conducerea Pîrcălăbiei de Galați lui Lascăr Catargiu.

/Le/ 4 septembrie / 1853, Galați/[68]

Mon cher Radoucano,

J'avais chargé dans le temps Constantin Morousy[69] par une vekilemé légalisée de mettre ma terre de Mangina[70] en vente volontaire à l'encan. Il ne l'a pas fait. Je t'écris à toi, mon ami, de te charger de cette besogne qui ne te donnera pas beaucoup de peine, car il y des acheteurs et en cas que tu veuilles bien t'en charger, toi ou Lascar reponds moi de suite afin que d'ici je t'envoie toutes les légalisations nécessaires. Tu sauras que j'ai payé pour toi 200 ducats à ton vataf, 1000 irmilik à Jassi, 600 ducats à Pronco, 80 ducats pour sucre à Sechiari[71] ainsi 7 ou 8 mille

67 Versul a fost păstrat în „Doina" în scrisoare, cuvîntul „iobăgie" este șters și versul refăcut : Și-a românului moșie / Este pe-ntinsul pămînt.

68 Anul a fost fixat după data demisiei din postul de pîrcălab al ținutului Covrului.

69 Constantin Moruzi, fiul lui Dumitru Moruzi și a Sevastiței Gerachi. A stăpînit o parte din moșia Pechea, vecină cu Mînjina.

70 Pentru vînzarea Mînjinei, vezi P Păltănea, *Noi contribuții*, p. 145-146.

71 Negustor gălățean.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

piastres encore pour 30 tonneaux bacalies transport. J'ai fait garder 3 emplacemets sur le Danube à la Spiridonie par une supplique en mon nom pour toit et moi [72]. Il y a le numero 121 pour toi comme étant meilleur et plus près du port et puis les numeros 130 et 131 près de la Quarantine que j'ai gardé pour moi et Basile Sturza [73]. Ainsi en cas que tu veuilles avoir soit l'un ou les deux; écris le moi, afin que je fasse faire le document en ton nom, outre le petit coin qui vaut de l'or en face Capitainie du port qu'il faut que tu ne laisser pas. Maintenant, mon cher Radoucano, je te promets de m'occuper de l'hôpital [74], car dans deux ou trois jours je vais cesser d'être percalabe [75] puisque je crois qu'en a mis à ma place Lascar Catargi et j'attends par la première poste l'acceptation de ma démission qui pourrait bien ne pas venir, car notre gouvernement n'use pas beaucoup des procédés nécessaires en pareil cas et ne faire que nommer simplement Catargi à ma place. Heureusement que j'ai affaire à lui qui est un brave garçon et qui viendra me le dire.

Maintenant t'expliques pourquoi et comment je ne viens pas moi-même à Jassy pour la vente de ma terre, cela serait long et je demande à service de l'un de vous ou de Nastasaki Pano [76] et puis je suis occupé à regler à Percalabie et surtout à me debrouiller d'un compte de farines russes où j'ai figuré comme un véritable juif meunier, pour ne point laisser après moi des embarras à Catargi.

Ah ! mon cher Radoucano, il me faudra bien un mois d'air par les montagnes quelques part ou à Bohotin et là chez tes frères pour me reposer de cette servitude consciensieuse qui a fait de moi, pendent deux ans, non un percalabe, mais le calarasche du gouvernement, du Prince Ghyka et de tout le monde.

Adieu à tous mes bons amis et j'attends ta réponse Radoucano pour laquelle je te prie de ne pas faire la paresse.

C. Negry

BARSR, S. 3/DCXLIII

IX

1872 iunie 18, Tîrgu Ocna. C. Negri către Lascăr și Dumitru Rosetti. Își consolează prietenii după moartea fratelui Răducanu. Ar dori să știe dacă vor mai pleca din țară.

18 iuni/e/ 1872, Ocna

72 Amănunte despre vînzarea acestor locuri la Arhivele Statului Iași, *Epitropia generală Sft. Spiridon*, dos. 201, f. 37, 48.

73 Cumnat cu C. Negri. S-a căsătorit cu Zulnia între 10 februarie și 14 noiembrie 1850 (P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, p. 61), după ce aceasta divorțase, în februarie 1846, de Nicolae Mavrocordat.

74 Spitalul filială din Galați a Epitropiei Sft. Spiridon. Negri a fost numit epitrop în jurul datei de 17 decembrie 1851 (P. Păltănea, *op. cit.*, p. 117).

75 Negri a fost numit pîrcălab al ținutului Covurlui la 4 iunie 1851, în timp ce el era plecat în Franța. Și-a cerut demisia cu puțin înainte de 4 septembrie 1853 (P. Păltănea, *op. cit.*, p. 112—117).

76 Anastasie Panu.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Iubiților mei buni prieteni Lascarache și Mitică,

Petrecurăm cîteva zile triste împreună [77] ; care asemene a/ zile, cînd ne va bate ceasul, le vor pitrece și alții pentru noi. Compensație filosofică — de puțină valoare însă, pentru unul ca mine confundat în marea gloată de rînd a omenirii.

Nici voi nu sînteți niscaiva filosofi, adecă cu capul mai mare decît inima. Și deci m/e/argă lucrurile cum le cărmuește firea ce/a/ mult înțeleaptă durerea la vremea ei și liniștea asemene/a/.

Să-mi însemnați ce să pun să sape pe piatră și aceasta vă rog s-o faceți cît mai curînd.

Vă trimit 2 chitanțe, una de 14 și alta de 131 galbeni. Doresc asemenea să știu cînd vă duceți din țară și care încotro merge, căci po/a/te să mă aducă nevoile pe la Iași, ș-atunci pe tine măcar iubite Lăscarache te voi mai pute/a/ găsi la Răducăneni.

Vă fericesc că vă puteți duce unde și cînd vreți. Și dacă este ca să nu vă mai văd înaintea pornirii voastre, vă îmbrățișez din tot sufletul, dorindu-vă drum bun, sănătate mai cu seamă, mulțămiri și neuitarea vechiului și bunului vostru prieten.

C. Negre

Frățești complimente de la Catinca și Zulnia.

Anexă plic Domnului Stamatopulo pentru frații Lascarache și Mitică Rosetti. *Lîngă Trei Sfetitele*. La Iași.

BARSR, S. 17 (1)/LXVI

94

După 25 noiembrie 1860/. C. Negri către Alexandru și Nicu Negri. Le comunică îndemnul de a-și achita toate datoriile și apoi să-și împartă frățește averea rămasă.

/ După 25 noiembrie 1860 /

Nepoților mei Sandu și Nicu Negri,

De cîte ori m-ați consultat asupra trebilor voastre de familie totdeauna tot într-un singur fel m-am rostit. Viu și acum a vă sfătui tot așa, ca adecă să căutați a vă desface de tot ce aveți, ca să plătiți tot ce datorați ; că e după ideea mea cu cît veți mai întrzie asăminea tranzacție, cu atîta mai mult vă veți îngreuia trebile și nevoile.

Făcînd aceasta, cu cît va mai rămîne din avere să o împărțiți în parte dreaptă pentru toți și așa să să pue capăt onorabil și în bună înțălegere poziției voastre de astăzi, unde lămurit fiecare din voi să-și poată căuta liniștit de viitor.

C. Negre

BARSR, S. 14/LXVI

77 La 6 iunie 1872 decedase Răducanu Rosetti (R. Rosetti, *Familia*, I, p. 198).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

DE LA CORESPONDANCE INÉDITE DE COSTACHE NEGRI

Résumé

Continuant ses preoccupations d'éditer la correspondance inédite de Costache Negri, l'auter publie quelques lettres adressées à M. Kogălniceanu, Gh. Asaky et les frères Alexandre, Lascar, Demetre et Radoucano Rosetti.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

UNIREA REFLECTATĂ ÎN ARTA PLASTICĂ

de CRISTINA RADULIAN

Cultura românească de la începuturile modernizării ei (secolele XVIII—XIX) a fost o cultură profund militantă. Artiștii au înțeles necesitatea vitală a unor schimbări radicale în conștiința neamului românesc, punîndu-și în slujba acestui deziderat toate forțele.

Perioada revoluției de la 1848 din cele trei țări române, al căror program stipula clar imperativul Unirii, este epoca în care artiștii au demonstrat convingător că arta este fenomen al conștiinței sociale, ei accentuîndu-i rosturile de comunicare și de educare, arta lor exprimînd și propagînd prin forța imaginii vizuale, cu acces direct și percutant la public, năzuințele, idealurile revoluționare ale acelei epoci. Cu ajutorul artei s-a ținut trează flacăra patriotismului, lucrările cu subiecte istorice în care apar figura lui Mihai Viteazul și momente ale unirii înfăptuite de voievod în 1600, devenind adevărate evocări ale trecutului neamului, pilde înălțătoare pentru toți românii.

Creațiile plastice ale unor artiști precum Ion Negulici (1812—1851), Barbu Iscovescu (1816—1854), Constantin Daniel Rosenhal (1820—1851), Gheorghe Tattarescu (1820—1854), Theodor Aman (1831—1891), Constantin Lecca (1807—1886), Nicolae Grigorescu (1838—1906) și mulți alții, au un pregnant caracter programatic, arta devenind un instrument al educației naționale, al formării unei conștiințe naționale. Recurgînd la pilde din istoria neamului artiștii sincronizau trecutul cu prezentul epocii lor prin evocarea personajelor preeminente și a evenimentelor istorice.

Din repertoriul iconografic al perioadei premergătoare Unirii, în afară de lucrările cu tematică istorică apar subiecte alegorice un exemplu constituindu-l lucrarea lui C. D. Rosenthal „România revoluționară", în care Ion Frunzetti a văzut „un simbol permanent valabil al avîntului revoluționar și al patriotismului", dar și portrete ale fruntașilor revoluționari (Nicolae Bălcescu, Avram Iancu, C. A. Rosetti, ș. a.).

Contemporană presei, literaturii și picturii unioniste este și grafica de tematică istorică, datorată lui Gheorghe Asachi, Dimitrie Papazoglu, Ion Bielz, etc., litografiile executate după picturi sau după

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

proiecte originale avînd un acces mult mai larg la public, ele pătrunzînd în școli, instituții, așezăminte publice, pînă în intimitatea caselor particulare.

Puritatea trăirilor, patriotismul firesc ce-l degajă toate lucrările acestei perioade s-au născut din superioritatea acelor emanații spirituale de trăire și simțire colectivă.

O scrisoare din 1847 a lui Al. Golescu Negru către Ștefan G. Golescu, rezumă în clar toate acestea „muzica și artele desenului sînt esențialmente capabile să dezvolte sentimentul național al maselor și, printr-o reacție necesară, să-l inspire de asemenea sau să-l exalte și mai mult pe acela al claselor luminate. O muzică națională este vibrarea palpitîndă a inimii națiunii ; un tablou sau o statuie națională sînt pietrificarea unui gînd național poporul îl înțelege pentru că are o formă sensibilă, care se transmite din generație în generație."

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

EXPOZIȚIA DE ETNOGRAFIE DIN ORAȘUL COMĂNEȘTI

de DORINEL ICHIM

Pe valea Trotușului, între plaiurile munților, se află cunoscuta așezare minieră Comănești. Situat într-un admirabil cadru natural, creat de valea minunată a Trotușului, orașul împreună cu satele din jur au păstrat deosebite valori materiale și spirituale ale culturii populare. Conservarea acestora într-o expoziție muzeală constituia o imperioasă necesitate și o legitimă cerință manifestată din partea localnicilor.

Primele încercări au avut loc prin anii 1976 și 1977 cînd s-au făcut cercetări sistematice pe teren, depistîndu-se valoroase obiecte de etnografie și de artă populară. Dar spațiul oferit atunci fiind necorespunzător amenajării unei asemenea expoziții de etnografie, s-a renunțat un timp la această idee.

Problema organizării unui muzeu etnografic a fost reactualizată în anul 1985 cînd Consiliul Popular al orașului Comănești a pus la dispoziția Complexului Muzeal Județean Bacău un spațiu ideal pentru o amenajare muzeistică. Acesta era palatul Ghica din parcul orașului, o clădire spațioasă și impunătoare, cu un stil arhitectonic propriu, fiind construită la sfîrșitul secolului trecut.

Și cum pe valea Trotușului de munte etnografia era la ea acasă, fapt confirmat și de apariția lucrării monografice *Zona etnografică Trotuș* (Editura Sport-Turism, București, 1983) scrisă de autorul acestor rînduri, s-a convenit ca la parterul acestei impunătoare clădiri să fie amenajată o expoziție permanentă de etnografie.

Acțiunea de amenajare muzeistică s-a desfășurat pe parcursul celor patru ani, în mai multe etape.

Mai întîi s-au făcut o serie de reparații la zidărie și tencuială precum și la tîmplărie, redîndu-se exteriorului și interiorului un aspect cît mai aproape de cel inițial. Au fost înlăturate, pe cît posibil, modificările făcute clădirii pe parcursul celor 40 de ani, timp în care acest imobil a avut diferite destinații (școală, internat, casa pionierilor). Cu ocazia acestor reparații au fost deschise nișe în pereții despărțitori în vederea alcătuirii unui circuit muzeal.

Între timp, specialiștii de la Complexul Muzeal Bacău au desfășurat o serie de campanii de teren, achiziționînd obiecte de etnografie.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Au fost investigate satele situate în microzona Trotușului de munte, de la Tg. Ocna și pînă la Ghimeș. Întocmind proiectul de tematică a expoziției, s-a constatat că lipseau o serie de obiecte care ne erau necesare la ilustrarea anumitor aspecte legate de ocupațiile de bază ale locuitorilor și de industria casnică. Avînd drept scop întregirea colecțiilor deja constituite, au fost transferate unele piese din colecțiile școlare de la Dărmănești, Comănești, Dofteana și Palanca. Dintre acestea consemnăm a fi de o deosebită valoare piesele colecționate de către profesorul Vasile Alexa de la Dărmănești precum și cele de la școlile nr. 1, Lăloaia și Vermești și de la Casa Pionierilor din Comănești.

Întrucît obiectele colecționate aveau nevoie de restaurare și conservare, aceste acțiuni s-au desfășurat cu competența de către restauratoarea Costache Silvia și conservatoarea Roșu Steliana de la Complexul Muzeal Județean Bacău. Această activitate s-a desfășurat pe parcursul a mai bine de un an de zile, aplicînd metode de tratament adecvate pentru fiecare categorie de materiale metal, lemn, os, ceramică, textile, piele etc.

Avînd la dispoziție tot materialul etnografic restaurat și conservat, fotografiile și textele, s-a trecut la proiectarea tematică a spațiului pe camere, după cum urmează agricultura, creșterea animalelor, ocupațiile secundare, meșteșugurile populare, industria casnică și un interior țărănesc.

Proiectarea și realizarea mobilierului a constituit o altă etapă importantă în amenajarea muzeală a spațiului. Alternanța vitrinelor-nișă cu podiumuri și vitrine protejate de geam s-a făcut în funcție de necesitățile legate de conservare a pieselor expuse, de dimensiunile obiectelor și de criterii estetice. În vitrinele închise au fost protejate mai ales piesele de port popular și textilele de interior. Pentru a scoate cît mai bine în evidență anumite exponate au fost folosite nuanțe cromatice contrastante de vatir și de volvatir cu care s-au tapițat modulii și întreg mobilierul din pal și din scîndură. După cum va rezulta din descrierea modulului de amenajare a camerelor, au fost găsite soluții originale în ideea de a oferi vizitatorului un spectacol muzeistic inedit.

Harta amplasată la intrarea în expoziție reliefează importanța microzonei Trotușului de munte, situată la limita de contact dintre cele două provincii istorice românești, Moldova și Transilvania.

În prima sală, dedicată agriculturii, sînt prezentate unelte agricole tradiționale pluguri de lemn, grape arhaice, baroană, ciur din piele de oaie, căluț pentru sfărîmat cartofi ș. a., ultima dintre piese fiind reprezentativă pentru cultivarea cartofului în zonă.

Cultivarea și prelucrarea cînepii este ilustrată de prezența unor unelte specifice ca melițoiul, crivala și un costum de agricultor din cînepă. Pentru decorticarea semințelor de cînepă și de cereale, în general, s-a folosit chiua cu chilug. Mai multe exemplare de diferite dimensiuni și forme au fost expuse pentru a marca această îndeletnicire.

Cea de a doua cameră este destinată creșterii animalelor, ocupație de bază care a cunoscut o largă răspîndire în zonă. Alături de agricul-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

tură, creșterea animalelor a definit caracterul agro-pastoral al așezărilor din microzona Trotușului de munte. Au fost expuse o serie de piese care sugerează folosirea animalelor pentru transport, cosirea, uscarea, strîngerea, transportul și depozitarea fînului. Fotografiile care le însoțesc dovedesc bogăția fînațurilor din Munții Trotușului și ai Tarcăului.

Pentru a ilustra cît mai pregnant creșterea oilor a fost expusă o încăpere din stîna lui Ploicică de pe Apa Asău (colțul cu cujbă). Bîrnele sînt încheiate „stînește", tehnică cunoscută de la daci. Gluga cu „frînghii" la capete și cu franjuri în partea de jos, atîrnată pe culmea de deasupra, se aseamănă cu cele purtate de daci și întîlnite pe Columna lui Traian. În acest colț de stînă se află unelte specifice, vase și ustensile de preparat cașul crinta, budaca, linguroaiele, masa joasă, scaunele din trunchiuri groase ș. a. Alături se află un costum purtat de către crescătorii de animale din zonă în zilele de sărbătoare, însoțit de o bîtă frumos crestată și de un fluier. Un tipar de caș, compus din două bucăți, împodobit cu ornamente geometrice puternic stilizate, ne amintește de timpul nu prea îndepărtat cînd ciobanii de pe aici făceau păpușare de caș afumat, spre a le da cadouri la cumetrie sau la nuntă.

Într-o altă vitrină se află expuse vase, ustensile și alte piese care se folosesc la prelucrarea laptelui de vacă șiștarul, putineiu, crinta ș.a.

Culesul din natură, vînatul și pescuitul sînt ocupații secundare care se practică și astăzi, acoperind astfel o parte din necesitățile legate de hrană și de îmbrăcăminte a trotușenilor. În apele repezi de munte se pescuia cu ostia, cu sacul, cu oria și cu vîrșa, dar mai ales cu undița.

Pădurile care coboară pînă în preajma vetrelor de sat au păstrat un bogat fond cinegetic. Sînt expuse trofee de urs, de căprior și de mistreț, ultimul făcînd parte din colecțiile familiei Ghica. Capcanele de diferite mărimi și de diferite tipuri, cornul de praf de pușcă, lancea, baltagul și puștile de vînătoare însoțite de cartușiere ilustrează modul de practicare a vînătorii pe parcursul ultimei sute de ani.

Meșteșugurile au apărut la sate ca o formă specifică a producției manuale, bazată pe îndemînare și talent. Unele unelte folosite în atelierele tradiționale de lemnărie și de fierărie își găsesc analogii în lumea dacilor. Într-unul din colțuri au fost expuse un prepeleac cu oale și ulcele, rafturi și etajere cu străchini și ulcioare. Deoarece în această parte a Trotușului nu se mai practică olăritul, ceramica prezentată provine din centrele învecinate (Oituz, Frumoasa, Solonț) care aprovizionau satele din zonă cu oale.

Prelucrarea lemnului a avut o mare pondere în satele de munte. Șindrilitul, dulgheria, stoleria și tîmplăria asigurau toate sortimentele de produse necesare construcțiilor de case, porți și șuri, mobilierul acestora precum și o serie de unelte și ustensile necesare gospodăriei tradiționale. Din nuiele de alun, în tehnica curbării, se făceau scaune, fotolii și bănci. Prin tehnica împletirii nuielelor de răchită sau a fîșiilor de alun se făceau coșuri de toate formele și învelișuri pentru obiecte din sticlă. Prin tehnica cioplirii, folosind tesla și alte scule mai mici, se confec-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ţionau din paltin covăţele, căuşe, iar la strung se făceau ploştile folosite la ceremonialul de nuntă.

Lăzile de zestre bătrîneşti erau lucrate dulghereşte, cu cepuri de lemn şi se împodobeau cu ornamente geometrice. Motivele ornamentale de pe acestea (brăduţul, rozeta solară, cercul) fac parte din fondul străvechi al ornamenticii româneşti.

Una dintre vitrine a fost rezervată instrumentelor populare (ţiteră, ocarină, sitcă, fluier, caval), aparţinînd creatorului şi interpretului popular, Dumitru Domoş.

Într-o imensă sală este prezentată industria casnică. Meşteşugul casnic al torsului şi ţesutului, practicat încă din neolitic, a evoluat de-a lungul timpului, ajungînd în secolul nostru o veritabilă artă. În perioada dintre muncile agricole precum şi în anotimpurile friguroase trotuşencele pregăteau inul, cînepa şi lîna pentru ţesut. Au fost expuse unelte şi ustensile care oglindesc anumite etape pregătitoare ale fibrelor în vederea ţesutului, cum sînt piepteni, fuşalăi, raghile, furci, sucale, depănători, vîrtelniţe şi roată de tors. Pe un podium central au fost montate un urzitor şi un războiu de ţesut în funcţiune. De jur împrejur, în nişe, au fost expuse textile de interior de veche tradiţie (cergi, lăicere, păretare, covoare bătrîneşti) şi altele cu vechime medie (păretare, lăicer cu „pomul vieţii"). Unele dintre acestea mai păstrează cromatica naturală a lînii şi tonurile calde şi discrete ale pigmenţilor vegetali.

Au fost de asemenea etalate ştergare şi prosoape care au avut şi au încă o largă utilizare în gospodăria ţărănească de nuntă, de icoană, de înmormîntare, de oglindă, de perete, de vargă, de cap şi cele folosite la diferite obiceiuri de peste an, fiind grupate pe tehnici de ţesătură şi de ornamentare. O primă grupă o formează cele ornamentate în stative, ale căror alesături se aseamănă cu ale lăicerelor bătrîneşti. Folosind cu îndemînare tehnica neveditului în mai multe iţe, s-au realizat motivele din ţesătură cunoscute sub denumirea „în fagure", „în romburi", „în bob de orez" ş.a. Pentru microzona Trotuşului de munte, ca de altfel pentru întreaga Moldovă, sînt specifice culorile roşu şi negru.

Portul popular al trotuşenilor este prezentat atît sub forma pieselor separate cît şi în două costume ansamblate, unul femeiesc şi altul bărbătesc. Cămăşile încreţite la gît, de tip carpatic, au o vechime cel puţin bimilenară pe pămîntul românesc, modele asemănătoare fiind întîlnite pe metopele monumentului de la Adamclisi şi pe Columna lui Traian. Catrinţa de formă dreptunghiulară este tot atît de veche ca şi cămaşa de tip carpatic. Cele cu vîrste închise la culoare şi cu mult negru erau purtate de către femeile bătrîne, iar cele cu fir metalic şi cu culori mai deschise se purtau de către fete şi femeile tinere, mai ales la costumele de ocazie.

Sumanul din lînă, dat la piuă, era o piesă comună de port, folosită deopotrivă de către femei şi de bărbaţi, Ornamentate cu sarad (şnur împletit din lînă), catifea sau alte materiale, sumanele aveau dimensiuni mediocre, cu clini nu prea largi. Portul popular din zonă se încadrează tipului moldovenesc, varianta subcarpatică, avînd la interferenţa cu

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Transilvania unele elemente de împrumut din costumul românilor de peste munți.

Pentru a avea o viziune asupra interiorului de casă tradițională din zonă, a fost amenajată o „cameră de curat", așa cum arăta aceasta în perioada dintre cele două războaie mondiale. Acest interior se caracterizează prin prezența „culmii cu prostire", folosită pentru păstrarea hainelor, fiind nelipsită lada de zestre pentru păstrarea obiectelor de preț. În cameră se mai află cuiere, două paturi dispuse simetric, scaune, o masă la geam și un dulap de colț.

Din punct de vedere tematic expoziția este completată de fotografii etnografice cu imagini culese de pe teren, oglindind arhitectura populară, ocupații și obiceiuri care nu au putut fi reprezentate muzeistic.

Expoziția permanentă de etnografie de la Comănești s-a deschis la 14 ianuarie 1989.

L'EXPOSITION D'ETNOGRAPHIE DE LA VILLE DE COMANEȘTI

A 14 janvier 1989, au rez-de-chaussée du palais Ghica de la ville Comănești on a ouvert une expositlon d'éthnographie des objets exposés représentent les aspects principaux de la société traditionelle appartenant à la microzone du Trotuș montagneux.

Les espaces intérieures ont été destinés aux aspects majeurs de l'éthnographie comme : l'agriculture, l'élevage, la chasse, la pêche, les métiers traditionels (la ferronnerie, la tonnellerie, la confection des instruments musicaux, la charpanterie et d'autres).

Les métiers domestiques (le filage, le tissage, la broderie et d'autres sont présentés par les outils spécifiques à la microzone et par les objets de la pratique tapis, essuie-mains, costumes populaires, locaux etc.

On a aménagé aussi l'intérieur d'une chambre „propre" (c'est à dire pour les invités) traditionelle, du milieu de notre siècle. et une exposition de photos etnographiques.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

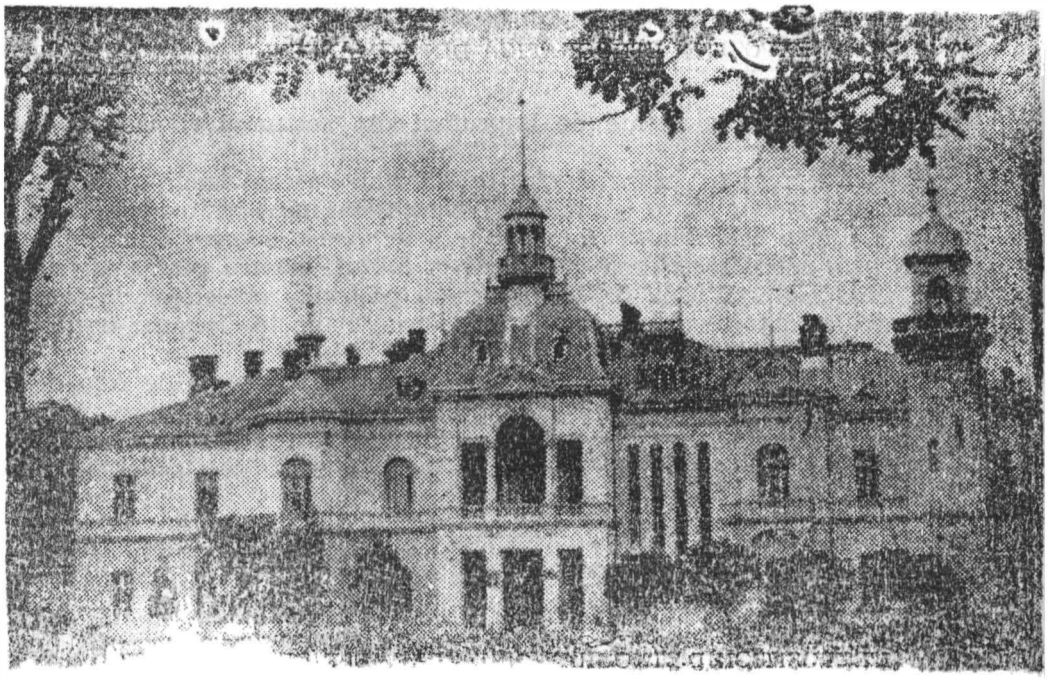

1 Palatul Ghica din Comăneşti
1 Le Palais Ghica de Comăneşti.

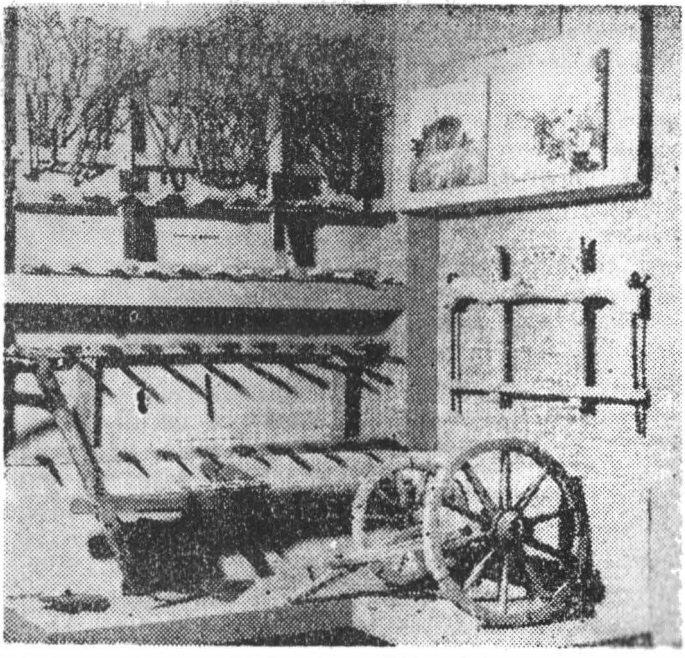

2 Aspect din sala cu agricultură tradiţională.
2 Aspect de la salle d'agriculture traditionnelle.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

3 Stîna lui Ploicică de la Asău.
3 La bergerie de Ploicică qui se trouve à Asău.

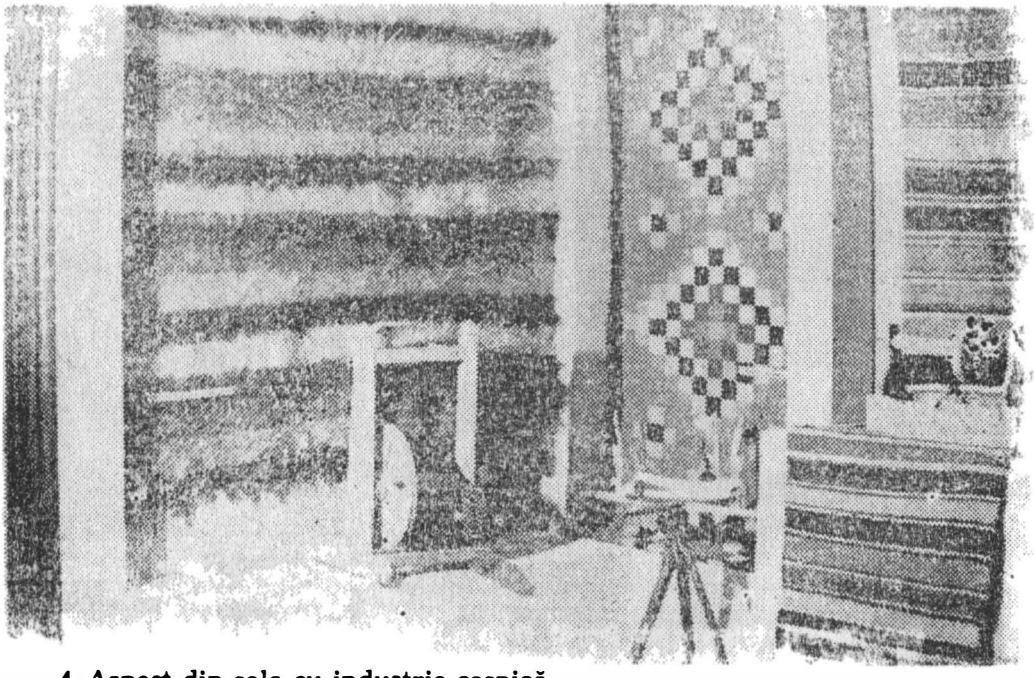

4 Aspect din sala cu industrie casnică.
4 Aspect de la salle représentant l'industrie de la maison.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

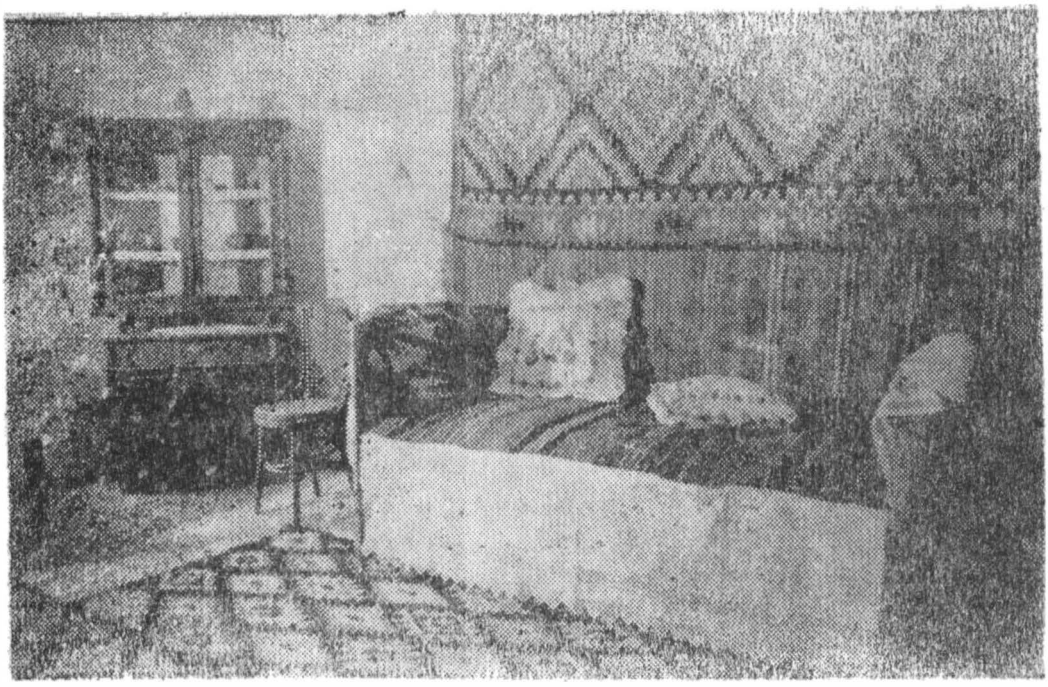

5 Interiorul „casei de curat“
5 L'intérieur de la „chambre propre“.

6 Conservarea pieselor metalice.
6 La conservation des pièces metalliques.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

7 Aspect din timpul amenajării expoziției.
7 Aspect concernant l'aménagement de l'exposition.

8 Aspect din timpul confecționării mobilierului.
8 Aspect montrant la confection du mobilier.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

9 Moment folcloric susținut de formația artistică a Intreprinderii Miniere Comănești.

9 Moment folcloric susținut de formația artistică a Intreprinderii Miniere Comănești.

http://www.cimec.ro / http://cimec.ro

FUNCȚII ȘI CERINȚE ALE CASEI-MUZEU ÎN ETAPA ACTUALĂ

de VIOREL SAVIN

Pe partea dreaptă a străzii Nufărului buldozerele, screperele, automacaralele și escavatoarele au nivelat totul, ocolind cu mișcările lor greoaie de animale preistorice o singură clădire cea în care o locuit și a creat Pictorul.

Pe afișul de prezentare, prins în peretele acesteia, cineva inspirat a reprodus două lucrări *Elvira* — (tînără, aproape adolescentă, cu părul bogat împletit în cozi, cu pleoapele coborîte sfios — atîta fragilitate și totuși cîtă persuasiune, sugerată de gîtul ușor cabrat și de delicata fermitate cu care mîna cuprinde coperta cărții !) și un *Autoportret cu ștergar* (expresie decisă, personalitate exprimată, apărîndu-și propriul univers fabulos sugerat de alesătura țesăturii din spate), în care gestul interogativ al mîinii, cu țigara între degetele deschizîndu-se lent spre privitor, este elocvent și definitoriu.

Patetismul subtextului și onestitatea mijloacelor care îl sugerează spun totul despre această pereche unită în izbîndă artistică prin iubire și sacrificiu ; spun totul despre sensibilitatea pictorului care „...mărturisește ceva mai mult decît un nume, ori o atitudine. E în ea adîncime și credință ; e o răsfrîngere logică, dreaptă, necăutată, a temperamentului înnăscut și, prin asta, o viziune de artă trecută deasupra unui nume izolat.“ [1]

A muncit enorm, crezînd sincer că valoarea este singurul criteriu de reușită. Tîrziu, acolo sus, unde El și cu Elvira făureau visuri legate în special de aspectul estetic al existenței, au pătruns adieri iscate de lumea în transformare. Nu a înțeles imediat ce se întîmplă. Elvira a înțeles și ni l-a salvat. Datorită ei Bacăul deține aproximativ 20 % din creația pictorului, estimată la 3000 picturi și 3500 desene [2].

Răspunzînd peste ani semnalului tras de remarcabilul pedagog și om de cultură Grigore Tăbăcaru, (Bacăul ar trebui să se cutremure, să

1 Victor Ion Popa, ziarul „Ordinea“, 16 martie 1933. (conf. Catalogul expoziției retrospective „Nicu Enea“, Bacău 1978).

2 Victor Enășoaie, „Pictorul Nicu Enea — înzestrat cîntăreț al plaiurilor moldovene“ — „Steagul roșu“, 28 mai 1961.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

se emoționeze, să aplaude... cînd în mijlocul său trăiește o personalitate artistică atît de apreciată în alte părți")[3] luînd în considerație aprecierile unora dintre cei mai prestigioși critici de artă contemporani, („Enea rezumă general-umanul românește, mai exact, moldovenește. Firea lucrurilor, și a oamenilor, aroma priveliștilor și a florilor pe care le-a îndrăgit, el le distilează prin firea lui reținînd în operă doar ceea ce consumă, din armonia cosmică resimțită în orice, cu acordurile lui interioare")[4], organele locale au hotărît „deschiderea unui punct muzeal"[5].

Cu prilejul acestui eveniment, poetul Radu Cârneci, făcîndu-se ecoul opiniei unanime a cetățenilor săi declara „Consider că se face un act de mare dreptate și un act de mare cultură deschizîndu-se un punct muzeal chiar în casa în care a locuit Nicu Enea. Acesta, nu numai că va găzdui lucrările unui remarcabil fiu al județului Bacău, dar va constitui și un punct de atracție culturală, de educație etică, estetică, cetățenească pentru tinerii și vîrstnicii care se vor perinda și vor vedea la fața locului, acolo unde au fost create, pînzele acestui mare pictor."[6]

Acestui mare pictor care și-a iubit arta, fiind convins că iubirea de Artă este condiția primă a nobleței de spirit și care a împărțit cu generozitate dragoste de oameni și bună credință, care s-a zbătut în nevoi și care a fost nevoit să-și vîndă, uneori, lucrările la prețuri derizorii ; acestui om, care, concurînd cu colegii de breaslă a cîștigat dreptul de a picta frescele din fostul palat regal și care, tot prin concurs, a cîștigat dreptul de reprezenta România la Expoziția internațională de la Paris[7], în sfîrșit, acestui *artist-pictor*, cum, cu luciditate se autodefinea, căruia guvernul român i-a făcut cinstea de a alege din lucrările sale[8] darul destinat președintelui Sukarno, i s-a rezervat în acest timp al României, locul cuvenit în panteonul cultural național. Numele său contribuie efectiv — cu trecerea timpului tot mai pregnant ! — la conturarea efigiei spirituale a Bacăului.

Casa modestă, cu etaj, cu nuci și cu flori în grădină, intrată în administrația Complexului muzeal prin donație[9], a trebuit să treacă, în timp, prin două momente decisive

1 — organizarea interiorului, în 1970, cerută de exigențele muzeologice și,

3 Grigore Tăbăcaru 1936.

4 Ion Frunzetti, Catalogul expoziției retrospective „Nicu Enea" din parcul Herăstrău, pavilioanele A și B, 13 august 1966. București

5 Măndica Mardare, „Inaugurarea punctului muzeal „Nicu Enea" — „Steagul roșu", 25 decembrie 1970. (Inaugurarea a avut loc în ziua de dumunică, 27 decembrie)

6 Măndica Mardare, art. citat

7 La expoziția internațională de la Paris, lucrarea intitulată „Elvira" obține medalia de argint. Lucrarea se află în colecția Muzeului Peleș-Sinaia cu nr inv. 12989

8 Lucrările dăruite de statul român în 1960, președintelui Indoneziei, se intitulau : „Un dans național" și „Natură statică".

9 Act de donație

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

2 — reorganizarea interioară și exterioară, în 1988, cînd s-a impus inițierea unor noi lucrări determinate și de acțiunile de modernizare ale ambientului urban din zonă.

Trecerea de la caracterul special al locuinței, de loc „în care sînt asigurate securitatea materială și psihologică a ocupanților săi [10] — la funcția de punct de concentrare a cîmpului socio-cultural, unde opera ia contact cu publicul, neuitîndu-se să se conserve „universul simbolic (al acesteia, n.n.), a cărui funcție esențială este aceea de a oferi intimitate și condiții de afirmare a personalității" [11], s-a făcut în prima fază de organizare.

În faza a doua, mai complexă, în care raportul de contingență cu socialul are un grad mai înalt de afirmare, s-a pornit de la ideea accentuării, prin etalare, a funcțiilor utilitare și a semnificațiilor simbolice ale obiectelor ce au aparținut *în primul rînd* pictorului, concomitent cu extinderea contactului cu cele patru ramuri ale difuzării specializate

1 — *criticii de artă,* care ar vorbi despre operele pictorului prin canalele revistelor, radioului, televiziunii ;

2 — *expozițiile retrospective ;*

3 — *colecționarii* și *amatorii* de artă atrași de publicitate ;

4 — *difuzarea aleatorie* de către curioși și vizitatorii accidentali [12].

Rezolvarea tuturor acestor probleme ridicate de împlinirea menirii de punct de concentrare a cîmpului socio-cultural, necesită o suită de inițiative și acțiuni dintre cele mai judicioase, între care proiectarea deținea, un loc important deoarece, după cum bine se știe, proiectarea prealabilă, în spiritul normelor privind ocrotirea și conservarea bunurilor care fac parte din patrimoniu, „echivalează cu elaborarea unei documentații complexe și complete care să cuprindă toate activitățile, modul lor de rezolvare, etapizarea, asigurarea materială, responsabilitățile etc [13].

În baza unei documentații complexe și complete, elaborate în urma studierii atente a funcțiilor și caracteristicilor casei muzeu, arhitectul Constantin Rotaru de la I.P.J. — Bacău a executat proiectul amenajărilor exterioare luînd în calcul posibilitățile minime și maxime de integrare în viitorul ambient al zonei preliminat de schița de sistematizare.

Proiectul, însotit de un material de susținere întocmit în colaborare cu inginerul Gheorghe Bernevic — șeful sectorului de sistematizare, a fost aprobat de Comitetul executiv al Consiliului popular municipal în noiembrie 1986. Imediat, am trecut la contactarea unor personalități capabile să înțeleagă în nuanță comandamentul cultural al momentului și, în același timp, dispuse să se implice. S-au oferit cu înțelegere și responsabilitate inginerii Mihail Boholțeanu, Dorel Lopătaru, Ion Cio-

10 Iuliana Ciotoiu, „Casa — nucleu al vieții de familie", „Revista muzeelor și monumentelor", nr. 5, 1983, pag. 78

11 Iuliana Ciotoiu, art. citat.

12 După Abraham A. Males, „Sociodinamica culturii", Editura științifică. București 1974, pagina 279

13 Aurel Moldoveanu, „Proiectarea activităților de ambalare, transport și depozitare", „Revista muzeelor și monumentelor", Muzee nr. 5/1977, pagina 53

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

cătă, Mihai Sofia, Mihai Budău care au urmărit îndeaproape, fază cu fază alături de arhitect, traducerea în concret, pe baze obștești, a proiectului. În această implicare întrevedem deja, capacitatea punctului muzeal de a crea *un cîmp de concentrare a responsabilităților civice.*

Din respect față de tradiția culturală a fost conturată noua prezență a casei „Nicu Enea", prezență destinată să corespundă multiplelor funcțiuni și caracteristici ale unei casei muzeu însărcinată să devină *centru cultural* într-un cartier muncitoresc în care nu există club, casă de cultură, casă a elevilor sau cinematograf, dar care trebuie să țină seamă și de propriile-i nevoi de autofinanțare, căci „În toate timpurile, pretutindeni, în schimbul unui preț modic, avem dreptul toți la orice eveniment remarcabil al trecutului, fie el de natură sonoră, vizuală sau scrisă. Aceasta ar fi axioma unei *civilizații a conservării mesajelor*, în care intrăm" [14].

Dar să detaliem tabloul funcțiilor și caracteristicilor casei muzeu în etapa actuală.

Pentru claritate, notăm că în definirea noțiunilor am plecat de la realitatea existenței conotației de *relație activă într-un anumit sens cu socialul*, în cazul funcțiilor, și de la conotația de *conținut de semnificație specifică*, în cazul caracteristicilor. Altfel spus, avansăm, în cadrul propunerii noastre, înțelegerea noțiunii „caracteristici" ca emanație a „conținutului" (baza materială care condiționează existența și schimbarea unui obiect, ansamblul interacțiunilor diferitelor componente și proprietăți"), iar a noțiunii „funcții" ca emanație a „formei" („modul de existență, de organizare și de structurare a elementelor constitutive" [15].

Cunoscînd că educația este proiecția continuă a unui sistem echilibrat de influențe asupra individului, am decelat, din această perspectivă, în sarcina casei muzeu „Nicu Enea", următoarele funcții

1 — *Informațională.* Înțelegem prin informație acel element capabil să determine într-o anumită mărime, o schimbare într-o anume stare de ignoranță. Vizitatorii primesc informații cu privire la biografia pictorului ; sînt comentate momente importante ale creației sale, impactul moral, estetic și politic al acestuia cu timpul ; se dau date despre locuința, familia și vecinii săi ; se înmînează, în final, vizitatorilor ghidul-catalog al colecției ;

2 — *Instructivă.* Vizitatorul preia informația, o observă, o analizează, o sintetizează, o înțelege și o fixează în memorie. Ceea ce rămîne, în final, din informație, ceea ce se înmagazinează o numim cunoștință. Cunoștințele, printr-un proces de transformare obiectivă pot deveni conștiință, pentru ca, apoi, să se transforme în acțiune socială, în fapte de civilizație.

Urmărind îndeplinirea acestui deziderat, se furnizează vizitatorilor date cu privire la idealul de viață al pictorului ; elemente cu caracter social exprimat al artei sale ; date cu privire la instrucția în speciali-

14 Abraham A. Moles, op. cit. pagina 371

15 Mic dicționar filozofic, ed. a II-a„ Editura politică, București, 1973, pag. 114

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

tate și la autoinstrucție ; influențe, tehnici frecventate, tehnica în care a excelat ; volumul operei, succese validate de critică, prezența în colecții ; locul pictorului în panteonul cultural-național ; rigori muzeologice de valorificare, conservarea și restaurarea creației pictorului, importanța acestora ;

3 — *Formativă*. În procesul de fructificare al valorilor culturale, materiale și spirituale, cea mai importantă funcție a casei muzeu este participarea specifică la sistemul educației permanente.

„După cum se știe, finalitatea educației constă tot mai consecvent și mai sistematic în dezvoltarea multiplelor virtualități ale complexului fizic și spiritual uman în sensul făuririi omului ca sumă sintetică a valorilor ce compun edificiul culturii contemporane. Firește, nu poate fi vorba de vreo creștere localizată strict interior în raport numai cu latențele originale, indiferent de cadrul natural și social în care omul viețuiește. Concepția insulară a fost demult înlăturată odată cu toate doctrinele individualiste și s-a înțeles, de fapt, încă de acum două veacuri, din epoca luminilor, că scopurile educației sînt, în fond, sociale și politice și că, prin urmare, ele preconizează făurirea unui om legat strîns de timp și loc, că deci opera educativă e una *istorică*, creată de *moment*, dar cu priviri spre valorile perene ale umanității“ [16].

Vizitatorilor li se prezintă informații de natură să completeze educația lor, moral-patriotică și estetică. Se vorbește despre valorificarea moștenirii culturale, despre idealul estetic ca formă specifică a idealului social, (întrucît esteticul subsumează artisticul, cuprinzînd în afară de artă, întreaga realitate materială și spirituală ce vine în relația cu omul) ; amatorii au posibilitatea să participe la activitatea cercului de arte plastice „Nicu Enea“ și la concursul inițiat sub patronajul emblematic al pictorului ;

4 — *De atragere și integrare* în activitatea specifică a casei muzeu a unui număr cît mai mare de cetățeni.

Se creează condiții optime pentru vizitarea individuală și în grup ; se organizează retrospective ; se înființează cercuri de „prieteni ai muzeului“ ; se realizează expoziții itinerante ;

5 — *Organizatorică* — vizează organizarea transformării valorilor culturale în informații ; difuzarea și însușirea lor prin metode și mijloace specifice activității de muzeu.

„Organizarea este tridimensională

a) divide activitatea culturală, o diferențiază, o specializează, pentru a-i da maximum de *competență ;*

b) coordonează activitățile culturale, le armonizează, le îmbină didinamic una cu alta, le dă un caracter de ansamblu, de unitate, pentru a le asigura maximum de *eficacitate ;*

16 Prof. doctor doc. A. Dima, „Menirea contemporană a muzeelor“, în Revista muzeelor și monumentelor, Muzee nr. 7/1977, pag. 4

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

c) ordonează activităţile culturale, păstrîndu-le unitatea, într-un program sau plan chibzuit de desfăşurare, pe etape imediate şi de perspectivă, în aşa fel ca fiecare să sprijine pe cea următoare, pentru a se obţine *dezvoltarea optimă*". [17]

La acest ultim punct am adăuga că organizează cultural *loisirul* în scopul sporirii factorului cultural în conţinutul acestuia. În acest sens, pentru a se asigura maximum de competenţă şi eficacitate, ar trebui cunoscut *bugetul de timp* al grupurilor sau indivizilor vizaţi de acţiunea sistematizată a casei muzeu.

Funcţiile relevate aici au o sferă cu mult mai mare de cuprindere — nu caracterizează în exclusivitate obiectivul despre care discutăm dar, în activitatea casei muzeu, ca parte integrantă a sistemului educaţiei permanente, se definesc în relaţie directă cu caracteristicile acesteia.

Tot aşa precum în „interacţiunea dintre *conţinut* şi *formă*, forma joacă un rol activ, grăbind sau frînînd dezvoltarea conţinutului" [18], în interacţiunea dintre „caracteristici" şi „funcţii", funcţiile joacă un rol dinamic, de condiţionare a caracteristicilor, din perspectiva cărora, casa muzeu

— conservă atmosfera în care a lucrat o anumită personalitate culturală sau ştiinţifică ;

— valorifică moştenirea culturală ;

— face parte dintr-un sistem cultural care vizează ridicarea poporului pe noi culmi de civilizaţie spirituală ;

— are un nivel specializat al activităţii ;

— are activitatea controlabilă şi dependentă de *motivele* participării consumatorului de cultură la activităţile ei ;

— are activitate cu zonă nelimitată de acţiune în raportul timp om şi medie, în raportul spaţiu / om ;

— dispune de o natură a activităţii educativă şi mercantilă

— are un caracter invariabil al comunicării dar care nu exclude raportul dialectic cu individul, raport propus de evoluţia acestuia, de nevoia acestuia de a reveni, în timp, în universul pictorului căci „Bogăţia de sensuri a capodoperei se relevează treptat celui care o citeşte, priveşte sau audiază în vîrste diferite, cu variate stări afective, cu înnoite preocupări" [19].

Casa muzeu se încorporează realităţii sociale depozitînd informaţii şi valori culturale, acţionînd cu eficacitate pe canale specifice. Lucrările iniţiate în interior reparaţii şi curăţenie generală, reorganizarea expoziţiei propriu-zise, organizarea unei expoziţii cu caracter monografic în holul clădirii cît şi cele finalizate în exterior realizarea unei terase deasupra holului de intrare prin instalarea unui grilaj adecvat, construirea a cinci

17 Traian Herseni, „Psihosociologia culturii de masă", Editura ştiinţifică, Bucureşti 1968, pag. 56

18 Dicţionarul citat, pag. 114

19 Şt. Bîrsănescu, G. Văideanu, „Educaţia estetică", Editura de stat Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1961, pag. 96

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

moderne casete de afișaj cu jardiniere, împrejmuirea cu gard din beton și fier a spațiului ce va cuprinde, în viitor, o mică amenajare pe verticală — model amfiteatru — cu peste o sută de locuri etc., se constituie în adevărate dovezi de încredere ale edililor orașului în menirea casei „Nicu Enea", care nu rămîne doar un simplu element de contrast în noua arhitectură a urbei Bacăului ci rămîne, pentru toți cei ce înțeleg comandamentul cultural al momentului, drept. Locul în care mergem *să vedem, să revedem, să ne confruntăm* cu noi înșine.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CENTENAR
„MIHAI EMINESCU"-1989

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

LIPOVA — LOC ÎNVEȘNICIT DE PAȘII POETULUI

de IOAN DĂNILĂ

29 aprilie 1976. Mihai Eminescu, revizor școlar al județelor Iași și Vaslui, poposește la școala din Lipova, unde găsește „puțini elevi prezenți, din cauza ploilor mari, cari durează de mai multe zile" (Academia Română, mss 2306, f. 46). Din același proces-verbal aflăm că „dl învățător își dă silinți", dar, cu exigența-i cunoscută, Eminescu îi recomandă lui Constantin Theodorescu, dascălul hărăzit a-l cunoaște nemijlocit pe poet, în primul rînd ca lectura să fie „făcută în *toate clasele* pe cărți regulate de citire". Pledoaria sa avea o destinație precisă popularizarea abecedarului lui Ion Creangă („Metoda nouă de scriere și cetire pentru usulu clasei întîia primariă"), apărut la Iași în 1868. În același ton imperativ, se conchide că „gramatica trebuiește învățată nu pe de rost, ci prin dese exerciții orale și în scris". Se află aici un adevăr imuabil.

Am făcut acest excurs pedagogic pentru a sublinia că Mihai Eminescu a fost o personalitate complexă, totală, „omul deplin al culturii românești", cum fericit l-a numit C. Noica. Rezultă că alături de creația literară, de cea publicistică ori politică trebuie să i se recunoască și opera didactică. Revizoratul școlar al lui M. Eminescu este unul dintre capitolele de referință în istoria învățămîntului românesc. Că este așa o subliniază Titu Maiorescu în jurnalul său (Eminescu este un „*bun* revizor școlar"), dar mai ferm G. Călinescu, care consideră etapa respectivă drept reprezentativă pentru întreg învățămîntul românesc.

Cel care a identificat urmele eminesciene în comuna Lipova a fost un fiu al locurilor, academicianul Gheorghe Vrînceanu, care a scris în presă („Ateneu", „Flacăra") despre necesitatea înălțării unei statui a poetului. Din păcate, strădaniile matematicianului — nobile, întemeiate — nu s-au finalizat. În satul Valea Hogii, pe peretele școlii a reușit totuși să așeze o placă memorială). În 1989, la 25 iunie — deci în anul împlinirii unui secol de la intrarea în veșnicie a Luceafărului, Filiala Bacău a Societății de Științe Filologice, în colaborare cu alte foruri administrative și culturale ale județului, a organizat în comuna Lipova — sacralizată de prezența poetului în acel 1876 — colocviul „Eminescu — omul deplin al culturii românești". Au luat parte cadre didactice uni-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

versitare (lector dr. Doru Scărlătescu, de la Universitatea din Iași, lector Al. Simion, de la Institutul Politehnic Iași), ca și profesori din învățămîntul liceal și gimnazial, învățători, cercetători ai operei eminesciene (dr. D. Zaharia, Leon Boambă, V. D. Manciu, Eugen Șendrea, Aurel Cozma, Dumitru Tătaru, Valeriu Traian, Rodica Hanu, Ecaterina Crețu, Grigore Codrescu, Ioan Stoica, Viorel Rujea, Eugen Budău, Ioan Simion, Sofia Paraschiv, Stan Ghena, Vasile Robciuc, Ioan Dănilă).

Acest festin intelectual fusese prefațat de oficierea unui ritual emoționant dezvelirea bustului reprezentîndu-l pe poet, realizat de sculptorul Gh. Zărnescu. „Sfințirea", în condițiile acelui iunie 1989, a cuprins vers și muzică închinate voievodului stelar de către membrii cenaclului revistei „Ateneu" (Sergiu Adam, Octavian Voicu, Victor Mitocaru, Elena-Clara Delavicov, Tatiana Mihuț, Ion Enea Moldovan, Cornel Galben Eugen Budău, Petre Scutelnicu) și de invitați ai acestuia (Eugen Uricaru, Gellu Dorian, Emil Iordache), cenacliști din școli și licee ale județului. De o audiență neobișnuită s-a bucurat gestul elevilor Școlii din Humulești (coordonator, Radu-Popovici Ion), care au depus la bustul lui M. Eminescu din piațeta comunei Lipova o cupă cu țărînă din curtea lui Ion Creangă, evocîndu-se astfel momentul celui de-al doilea centenar 1989.

Ulterior, la 26 noiembrie 1989, închizîndu-se triunghiul centenarelor, la Lipova a avut loc o nouă faptă spirituală omagierea Veronicăi Micle, în cuprinsul unei microsesiuni de comunicări. Momentul afectiv nu a lipsit nici acum Oana Ostahie, elevă la Școala Nr. 2 Tîrgu-Neamț (fosta Școală Domnească, aflată în imediata vecinătate a Casei și Colecției Memoriale „V. Micle"), însoțită de inv. Mihai Arsintioae, a așezat și ea o cupă cu țărînă din curtea casei poetei, întregind triplul centenar literar 1989.

Într-un efort de cuprindere exactă ca acela de mai sus, îngăduie-mi-se să fac o propunere școala din comuna Lipova ar trebui să poarte numele poetului (școlile din Brodoc și Lipova „sunt bune" — aprecia revizorul școlar Mihai Eminescu). Ar fi un act de restituire spirituală, de care avem atîta nevoie întru regăsirea noastră interioară.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Fig. 1 Bustul lui M. Eminescu din comuna Liteni, județul Bacău.

http://www.cimec.ro / http://cniabc.ro

Fig. 2 Aspect de la inaugurarea bustului M. Eminescu (sculptor Gh. Zărnescu), în ziua de 25 iunie 1989 la Lipova.

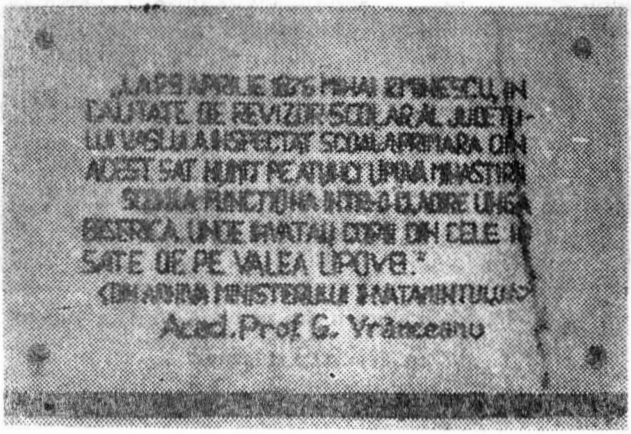

Fig. 3. Inscrisul plăcii de marmură, așezată de acad. G. Vrânceanu pe peretele școlii din satul Valea

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

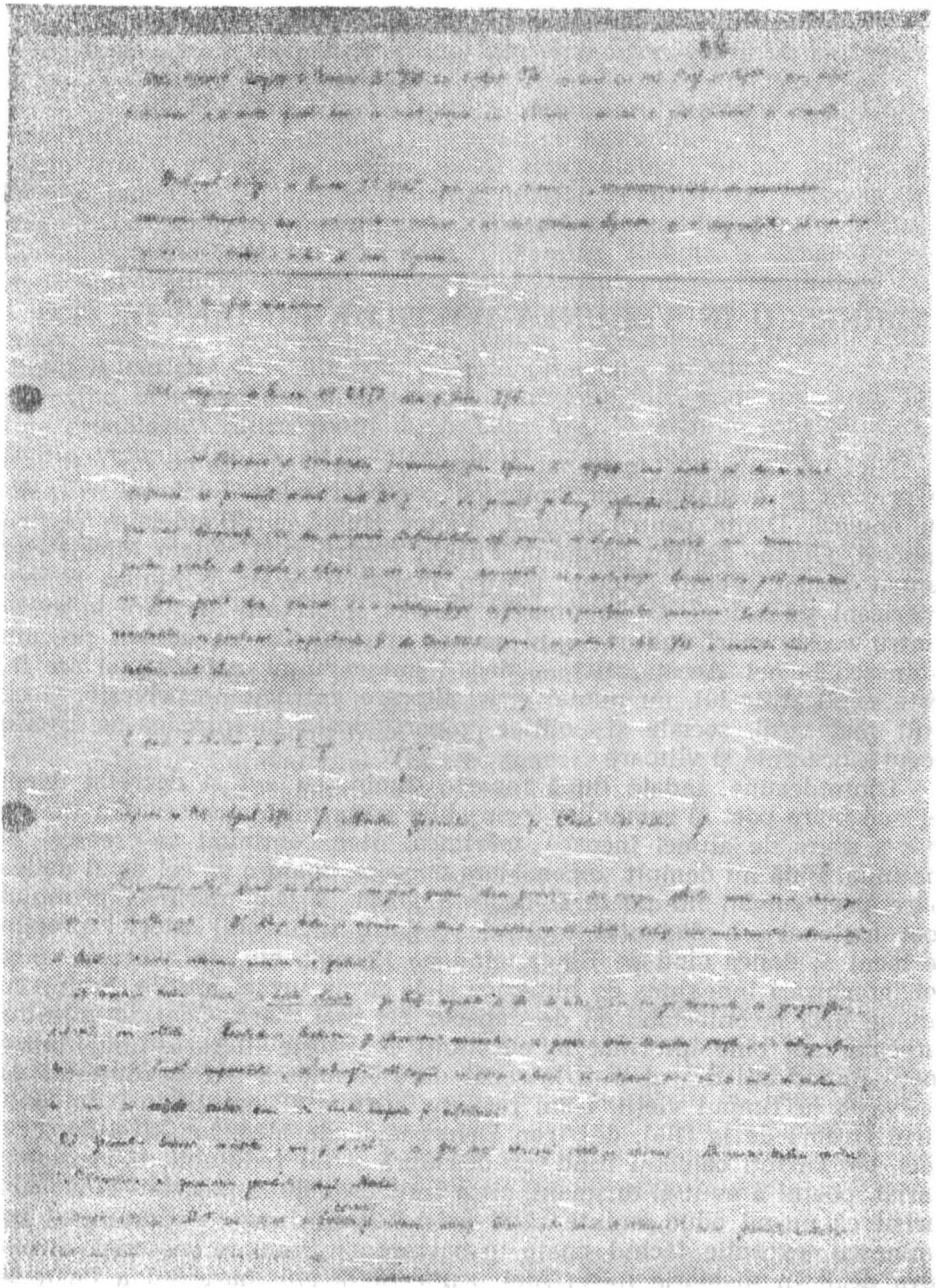

Fig. 4 Procesu-verbal încheiat de revizorul școlar M. Eminescu la 29 aprilie 1876, în urma inspectării școlii din Lipova.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

EMINESCU ÎN VIZIUNEA POEȚILOR ROMÂNI DE AZI

de ION ROTARU

Nici un mare poet național al vreunui popor din lume nu este atît de prezent în actualitate ca Eminescu pentru români. Shakespeare pentru englezi, Dante pentru italieni, Victor Hugo sau Baudelaire pentru francezi, Goethe pentru germani, Pușkin pentru ruși, Adam Mickiewicz pentru poloni, Petöfi Sandor pentru maghiari, Walt Whitman pentru americani ș.a.m.d. — cu tot marele respect și prețuire pe care le avem pentru aceste mari culturi — ni se par a nu fi atît de *actuali* precum Eminescu la noi. Acest „mit" — dacă-l putem numi astfel — își are firește explicațiile lui, nu numai strict literare, întrucît ne privește, ci cu mult mai largi, sociale și politice, raportîndu-se la întreaga-ne istorie trecută, prezentă și viitoare.

Dintotdeauna, îndată după moarte, Eminescu a fost decretat drept cel mai mare poet al românilor, prin chiar pana lui Maiorescu. Cu timpul ce s-a scurs de atunci încoace, mărimea lui a continuat să crească. Și continuă. Pînă nu demult se considera aproape unanim că cel de-al doilea mare poet român nu poate fi decît Arghezi. Astăzi mărimea primului poet național s-a distanțat mult de ceilalți, încît unii istorici propun pe locul al doilea cînd pe Blaga, cînd pe Bacovia etc., în căutarea unor noi ierarhizări îndeajuns de himerice și la urma urmei inutile. Eminescu rămîne însă incontestabil, și de departe, cel mai mare. Considerîndu-mă oarecum mai bine informat în chestiuni de istorie literară, unul dintre poeții importanți de azi m-a întrebat dacă Eminescu a fost contestat de careva și în timpul vieții. I-am răspuns afirmativ, amintindu-i de călugărul Grama de la Blaj, de Aron Densusianu, de Macedonski și de alții. Căci, om ca toți oamenii fiind, pe deasupra și un redutabil, intransigent ziarist, poetul a avut și dușmani, cît a trăit. Dar după moarte ? Am mărturisit că nu-mi aduc aminte să fi existat vreun negator postum al lui Eminescu, excepție făcînd poate următoarea întîmplare, nescrisă altundeva decît în memoria mea Mai acum 10-15 ani, hazardul a făcut să asist la un scurt dialog între Ion Barbu și Șerban Cioculescu (cei doi nu se văzuseră de o bună bucată de vreme) :

— Ce mai faci, Șerbane, tot mai crezi că Eminescu este cel mai mare poet al românilor ?

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

— Dragă amice, răspunse criticul grăsuind ușor, continuu să rămîn la aceeași convingere, n-am ce-ți face...

— Y'a que Mateiu !, ricană prompt admiratorul nemăsurat al *Crailor de Curtea Veche*, împungînd spre tavan cu bastonul.

Am evocat această întîmplare, acest scurt dialog care nu angajează deloc din punct de vedere documentar, numai ca un fel de excepție de la regulă, cît privește unanimitatea admirației românilor pentru poetul național, începînd încă din epoca lui Alexandru Vlahuță, a sămănătoriștilor, a simboliștilor — în frunte cu Ovid Densusianu —„ continuînd cu toți poeții și prozatorii interbelici, dar mai ales cu criticii, cu G. Ibrăileanu,N. Iorga, E. Lovinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, pe locul întîi situindu-se desigur G. Călinescu, precum prea bine se știe.

Venind la tema ce ne-am propus a dezvolta aici, vom spune că, în ordine cronologică, între poeții după Eliberare, M. Beniuc este cel care încă din volumul de debut, *Cîntece de pierzanie* (1938), vedea în Eminescu „mirajul de neatins", „oaza visurilor" din zarea cea mai adîncă a perspectivei spre care nu contenim a înseta. El este Idealul, pentru strănepotul lui Horia, cîntărețul suprem pe care tinerii nu-l vor putea ajunge niciodată. Cu toate că nici chiar EL — poetul nemuritor al Luceafărului — n-a cuprins în cîntecele lui durerea românească toată

Pe Eminescu, noi, poeții tineri,
Zadarnic încercăm, nu-l vom ajunge.
Cîntecele lui fără seamăn
Sînt pentru noi miraj de neatins.
Caravana noastră trecătoare
Aleargă după oaza visurilor lui
Și oaza aleargă la fel de departe
În zare.
Dar Eminescu nu cuprinse tot
În stihurile lui dumnezeiești.
Durerea românească-i mult mai mare
Și n-o cuprinde toată nici un cîntec".

Desigur — așa cum vom constata și în cazul altor poeți mult mai tineri, nu la toți, ci numai la cîțiva, cei mai însemnați — citind pe Eminescu, Beniuc își cînta propriul său cîntec, într-una dintre cele mai frumoase poezii ale sale scrise acum aproape o jumătate de veac. Astăzi, cînd popularitatea lui a crescut peste orice așteptări, cînd scurgerea anilor și cunoașterea tot mai adîncă a operei s-au produs, sîntem adînc încredințați că Eminescu a cuprins în cîntecul său întreaga durere și întreaga viață spirituală a poporului care l-a născut.

De fapt, cînd am spus că Eminescu nu a avut *negatori*, am afirmat — dintr-un anume punct de vedere — numai o jumătate de adevăr. Căci în vremea de tristă amintire a „obsedantului deceniu", „oportunistul" și „proletcultistul" deceniu, îndată după 1948, mai abil sau mai rău mascat, Eminescu și-a avut și el detractorii săi. Însuși faptul că o-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

pera unui Titu Maiorescu sau opera unor G. Călinescu sau Tudor Vianu au fost negate cu vehemență ar putea constitui un act de acuzare în acest sens. Au existat critici și istorici literari improvizați care „cenzurau" pe Eminescu, făceau din Eminescu ziaristul ideologul boierimii conservatoare de altădată. Sărbătorirea centenarului nașterii sale, în 1950, a avut loc sub aceste semne nefaste, cele spuse de Constantin Dobrogeanu Gherea despre marele poet erau luate, în detrimentul lui Maiorescu, drept literă sfîntă, iar un poet lipsit de absolut orice valoare, precum A. Toma, era decretat drept clasic în viață și urmașul cel mai autorizat al lui Eminescu în literatura română.

O primă *reabilitare,* o regîndire a eminescianismului, în epoca postbelică, o putem afla de la unii dintre componenții Cercului literar de la Sibiu, la un Radu Stanca de exemplu, care în eseul său *Resurecția baladei* prețuia superlativ *Luceafărul.*

Începînd apoi cu deceniul al 6-lea, poezia și proza românească reintră în făgașul dezvoltării ei firești. Odată cu reabilitarea unor Arghezi, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Alexandru Philippide, cu reconsiderarea și retipărirea operelor unor Bacovia, Goga etc., eminescianismul însuși reintră în drepturile sale, cel dintîi semn fiind retipărirea exegezelor călinesciene privitoare la poet. În sfîrșit, primul mare poet al deceniului 6 — 7, deschizătorul de ceea ce s-a numit „explozia lirică" din a doua jumătate a secolului nostru este Nicolae Labiș. Nu atît școala de literatură de la București, patronată de Sadoveanu însuși, dar mai ales opera lui Sadoveanu (un „congener" eminescian) și studierea poeziei lui Eminescu în magnifica ediție Perpessicius, ce începuse să circule, au făcut ca poetul de la Mălini să producă o adevărată „breșă" în zidul dogmatismului proletcultist, prin cele două volume ale sale „Primele iubiri" și „Lupta cu inerția", cel dintîi apărut chiar în anul morții autorului, cel de-al doilea tipărit numai postum, îndată după 1956. Există în tot ce a scris mai bun N. Labiș o „armonie", o „muzică" a verbului specifice eminescianismului și totodată graiului din Moldova de Sus, cu totul proprii lirismului celui mai pur, departe (atunci lucrul se vedea și mai limpede) de orice discursivități proletcultiste și lozincarde. Iată spre exemplu, un fragment din volumul *Primele iubiri,* volum rămas piatră de hotar a începutului adevăratei poezii românești de după război, nu mai puțin și în tradiția eminesciană

Izvoarele s-au luminat și sună
Oglinzile ritmîndu-și-le-n dans,
Și brazii mai vuiesc fără furtună
Într-un amețitor, sonor balans,
În vii vibrează struguri străvezii —
Cristalurile cîntecelor grele —
Și stropi scăpărători de melodii
Ca roua nasc în cîntecele mele.
Eu curg întreg în acest cîntec sfînt
Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Eminesciană este la Nicolae Labiș poezia satului ,dorul de vatra strămoșească, lucru cu totul nou în pragul ieșirii din dogmatism

Am să mă duc acolo unde fumul
Din hornuri șerpuiește-n sus,
Unde sclipesc luminile și sună
Adormitoare cîntece de fus.

După cum eminesciană și sadoveniană este poezia codrului din *Moartea căprioarei*. Ori inimitabilele ritmuri din compunerea intitulată *Cozma Răcoare*

Noapte fluidă a tinereților !
Cozma Răcoare sare în șa
Sperie-n goană somnul ereților
Cozma Răcoare, inima mea.

Negre răchițile-ncearcă să zboare,
Ca noaptea asta ce va zbura
După fierbintea, aprinsa viltoare,
Cozma Răcoare, inima mea !

Ca și Eminescu, și pentru Labiș Poezia este fenomenul spiritual în aparență cel mai fragil și cel mai suav prin frumusețe, totodată însă degajînd o forță redutabilă, capabilă să frîngă ziduri și să înspăimînte chiar, cum cititorul avertizat poate deduce din acest superb catren

Deși-i din implicații și rămurișuri pure
Ori din cristale limpezi ce scînteind se rup,
Intrînd în ea, să tremuri ca-n iarnă-ntr-o pădure,
Căci te țintesc fierbinte, prin ghețuri ochi de lup.

Cel mai mare poet al epocii și al generației care debutează cu Nicolae Labiș este Nichita Stănescu. Oricît ar pare de... „modern", de „abstract". (în *11 elegii* îndeosebi), tributar, în anume chip, lui Ion Borbu lui T. S. Elliot, lui Pierre Jean Jouve, lui Vasco Popa și altora ce ar putea fi invocați aici, în ce are mai consistent și mai valoros poezia lui T. S. Elliot, lui Pierre Jean Jouve lui Vasco Popa și altora ce ar putea fi invocați aici, în ce are mai consistent și mai valoros poezia lui Nichita Stănescu se înscrie în descendența eminecianismului creator. Lucrul se vede clar mai ales în reflecțiile poetului din *Cartea de citire*. Părerea lui, exprimată aici foarte direct, este că „extraordinara baladă *(Miorița,* n.n.) nu e un cîntec *de pierdere* (s.n.). Cine pierde așa cum a pierdut ciobanul Mioriței este înstăpînit în sufletul pămîntului". Pentru că fără *Miorița* și fără *Toma Alimoș* „n-ar fi existat Eminescu, cum fără Eminescu n-am fi existat noi cei ce bîlbîim miraculoasa vorbire poetică". N-ar fi existat cel mai frumos vers ce s-a scris vreodată în limba română :

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată".

Interesant este să vedem cum si-l imaginează Nichita Stănescu pe Eminescu „portretizat", în eseul *Orfeu, sau scurt tratat de geometrie a cuvintelor*.. Nichita crede că Eminescu cel adevărat nu poate fi portretizat cu mijloace *materiale*, imaginat fizic, precum Ștefan cel Mare, Bălcescu, Avram Iancu, Alexandru Ioan Cuza ori „Caius Iulius Caesar trecînd Rubiconul sau prăbușindu-se străbătut de pumnalul lui Brutus în Senatul roman". Eminescu „nu putea fi nici înalt, nici scund, nici gras, nici slab, nici brunet și nici blond, *pentru că partea lui de trup sînt cuvintele* (s.n.), cuvintele lui scrise și rămase nouă" În fine, „adevărata statuie a lui Eminescu, adevăratul portret al lui Eminescu, este statuia în bronz, este portretul în ulei al *Odei în metrul antic*". Asemenea reflecții venite de la poetul *Necuvintelor* sînt cu totul în stilul celui care de formulează și arată o continuitate creatoare dintre cele mai fertile în devenirea istorică a poeziei românești. Ele se întîlnesc, se întretaie cu altele asemănătoare, provenite de la alți contemporani ai lui Nichita Stănescu. Nu-i oare de fiecare dată verificabil celebrul vers horațian „Exegi monumentum aere perennius" ? Și ce alt monument mai tare, mai durabil decît orice granit si decît orice bronz, este *Odă în metru antic* sau *Mai am un singur dor* ? Ce poate fi mai superb frumos decît să-ți dorești, în eternitate, „troienirea" cu „amintiri" metamorfozate în florile de tei „Nemaifiind pribeag / De-atunci înainte, / Aduceri aminte / M-or troieni cu drag / / Reverse dulci scîntei / Atotștiutoarea, / Deasupra-mi crengi de tei / Să-și scuture floarea".

Extraordinară coincidență între intuitia unui poet de talia lui Nichita Stănescu și judecățile de valoare ale unui critic și istoric literar precum G. Călinescu ! Care este documentul *biografic* cel mai important, fundamental, pentru un mare artist dacă nu însăși opera sa ? (În cazul lui Eminescu *Geniu pustiu*, *Sărmanul Dionis*, *Scrisorile*, *Luceafărul*, etc. etc.). Aceasta pentru că el s-a zidit în ea, precum Meșterul Manole în monumentul de la Argeș și Homer în *Iliada și Odiseia*. În absolut, nimeni nu mai poate fi interesat cine a fost în viața lui Meșterul Manole sau Homer ! Poetul *Necuvintelor* pare însă a duce un asemenea raționament încă mai departe, cînd scrie în amintitul eseu „sintaxa reprezintă partea cea mai materială a părții celei mai imateriale din trupul poetului cuvintele" Și pentru că partea cea mai abstractă din om, *cuvîntul* — în orice caz partea cea mai lipsită de concretețe și deci prima sortită pieirii în neant — devine, prin scriere, „partea cea mai durabilă a trupului nostru". El. Poetul cel Mare, adaugă Nichita, „își odihnește sentimentele" pe „un pat al viziunilor". Ce dorea el ? Nu dorea altceva decît să fie iubit la modul sublim.

În altă ordine de idei, tot stănesciană, poezia lui Eminescu este poezie mare tocmai pentru că nu se lasă explicată niciodată pînă la capăt. Sensurile ei sînt inepuizabile și fiecare contemplator al operei — în funcție de cultură, de temperament, de vîrstă etc. — își poate afla căile de pătrundere și de incîntare prin propria-i conștiință receptoare. Astfel încît

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

nimeni nu și-ar putea lua răspunderea explicării definitive a unor compuneri precum *Luceafărul, Oda în metru antic, Se bate miezul nopții*... etc. Pur și simplu pentru că aceste opere „se destăinuie altfel fiecărei vîrste, fiecărei vîrste apărînd desăvîrșite". *Se bate miezul nopții*, de exemplu, este „aproape de neînțeles", afirmă poetul celor *11 elegii*, după care se grăbește să adauge „Și totuși farmecul *ambiguu* și *interior* (s.n.) al acestei poezii ne-ar face să credem că Eminescu era interior ca o inimă".

Să rememorăm, la rîndu-ne, *Se bate miezul nopții*...

Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă
Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vamă.
Pe căi bătute-adesea vrea moartea să mă poarte,
S-asamăn într-olaltă viața și cu moarte ;
Ci cumpăna-mi gîndiri-mi în veci nu se mai schimbă,
Căci între amîndouă stă neclintita limbă.

Și să contemplăm, pe scurt, *locul* pe care Titu Maiorescu i l-a rezervat în ediția eminesciană princeps, *Poesii, 1884* (de fapt apărută în decembrie 1883) După cum se știe, compunerea volumului aparține editorului și nu poetului. Ediția princeps începe cu *Singurătate* și se încheie *Criticilor mei*, conținînd un total de 61 de titluri. Ei bine, *Se bate miezul nopții* este pusă exact la mijloc, a 31-a, precedată de 30 de piese și succedată de tot atîtea. Încît încă ne mai întrebăm „Misterioasa", „ambigua", „neînțeleasa" *Se bate miezul nopții* va fi impresionat și pe marele critic într-un fel anume, devreme ce îi află locul foarte potrivit pentru versul final
„Căci între amîndouă stă neclintita limbă" ?

În sfîrșit, Nichita Stănescu are... *superbia* de a se declara drept urmaș și prelungitor al spiritului național în arta cuvîntului eminescian, cînd scrie în *Hemografie IV*

„Cel mai mare hemograf nu s-a născut încă, dar făcînd calculul trist că se împlinesc 90 de ani de cînd Eminescu n-a mai scris nici un rînd real, cred că în acest an (1973 n.n.) el se va naște din nou de la început. Mă gîndesc că dacă unei femei îi trebuie 9 luni ca să producă miracolul existenței, 90 de ani îi trebuie țării ca să-l renască pe el. Eu am venit pe lumea limbii românești ca să-l vestesc".

Abia acum înțelegem deplin „alegerea" celui care își încheia un poem tragic prin răsucirea ultimului vers din *Odă în metru antic* așa
„Și pe mine mie însumi nu mă mai redă-mă"

Ca atare „superbia", frumosul orgoliu de a se fi voit urmașul de peste veac al celui mai mare poet român, nu jignește de loc la Nichita Stănescu.

Marin Sorescu, un alt reprezentant de seamă al liricii noastre actuale, evocă pe Eminescu prin binecunoscuta-i metodă șocant-parodică, adusă ca în atîtea rînduri în registrul grav și totodată solemn

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Eminescu n-a existat.
A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe,
Ca o barbă nepieptănată de crai.
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuibar rotit.
Și, mai ales, au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare,
Sau mai simplu ciobani și plugari,
Cărora le plăcea să spună
Seara în jurul focului poezii.
Miorița și *Luceafărul* și *Scrisoarea a III-a*

Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume,
Li s-a spus
Eminescu.

Așadar, în viziunea lui Marin Sorescu, *Eminescu* este „emblema noastră ca neam, actul nostru de justificare a existenței sub soarele mii". S-ar zice că nici nu mai poți să știi dacă Eminescu este *noi* sau dacă noi sîntem *Eminescu*. Identificarea, suprapunerea, confuzia dintre poet și poporul din care s-a ivit este totală, perfectă, definitivă. Ca în alte multe cazuri, Marin Sorescu a plecat de la o sintagmă de asemeni șocantă la originea sa. Filozoful franco-român Emil Cioran scrisese undeva această frază memorabilă „Ștefan cel Mare n-a existat. A existat Nicolae Iorga" ș.a.m.d. Nici Cioran însă nu este absolut original. La urma urmei. Căci lucru revine la a spune, ca Dimitrie Cantemir și Ion Budai Deleanu, cum că adesea importanța „scriptorului" (id est „scriitorului") este adesea mai mare decît a făuritorilor istorici, că îndată după încetarea zăngănitului săbiilor și bubuitul tunurilor", trebuie să înceapă neapărat „scîrțiitul condeielor" ; că, în fine, e greu de spus cine este mai mare, mai important în istorie Achile, Agamemnon, Hector, Ulisse ori cel ce i-a nemurit, Homer. Gîndul duce și la constatarea că Eminescu cel din filele cărților din bibliotecă (acestea, în ele însele luate, fiind numai niște obiecte moarte, neînsuflețite) trăiește etern prin noi, cei vii, prin graiul nostru pe care el ni l-a dăruit în forma lui cea mai frumoasă, grai ce se răsfrînge în... peisaj, în munți, în rîuri, în șesuri, în mare, se confundă cu patria însăși.

Cum am mai spus, cîntîndu-l pe Eminescu — cu păstrarea desigur a unui consens unanim — fiecare poet contemporan își cîntă propriul său cîntec. Altfel nici nu se poate ! Ioan Alexandru, poet al atîtor *imne* (nici pe departe nu ne propunem aici să vorbim despre poeții contemporani care cîntă, evocă, pe Eminescu ; lucrul este imposibil și ar fi necesar spațiul unei cărți întregi ; ne mărginim deci la cîteva „vir-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

furi") afirma categoric că Eminescu nu-și are egal decît în Roman Melodul, „unul dintre cei mai mari poeți ai lumii, din toate timpurile", compozitor de melodii religioase și „imne", în Bizanțul secolului al 6-lea, pe timpul împăratului Anastasiu I, (contemporan aproximativ cu Ioan Filiponul, filozof neoplatonic și aristotelic, cu Ioan Scolasticul, cu Ioan Pustnicul, Ioan Scărariul, Theodor Anagnostul etc.), cu spaniolul mistic și religios din secolul XVI San Juan de la Cruz și în fine cu marele romantic german Hölderlin. În *Imnul lui Mihai Eminescu*, poetul român este văzut ca un fel de Mesia, prunc „sfînt", legănat sub grinda casei din Ipotești Moldovei, alăptat de maica Moldovă, încununat cu aurul albinelor și prinzînd în auzul său genial toate cîntecele din „Podul Patriei"

Țărîna-i rece holdele sînt verzi
Cucu-și spală graiul în izvoare
Șarpele în coadă înălțat
Își împinge ouăle în soare
Unul trebuie s-apară acum din pădure
Cu lemn în spate și cu zarea asta fără ani
Să împlînte semnul spre cetate. De veșminte
Despuiat apoi în răscrucea lumilor solide
Cînd amiaza spînzură pe bolți, să ridice
Mielul din pustie. Și cînd înclinat e cerul sfînt
Către seară iarăși după stele
Să-l vedem păstorul doborît
Cum răsare-n lacrămile mele.
Acestea toate Mihai din Ipotești
Poetul din Moldova sfîntă, din leagănul
De grindă spînzurat, le-aude-n podul Patriei
Cum cîntă. Cînd bea din țîța maicii lapte bun
Și prunc se-ndreaptă apoi către stînă
Prin țara asta coșniță de rai, albinele cu-aure-l
Încunună.

La rîndul lui, în sfîrșit, Adrian Păunescu ar putea publica un volum de dimensiuni respectabile numai cu poezii închinate lui Eminescu. Și Păunescu, evocîndu-l pe Eminescu, își cîntă cîntecul său. Iată aluzia poetică la *Doina*

Vatra cîmpului de munte,
cînd voi mai putea să spun,
ca soldat și ca nebun,
de unde și pînă unde ?
De la ce pînă la ce,
De la rîu pînă la rîu ?
Amintirea dusă-mi-e.
. . . . .
De unde și pînă unde,
mi s-a plîns cine s-a plîns ?

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Vatra cîmpului de munte
aștept vorba de răspuns...
Și în alt loc
Din Rîu și pînă-n Rîu, precum se spune,
În Doina pătimirii unui neam,
Reîntregind în sine ce eram,
La convergența zodiilor bune...

Am citat din volumul *Într-adevăr* (1988). Tot acolo, în *Presupus cuvînt al lui Iosif Vulcan,* se imaginează un sonet shakespearian care începe așa

Primiți-l pe acest poet de geniu
Ce va vorbi definitiv
Și voind cu toții, din acest motiv.
Ca el vă veți rosti peste milenii.

În *Dor de Eminescu* se exprimă o permanență fundamentală a spiritului național

Într-o lume relativă,
Ce-a făcut și-a desfăcut,
Eminescu-i remușcarea
Dorului de absolut

Dacă unu și cu unu
Nu mai vor să facă doi
Eminescu este chipul
Infinitului din noi.

Fără el oricare lucru
Și-ar urma cărarea sa,
Fără el chiar steaua noastră,
Dintre stele ar cădea.

Pe pămîntul vechii Dacii,
Cînd mai mare cînd mai mic,
Dacă n-ar fi Eminescu
Viața nu ne-ar fi nimic.

El Moldovei îi e fiul
Și Munteniei nepot
L-anfiat întreg Ardealul
Eminescu-i peste tot.

Într-o lume relativă
Mai avem un lucru sfînt
Eminescu-i România
Tăinuită în cuvînt.

O asemenea poezie e făcută să fie cîntată — și a fost cîntată — pe muzică *folk* sau *pop,* în fața unui auditoriu imens, acompaniată de nu-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

meroase instrumente cu coarde, de percuție etc. Așa este, în volumul I din *Manifest pentru mileniul trei* (1984) o *Odă în metru modern* din care, renunțînd la multe altele, mai citățm aceste strofe ce reflectă, prin Adrian Păunescu, extraordinara popularitate, pătrunderea în mase am spune, a celui mai mare poet național

Pe muzică de Beatels, mă-nchin lui Eminescu
Și parcă stări contrare la mine-n suflet port
Dar adevăr zic vouă, ce viu e Eminescu
Cum moare el, odată cu fiecare mort.

. .
Luceafăr fără moarte al poeziei noastre
Din era de contrarii unde și eu exist
Mă-nchin acum la tine că ai știut ce vine
Că n-ai fost conformistul supus și optimist.

. :
Poet de-a pururi tînăr, din mîna ta frumoasă
Ies încă reportaje de felul cum va fi
Cu scrieri de-ale tale scandalizezi și astăzi
Poetul Eminescu e încă printre vii.

. . .
Pe muzică de Baetels scriu despre Eminescu
Destin sucind accente după un ritm al lui
Ce Odă-n metru antic i-a fost și-i este viața
Ce stingherit se simte blocat între statui.

Privesc spre Eminescu prin muzica aceasta
În care stări de astăzi semnificații cern
Mă-nchin acestui clasic de spirit și rostire
El care totodată e antic și modern.

. . :
Pe muzică de Beatels scriu despre Eminescu
Și mii de răni mă țin, mă ard mă dor
Cu tine deodată, cu viața deodată
Cînd fără soț sînt plopii, mai am un singur dor.

Considerăm că am produs destule argumente pentru demonstrarea afirmației ce am făcut la începutul acestei expuneri, privind *actualitatea* lui Eminescu în prezentul nostru. Totodată, trebuie spus că *profeția* lui Maiorescu, din celălalt veac, fraza cu care se încheie studiul *Eminescu și poeziile lui* (1893) s-a împlinit cu asupra de măsură : „Acesta a fost Eminescu, aceasta este opera lui. Pe cît se poate omeneşte prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmîntului cugetării românești"

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

TRADUCERI EMINESCIENE DIN TEATRUL EUROPEAN

de VASILE ROBCIUC

Printre piesele traduse în românește de Mihai Eminescu, cea mai veche este drama într-un act „Histrion", de Guillom Jervitz. Avem de a face cu una dintre creațiile dramatice de mică importanță („Dramatische KleinigKeiton") publicate în 1865 de Wilhelm Jervitz. Traducerea pare a fi făcută după un autor francez, numit Guillom (și nu Wilhelm), har piesa este intitulată „Histrion" (în germană, „Histrio"). Ea datează din perioada în care Eminescu termina de transcris comedia „Smeul nopții", după o comedie a lui Hippolyte Lucas, vodevilul „Margo contesa", tradusă din franceză și comedia „O palmă sau voinicos de fricos", tradusă de P. I. Georgescu după o piesă franceză. Piesa a fost publicată pentru prima data în 1906 de Ilarie Ghendi în „Convorbiri literare" și se numără printre traducerile transcrise de Eminescu.

În „Planul Mirei", pentru scena în care Miron-Ștefan, fiul lui Toma Nour, trimisul lui Mihai Viteazul, o întîlnește pe Mina, fiica lui Ieremia Movilă, Eminescu recurge la scena dintre Tasso și Leonora din drama „Torquato Tosso" de Goethe, actul V, scena finală. Din „Diplomatul" lui Eugène Scribe și Germain Delavigne, poetul nu a transcris decît lista personajelor și, prin urmare, nu a mai recurs la traducerea germană a piesei, unde contele Moreno apare ca ambasador al Belgiei și nu al Spaniei.

Una din piesele pe care Eminescu le-a reținut pentru a face o traducere este „Bedlam Comedia", care ne trimite la opera dramatică a lui Eugène Scribe intitulată „Une visite à Bedlam" („O vizită la Bedlam"). Vom observa că, în 1876, căutînd fragmente pentru articolul său din „Curierul de Iași", în care publica un dialog între Alexandru Macedon și filozoful grec Diogene, Eminescu menționa că este vorba de un pasaj scos din drama „Alexandru și Diogene", de Fr. Bodenstedt.

Un alt proiect de comedie datînd din aceeași perioadă este „Văduva din Efes", pe care Eminescu îl ia de la scriitorul german Lessing („Die Madrone von Ephesas") sau chiar din piesa omonimă a lui Ernst Raupach.

Eminescu a tradus, de asemenea, „Vîrful cu dor. Balada română trei părți" de F de Laroc și „Laïs", comedie antică într-un act, după o

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

versiune de Karl Saar a piesei „Le Joeur de flûte" (Flautistul), de autorul dramatic francez Emile Augier

„Vîrful cu dor" este un text etiologic, în care găsim şi motivul morţii tînărului cioban din balada „Miorița" personaj a cărui ultimă dorinţă este exprimată de Eminescu în poemul „Mai am un singur dor", început în 1876. Textul românesc, pus pe note de Zdislaw Lubicz, a fost tradus în limba italiană de L. F. Paganini, iar premiera operei a avut loc în ianuarie 1879, cu domnişoara A. Veratti în rolul Dorului.

Comedia „Laïs" reproduce piesa în versuri „Le Joeur de Flûte", publicată în 1850. Titlul piesei eminesciene este luat din versiunea germană „Laïs oder Der Flötenspieler" de Karl Saar, autor de origine franceză, născut la Viena în 1850. Dat fiind că această traducere a apărut în „Reclams Universal Bibliotek" în 1888, reiese că Eminescu a folosit cele două texte, francez şi german. Traducerea lui Karl Saar, a apărut cu mult timp înainte de a fi inserată în „R.U.B.", deoarece el a tradus şi alte piese ale dramaturgului francez.

Emile Augier era deja cunoscut publicului nostru printr-o adaptare a lui Vasile Alecsandri din 1865-1866 „Ginerele lui Iliagi Petcu", care este de fapt piesa „Le Gendre de M. Poirier" („Ginerele domnului Poirier") 1855. În alte două piese ale scriitorului francez „Les Effrontés" („Insolenţii") şi „Le Fils de Giboyer" („Fiul lui Giboyer"), în proză, l-au inspirat lui Alecsandri comedia „Boieri şi ciocoi" din 1873. Urmează traducerea lui Eminescu şi, mai tîrziu aceea, tot în versuri, a lui Al. Macedonski „Iadeş" (1880), după „Gabrielle" (1849), de Emile Augier.

Ultima traducere a poetului român se referă la drama sa „Alexandru Lăpuşneanu" şi este alcătuită din 134 de versuri extrase din „Timon of Athens" („Timon din Atena"), de Shakespeare. Piesa a fost tradusă din germană, dar Eminescu a consultat şi originalul englezesc.

Traducerea dramei „Alexandru Lăpuşneanu" datează din perioada 1880-1881. De atunci, poetul a încetat să mai compună teatru original sau să traducă din alţi autori.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

PREOCUPĂRI GEOGRAFICE LA MIHAI EMINESCU

de DUMITRU TĂTARU

În viața sa, marele poet, Mihai Eminescu, de la a cărui dispariție se împlinesc 100 de ani, a manifestat interes și pentru geografie. Legături strînse cu geografia a avut la Berlin, iar peste un deceniu, ca profesor la Iași.

Important pentru problema pe care o urmărim este anul al doilea de studii la Berlin (1873-1874), ca student extraordinar. Încă din primul semestru, alături de unele cursuri de filozofie, economie politică, istorie, drept, istoria artei, se găsesc în program și cursul de geografie fizică al profesorului J. C. Poggendorff, pentru care a achitat taxa de 5 mărci, ca și pentru celelalte cursuri. Dar, în afară de cele la care s-a înscris oficial, se crede că în vederea însușirii unor cunoștințe cît mai bogate și variate, Mihai Eminescu a urmat și alte cursuri. Între manuscrisele sale s-a găsit un caiet cu orarul tuturor cursurilor din semestrul de vară 1874, în care, pe lîngă cursul menționat a lui J. C. Poggendorff, apar cîteva cursuri noi de geografie, etnografie și altele. Dintre acestea reținem pe cele ținute de Ermann *„Observațiile geografilor și ale fizicienilor"*, Kippert *„Geografia și etnografia Europei antice"*.

Stabilindu-se la Iași, după ce își încheie perioada bucureșteană de redactor al ziarului „Timpul" (1877-1883), unele documente atestă că poetul a predat geografia și statistica la Școala Comercială.

Referitor la obiectul pe care îl predă, geografia și statistica, ca un document prețios pentru istoricul geografiei economice didactice reproducem un pasaj dintr-o scrisoare a poetului Mihai Eminescu trimisă la 20 octombrie 1884 bunului său prieten Chibici Rîvneanu

„Fiind vacante mai multe catedre la școala comercială, cerusem suplinirea istoriei. Dar catedra aceasta dîndu-se altuia, m-a însărcinat pe mine cu geografia și statistica, cu un program foarte încărcat, obiect care are inconvenientul că nici cărți nu există pentru studierea lui, iar el însuși nu consistă dintr-un dicționar de mii de nume proprii și de cifre statistice". A profesat totuși un an școlar, de la 1 octombrie 1884 pînă la 1 septembrie 1885.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

În perioada cînd Mihai Eminescu scria în coloanele ziarelor „Curierul de Iași" și „Timpul", a publicat numeroase articole și studii de geografie economică. S-a pronunțat statornic și ferm pentru dezvoltarea și modernizarea agriculturii și industriei autohtone, i-a reținut atenția, transporturile, comerțul și populația.

De asemenea, s-a interesat de noile manuale de geografie pe care le-a recenzat, scoțind în evidență părțile pozitive cît și unele greșeli. În „Curierul de Iași" din 25 august 1876, Eminescu recenzează cu unele aprecieri „*Noul metod de geografie elementară*" de A. Gorjan, dar atrage atenția asupra unor definiții confuze, a unor exprimări pleonastice, a unor greșeli de limbă, chiar de acord gramatical.

Asupra situației predării geografiei în școală în perioada respectivă și ulterioară se referă mai tîrziu diferiți geografi din țara noastră : *Geografia* — spunea Simion Mehedinți — *era o disciplină enumerată : înșirarea de nume proprii și de cifre statistice*", exact cum a scris și Mihai Eminescu în scrisoarea sa.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

„ROMÂNISMUL" — O SOCIETATE CULTURALĂ ŞI PATRIOTICĂ

de ALEXANDRA-CRISTINA PĂUNESCU

Printre societăţile culturale româneşti care au luat fiinţă în deceniul al şaptelea şi la începutul celui următor al secolului trecut, atît în ţară cît şi în afara ei, se număra şi societatea „Românismul" [1].

În ziua de 12 ianuarie 1869, la Bucureşti, un grup de tineri intelectuali români întrunindu-se într-un birou provizoriu sub preşedenţia lui Al. Candiano Popescu şi avînd ca secretari pe N. A. Tuduriu şi C. Fortunatu iau în discuţie înfiinţarea unei societăţi al cărei scop voia să fie „lectura, literatura poporală şi istoria". La încheierea acestei întruniri se decidea alegerea unei comisii compuse din şapte membri care avea ca ţel elaborarea proiectului societăţii şi, cum era şi firesc, denumirea ei [2].

---

1 Menţionăm printre acestea Societatea pentru cultură şi literatură română în Bucovina (Cernăuţi, 1865), Societatea „Orientul" (Bucureşti, 1869), Societatea pentru fond de teatru român (Deva, 1870), România Jună (Viena, 1871).

În privinţa documentelor pe care ne bazăm întreaga noastră lucrare referitoare la Societatea „Românismul" este necesar să amintim că ele se află în arhiva Muzeului Naţional de Antichităţi al Institutului de Arheologie din Bucureşti. Este vorba de nouă dosare, unele dintre ele incomplete, (ultimul — dosar 9/1871—1872 cu actele justificative ale cheltuielilor efectuate) în care sînt înserate procesele verbale, dările de seamă etc. ale şedinţelor societăţii „Românismul" pe o perioadă de trei ani, de la 12 ianuarie 1869 pînă la 7 februarie 1872. Documentele păstrate în această arhivă le datorăm lui Grigore G. Tocilescu care a jucat, aşa cum vom vedea, un rol important în cadrul societăţii şi care de la 1 martie 1881 devine director al Muzeului Naţional de Antichităţi, funcţie ce a deţinut-o pînă la moartea sa în 1909. Despre societatea „Românismul" a apărut de curînd un scurt articol, mai precis o „dare de seamă" cum o numeşte autorul, care a căutat să schiţeze o parte a activităţii acestei societăţi (cf. Petre Diaconu, *Societatea „Românismul"*, în revista Istros (Muzeul Brăila), IV, Brăila, 1986, p. 223—228).

2 Procesul verbal nr. 1 din 12 ianuarie 1869 (cf. Arh. MNA — Arhiva Muzeului Naţional de Antichităţi a Institutului de Arheologie, Bucureşti), dosa 1 1869, f. 1) consemna următoarele: „Astăzi 12 ianuarie 1869, întrunindu-ne la o ore după amiazi, am procedat mai întîi a constitui un biurou provizoriu pentru şedinţa acestei seri, compusă din domnii Candiano Popescu ca preşedinte, N. A. Tuduriu şi C. Fortunatu ca secretari, după care s-au pus în discuţiune următoarele lucrări: a) D-l Preşedinte a propus ca să se înfiinţeze o societate al cărei scop să fie lectura; b) D-l Pompiliu (este vorba de Miron Pompiliu n.n.) a propus ca să se înfiinţeze o societate de literatură poporală; c) D-l Fortunatu unindu-se cu propunerea d-lui Pompiliu mai adaugă aceasta ca societatea să se ocupe şi

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

La propunerea prof. I. C. Tacitu, societatea capătă numele de „Românismul“ [3].

După mai multe întruniri ce s-au ţinut în lunile ianuarie şi februarie 1869 şi în care s-au discutat proiectul de statut al societăţii, în şedinţa din 23 februarie „adunarea primeşte cu aplauze declaraţiunea constituirii societăţii“. Primul său comitet este alcătuit din I. A. Brătescu — preşedinte, I. C. Tacitu şi C. Fortunatu — vicepreşedinţi, G. Dem. Teodorescu şi G. Comşa — secretari, Şt. Archimandrescu şi Angel Demetrescu membri şi N. A. Popovici — casier [4].

Statutul cuprinde şase capitole (referitoare la societate, membri, fonduri, şedinţe, comitet şi dispoziţii generale) cu un total de 29 articole. Dintre acestea vom menţiona pe cele mai importante 1) art. II „Scopul societăţii este susţinerea şi înflorirea Românismului“ ; 2) art. III „Mediile (mijloacele n.n.) pentru ajungerea scopului societăţii sînt a) întruniri ; b) conversaţiuni ; c) lecturi şi disertaţiuni ; d) adunare de literatură populară ; 3) art. IV „Societatea dispunînd de fonduri va trimite din sînul său, în părţile locuite de români, membrii însărcinaţi pentru realizarea celor zise în art. III“ ; 4) art V „Tot românul poate deveni membru al societăţii“ ; 5) art. VI „Membrii societăţii sînt a) activi, b) onorifici, c) corespondenţi ; 6) art. VII „Orice persoană voieşte a face parte din societate trebuie să fie propusă comitetului de unul din membri“, 7) art. IX „Taxa ordinară a fiecărui membru este de lei 24 pe an răspunsă-n doi vicepreşedinţi, trei secretari, un casier şi doi membri“ ; 9) art. XVIII rate lunare sau trimestriale ; 8) art. XVII „Comitetul societăţii se compune numai din membrii societăţii şi anume din 9 membri un preşedinte, „Comitetul poate avea subcomitete în părţile locuite de români“ ; 10) art. XX „Comitetul se alege pe un an. Membrii pot fi realeşi“ ; 11) art. XXIV „Societatea începe anul său de la 24 ianuarie“. (fig. 1)

Societatea a considerat data înfiinţării ei 24 ianuarie, zi care marca zece ani de la Unirea Principatelor române. De altfel, la un an de la fondarea ei, societatea dispunea şi de un sigiliu cu inscripţia „Societatea Românismul — 24 ianuarie 1869“ [5].

Regulamentul societăţii care conţinea numai şase capitole cu un total de 36 articole a fost votat în adunarea generală din 29 martie 1869. Dintre acestea vom aminti doar art. XV care prevedea „Membrul care nu-şi va achita cotizaţiunea în decurs de trei luni succesive, după trei invitaţiuni din partea casierului se va considera ca demisionat“.

---

cu acele părţi ale istoriei care pînă acum au fost puţin cunoscute. În urma acestora se începură mai multe discuţiuni asupra scopului şi numirii societăţii. Adunarea în fine, decise în unanimitate a se alege o comisiune din sînul ei compusă din 7 membri care să primească însărcinarea cu elaborarea proiectului acestei societăţi, ocupîndu-se totodată şi cu denumirea ei ; membrii aleşi prin vot au fost următorii : d-nii Candiano Popescu, D. Precup, G. Stoian, N. A. Tuduriu, A. Radu, I. C. Tacitu, C. Fortunatu. Preşedinte provizoriu I. A. Brătescu.

3 Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 11.

4 Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 17-18, 19, 22-23, 25, 27-32 ; dosar 2/1869, f. 3-4.

5 Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 174 şi 182.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Pentru a populariza nobilele sale principii, comitetul societății emite a 8/20 mai 1869 o circulară către directorii și redactorii gazetelor ce apăreau în București (*Preșsa, Românul, Traian, Trompeta Carpaților* și *Albina Pindului*[6]) și în care se subliniau următoarele „A concurge după :orțele și mediile (mijloacele n.n.) sale la realizarea principiului pus la ordinea zilei, a ajuta cu zel activ și ardoare infatigabile patria prin înăl-țarea individului, inspirîndu-i încredere în sine, a dezvolta conștiința națională prin publicarea poeziilor noastre populare și studiilor de dife-rită natură — iată mobilele ce ne-au condus la formarea acestei societăți intitulată „Românismul" a cărei constituire vă este cunoscută și-n numele căreia vă exprimăm viile noastre mulțumiri pentru bunăvoința ce ați avut de a-i publica statutele și regulamentul. „Unirea face puterea" iată axioma care ne-a determinat a preferi acest mod de a lucra susținuți de libertatea ce ne acordă constituțiunea și stimulați de spiritul secolului în care trăim".

În încheierea circularei, comitetul roagă pe directorii și redactorii gazetelor menționate să dăruiască societății gazetele lor, afirmînd „Luăm curajul a vă face această rugăciune, convinși că niciodată nu ne veți retrage înaintea unei ocaziuni de a instrui pe acei care doresc cu avîditate adevărul și-l caută în sorgintea infalibilă a impozanței trinități rațiunea știința și experienta".

La 6 aprilie 1869, președintele I. A. Brătescu, în prezența a 28 membri, declară deschisă sedința solemnă de inaugurare a societății. Cu această ocazie au luat cuvîntul mai mulți vorbitori N. A. Popovici, G. Dem. Teodorescu, Dem. Dobrescu precum și D. Ollănescu-Ascanio care subliniază „importanța lăținii și studierii poesiei populare românești" și C. Fortunatu care se referă la „fazele prin care au trecut dezvoltarea intelectuală și literele române de la Gheorghe Lazăr încoace"[7].

Așa cum am amintit în baza art. VI din statut membrii societății puteau fi activi, corespondenți și onorifici. În general, membri activi erau tineri, de regulă studenți la litere, filosofie, și drept sau medicină[8], profesori[9], medici[10], economiști și juriști[11], librari[12], comercianți[13] precum și oameni politici, funcționari superiori[14], sau oameni de cultură[15]. Din

6 Arh. MNA/dosar 2/1869, f. 77; ambele documente (statutul și regulamentul) au fost publicate într-o broșură la tipografia lui C. A. Rosetti.

7 Arh MNA /dosar 2/1869, f. 75.

8 Vîrsta multor tineri era cuprinsă între 19 și 26 ani. De pildă V D. Păun, Grigore Tocilescu aveau 19 ani, iar G. Dem. Teodorescu, D. Ollănescsu-Ascanio, Mircea C. Rosetti (fiul lui C. A. Rosetti), Miron Pompiliu nu depășeau 20—22 ani.

9 I. C. Tacitu, C. Fortunatu. Z. Demarat, Gr. Patescu, Ion Petraru (directorul gimnaziului Matei Basarab), C. Penescu, M. C. Florentiu, Gr. H. Grandea (redactor la periodicul Albina Pindului).

10 Gr. Râmniceanu, C. D. Dumitrescu-Severeanu, V I. Vládescu.

11 V. P. Rădulescu, N. A. Popovici, G. Missail.

12 Scriitorul și folcloristul Petre Ispirescu și V. Socec.

13 Ion Alexandrescu, C. Porumbaru etc.

14 I. C. Brătianu, George Chițu. Anastase Fătu, Alexandru Pencovici, I. Străjescu, Ștefan Christian Tell, A. C. Golescu etc.

15 Istoricul și filologul A. Papiu Ilarian, folcloristul Ion G. Bibicescu, scriitorul N. V. Scurtescu, poetul M. Zamfirescu etc.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

societate au făcut parte și două femei, scriitoarea Veturia Florentiu și poeta Elena Elenterescu.

Este de reținut faptul că la nici două luni de la înființarea societății, numărul membrilor era de 81 iar în septembrie 1870 depășea deja cifra de 100. (fig. 2)

Membrii corespondenți au fost mai puțin numeroși. Conform statutului, unii membri activi, care din diverse motive își schimbau domiciliul în provincie deveneau, dacă doreau, membri corespondenți [16].

Ca membri onorifici sînt menționați în darea de seamă pe 1870 profesorii S. Ostășescu, I. Susianu și M. Cărbunescu [17].

În baza articolului XV din regulament, mulți dintre membrii activi au fost considerați ca demisionați. Printre aceștia s-au numărat Al. Candiano Popescu, Ștefan Cacoveanu, Daniel Rațiu, I. S. Bădescu, Mihai Eminescu și alții [18]. (fig. 3)

Ne vom opri puțin asupra împrejurărilor în care marele poet, pe atunci în vîrstă de numai 19 ani, a devenit membru al acestei societăți.

În septembrie 1868 Eminescu, ca membru al trupei lui M. Pascaly, după turneul făcut prin mai multe orașe din Transilvania și Banat, revine la București. Aici este angajat ca al doilea sufleur și copist la Teatrul Național, contract care-i expiră în primăvara anului 1869, fapt ce-l determină să însoțească în vara aceluiași an trupa lui Pascaly într-un nou turneu prin Moldova și Bucovina. În perioada cît a locuit în București, Eminescu a legat prietenii cu tineri scriitori ca Ștefan Cacoveanu (pe care l-a cunoscut încă din 1866 la Blaj), I. S. Bădescu, Vasile Gherman Pop, Miron Pompiliu, V. D. Păun și alții.

Din documentele de arhivă ale Societății „Românismul" reiese că Eminescu a participat în lunile februarie și martie 1869 la ședințele societății prezidată de I. A. Brătescu. Astfel, din tabelul nominal de prezență pe lunile amintite, se poate observa, pe baza punctajului care indică prezența, că tînărul poet a participat la două ședințe pe luna februarie și la șase ședințe pe luna martie. (fig. 4)

16 Printre aceștia citâm pe Al. Bîrseanu, Gr. Patescu (profesor la Tîrgu-Jiu), Iordan Dimitriu (profesor la Brăila), I. C. Tacitu (transferat ca profesor la Brăila), St Archimandrescu (la Giurgiu), precum și altii plecati la studii în străinătate ca I. C. Drăgănescu la Torino, D. S. Ursianu la Pisa Mulțumind că a fost ales membru corespondent, în scrisoarea adresată președintelui societății din 21 mai 1871 acesta din urmă (D. S. Ursianu) afirmă „Sînt îndestul de convins, domnule președinte, de sfintele datorii ce fiecare român trebuie să aibă afară din țară pentru dînsa, pe lîngă aceea de a deveni un cetățean luminat și onest pentru patria sa că să pot concepe pe acelea ce trebuie să aibă un membru al societății Românismului" (cf. Arh. MNA dosar 6 1871, f. 111 și 125).

17 Arh. MNA/dosar 4/1870, f. 32.

18 În ședința din 9 noiembrie 1869, adunarea generală aprobă demisia unui număr de 31 membri În lista celor demisionați Eminescu este trecut și cu prenumele *Nich.* (cf. Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 134).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Amintim că pe acelaşi tabel sînt prezenţi ca membri ai societăţii şi Vasile Gherman Pop, Miron (Moise) Pompiliu, I. S. Bădescu şi Ştefan Cacoveanu [19].

În procesul verbal nr. 10 al şedinţei din 3 martie 1869 care discuta articolul XVIII din proiectul de regulament, găsim consemnată o scurtă intervenţie a poetului. El cerea să se introducă următorul alineat „Comitetul se va ocupa cu deosebire de formarea subcomitetelor prevăzute prin statute". Pusă la vot propunerea sa este însă respinsă [20]. (fig. 5)

Tot prin intermediul acestor prieteni, Eminescu frecventează începînd din aprilie 1869 şi societatea literară „Orientul" patronată de D. Bolintineanu şi care avea ca preşedinte pe scriitorul Grigore Haralamb Grandea (membru şi el al societăţii „Românismul"), iar ca secretari pe V. Gherman Pop şi I. S. Bădescu [21].

În scurta sa perioadă de existenţă, societatea „Românismul" a avut doi preşedinţi. Primul„ I. A. Brătescu (ianuarie — noiembrie 1869) iar al doilea Bogdan Petriceicu Haşdeu (noiembrie 1869 — februarie 1872) [22].

Se poate afirma că alegerea ca preşedinte a lui B. P. Haşdeu, acel spirit enciclopedic al culturii noastre, a dat, fără îndoială, un pronunţat impuls acestei tinere dar fecunde societăţi de cultură. În discursul său inaugural din cadrul şedinţei de la 15 noiembrie 1869, B. P. Haşdeu vorbeşte între altele de „necesitatea înfiinţării societăţii, despre oportunitate şi cosmopolitism ca refugiu, ca mască sub care se ascunde lipsa de simţ naţional" [23].

Ca vicepreşedinţi ai societăţii au fost I. A. Brătescu (după 9 noiembrie 1869 pînă la 30 ianuarie 1872), D. S. Ursianu (în 1869-1870), St. C. Mihăilescu (1870), G. Missail (1871) şi N. A. Popovici care îl înlocuieşte pe G. Missail după 28 noiembrie 1871 [24]. Totodată este necesar să menţionăm şi pe membrii comitetului de conducere care se alegeau, conform statutului, în fiecare an. Astfel, pe anul 1870-1871 amintim pe T. P. Rădulescu, G. Dem. Teodorescu, Grigore G. Tocilescu (secretari), D. S. Ursianu, C. Fortunatu şi D. Ollănescu-Ascanio (membri) şi N. A. Popovici (casier) iar pe anul 1871-1872 pe N. A. Bădulescu, George G. Tocilescu, M. Beştelei (secretari), P. N. Simonide, Ion Petraru (membri), T. P. Rădulescu (casier) [25].

Pentru a cunoaşte complexa activitate cultural- patriotică a societăţii „Românismul" considerăm că este necesar să sintetizăm şi mai ales

19 Arh. MNA/dosar 2/1869, f. 161-162. Ne reţine atenţia faptul că la nr. 16 din lista generală a membrilor, numele lui Eminescu nu e precedat de prenume (cf. Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 24).

20 Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 40-42.

21 George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, ed. II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, 1982, p. 414 : *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Bucureşti, 1979, p. 313-314 şi 653.

22 Arh. MNA/dosar 1/ 1869, f. 134-147.

23 Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 148.

24 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 4-7.

25 Arh. MNA/dosar 7/1871, f. 1. La 23 septembrie 1871 I. Petraru demisionează, în locul lui fiind ales d-l V. I. Vlădescu (cf. Arh. MNA/dosar 7/1871, f. 77).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

să citäm cele mai semnificative pasaje din dările de seamă ale comitetului care se prezentau adunării generale fie semestrial, fie anual. De pildă, în darea de seamă ţinută la un an de la înfiinţarea societăţii (24 ianuarie 1870) se subliniază două aspecte [26]. Primul se referă la cabinetul de lectură şi la biblioteca societăţii în care în curînd se va „citi şi vedea cugetarea românească scrisă românește, într-o societate eminamente românească". Al doilea are în vedere înfiinţarea la Brăila a unei societăţi denumită „Poporul" cu statutele şi regulamentul societăţii „Românismul".

Interesantă este şi darea de seamă de pe primul semestru al anului 1870 (prezentată la 12 septembrie) în care se relevă că „Societatea Românismul" a făcut un pas gigant către nobilele scopuri pe care le urmărim" căci în măreţul său nume (Romanismul n.n.) „se rezumă sînta şi nepieritoarea moştenire a optsprezece veacuri pe care ne-au lăsat-o intactă moşii noştri în el se rezumă viaţa glorioasă trecută şi sperăm şi cea viitoare" [27].

În măsura posibilităţilor sale materiale, de altfel destul de modeste, societatea „Românismul" ă ajutat şi încurajat orice iniţiativă care, conform devizei sale, contribuia la „susţinerea şi înflorirea Românismului".

De pildă, comitetul a luat iniţiativa de a oferi suma de 20 lei noi din fondul societăţii pentru românii din satul Tofalău (aflat în prezent în com Sîngeorgiu de Mureş, jud. Mureş) expropiaţi de un maghiar [28].

În şedinţa din 27 iunie 1870, comitetul aprobă ca din casieria societăţii să se expedieze în capitala Austro-Ungariei suma de 100 lei conducerii comitetului de organizare a serbării de la mănăstirea Putna „în memoria marelui Ştefan" [29]. Acest ajutor bănesc, fără îndoială simbolic (el reprezentînd mai mult de jumătate din fondul din acel moment al societăţii), era dăruit „jurilor români din Viena care au conceput o mare idee naţională" [30]. (fig. 6).

26 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 4-7. Biblioteca societăţii s-a dezvoltat pe baze de donaţii. În afară de gazetele dăruite de diverse redacţii, unii membri ai societăţii au îmbogăţit fondul bibliotecii donînd publicaţiile lor. De exemplu, B. P. Haşdeu oferă întreaga colecţie a ziarului Traian pe anul I (cf. Arh. MNA/dosar 4/1970, f. 32) iar istoricul şi filologul A. Papiu Ilarian donează cîte un exemplar din operele personale şi toate ziarele sale (cf. Arh. MNA/dosar 4/1870, f. 56).

27 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 79-83.

28 Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 135.

29 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 66 şi 70.

30 În adresa nr. 94 din 9/21 iulie 1870 către Nicolae Teclu (cel ce a fost un ilustru chimist şi profesor la Academia Comercială din Viena), preşedintele comitetului central de organizare a marii serbări, se spun următoarele: „O societate a cărei ţinută este tot ce concurge la susţinerea şi înflorirea Românismului nu are nevoie de a vă spune cît de profund a fost în sînul său răsunetul la apelul domniei voastre pentru o măreaţă serbare comemorativă la mormîntul lui Ştefan cel Mare" (cf. Arh. MNA/dosar 4/1870, f. 119).

La 23 septembrie B. P. Htsdeu primeşte o scrisoare de mulţumire semnată de N. Teclu ca preşedinte şi de Ion (Ioniţă) Bumbac în calitate de secretar al comitetului de organizare din care citäm următoarea frază: „Mult preţioasa şi frăţeasca adresă a onoratei societăţi Românismul, dimpreună cu generosul său obol am primit-o cu o vie mulţumire" (cf. Arh. MNA/dosar 4/1870, f. 166 şi 171).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

În ajunul măreței serbări care urma să se desfășoare la 14/26 august 1871, comitetul societății îl împuternicește pe Grigore G. Tocilescu spre a aduce în numele societății „călduroase felicitări junimii române pentru realizarea sublimei idei" [31].

Este necesar să amintim că la Putna au mai participat, în afară de Grigore Tocilescu, încă doi membri importanți ai societății G. Dem. Teodorescu (care a și fost ales acolo în noul comitet de acțiune ce trebuia să reprezinte toate provinciile românești, comitet ce avea pe Ion Slavici ca președinte și M. Eminescu ca secretar) și I. A. Brătescu [32].

O inițiativă venită de astă dată din afara societății, dar pe care societatea și-o însușește și o sprijină cu căldură, dîndu-i tot concursul material și moral este aceea a poetei și actriței Maria Flechtenmacher (soția cunoscutului compozitor Al. Flechtenmacher), care prin adresa sa face apel la societate „pentru a susține și încuraja prin mijloacele posibile măreața idee de a se ridica statuia lui Mihai Viteazul" [33].

Încă din vara anului 1869 dar cu precădere din toamna aceluiași an cînd Hașdeu devine președinte, unii dintre membrii societății încep să desfășoare o prodigioasă activitate literar-culturală și patriotică. S-au prezentat numeroase comunicări („disertațiuni") îmbrățișînd domenii diverse de istorie, artă, etnografie, folclor, juridic etc. Avînd în vedere importanța lor le vom menționa în ordinea susținerii lor Grigore Tocilescu : „Dacii" [34] și „Epoca creștinării românilor originea ideilor lor juridice" [35] N. A. Popovici „Ce este legea, cum trebuie aplicată legea, ce va să zică *dura Lex sed lex*" [36] I. C. Tacitu „Despre nunta la români în comparație cu nunta la eleni și romani" [37] Grigore G. Tocilescu „Despre poezia populară a Românilor" [38] ; N. V Scurtescu „Despre teatru" [39] Grigore Tocilescu „Artele în România" [40] ; G. Dem. Teodorescu „Zeii locali la eleni, genii la romani, șerpi de casă la români" [41] ; V. P Rădulescu „Despre industriile indigene" [42] ; G. Dem. Teodorescu „Credințe, datini și moravuri naționale : Crăciunul la români, Saturnalele" [43] G. M. Teișeanu „Epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu" [44] ; G. Missail „Dunărea și România" ; T. P. Rădulescu „Simțămîntul de naționalitate la români" Grigore Tocilescu „Tudor Vladimirescu" [45].

31 Arh. MNA/dosar 6/1871, f. 139.
32 Teodor Vîrgolici, *Eminescu și marii săi prieteni*, București, 1989, p. 62
33 Arh. MNA dosar 6/1871, f. 147 dosar 7/1871, f. 95-96.
34 Arh. MNA/dosar 2/1869, f. 93.
35 Arh. MNA/dosar 2/1869, f. 122.
36 Arh. MNA/dosar 1/1869, f. 160.
37 Arh. MNA/dosar 5/1870, f. 30.
38 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 36, 40 ; dosar 4/1870, f. 72.
39 Arh. MNA dosar 3/1870, f. 42 dosar 4/1870, f. 86.
40 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 63 dosar 4/1870, f. 94.
41 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 112-213 dosar 4/1870, f. 177.
42 Arh. MNA dosar 3/1870, f. 122.
43 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 125 dosar 4/1870, f. 205.
44 Arh. MNA/dosar 6/1871, f. 14 dosar 7/1871, f. 15.
45 Arh. MNA dosar 7/1871, f. 12.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

În afara acestor „disertațiuni" ar mai fi de amintit cele două comunicări prezentate de B. P. Hașdeu „Monarhia, republica și descentralizarea" (susținută în sala Ateneului în profitul fondurilor societății) [46] și „Cosmopolitism și naționalism" (rostită la redeschiderea ședințelor societății din toamna anului 1870) [47].

Aproape toate comunicările susținute în diversele ședințe, ca și discursurile ținute în ocazii solemne precum și diferitele documente istorice, piese de teatru, poezii, literatură populară (balade, doine, colinde), creații sau culegeri ale unor membri sau nemembri ai societății au fost publicate în „Foaia societății Românismului". organ periodic de publicitate al cărui prim număr a apărut la 15 aprilie 1870 [48] (fig. 7).

Au publicat în acest periodic Hașdeu, Grigore Tocilescu, N. A. Popovici, N. V. Scurtescu, G. Dem. Teodorescu, George Tocilescu, G. Missail, T. P. Rădulescu, M. Zamphirescu, C. D. Vucici, Simeon Florea Marian A. P. Alexi [49] și alții.

Comisia de redacție și administrare a Foii decide ca acest număr apărut în 400 de exemplare să fie trimis gratuit bibliotecilor centrale din București și Iași precum și următoarelor personalități A. Papiu Ilarian, I. Heliade Rădulescu. A. Treboniu Laurian, I. C. Brătianu, Ion Ghica și I. Zalomit.

De asemenea, el trebuia expediat în schimb (pentru creșterea fondului bibilotecii societății) la redacțiile a 27 ziare din mai multe orașe ca București, Iași, Blaj, Brașov, Pesta [50].

---

46 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 27

47 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 101-102.

48 În ședința din 14 februarie 1870 a fost aprobat proiectul de regulament al „comisiunii de redacțiune și administrare" al Foii Societății. Proiectul conținea trei capitole cu un total de 7 articole. Se relevă în art. 3 că acest organ periodic va cuprinde : a) discursuri, disertații și lecturi rostite de societate ; b) literatură populară ; c) documente relative la istoria națională ; d) diferite studii, compoziții, reproduceri și traducțiuni având legături intime cu scopul societății și care nu s-au pronunțat în sînul ei ; e) dările de seamă ale comitetului societății, despre starea și progresul societății ; f) în general tot ce interesează scopul societății. În continuare art. 5 prevede că nu numai membrii, ci și acei care nu participă la societate pot trimite comisiuni spre publicare (cf. Arh. MNA/dosar 5/1870, f. 162). Foaia era redactată de o comisie compusă inițial din B. P. Hașdeu (președinte de drept), N. V Scurtescu (vicepreședinte). C. D. Vucici (secretar), Grigore G. Tocilescu, T P Rădulescu și G. Dem. Teodorescu (casier) (cf. Arh. MNA' dosar 5/1870. f. 21). În următoarele luni (1870—1871) unii membri ai comisiei și-au dat demisia. Astfel, în locul lui C. D. Vucici este ales George G. Tocilescu (cf Arh. MNA/dosar 5/1870, f. 97). Alți membri noi ai comisiei sînt G. Missail, M. Zamphirescu și N. Popovici (cf. Arh. MNA/dosar 7/1870, f. 1).

49 Studentul A. P. Alexi care-și făcea studiile la Graz în Austria, solicită prin scrisoarea adresată președintelui Hașdeu (primită la societate la 14 martie 1871), publicarea în periodicul societății a unor poezii populare culese din Transilvania. El scrie că petrecînd vara „în sînul poporului nefericit din martira mea patrie. din martira Transilvania. am adunat o frumoasă colecțiune de hore, doine, balade, descîntece, datine s.a. pînă acum, după cunoștința mea, toate neadunate și nepublicate" (cf. Arh. MNA/dosar 6 1871, f. 73 și 76).

50 Arh. MNA/dosar 5/1870, f. 66. Dintre aceste gazete menționăm Românul, Columna lui Traian, Trompeta Carpaților, Convorbiri literare, Gazeta Transilvaniei, Arhiva pentru filologie și istorie, Familia etc.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Datorită prestigiului de care se bucură acest periodic în rîndul oamenilor de cultură, comisia de redacție și administrare a trebuit să expedieze multe din numerele Foii atît unor societăți literare cît și unor persoane din afara țării.

În acest sens amintim decizia respectivei comisii din 6 octombrie 1870 privind satisfacerea cererii Societății literare a junimii române din Suceava, al cărei președinte era cunoscutul folclorist S. Fl. Marian [51] (fig. 8).

Totodată, comisia de redacție hotărăște să i se trimită toate numerele periodicului lui Teodor Petrișor din Voila (Făgăraș) ca urmare a solicitării acestuia prin scrisoarea din 4 decembrie 1870 [52] (fig. 9).

Din păcate această importantă revistă literară bucureșteană își întrerupe apariția în august 1871. Cauzele nu le cunoaștem. Nu este exclus cu una dintre acestea să fi fost lipsa de fonduri necesare tipăririi, lipsă care, de altfel, s-a făcut simțită încă de la apariția primelor numere.

Poate cel mai productiv an — atît sub aspect cultural cît și patriotic, ce avea în vedere sădirea în inima românilor a dragostei de neam și iubirii de patrie — din scurta existență a societății a fost 1870. Realizările ei din acest sfîrșit de deceniu sînt consemnate într-o lungă dare de seamă a comitetului ținută în ședința din 8 ianuarie 1871 [53].

Ne îngăduim să menționăm cîteva din aceste importante succese. Se afirmă că pînă la 1 noiembrie 1870 au apărut șapte numere din Foaia societății subliniindu-se că „ziarele de aici și de peste Carpați au lăudat și laudă îndestul foaia, dîndu-i locul cel întîi în producțiunile literare ale Daciei. Prin foaia sa, societatea s-a manifestat public. Ea a combătut cu un curaj de admirat, cu o elocință puternică pe toți acei care rîdeau și rîd de tot ce avem mai scump, suveniruri, obiceiuri, trecutul. Cosmopolitismul a văzut cu o ură satanică cum un pumn de juni lovesc pe față... pe toți străinii ce vor a stinge orice sentiment românesc ! Frații noștri de peste Carpați au salutat cu iubire și entuziasm apariținea foii, presa i-a acordat cel dintîi loc în literatura românească".

De asemenea se arată că s-au susținut șapte „disertațiuni" (comunicări) „în care nu s-a vorbit decît de trecutul veacurilor noastre, de obiceiurile și credințele străbune, în fine numai de ce e românesc !"

Se mai relevă intenția înființării unei filiale a societății la Graz „la sorgintea Dunării... în mijlocul germanismului" [54]. Este vorba de so-

51 Comisia de redacțiune hotărăște a se da curs cererii societății sucevene „în considerațiunea nobilului scop ce acea societate urmărește pentru luminarea simțului național"... subliniind totodată că „comisiunea cu plăcere deschide coloanele Foii oricărui membru al acelei societăți care va trimite poezii populare sau orice alte materii spre publicare". (cf. Arh. MNA/dosar 5/1870, f. 124).

52 Învățătorul transilvănean se adresează astfel președintelui societății : „Noi cești de dincoace de Carpați sîntem aruncați în mîna soartei, ne este răpită libertatea întrunirilor, ne sînt atacate școlile (prin) maghiarizare... ne bucurăm însă văzînd că frații noștri de un sînge fac tot pentru prosperarea națiunii române și în special a poporului. O astfel de năzuință salutare are și societatea Românismul" (cf. Arh. MNA/dosar 5/1870, f. 154).

53 Arh. MNA/dosar 3/1870, f. 134-138.

54 În ședința comitetului societății din 9 decembrie 1870 se dă citire scrisorii studentului în filosofie A. P. Alexi, colaborator la Foaia societății. Cu această

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

cietatea academicilor (studenților n.n.) din cunoscutul oraș austriac și din care făceau parte studenții români de la facultățile de drept, filozofie și medicină [55].

Deosebit de emoționante sînt cuvintele de încheiere pe care președintele le adresează în această dare de seamă membrilor societății „Mijloacele (de a trăi și lucra n.n.) ni le-au dat din leagăn mamele noastre! Mijloacele ni le spune poporul în cîntecele sale; Mijloacele ni le spune în litere de flăcări și pretutindeni geniul Românismului. De nu ascultați acestea, puneți mîna pe inima domniilor voastre, urechile pe pămîntul frămîntat de sîngele strămoșesc, ascultați bătăile inimii, glasurile mormînturilor și veți găsi mijloacele pentru ca să fiți români, adevărați români!" [56]

Una din marile acțiuni patriotice ale societății „Românismul" a fost aceea legată de comemorarea a 50 de ani de la moartea lui Tudor din Vladimir. În acest scop, încă din ședința de la 27 februarie 1871 se alege un comitet de organizare „a serbării naționale în memoria aniversării lui Tudor Vladimirescu" alcătuit din B. P. Hașdeu (președintele de drept), N. V. Scurtescu, Grigore G. Tocilescu, T. P. Rădulescu (secretari), A. Fătu, I. A. Brătescu și N. A. Popovici (casier). Comitetul decide ca serbarae să se țină pe cîmpul Cotroceni „locul unde fusese odinioară tabăra ilustrului martir Vladimirescu", în luna mai și se iau o serie de măsuri organizatorice printre care: 1) emiterea a 50 de liste de subscripțiune; 2) serbarea se va deschide printr-un discurs al președintelui, urmat de alte discursuri și disertațiuni"; 3) se va servi un dejun sub un umbrar; 4) muzica militară va executa „arii naționale" în cursul serbării; 5) serbarea se va încheia prin discursuri, poezii recitate etc. [57] (fig. 10)

---

ocazie comitetul „ia act de această voință (formarea de subcomitete ale societății în părțile locuite de români) a junimii academice din Graz și se simte fericе de a vedea formîndu-se în Graz o filială a societății Românismului care va lucra pentru același scop" (cf. Arh. MNA/dosar 4/1870, f. 218). Iar în scrisoarea pe care societatea o trimite lui A. P. Alexi la 17 ianuarie 1871 se spune: „Fondînd societatea al cărui organ avem onoarea a fi încă de la început inițiatorii săi, am fost pătrunși de convicțiunea că mîntuirea neamuui românesc stă numai în strînsa unire a forțelor întregii junimi române din orișicare parte de lume" (cf. Arh. MNA/dosar 4/1870, f. 270; dosar 6/1871, f. 72).

55 În scrisoarea adresată președintelui Hașdeu de către filiala din Graz a societății „Românismul" de la 27 iunie 1871 semnată de Coloman Albu (președinte) și Teodor Ceontea (secretar) se arată că această societate a fost recunoscută de către organele oficiale. Ne reține atenția următorul citat „Daco-România trezindu-se din somnul cel de moarte și-a trimis fii în diverse părți ale lumei ca să se adune balsame pentru curarea rănilor înfipte în inima ei de iataganul barbarilor..." „Spiritele noastre erau mîndre (la vestea recunoașterii de către organele oficiale n.n.) că au putut împămînteni ideea sublimă, chiar aici departe de regiunile fermecătoare în care... șoaptele naturei se dezmiardă cu cele ale limbei dulci și grațioase ale Daco-Românilor" (cf. Arh. MNA/dosar 6/1871, f. 112 și 124).

56 Arh. MNA/dosar 7/1871, f. 17.

57 Arh. MNA/dosar 8/1871, f. 5-9.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Pentru tipărirea listelor de subscripţie, Grigore Tocilescu oferă hîrtia necesară iar Petre Ispirescu şi F. Georgianu le imprimă gratuit în tipografiile lor. (fig. 10) Printre cei care au primit asemenea liste se numără Al. C. Golescu, C. D. Vucici, P. Ispirescu, G. Dem. Teodorescu, doctorul Carol Davila şi alţii [58].

Programul iniţial stabilit de comitetul de organizare a suferit ulterior unele mici modificări. Astfel s-a hotărît ca serbarea să aibă loc duminică 6 iunie ora 10. Ea a început printr-un oficiu religios „Dumnezeul nostru", rugă naţională avînd ca autor pe poetul I. Al. Lapedatu. Au urmat apoi discursul de deschidere rostit de B. P. Haşdeu, căruia i-au succedat trei vorbitori " G. Missail, George G. Tocilescu şi N. V. Scurtescu. În continuare Grigore G. Tocilescu a susţinut „disertaţiunea" intitulată „Tudor Vladimirescu". În ultima parte a programului s-a recitat poezia aceluiaşi I. Al. Lapedatu „Junimii române" iar în încheiere preşedintele societăţii a adresat cîteva cuvinte [59].

A doua zi după festivitate, comiteul de organizare decide expedierea unei telegrame-circulare următoarelor ziare periodice literare şi politice Prahova-Ploieşti, Semănătorul-Bîrlad, Curierul şi Informaţiunile-Iaşi, Independentul-Botoşani, Informaţiunile-Galaţi, Mercantilul-Craiova, Gazeta Transilvaniei-Braşov, Albina, Familia şi Federaţiunea apărute la Pesta. Ne îngăduim să citäm conţinutul acestei telegrame-circulare „Societatea Românismul a sărbătorit românească mişcare din 1821. Peste o sută de juni, mai mulţi comercianţi, profesori şi alte profesiuni liberale precum şi satele de primprejur, toată ziua de 6 iunie, pe cîmpul Cotroceni au venit într-un mod spontan a lua parte la serbare. Entuziasm nemărginit. Discursuri şi toasturi despre fapta şi ideea lui Tudor Vladimirescu, mîntuitorul ţării de lipitori străine" [60].

Această grandioasă comemorare, realizare remarcabilă a societăţii, este caracterizată astfel în darea de seamă a amintitului comitet de organizare „Nepieritoarea zi de 6 iunie va ocupa cel mai frumos loc în paginile istoriei şi posteritatea va spune că în anul 1871, societatea Românismul a serbat memoria martirului cauzei române, ea cea dintîi aducîndu-şi aminte de sublimul erou de la 1821... De la un colţ pînă la altul al Daciei, inima română tresaltă de bucurie dinaintea măreţului stindard al Domnului Tudor, ridicat din cenuşa lui 1821 de vigurosul braţ al junimii din societatea Românismul !" [61].

Din documentele de arhivă consultate se poate spune că spre sfîrşitul anului 1871 activitatea societăţii „Românismul", pînă atunci dinamică şi diversă, începe să scadă simţitor.

58 Arh. MNA/dosar 8/1871, f. 13-16.

59 Arh. MNA/dosar 8/1871, f. 25-28 şi 53-54.

60 Arh. MNA/dosar 8/1871, f. 73 şi 75. Telegrama-circulară era semnată de Haşdeu, G. Missail, A. Lupaşcu, dl. V I. Vlădescu, I. A. Brătescu, N. V. Scurtescu, T. P. Rădulescu, N. A. Popovici, Grigore Tocilescu şi V. Maniu.

61 Arh. MNA/dosar 7/1871, f. 58-60.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Datorită unor disensiuni în rîndul membrilor societății și ai comitetului de conducere, disensiuni ale căror detalii ne scapă dar care nu sînt străine uneori de orgoliul personal, fac ca societatea să se destrame.

La 28 noiembrie 1871, G. Missail demisionează din funcția de vicepreședinte și de membru al societății în urma atacurilor din partea cîtorva membri care au considerat că atitudinea sa la congresul presei române nu ar fi fost cea așteptată de societate și că poziția sa ar fi dăunat chiar intereselor societății [62].

De asemenea, la propunerea lui Grigore Tocilescu și a altor patru membri, în ședința comitetului din 21 ianuarie 1872 se decide excluderea din societate a lui G. Dem. Teodorescu, unul din membrii fondatori și poate cei mai activi ai societății. Tot în aceeași ședință se aprobă demisia lui M. Caracoste și a altor 17 membri care, conform regulamentului, nu și-au plătit cotizațiile, și, spre nedumerirea multora se acceptă la 30 ianuarie primirea demisiei lui I. A. Brătescu [63]. Retragerea celui care a fost primul președinte și apoi vicepreședinte, după cooptarea ca membru al societății a lui Hașdeu, omul echilibrat, activ și corect, poate fi pusă mai degrabă pe adînca mîhnire care i-au produs-o divergențele dintre colegii și colaboratorii săi.

Indignat peste măsură de atmosfera explozivă care domina societatea, B. P. Hașdeu își înaintează demisia la finele lui ianuarie, din funcția de președinte [64].

Prin ultima adresă emisă de comitet care poartă numărul 92 și datată la 7 februarie 1872 se solicită președintelui B. P. Hașdeu să-și retragă cererea de demisie [65].

Din păcate nu dispunem de alte date în afara celor amintite care să ne permită să precizăm data exactă la care societatea s-a desființat.

Din cele expuse mai sus, se poate afirma că în cei trei ani de existență societatea „Românismul", de la a cărei înființare s-au împlinit în 1989, 120 de ani, s-a impus prin activitatea ei ca una dintre cele mai importante societăți cultural-patriotice din țară. Ea a căutat, prin junii săi cărturari, să aprindă în sufletul românilor flacăra fierbinte a dragostei de glie, de trecut, de credințe și obiceiuri strămoșești, de duiosul și încîntătorul vers al poetului anonim, luptînd cu ardoare spre nobilul și supremul țel, acela ca poporul lor, în parte aflat sub jugul străin, să devină unit, liber,demn și luminat.

62 Arh. MNA/dosar 7/1871, f. 112-113. Magistratul, publicistul și folcloristul G. Missail a fost ales de societate să reprezinte Foaia Societății „Românismul" la congresul ziaristicii, mai exact la primul congres al presei române care s-a ținut la 1 octombrie 1871 la București. Ca membri onorifici la același congres au fost desemnați V. Maniu și N. A. Popovici (cf. Arh. MNA/dosar 7 1871, f. 64 și 72).

63 Arh. MNA/dosar 6/1871, f. 198 ; dosar 7/1871, f. 118-119.

64 Arh. MNA/dosar 7/1871, f. 118-119.

65. Arh. MNA/dosar 6/1871, f. 213 ; dosar 7/1871, f. 118-119.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

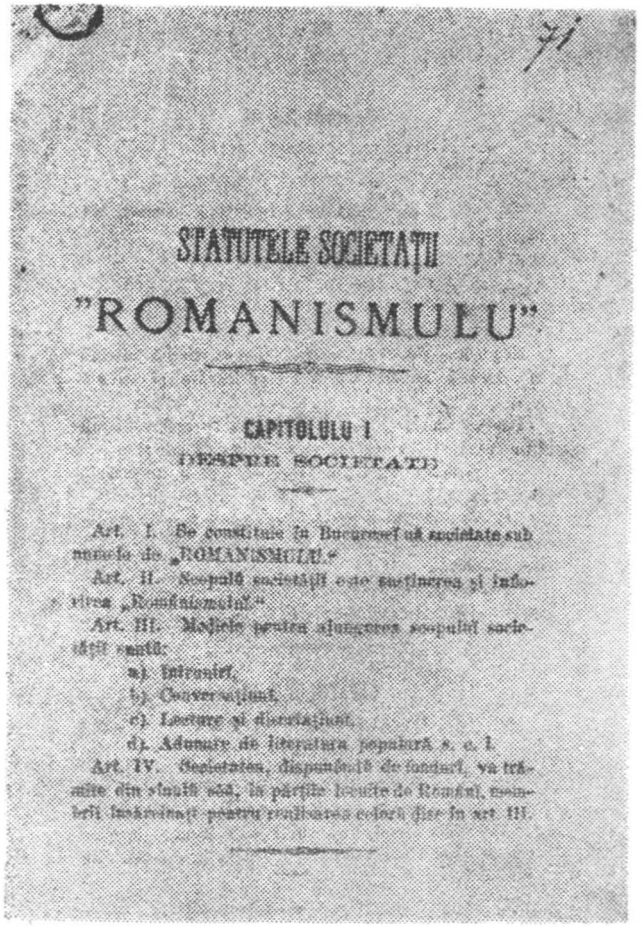

STATUTELE SOCIETĂȚII

"ROMANISMULU"

CAPITOLULU I

DESPRE SOCIETATE

Art. I. Se constitue în Bucuresci ună societate sub numele de „ROMANISMULU."

Art. II. Scopulŭ societăței este susținerea și înfloirea „Românismului."

Art. III. Mijlocele pentru ajungerea scopului societăței sunt:

a). Întruniri,

b). Conversațiuni,

c). Lecture și disertațiuni,

d). Adunare de literatura poporală s. c. l.

Art. IV. Societatea, disponendŭ de fondurĭ, va trămite din sînulŭ sĕŭ, în părțile locuite de Români, membrii însărcinați pentru realisarea celor dise în art. III.

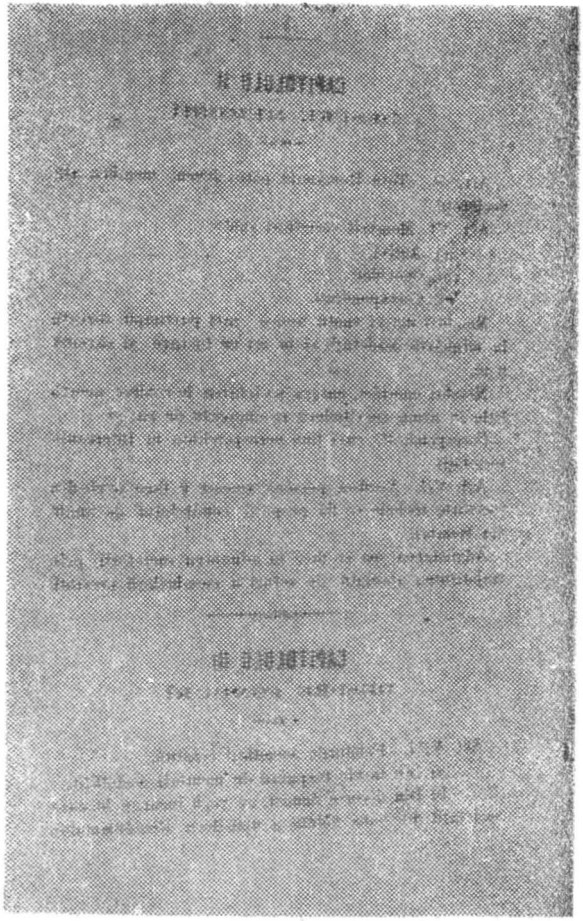

Fig. 1 Statutele Societății „Românismul" (cap. I--II—III) imprimate la tipografia [illegible] C. A. Rosetti.

http://www.dacoromanica.ro/cmiabc.ro

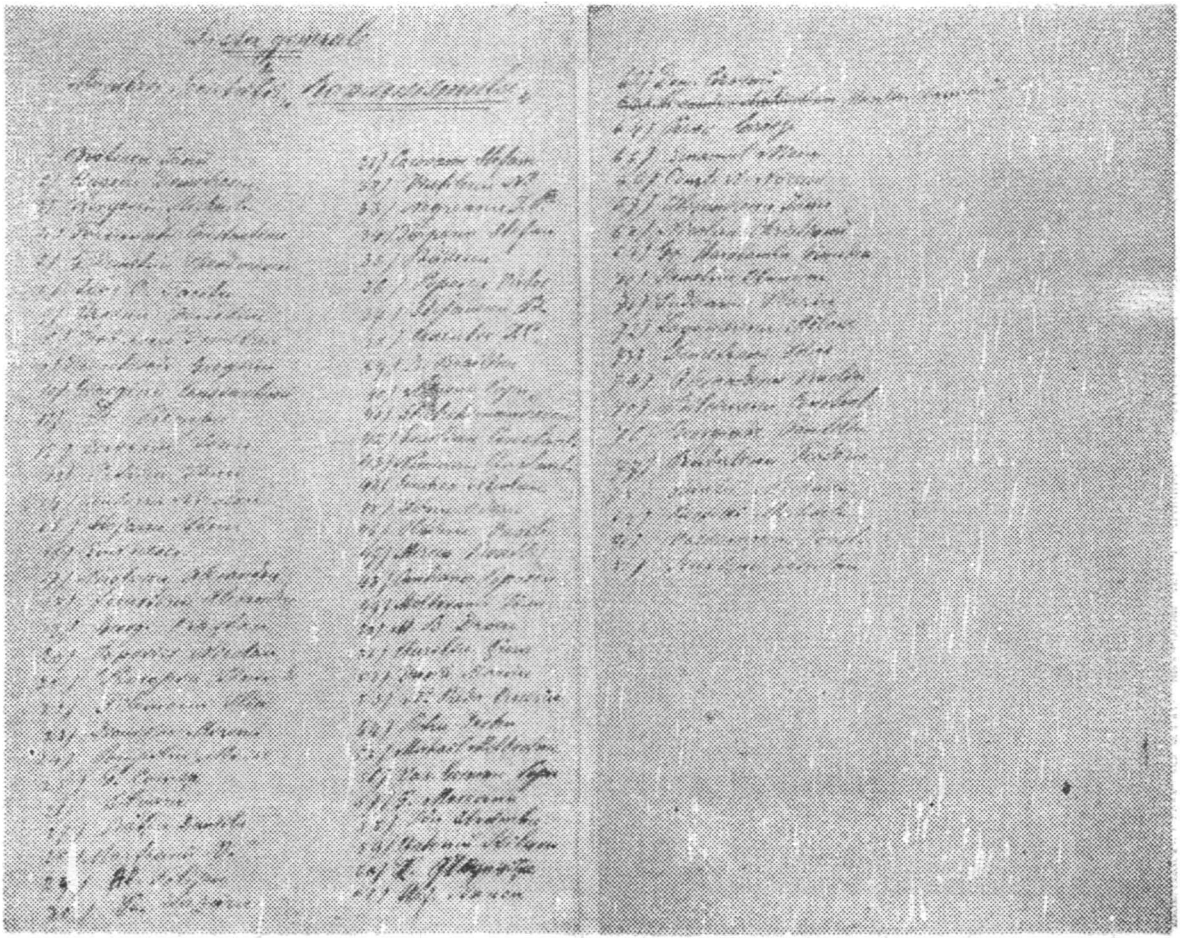

Fig. 2 Lista generală a membrilor societăţii „Românismul" din februarie 1869 printre care apare la nr. 16 şi Eminescu, alături de alţii ca : Ştefan Cacoveanu, I. S. Bădescu, Al. Candiano Popescu, V. G. Pop etc.

http://www.cimec.ro / http://emiabc.ro

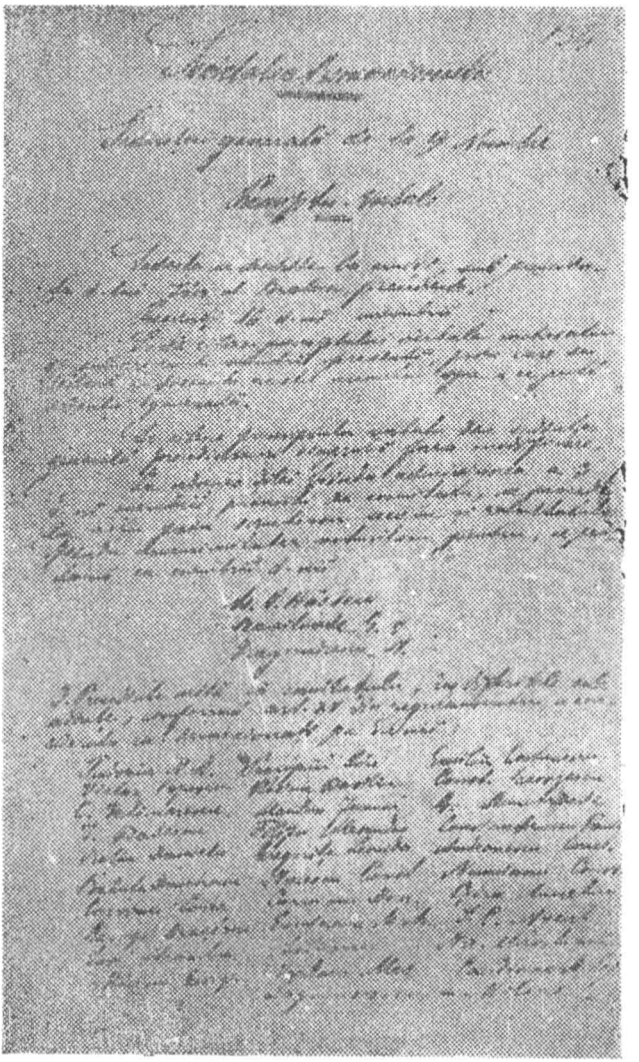

Fig. 3 Procesul verbal (prima pagină) al şedinţei generale din 9 noiembrie 1869 prin care este admis ca membru al societăţii B. P. Haşdeu. De asemenea, pe lista celor demisionaţi, conform art. XV din regulament, se numără şi Eminescu Mich. (la nr. 8 de pe coloana din mijloc).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

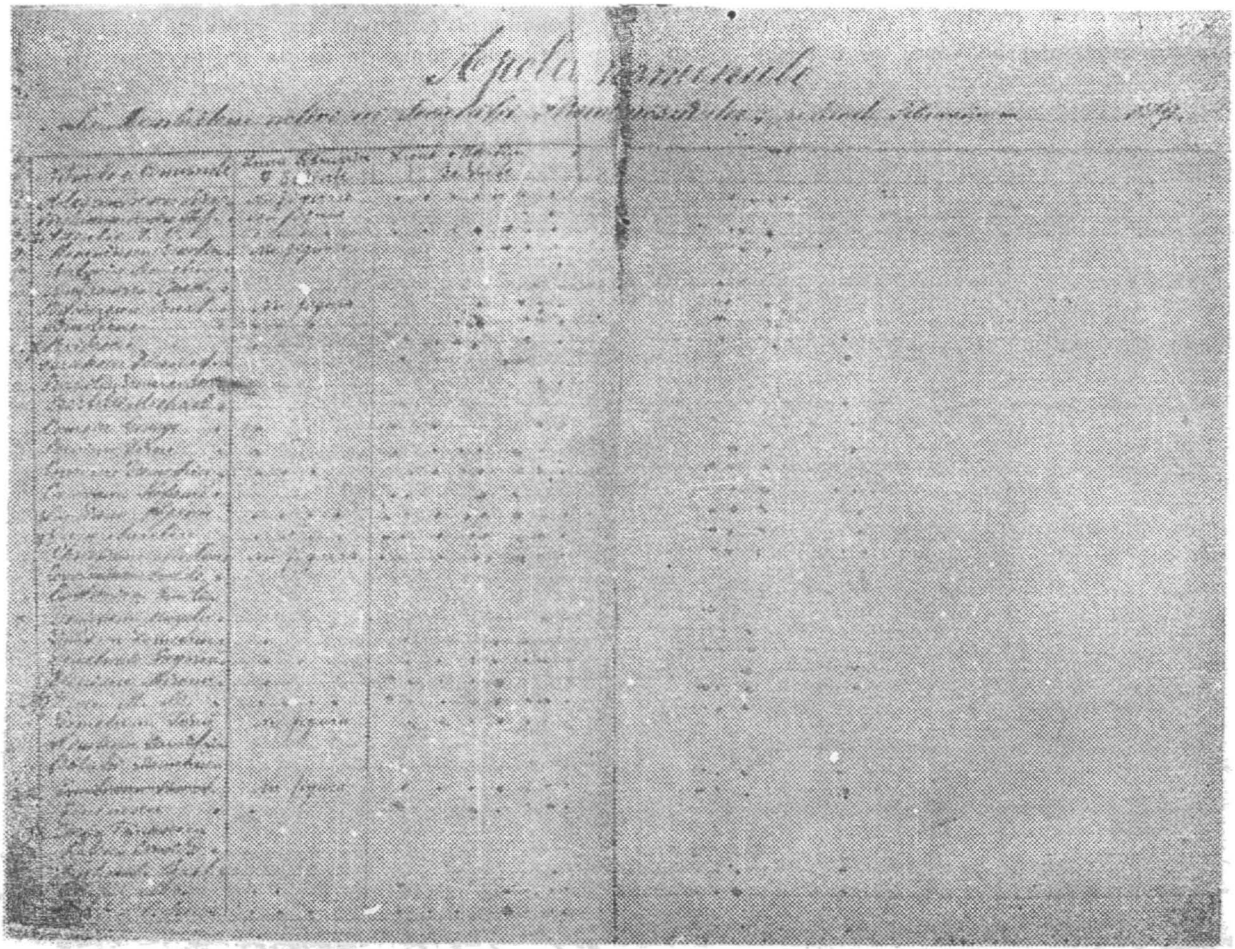

Fig. 4 Apel nominal al membrilor activi ai societăţii pe lunile februarie şi martie 1869; pe rîndul 31 (de sus în jos) apare numele lui Eminescu.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

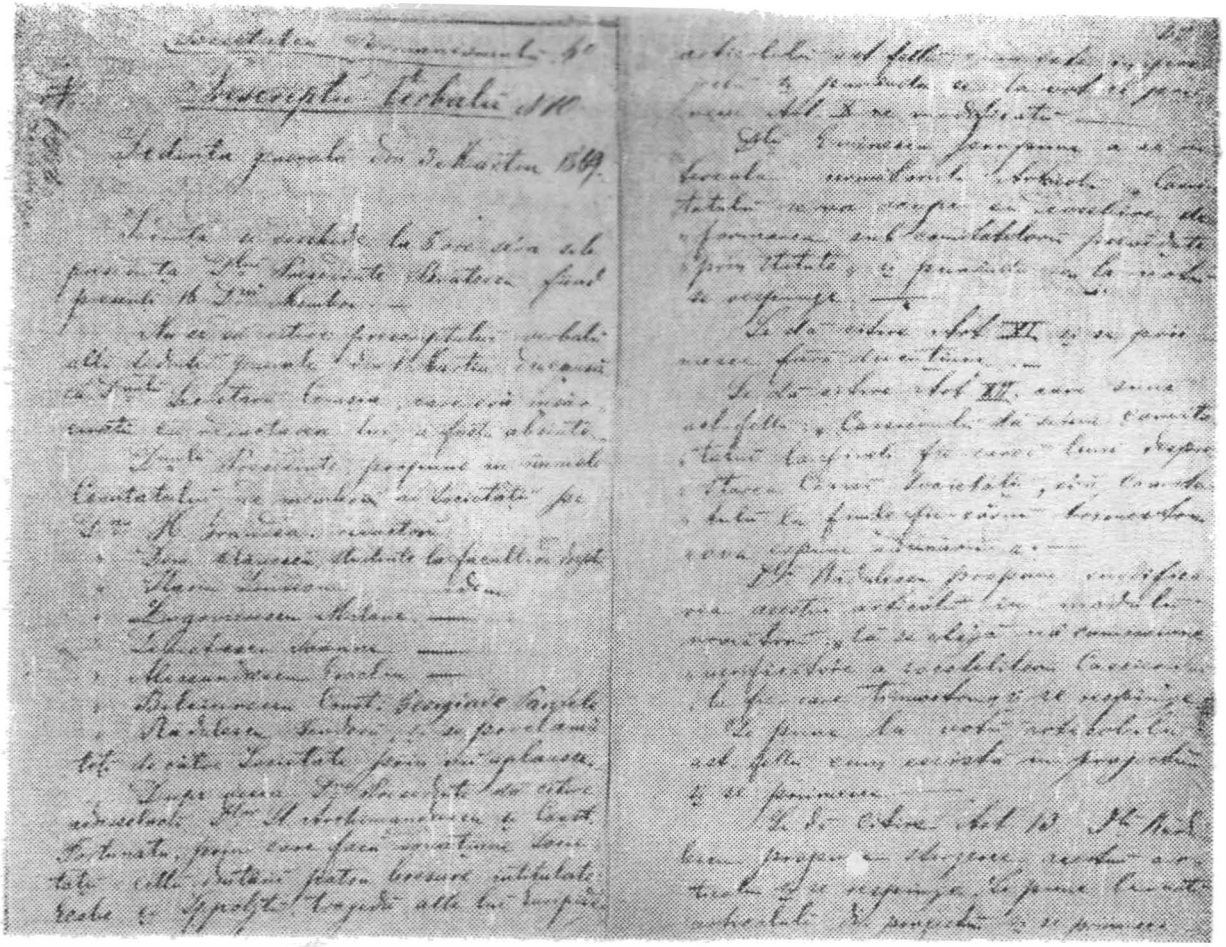

Fig. 5 Procesul verbal nr. 10 al şedinţei generale din 3 martie 1869 ; a se vedea pe fotografia din dreapta, primul alineat (începînd cu rîndul 4) propunerea făcută de Eminescu.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

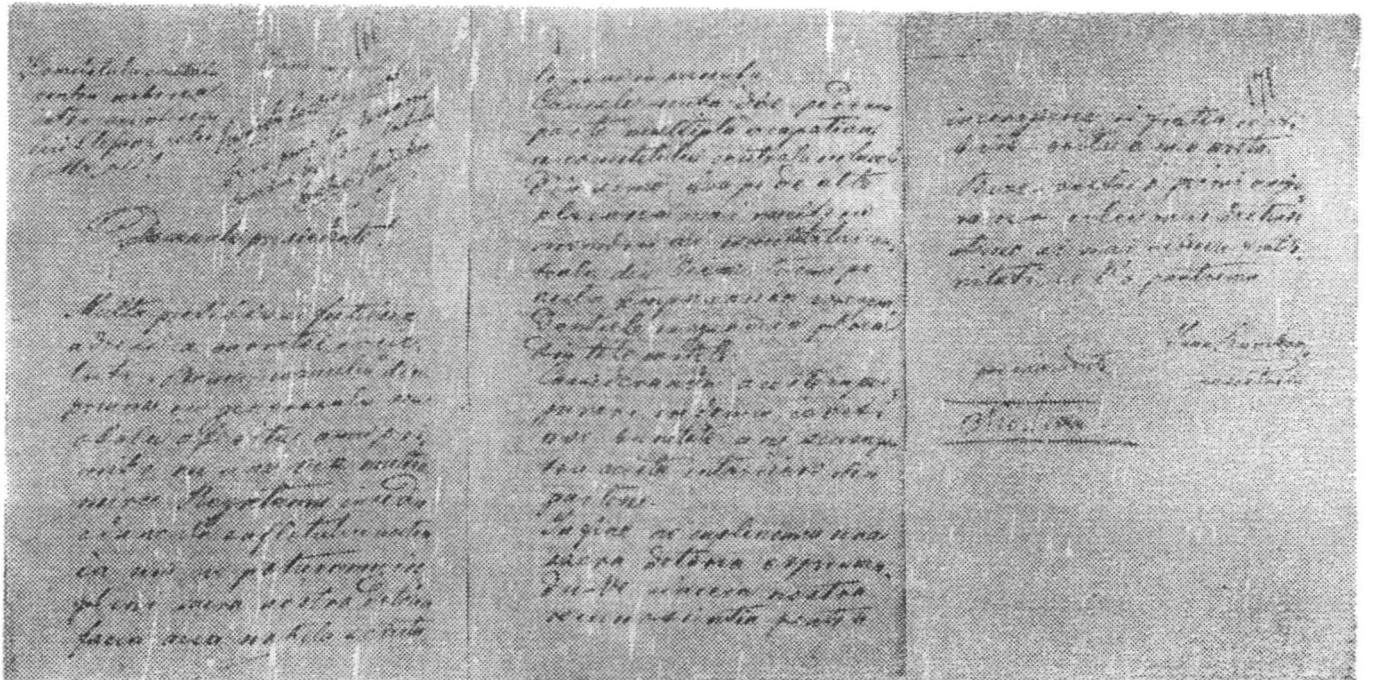

Fig. 6 Scrisoare de mulțumire trimisă din Viena la 7 octombrie 1870 președintelui B. P. Hașdeu de către „Comitetul central pentru serba ea întru amintirea lui Ștefan cel Mare semnată de N. Telcu (președinte) și Ioan Bumbac (secretar).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

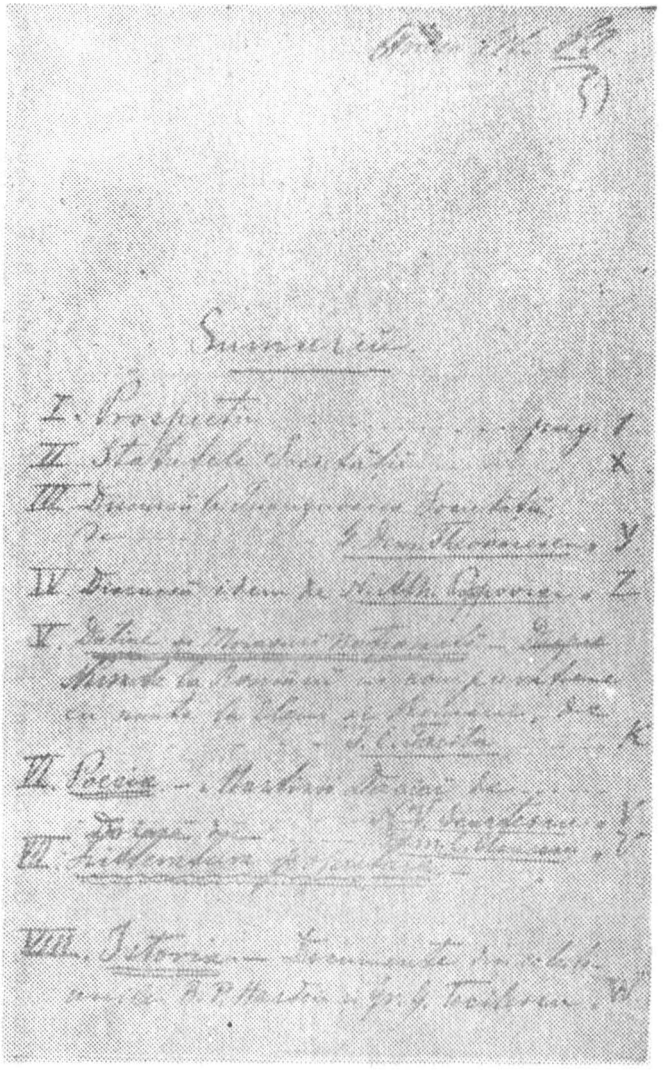

Sumarul Lui.

I. Prospectu ... pag. 1.
II. Stabilirea Societăţii ... x.
III. Discursu la deschiderea Societăţii de ... y.
IV. Discursu ţinut de ... Z.
V. Datul cu Moravuri ... Limba ... K.
VI. Poesia — ... de ... V.
VII. Literatura ... V.
VIII. Istoria — ... W.

Fig. 7 Sumarul primului număr al Foii Societăţii „Românismul", an. I 1870, aprilie, nr. 1, Bucureşti, întocmit de Comisiunea de redactiune si administrare.

https://www.cimec.ro / http://cimiabc.ro

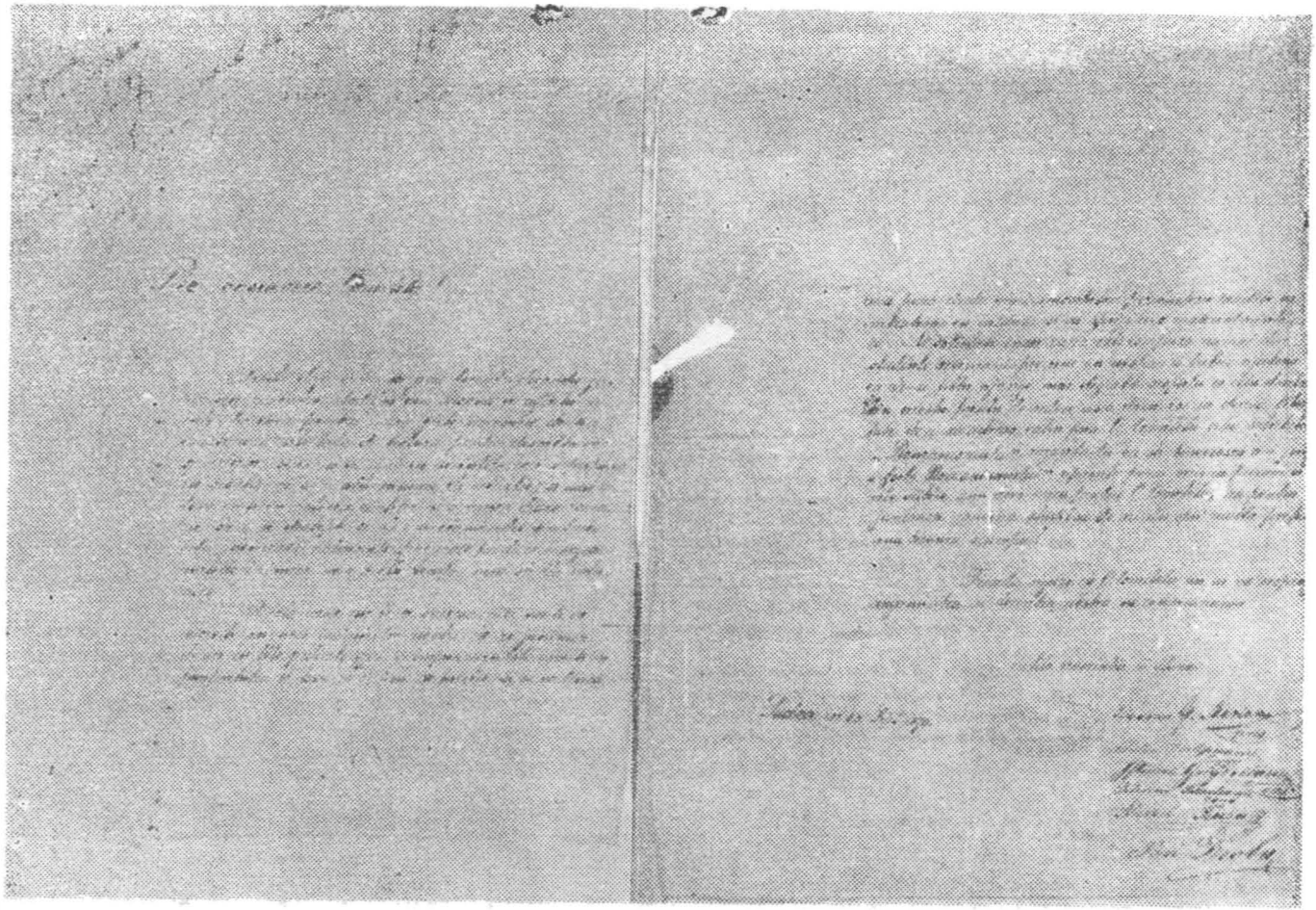

Fig. 8 Scrisoarea adresată de Societatea literară a junimii române din Suceava (semnată de Simeon Florea Marian ca președinte și de alți membri) către comitetul societății „Românismul" la 23 septembrie 1870.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

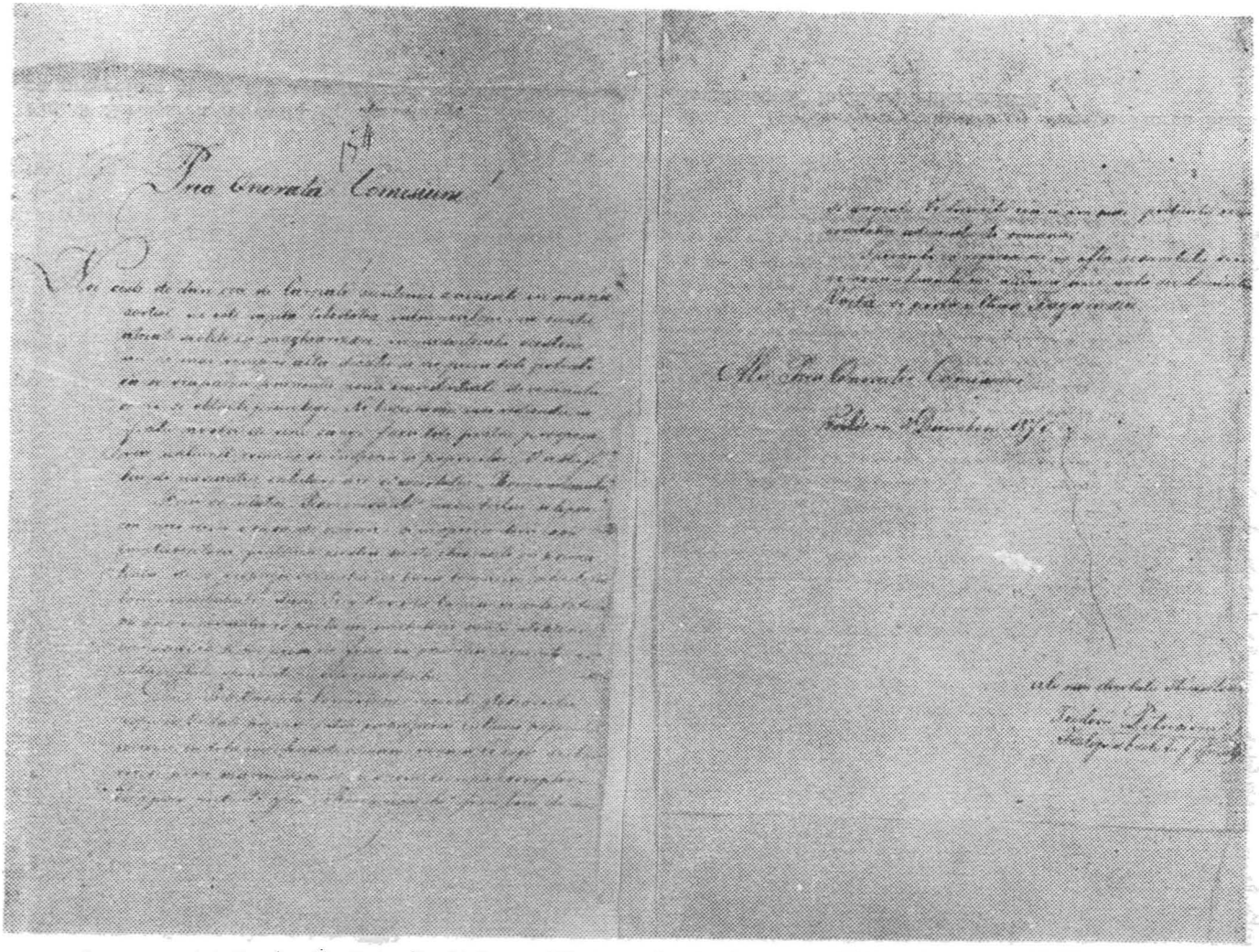

Fig. 9 Scrisoarea lui Teodor Pețrișor din Voila — Figăraș din 4 decembrie 1870 prin care solicită „Comisiunii de redacțiune și administrare" numere e apărute din Foaia Societății „Românismul".

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

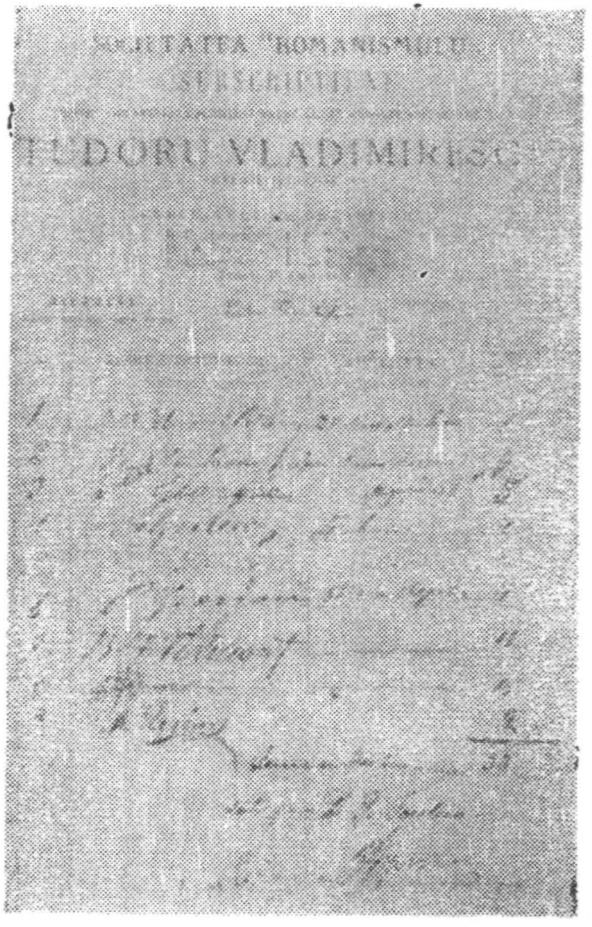

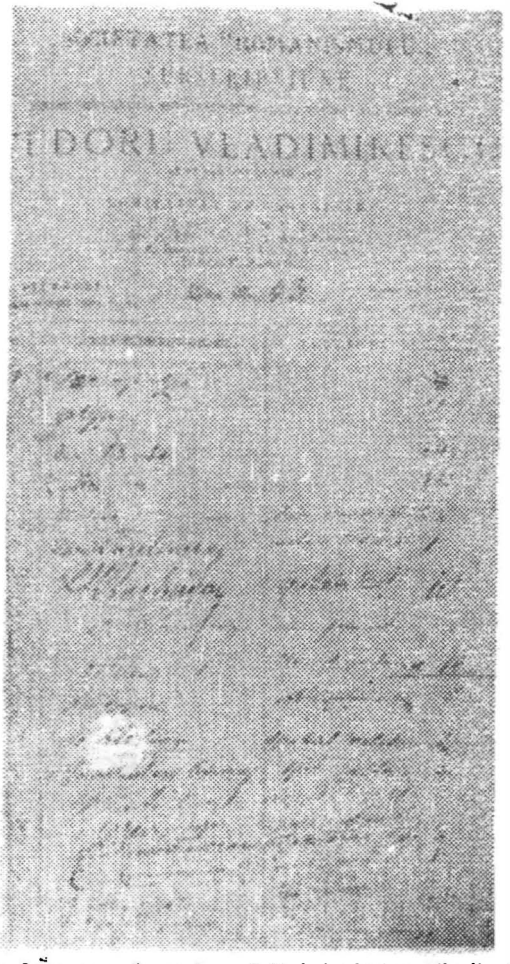

Fig. 10 Listele de „Subscripțiune pentru organizarea serbării naționale în memoria aniversării lui Tudor Vladimirescu" în care printre alte semnături se întîlnesc și cele ale lui Petre Ispirescu (nr. 9) și C. Davila (nr. 43).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CENTENAR
„VASILE ALECSANDRI"-1990

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

MEREU AL ROMÂNILOR — VASILE ALECSANDRI

de IOAN DĂNILĂ

S-au scurs, așadar, 100 de ani de la trecerea în eternitate a celui pe care națiunea română îl cinstește drept regele poeziei — Vasile Alecsandri. Multe și determinante — pentru configurația unui bard național — sînt liniile personalității sale creatoare — artistică, diplomatică, culturală, adică polivalentă. Dintre portretele care i s-au făcut, de referință rămîne cel articulat de mentorul Junimii, dovadă fiind prelungirea spuselor lui Titu Maiorescu într-o ordonare cvasididactică realizată în 1906. Este vorba despre un album comemorativ dedicat „Celui ce a reînviat versul popular și poezia cultă ;

Admiratorului și celui întîi culegător al produselor poetice populare ;

Scriitorului plin de bun simț în înjghebarea limbii literare ;

Autorului *Doinelor* și *Lăcrămioarelor* și neasemuitelor *Pasteluri ; Regelui Poeziei ;*

Celui ce-a cîntat *Deșteptarea României, Hora Unirii, Ostașii noștri, Ginta latină ;*

Celui ce-a organizat teatrul românesc ;

Scriitorului care prin neîntrecutele sale opere a îmbogățit scena română ;

Neasemănatului patriot, care a redactat în 1848 *Dorințele Partidei Naționale ;*

Care a luptat pentru Unire și a fost sfetnic luminat al lui Vodă Cuza ;

Bardul reînvierii vitejiei strămoșești (...)“

Acesta este conturul străluminat de pasiune al omului complex care a fost Vasile Alecsandri. Dominante sînt patriotismul și credința în forța unui ideal de mărimea celui ce a înflăcărat inimile românilor înspre jumătatea secolului trecut — redeșteptarea națională. Este de netăgăduit adevărul că fără patosul scriitorilor pașoptiști nu ar fi fost posibilă afirmarea conștiinței apartenenței la un spațiu străbun, la un timp înnobilat de știute ori neștiute jertfe. Iar în acest concert al lirismului avîntat, Vasile Alecsandri își binemerita statutul de corifeu.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Am rememorat aceste date, mai mult de ordin afectiv, regenerator (M. Eliade găsea că ordinea cosmică ori cosmogonia reîmprospătează lumea), în zilele premergătoare Centenarului poetului, desfășurat la Bacău în două etape : o avanpremieră în chiar ziua de 22 august 1990 — cînd s-au împlinit 100 de ani de la trecerea în veșnicie a scriitorului — și, apoi, între 16 și 18 noiembrie, în cuprinsul unui program complex organizat în special le Inspectoratul pentru Cultură al județului Bacău. (Cu acest prilej, a fost sfințită și apoi inaugurată Casa-Muzeu și s-au dezvelit un bust al scriitorului și o placă memorială). Dincolo și dincoace de contururile unei comemorări de felul acesteia se așază cîteva linii care au supraordonat o faptă spirituală. Cea mai viguroasă este aceea determinînd sorgintea băcăuană a scriitorului, un adevăr pe care, în anul Centenarului, l-am repus în cadrele firești. Ne-a însoțit gîndul neliniștitor că o cultură trainică, cu adevărat binefăcătoare pentru cunoștințele tinerilor îndeosebi, trebuie să plece de la cunoașterea rădăcinilor spirituale cele mai apropiate, de la cercetarea structurilor intime ale unui subiect. Numai astfel ne putem ridica spre generalizări veridice, spre concluzii fertile, numai astfel putem vorbi despre identitatea noastră spirituală.

Despre locul nașterii lui Vasile Alecsandri s-a știut, în general, că este Bacăul. Cu mai multă autoritate, dată de pertinența afirmațiilor, G. Călinescu, autor și al unei monografii dedicate lui Vasile Alecsandri, acredita ideea că „ivirea la viață a fost romantică. Fugind de răzmeriță înspre munții Bacăului, mama își împlini rostul în căruță, păzită de departe de patru slugi înarmate, sub vehicul fiind culcușul tatălui". („Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", *Minerva*, 1982, p. 281) Nu este exclusă o altă variantă *„O mărturie de mitrică* — scrie reputatul istoric literar — dă ca dată a nașterii *14 iunie* 1818" (Ibidem), dată căreia, prin deducție, i-ar corespunde Bacăul. Zicem aceasta pentru că în cazul celor trei ani invocați ca dată a nașterii — 1818, 1819, 1821 —, biografia familiei Alecsandri era una băcăuană. Concluzionînd, vom spune că autorul poemului „Dan, căpitan de plai" — citit pentru prima oară pe scena teatrului din urbea noastră — este fiu legitim al Bacăului, iar casa din strada George Apostu, în care s-ar părea că poetul a văzut lumina zilei la 14 iunie 1818, trebuie cît mai grabnic cu putință că devină Casa-Muzeu „V. Alecsandri". Să ne ajute Dumnezeu !

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

UNIRE ÎN SPIRIT

de NICOLAE DABIJA

Timp de decenii lungi ni s-a interzis să ştim unii despre alţii noi, cei din Basarabia despre noi, cei din România.

Prutul, rîul cel blînd, cu apa cea mai lăcrimoasă din lume, a ajuns să fie blestemat, fiindcă despărţea frate de frate, frate de soră, părinte de copil, ţară de ţară.

În anii de după război hărţile agăţate în faţa claselor din România aveau spaţiul dintre Prut şi Nistru acoperit cu o coală albă de hîrtie. Nouă ni se spunea mereu că lumina vine dinspre Răsărit, de la steaua din Kremlin, şi vai de cel care se uita cu dor şi jind dincolo de sîrma ghimpată ce se oglindea în apa mîhnită a Prutului.

Timp de decenii ne-am prefăcut că nu ştim nimic unul de celălalt. Că nu sîntem rude. Că nu ne cunoaştem. Că Eminescu editat în România şi Eminescu editat în Basarabia sînt doi scriitori deosebiţi. Că — aşa cum susţinea Academia de la Chişinău — Asachi e scriitor moldovean, dar pictor... român. Că noi, copiii, vorbim o altă limbă (limba moldovenească) decît părinţii noştri (care nu ştiau decît românește). Că moşii noştri care nu ieşiră vreodată din sat, erau români, pe cînd noi de-acum sîntem moldoveni (teoria marxist-stalinistă inventase între timp un nou popor — poporul moldovenesc, căci cum putea falnica Armată Roşie să „elibereze" la 1940 pe români de sub „jugul"... românilor ? !). Deznaţionalizarea românilor din Basarabia căpătase proporţii atît de catastrofale, încît era pe cale de elaborare un Dicţionar moldovenesc-român, iar „moldoveanul" I. Bodiul, sosit la Bucureşti prin anii '70, vorbea cu „românul" N. Ceauşescu cu ajutorul unui translator.

De multe ori ni s-a părut că ne-aţi părăsit. De multe ori credeaţi c-am şi murit în GULAG-uri, Siberii, colectivizări colhoznice, că nu mai sîntem, că n-au mai rămas din noi decît nişte suspine pe care vîntul le purta cîteodată pînă hăt în inima ţării.

Şi iată că, în sfîrşit, ne-am regăsit. Şi ne-am cunoscut. Şi am văzut cît de mult ne lipseam unul altuia. Că de azi încolo nu vom mai putea trăi unul fără de celălalt. Că ne era mereu dor unul de altul, ca de o parte din noi înşine.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Ne place să credem că în 1989 Dumnezeu a ţinut cu noi. Noi, basarabenii, am obţinut limba română limbă de stat între Prut şi Nistru, alfabetul latin, tricolorul, ne-am declarat în parlamentul Moldovei, ca şi la 1918, stat suveran, am revenit între altele şi la ora Bucureştilor, părăsind meridianul Moscovei, pretutindeni în Basarabia poate fi recepţionat programul Televiziunii Române Libere.

Dumneavoastră aţi răsturnat dictatura...

Dar atît noi, cei de aici, cît şi noi, cei de dincolo mai avem a depăşi suficiente încercări (tentativele de a fi răscroită harta noastră şi-aşa dosstul de ciopîrţită de diverşi autonomişti şi separatişti, economia de piaţă, anarhia şi totalitarismul etc.).

Şi le vom depăşi, vom învinge numai dacă ne vom simţi alături, numai dacă ne vom susţine reciproc.

S-au unit cele două Vietnamuri, cele două Yemenuri, cele două Germanii — numai cele două Românii mai stau pe aceeaşi hartă haşurate în culori diferite.

Unirea politică e treaba politicienilor.

Ceea ce depinde de noi însă, de fiecare în parte, este unirea spirituală.

*

Secolul XIX poate fi numit, şi pe bună dreptate, secolul lui V. Alecsandri (M. Eminescu aparţine, totuşi, mai mult secolului XX). El şi-a dominat veacul cu geniul său, s-a implicat în toate marile evenimente. A făcut de toate — poezie, proză, politică, a cules folclor etc. — într-o perioadă cînd nu era nimic. Şi le-a făcut atunci, la începuturi, cel mai bine. Dar dincolo de scrisul său, el a făcut mult pentru realizarea idealurilor, ideilor sale paşoptiste, unioniste. Mai este nevoie şi azi de Alecsandri. Atît în Basarabia cît şi în România. E atîta nevoie de V. Alecsandri — politicianul, unionistul, luptătorul, încît cîteodată îmi vine să cred că Alecsandri încă nu s-a născut. Că el abia încolo are a renaşte. Salut eforturile băcăuanilor de a face tot posibilul ca despre acest oraş să se spună Bacău — oraşul lui Vasile Alecsandri.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

OMAGIU BIBLIOFIL UNUI ALT LUCEAFĂR

de ION ILIESCU

Comemorăm cu pietatea cuvenită, în 1990, pe un deschizător de căi ale culturii române din secolul trecut.

I-a fost hărăzit lui Vasile Alecsandri să nemurească poezia noastră mare, să dea viață autentică teatrului în limba neaoș românească, să lupte pentru idealurile Revoluției de la 1848, ale Unirii și Independenței, să editeze reviste sau să cutreiere Europa, servind interesele țării.

Dacă Vasile Alecsandri a fost un adevărat dăltuior de slovă, atunci colecția de carte și documente pe care o deținem înfățișează faptele sale perene, adică opera amplă, cu aproape întreg cortegiul edițiilor variate. Am așezat sub sticla vitrinelor din Casa-Muzeu „V. Alecsandri" din Bacău cărți rare și diverse, reviste și manuscrise, ilustrate și fotografii, altfel spus, lucruri sfinte care nu ne înșală.

Cuvinte de recunoștință și aducere aminte încerc acum prin reunirea în buchet a cărților ce am adunat de la și despre Alecsandri. Poetul renașterii noastre, care a cîntat tot ce a fost dor și doleanță românească, intră în cel de al doilea veac al perenității sale, adică intră în vecie.

Vasile Alecsandri, cel mai drept, cel mai demn cu confrații și contemporanii săi, merită cu prisosință un omagiu din partea bibliofiliei. După Mihai Eminescu, el este scriitorul clasic ce deține recordul editărilor naționale, străbătînd în toate inimile, în toate locurile unde trăiesc români, și nu numai acolo.

Din bogăția produselor grafice și tipografice, vom aduce în primplan un florilegiu de piese bibliofile din colecția noastră. Prin contemplarea și simpla rememorare a lor, ne punem în plăcuta situație de a trăi în intimitatea lui Vasile Alecsandri. Ținînd între degete sau numai avînd sub priviri trei epistole originale ale poetului, venim oarecum direct în legătură cu Alecsandri care a caligrafiat cu un scris delicat, de o estetică ordonare aceste documente. Alături de ele ne privește cartea de vizită provenită din Franța, cînd poetul era trimis ca ministru plenipotențial al Maiestății sale regele României și în care avem consemnată o felicitare, scrisă și ea în limba franceză. Fascicolul de lumină pe care îl propunem privitorilor se leagă apoi de cîteva mărturii necunoscute de la

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

sau despre Alecsandri. Ne referim la o foaie volantă, mare cît o pagină de carte, ce cuprinde poezia *Peneș Curcanul*; avem în vedere volumul *Lui Vasile Alecsandri Iubire și admirație*, București, 1890, care cuprinde numeroase texte poetice ale lui Alecsandri, necunoscut de nici o bibliografie și, în sfîrșit, un alt volum omagial *Vasile Alecsandri*, 1906, tipărit la Botoșani. Nu sînt consemnate de bibliografii nici cărțuliile *Ștefăniță Vodă și Radu Calomfirescu*, apărută la Ciurcu, Brașov, 1895 sau *Movila lui Burcel*, editată în tipografia lui Henrich Weltzer, Sibiu, 1907, din cadrul Bibliotecii „Foaia poporului". Vă propun să ne oprim apoi și la culegerea *„Arion floarea cîntecelor naționale"*, operă apărută în limba română, în America, la Yonstowon — Ohio, cu texte semnate de Alecsandri și care de asemenea este necercetată de bibliografi.

Omagiul bibliofil îl realizăm la Bacău și prin trecerea în revistă a unor volume care sînt ediții princeps ,cărți cu coperte vorbitoare și frumos înpodobite ,culegeri în format mic, pe hîrtie specială, editări despre Vasile Alecsandri care poartă autografe, ex-librisuri și dedicații ale diverșilor exegeți ce au scris despre poet, cărți tipărite în Transilvania și Banat, precum și numeroase tălmăciri apărute în lume. Din suita bogată a acestei bibliografii tipologice, consemnăm cîteva *Doine și lăcrămioare* ediția I, Paris, 1853, dar și ediția a II-a Iași, 1863, Volumul *Ostașii noștri*, format de buzunar, 1888, ediție rară și necunoscută de nimeni. pînă acum, *Repertoriu dramatic*, 1852. *Rusaliile*, 1863, *Dumbrava Roșie*, 1872, *Lipitorile satului*, 1863, *Despot Vodă*, 1880 etc. Sînt de o frumusețe unică specific românească acele volume cu frumoase coperte ce s-au tipărit în vechea editură „Minerva", poezii, teatru, proză, precum și mai sobrele editări din colecția „Opere complete". Frapante pentru frumusețe sînt volumele bibliofile, cele ilustrate, atît de numeroase, cărțile pentru copii. Tot în această categorie plăcută pentru grafica originală se încadrează partiturile, porșeta vie a imprimărilor de la Electrecord (toate pentru Alecsandri) etc. Poetul românilor a beneficiat și de ediții în format mic, precum cea din „Biblioteca de opere complete" seria I *Poezii*, vol. I, Socec, 1922, *Poezii*, EPL, pe hîrtie țigaretă, sau placheta din „Biblioteca populară Minerva", care are ca titlu *Vasile Alecsandri, cei mai mare poet al românilor*. Cărți rare devin azi și toate tipăriturile de largă circulație cîndva cum sînt cele din vechea „Bibliotecă pentru toți", în secolul trecut, cele din colecția „Biblioteca copiilor" (Brașov), apoi „Biblioteca Poporală" (Astra, Sibiu), „Pagini alese", apărute la Cartea Românească (București) etc.

În cei 50 de ani de activitate, creatoare, Vasile Alecsandri a dat nemuririi *Poezia populară a românilor*, a înfăptuit Unirea sub Cuza, alături de alți cărturari luptători, a dat o proclamație care ne cutremură fie și numai la citirea titlului ei *„În numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu"*, 1848 ; a condus teatrul românilor, a participat ca un autentic arcaș al condeiului la Războiul de Independență, s-a străduit pentru modernizarea României și înălțarea socială a poporului, iar pentru toate

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

acestea Vasile Alecsandri a editat reviste, a scris poezie, teatru, proză, a luptat ca diplomat și ministru, a purtat o bogată corespondență etc.

Deschizînd această expoziție, nu fac altceva decît să cădelnițez cu cinste faptele și cărțile acestui clasic literar al românilor, să-mi exprim convingerea că acțiunea noastră, dacă nu va fi o școală de gust pentru bibliofilie, atunci măcar un gest de prețuire pentru poet și cărturarul dăruit.

Dorim ca acest fascicol de lumină, prin bibliofilie, să pună în primplan numele unui autentic luceafăr, acum la centenarul nemuririi lui Vasile Alecsandri.

Să păstrăm deci în inimile noastre chipul frumos al lui Alecsandri, prin contemplarea cărților și bogăției tipologice a reeditărilor sale.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

OBÎRȘIA POETULUI VASILE ALECSANDRI

de MARIN COSMESCU

1. GREC SAU ITALIAN ?

Neamul Cozonilor din care se trage și poetul V. Alecsandri, începe cu Dumitrache Cozoni ot Ocna, bunicul după mamă al poetului, „boer catanit cu drit de 5 scutelnici", cum e trecut în „Însemnarea de rangurile boierilor" pe la 1820.

Arhondologia Moldovei, întocmită de paharnicul C-tin Sion, scrie despre Dumitrache Cozoni că e „un grec venit de copil cu domnia lui Moruzzi", care, după mazilirea acestuia, „au trecut slugă la boerul Roset, ce i se mai zicea și Baston, tatăl logofetesei Anica Roznovanu, la moșia Bogdănești, ținutul Bacăului, și s-au însurat cu Anița, fata unui Spiridon, ce era grămăticul Ocnelor, și s-au boerit pe la 1784, făcîndu-se pitariu".

Dar cel mai vechi document mărturisitoriu despre pitariul Dumitrache Cozoni a fost hristovul din 1759, prin care domnitorul Ion-Toader Calimachi îl întărește proprietar asupra moșiei Brătești de lîngă Tg. Ocna.

Bogdan Duică și alți istorici susțin că neamul lui Cozoni se românizase și se înstăpînise cu multă vreme înainte și că n-ar fi un import grecesc din timpul lui Moruzi. Alți istorici susțin chiar că neamul Cozonilor ar fi italieni.

De se trag de pe malul Tibrului, ori de vin de la poalele Acropolei, Cozonii sînt de viță străină la origine, dar s-au aclimatizat pe plaiurile moldovene, identificîndu-se cu cele mai autentice familii moldovene, istoria țării noastre găsindu-le prezența la mai toate frămîntările sociale și politice de la începutul veacului al XIX-lea. Numele lor se-ntîlnesc pe lista cărvunarilor, ori printre unioniști, și Nicolaie Iorga îi socotește „o familie veche românească sau românizată din Bacău", iar numele Elenei Cozoni, muma poetului, este adesea pomenit în cărțile de istoria românilor.

În ceea ce-l privește pe vornicul Alecsandri, care se căsătorise cu Elena Cozoni, acesta nu neagă originea sa italiană. Și nici fiul său, care scrie în „Suvenirile" sale că „familia mea originară din Veneția, pe timpul cînd această republică era în floare, în strălucirea ei, un străbun al meu,

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

om de inimă îndrăzneață și cu spirit cavaleresc, se puse cu a lui spadă în serviciul țării și se căsători cu o românca, și deveni obîrșia familiei Alecsandri". Adăugînd în continuare „Maica mea, suflet nobil și îngeresc, era, de asemeni, italiancă".

G. Bengescu, un alt biograf al poetului, întărea spusele acestuia, menționînd că un „Pallazzo Alecsandri mai stăruie și astăzi la Veneția". Bazîndu-se pe aceste afirmații, un alt cercetător foarte documentat, Al. T. Dumitrescu, răscolind arhive străine, stabilește că strămoșii lui Alecsandri au venit cu sute de ani mai înainte din Italia și s-au stabilit prin părțile noastre.

2. TÎRGUL OCNEI — LEAGĂNUL COZONILOR

Dar să revenim la neamul Cozonilor, fie el de origine grec sau italian, și să mergem pe urmele lor lăsate pe cuprinsul județului Bacău, în primul rînd, unde cei mai mulți au trăit și s-au identificat cu toate frămîntările politice și sociale de la începutul celuilalt veac.

Un cercetător interesat al acestui neam, din care descindea și neamul său, generalul Dumitru Rudeanu, nota în memoriile sale prin 1968 „Mai stăruie și astăzi pe strada Asachi, coboritoare spre Trotuș, casa bătrînească a familiei Cozoni, pe vremuri cu acoperiș în patru ape, din draniță, cu ștreșini mari și cu cerdac împrejur, și cu o livadă mare..." Casa fusese locuită în ultimul timp de Elena Codreanu, născută Cozoni, o nepoată a pitarului și vară primară cu poetul ; iar mai apoi de nepotul ei, avocatul C-tin Codreanu, care i-a arătat generalului amintit mai sus, o fotografie a casei, cu vechea ei fizionomie.

O altă casă a familiei Cozoni se afla pe strada C. Negri, lîngă nr. 21, în fața străzii Oituz, ce vine dinspre Biserica Răducanu. Aici, se pare că și-a trăit bătrînețile Iorgu Sion, alt descendent Cozon, care, înainte de a trece în lumea dreptților, a dăruit-o statului, iar el odihnește somnul de veci sus, la Schit, pe Măgura, loc de mare cinste, ca filantrop și om de cultură ce-a fost.

Cît despre mormîntul Cozonilor„ răvășit de răufăcători și ruinat, s-ar afla la biserica Sfinții Voievozi din Tg. Ocna. Există și un sat cu numele Cozonești, pe lîngă Bogdănești, nu departe de șoseaua Onești-Oituz, care reprezintă singura mărturie toponimică despre existența Cozonilor.

3. FECIORII PITARULUI

Cel mai mare dintre feciorii lui Dumitrache Cozoni pare să fi fost și cel mai brav — Mihalache Cozoni. El este cel care ar fi dus potera domnească ce trebuia să stîrpească banda de tîlhari din codrii Moldovei,

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

și tot el ar fi răpus în luptă grea pe tîlharul Andrei Popa, căpitanul lor, ce băgase groaza în drumeții și poterele stăpînirii timp de șapte ani.

Despre el scrie poetul balada *Andrii Popa*, în 24 strofe, cîntîndu-i curajul legendar al lui Mihalache Cozoni, dar și al haiducului

Căpitane te grăbește
Mihai mîndru te gonește
Iată-l, vine ca un zmeu,
Fă trei cruci la Dumnezeu...

Cum îl vede-n depărtare
Popa strigă-n gura mare :
„Hai la goană de neferi !
Hai la horă de muieri !...

Zi de vară pînă-n seară
Dau voinicii să se piară ;
Zece-s morți. Doi încă vii,
Mihai mîndru și Andrii..."

Balada, publicată în 1844, fusese însoțită și de o notă explicativă a poetului, ce se încheia astfel „Deci întîlnindu-l la Valea Seacă (Bacău), l-a ucis din fuga calului, după o cruntă luptă care a ținut o zi întreagă".

La 1821, Mihalache Cozoni, suflet ce se aprindea lesne la glasul libertății și al vitejiei, se înrola în armia lui Ipsilanti, ca simplu ostaș, și în luptele cu turcii de la Drăgășani, el a rămas pe cîmpul de bătălie, după ce a făcut minuni de vitejie.

Al doilea fecior, paharnicul Costachi Cozoni, era prin 1829 director al poștelor din Iași, în timp ce fratele său Ecanache Cozoni și cumnatul lor, vornicul Vasile Alecsandri, tatăl poetului, țineau poștele pe linia Roman-Bacău-Focșani. După ce a slujit apoi 9 ani ca sameș la Vaslui, Costache Cozoni a fost înălțat de Vodă Ion Sturza, vătaf și pe urmă paharnic. Era un om cu preocupări intelectuale, fiind abonat din tinerețe la „Albina Românească" și la „Gazeta Transilvaniei". Spre bătrînețe, s-a tras la Tg. Ocna, unde primea revista „Femeia" a lui Iancu Gheorghiu Budu.

Comisul Ecanache Cozoni, cel mai tînăr dintre feciorii pitarului, ajuns serdar și apoi spătar, a locuit la Roman, figurînd pe „lista isprăvniciei ținutului". Ține în arendă moșia Lucăcești și alte la Moinești, aflîndu-se în judecată cu Radu Roset pentru o groapă de păcură. A mai ținut în arendă și moșia Plopu de lîngă Dărmănești și moartea îl găsește cu cîștiurile neplătite, pe care temei prefectura Ținutului Bacău îi vinde la licitație „230 merțe de păpușoi și 14 capete de vite mari și mici, pentru îndestularea creditorilor".

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

4. RAMURA ALECSANDRI

Dacă ar fi să luăm de bună vorba spurcată a paharnicului C-tin Sion din Arhondologia Moldovei, vornicul Vasile Alecsandri ar fi fost o „slugă la casa logofătului Iorgu Ghica", care l-a făcut logofăt și l-a „însurat cu Elena, fata pitarului Dumitrache Cozoni de la Ocna, și a luat porecla de Alecsandri după măsa", iar la 1821, ajungînd „scriitor la visterie", a fost făcut sameș și „din sămeșie și tovărășie cu alți posesori, a făcut avere și a cumpărat moșia Mircești, s-a făcut spătar, apoi postelnic și în cele din urmă, vornic mare".

Dar „cel mai mare clevetitor de pe lume — cum îl numește Iorga nu e luat în serios nici de Călinescu care consideră „o perfidă însinuare a vestitului calomniator arhondologic", mai ales cînd acesta afirma că bunicul poetului ar fi fost un „jidov" de pe la Botoșani, afirmație pe care o întîlnim și la Sanielevici.

Arhivistul Ungureanu de la Iași, bazîndu-se pe o scrisoare din 1835 a lui Iordache Alecsandri, consideră că medelnicerul Alecsandru Alecsandri, tatăl poetului, ar fi fost „de nație grec", ceea ce, pe vremea atotputerniciei protipendadei fanariote, părea să constituie o noblețe.

Indiferent de toate aceste presupuneri, istoria noastră literară i-a găsit loc de cinste poetului revoluționar, mare patriot și luptător pentru cauza națională, făuritor al limbii literare, om politic, diplomat și ctitor al României moderne...

5. CÎND ȘI UNDE S-A NĂSCUT POETUL V. ALECSANDRI ?

Dacă în privința locului de naștere există mai puține controverse, în legătură cu data nașterii s-au purtat multe discuții. Cei mai mulți dintre biografii poetului înclină pentru 1821, cu atît mai mult cu cît însuși poetul și-a ales data de 21 iulie 1821. „Sînt născut la Bacău la anul 1821, luna iulie" scria Alecsandri în „suvenirile" sale *. Data este acceptată atît de G. C. Nicolescu cît și de G. Călinescu. Cît privește „mărturia mitricală" din 1825 pe care se bazează arhivistul Ungureanu de la Iași, nu era decît un act produs ad-hoc de familia poetului pentru a-i da dreptul să se înscrie la examenul de bacalaureat, în 1835, la Paris, fiindcă nu avea vîrsta cerută de legile franceze în acest scop (avea numai 14 ani). Iar dacă poetul și-a stabilit data de 21 iulie 1821, ca dată a nașterii, trebuie să-i acordăm toată încrederea, deoarece o făcea cu conștiința unui arhivist al statului ce a fost între 1850 și 1853.

Așadar, după datele cunoscute, părinții săi se refugiaseră spre Bacău, de teama răsmeriței din acel an. Nu se poate preciza, însă, dacă sorocul nașterii s-a produs în oraș, într-o casă care nu mai există demult, pe strada care-i poartă azi numele, sau într-o căruță (brașoveancă), „în ținutul Bacăului, păzită de departe de patru slugi înarmate, sub vehicol fiind culcușul tatălui". (G. Călinescu).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Ipoteza lui Călinescu este întărită și de niște contemporani ai profesorului Gr. Tăbăcaru, care, aflîndu-se într-o excursie pe Valea Budului, de lîngă Bacău, profesorul le-ar fi spus elevilor săi că pe-acolo s-ar fi oprit căruța vornicului Alecsandri și soția lui l-ar fi născut pe „Vasilică" și după aceea l-ar fi „botezat în legea pravoslavnică" cu preotul Ioan de la biserica Precista din Bacău", ceea ce ar fi mai de crezut, deoarece în oraș nu putea rămîne din cauza răzmeriței. Nici nu se putea un decor mai potrivit, mai romantic pentru poetul „lăcrămioarelor" și „Mărgăritărelelor".

6. POETUL VASILE ALECSANDRI — CETĂȚEAN DE ONOARE AL BACĂULUI

Conștienți de o asemenea mare cinste, băcăuanii au ținut să-i ridice poetului un monument. Un comitet de inițiativă local, alcătuit chiar în anul morții sale (1890), dar nu i se va ridica decît un bust, prin 1930, în fața Ateneului care-i purta numele, cu prilejul comemorării a 40 de ani de la moartea sa, sau la 110 ani de la naștere.

Dealtfel, Bacăul l-a considerat totdeauna pe Alecsandri cetățeanul său de onoare. Mai întîi atunci, în 1857 și 1859, cînd s-a aflat în fruntea listei de deputați ai Bacăului pentru Divanul Ad-hoc sau pentru Adunarea electivă. Apoi în timpul Războiului pentru Independență, în 1877, cînd poetul a venit la Bacău și și-a recitat poemul „Dan, căpitan de plai", întîmpinat cu entuziasm de băcăuani.

În anul următor, gazeta *Provincialul*, din 27 mai 1878, în articolul „O frumoasă achiziție" al lui I. Gheorghiu Budu, se relata despre „compatriotul nostru,Bazil Alecsandri", care prin „Cîntecul gintei latine" făcu laudă întregii națiuni române, pentru care fapt corpul profesoral de la gimnaziul din Bacău i se adresa într-o telegramă „Ca români, mîndri de onoarea ce ați revărsat asupra întregii țări, prin meritele voastre, salutăm în d-voastră pe genialul poet al gintei latine". La care, proaspătul laureat de la Montpelier răspundea „Sînt foarte simțitor la salutările d-voastre și vă trimit sincerile mele mulțumiri. Trăiască Nația Română ! Alecsandri".

Popularitatea de care se bucura marele nostru poet era explicabilă, după ce o operă vastă și înflăcărată de dragoste pentru țară se răspîndise și însufletise masele populare cu prilejul marilor evenimente naționale. Iar băcăuanii vor fi fost și ei mai entuziasmați, știindu-l născut în urbea lor.

Dacă își alesese Mircești ca loc de odihnă și retragere din tumultul bogatei sale activități politice și culturale era „spre a răsufla aerul îmbietor" al meleagurilor acestor ținuturi din fermecătoarea luncă a Siretului. Și acolo, la Mircești, l-au însoțit pe ultimul drum, în august 1890, și băcăuanii săi, alături de tineretul și intelectualitatea sosită din toată țara.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Mai tîrziu, sub impulsul reconsiderărilor întreprinse de G. Ibrăileanu în *Însemnări literare* (nr. 18/1919), un grup de tineri intelectuali entuziaștii s-au întrunit în ziua de 31 august 1919, sub președenția profesorului Lascăr Veniamin, și au pus bazele cercului cultural denumit „Casa de sfat și citire V. Alecsandri" din Bacău. Doi ani mai tîrziu, cu prilejul centenarului nașterii sale, în cadrul cercului devenit „Ateneu popular", are loc o mare serbare la care institutorul T. Mihăilescu susținea conferința „V. Alecsandri și poezia populară", pe care o încheia astfel „În numele învățătorilor băcăuani și al cetățenilor săi, țin să exprim cu această ocazie prinosul de admirație, de recunoștință și cultul ce se cuvine să-l păstrăm marelui pedagog și poet-erou al neamului, care a fost Vasile Alecsandri" *(Viitorul neamului,* nr. 25/1921).

Cultul „bardului de la Mircești" se va concretiza și prin bustul ridicat în 1930, în fața Ateneului, mutat apoi în Grădina publică, după ce clădirea Ateneului a fost distrusă de un incendiu, pentru ca astăzi să fie văzut în fața Liceului ce-i poartă, de asemeni, numele, ca și Casa de cultură a sindicatelor, construită pe locul unde ar fi existat casa sau hanul ce ar fi adăpostit familia vornicului Alecsandri in refugiul din 1821.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IANCU GHEORGHIU BUDU, UN ENTUZIAST UNIONIST BĂCĂUAN

de MARIN COSMESCU

Evocînd figura lui Iancu Gheorghiu Budu, „Amnarul presei" din 1908 amintește de el, ca de un om de cultură și strălucit gazetar „Mai trăiesc încă azi aceia care au învățat abecedarul românesc ori franțuzesc din *Femeia*, jurnalul oamenilor de bine al lui Iancu Gheorghiu Budu... Autodidact, căci nu poseda (oficial) nici cursul primar, ajuns prin muncă și voință a-și însuși o cultură vastă și multilaterală procuror la Roman, judecător la Bacău, Budu părăsește magistratura pentru gazetărie... Inginer, arhitect, bun poet și bun muzician, de la el ne-au rămas cîteva gingașe compoziții muzicale, parte tipărite la Leipzig, parte la *Buciumul român*, din Iași și multe alte scrieri... care au avut mare răsunet pe vremuri... [1]

Descendent dintr-o familie de boiernași și prin soție înrudit cu Vasile Alecsandri, Iancu Gheorghiu Budu nu trăiește decît 53 de ani (1832-1885), dar desfășoară o bogată activitate, după cum s-a menționat, în multe domenii, și cu deosebire pe tărîmul social-politic și cultural. Debutul în publicistică și-l făcuse din 1855, la *Zimbrul* (Iași), cu articole și versuri, din care va reproduce, mai tîrziu și în gazetele sale *Femeia* și *Provincialul*. Colaborează și la *Steaua Dunării* a lui M. Kogălniceanu, iar în 1858 este trecut și în „Numerariul persoanelor care au scris și publicat versuri din vechime și pînă acum", publicat de tipografia „*Buciumul Român*" din Iași.

Teodor T. Burada, în a sa „Istorie a teatrului din Moldova" (vol. I), nota că „la anul 1850 clucerul Alecu Vilner (este) inițiatorul înființării teatrului de diletanți din Bacău, împreună cu Dumitrache Frunză și Iancu Gheorghiu Budu, iubitori de cultură și de dorința de a vedea și la ei în oraș un teatru întemeiat pe niște baze mai solide" [2].

Acest fapt explică prezența tînărului Budu și în reprezentația comediei lui V. Alecsandri „Păcală și Tîndală", prin 1856, cînd Iancu Gheor-

1 Amnarul presei și al lumii politice, 1908, București, articolul *Presa în Bacău* (nesemnat), p. 197-200, cu fotografiile ziariștilor băcăuani, printre care se află și Iancu Gheorghiu Budu.

2 Teodor T. Burada: *Istoria teatrului în Moldova*, 1915, vol. I, Iași, Institutul de arte grafice N. V Stefaneli, p. 327.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ghiu încheie spectacolul, cîntînd la vioara lui „Hora Unirii", interzisă de ispravnicul Costache Palade.

Fără-ndoială, Iancu Gheorghiu Budu se alătură mișcării unioniste de la Bacău, în fruntea căreia se aflau Costache Rosetti Tețcanul, Dimitrie Cracti, Iancu Lecca, Petrache Brăescu ș.a. „boieri cu sentimente mari", cum îi caracterizează Costachi Radu în monografia sa. Umanismul și afinitatea sa democratică se afirmau și cu prilejul slobozeniei țiganilor (1855), cînd, aflînd de hotărîrea domnitorului Alexandru Grigore Ghica, Budu s-a dus în puterea nopții în bordeiele țigănești de pe malul Bistriței să le vestească slobozenia, iar apoi să iasă în fruntea lor să-i mulțumească lui Vodă, cînd acesta trecea prin Bacău, prezentîndu-i o jalbă (în versuri)

„Blestemînd murea bătrînul, blestemînd mama năștea,
Blestemînd se trezea robul, cînd lumea o cunoștea...
Pruncul se urzea în groază și-ncă nu era născut
Și gîrbaciul și călușul și lantul era făcut !" [3]

Jalba, scrisă pe o coală de hîrtie turcească era înmînată personal Măriei Sale, în casele spătarului Pavel Cristea, unde era găzduit, de față fiind și Costache Negri „și apoi va fi publicat un an mai tîrziu în „Foiletonul Zimbrului" (nr. 14 din 1856) sub titlul „O doamne, doamne !"

Un interes deosebit prezintă însă lucrarea lui Iancu Gheorghiu Budu intitulată *„Ceva despre Divanul Ad-hoc al Moldovei și despre Chestiunea țăranilor"* [4], tipărită în noiembrie 1857, nu la Paris cum se scrie pe copertă, ci în taină la Iași, și semnată I. Gheorghiu Băcăuanu. Broșură cuprinzînd 24 de capitole, este tipărită cu litere cirilice și latine, fiind de fapt „Un cuvînt în cestiunea alegerilor pentru Divanul Ad-hoc, ce l-au zis în adunarea națională a băcăuanilor, de la 26 august trecut", după cum precizează pe coperta interioară. „Fraților să ne unim, își începea el cuvîntarea. Să nu pierdem viitorul pentru nălucirile prezentului... Să ne iubim ca frații, cei mari pe cei mici și cei mici pe cei mari, cu toții într-o unire să lucrăm pentru mărirea nației ; căci de va cădea nația, toți vom cădea..."

Tînărul unionist era bucuros „c-a ajuns să vadă cu ochii săi „renașterea românilor", amintindu-și de ziua de 2 iunie (1856) cînd se afla la Iași, și văzuse cum se ridicase pe Dealul Copoului toată capitala Moldovei și „toată țara încremenise cu ochii la fulgerile Nordului, ca și cum de acolo erau să se repeadă cei patru cavaleri ai Apocalipsului..."

Pentru Iancu Gheorghiu Budu, Divanul Ad-hoc, hotărît de cele șapte puteri, prin tratatul de la Paris, este un act magnific, „înaintea căruia tot românul ce are puțină simțire în inima lui, va trebui să steie cu

3 *Femeia*, jurnal nepolitic, nr 5 din 25 aprilie 1869, p. 62, poezia „O, Doamne, Doamne" ! dedicată domnitorului Grigore Alexandru Ghica, a fost publicată prima dată în *Foiletonul Zimbrului*. nr. 14 din anul 1836.

4 I. Gheorghiu Budu, *Ceva despre Adunarea Ad-hoc a Moldovei și despre Chestiunea țăranilor*, Paris, noiembrie 1857, Broșură tipărită la Iași și nu la Paris, după cum precizează autorul mai tîrziu în revista *Femeia*, se află în Biblioteca Academiei sub cota II 101062.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

respect și religiozitate". Cele 5 puncte cerute de Divanuri *Drepturi și autonomie, Unirea, Domn străin, Neutralitate* și *Obștească adunare*, sînt motivate de Budu astfel în lucrarea sa : „Pentru că drepturile noastre au fost călcate Pentru că Unirea ne pune în stare de a nu le lăsa să se mai calce ; Pentru că scăpăm de intrigi și de tendințele seculare a cîtorva familii ce gonesc domeniile ; Pentru ca să nu mai fim necăjiți în războaiele străinilor ; Pentru ca să ne facem legi în țara noastră, noi care singuri ne știm durerea și nevoia noastră". (pag. 5).

În continuare, Budu apreciază înțelepciunea Divanului de a fi adăugat alte „12 chestii generale, ca baze ale viitoarei noastre organizări", privind supunerea străinilor din principate la jurisdicția țării, sloboda întemeiere a legămintelor comerciale a principatelor, organizarea puterii armate naționale, egalitatea înaintea legii și accesibilitatea tuturor românilor la toate funcțiile statului, drepturi politice tuturor pămîntenilor ș.a. Mai presus de toate autorul broșurii consideră a fi „chestia țăranilor lucrători pe pămînt și a țăranilor proprietari de pămînt, adică : relațiile dintre locuitori cu proprietarii moșiilor pe care sînt statorniciți". „Mult am gîndit și am văzut — scria Budu — că nu se poate țară să fie și dacă este nu se poate mult să ție țara aceea, în care masa cea mare a poporului nu va avea nici o prinsoare. Căci am auzit cu urechile mele zicînd țăranul în zile grele : „Ori dă, doamne ghine, ori dă, doamne, o ciumă grea, să perim încalte toți ; să vie niscai nemți, niscai tătari să ne ieie, că știu că mai rău n-a fi ; că noi nici o milă nu mai avem, că masă n-avem, casă n-avem, că o bucățică de pămînt a noastră, s-o știm, n-avem ; că de avem tot a nostru nu mai este, ci cînd o vrea boierul să se mînie ne cată pricină și ne gonește ca pe ungureni..."

Asemenea rînduri scrise cu însuflețire, autorul identificîndu-se cu țăranul din „Însemnările" lui Dinicu Golescu, sau din replicile țăranilor din drama „Bălcescu" a lui C. Petrescu, firește, fără ca Budu să le fi citit undeva, dar ascultate adesea în contractele sale cu țărănimea. Atitudinea lui sinceră de prieten al țăranului, înflăcărarea și revolta este la fel de grăitoare și în continuare : „Tristă indignație națională, tristă poziție și tristă țară, unde mulțimea tace și geme, unde mulțimea nu are nimica de apărat !" Pentru ca apoi el însuși să se arate dispus a le ceda țăranilor moșioara ce i-a rămas de opt fălci, dar se întrebă : „Dar cel ce are în stăpînirea sa o moșie de opt zeci de mii de fălci — de zece mii de ori mai mare decît a mea — face-ar și el ca mine ? Drept ar fi nevrînd el a face, să fie silit a face așa ?" (pag. 11-12)

Budu ne apare astfel scîrbit de „lumea asta neînțeleasă, plină de slugi și de stăpîni", cu „oameni care stăpînesc pămîntul și oameni care nu au al lor nici locul mormîntului". „E tristă, în adevăr, această stare a lucrurilor" exclamă el (pag. 14)

În continuare, Budu discută despre „dreptul de proprietate", pe care îl definește ca „dreptul de a uza și abuza de lucrul ce cineva are", sau despre „boieresc", care „nu-i privilegiu, nu-i o impoziție, ci o tocmeală nu contract", ce n-ar trebui să existe, convins fiind că „ele se pot schimba — aceasta-i o treabă a vremurilor, pe care iarăși vremea o poate preface"

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

— și că o să vină timpul „ca între oameni, de nu milă, măcar dreptate să fie", iar „pacea și bunătatea să nu lipsească dintre oameni".

În capitolele următoare, Budu încearcă să răspundă la o serie de întrebări și probleme ce ar putea rezolva „chestiunea țăranilor", gîndindu-se și la generațiile viitoare, care, ca să nu ducă lipsă de pămînt, comuna fiecărui sat ar trebui să dispună de un capital cu care „moșiile ce se vor cumpăra în proprietatea colectivă a comunelor, se vor împroprietări iarăși în folosul lor colectiv, fiecare după cît drept are". Și încheie „cu veniturile aceste se vor face școli fără mărginire și alte îmbunătățiri ce va cere nevoia și epoca, iar moșiile se vor păstra pentru românii viitori" (pag. 24).

Cauza țăranului muncitor a fost o preocupare permanentă a lui Iancu Gheorghiu Budu. Douăzeci de ani mai tîrziu, în una din gazetele sale „*Provincialul*" din 1876, el îl regăsește pe țăran trăindu-și mizeria din plin și după reforma agrară din 1864. „Și cînd sărăcia devine generală și atît de aspră că reduce sau suprimă pîinea de toate zilele a mulțimii — scria el prevestitor — atunci pericolul e aproape, ordinea și echilibrul societății rupt și zdruncinat pînă la temelii".

Atitudinea de compasiune față de cei mulți și umiliți se reflectă și în unele din poeziile sale, adunate sub titlul „Din plîngerile mele" și publicate în gazetele din Iași, iar apoi reproduse și în gazetele sale *Femeia* și *Provincialul*.

Iubitor pasionat al cărții și slujitor entuziast al culturii și progresului, Iancu Gheorghiu Budu rămîne în istoria Bacăului ca un meteor care a scrijelit pe cerul său o dîră de lumină și apoi s-a stins risipindu-i cenușa în posteritate. A murit la 4 octombrie 1885 și se odihnește pe veci în cimitirul Bacăului, iar soția și colaboratoarea sa, Profira Gheorghiu Budu, a primit recompensă națională pentru meritele recunoscute ale soțului. Nu peste multă vreme, feciorii și nepoții săi îi vor urma pilda în lupta pentru progres și dezvoltarea culturii, la Bacău, sau în alte orașe ale țării.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

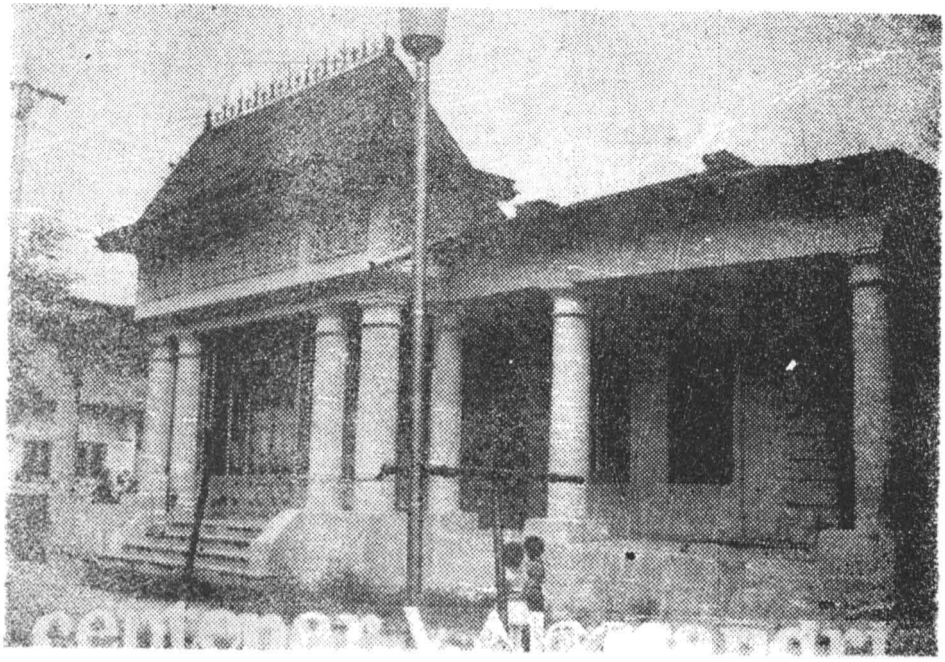

Fig. 1 Clădirea din perimetrul caselor vornicului Vasile Alecsandri, în care s-a născut scriitorul

Fig. 2 Secvență de la serviciul religios închinat comemorării poetului și sfințirii Casei-Muzeu „Vasile Alecsandri" (22 august 1990)

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Fig. 3 Placa memorială așezată pe clădirea din strada George Apostu (fost Alexandru cel Bun) nr. 3, dezvelită în cadrul zilelor „Vasile Alecsandri" (Bacău, 14–16 noiembrie 1990)

http://www.cimec.ro / http://cimabc.ro

Fig. 4 Bustul lui Vasile Alecsandri, inaugurat cu
adresa: http://www.dacoromanica.ro/ (Sculptorul Dim. Cruciuc de)

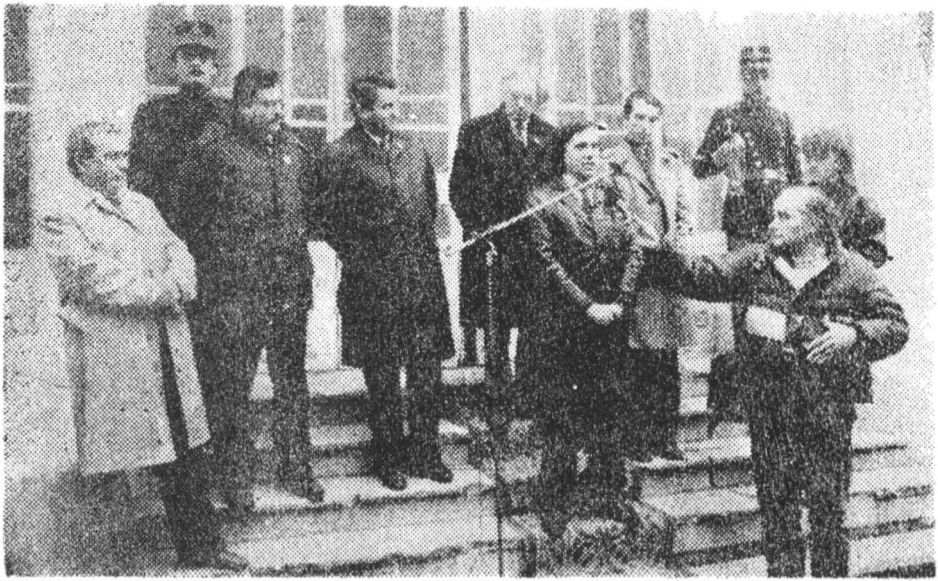

Fig. 5 Aspect de la festivitatea inaugurării Casei-Muzeu Vasile Alecsandri (15 noiembrie 1990)

Fig. 6 Iancu Gheorghiu Budu și soția sa **Pulcheria** descendentă din neamul Cozonac

http://www.cimec.ro/http://cmiabc.ro

CENTENAR
„ION IONESCU DE LA BRAD“

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

SATUL BRAD, BAŞTINĂ ŞI MOŞIE A ISĂCEŞTILOR ŞI IONEŞTILOR

de GHEORGHE BURLACU, ION MĂZĂREANU

„Privirea de pe stînca Bradului este încîntătoare ; întinsul şes al Siretului, cu o mulţime de sate şi lunci, dealurile Bistriţei, munţii, liniile de şosele şi ale drumului de fier, toate fac ca să nu se mai urască omului ce şade la Brad,...“

Jurnalul „Reforma din 28 august 1877“.

O localitate modestă, ca atîtea altele din ţară, dar care s-a adăugat unui nume devenit încă de atunci mare şi cunoscut de toţi românii, Ion Ionescu de la Brad.

Urzit ca localitate, cătunul Brad aparţinea de satul matcă Drăgeşti, iar acesta de Ocolul Siretului, ţinutul Roman, iar azi este sat component al comunei Negri, judeţul Bacău.

În studiul nostru vom stărui, în general, asupra istoriei vechi şi medii a satului, urmînd ca în aceasta şi în epocile modernă şi contemporană să insistăm şi asupra Isăceştilor şi a Ioneştilor de la Brad.

Ne este cunoscut faptul că dintre marile personalităţi ale secolului al XIX-lea, care au adus mari contribuţii la făurirea României moderne, face parte şi Ion Ionescu de la Brad. Prodigioasa sa activitate, poate încă nu destul de bine conturată, îl situează ca precursor a numeroase discipline, savant, practician, remarcabil cetăţean şi patriot, care şi-a dăruit toate cunoştinţele pentru ridicarea pe trepte superioare ale poporului căruia îi aparţine.

Ion Ionescu, şi odată cu el şi satul Brad şi-au transformat numele în renume. A realizat aceasta printr-o muncă susţinută, învăţînd şi aşezînd zi de zi, modest şi tăcut la numele său nestemate ale renumelui.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Dar aceleași fapte le-au făcut, după moda timpului aproape toți înaintașii săi, Isăcești. Ion Ionescu s-a numit și el Isăcescu, pînă la vîrsta de 7 ani cînd este dat la școala domnească din Roman, de la Biserica Albă. Aici dascălul Verescu, care îi preda limba română, l-a „botezat" Ionescu [1] adică fiul lui Ion și astfel prenumele Ion a devenit nume patronimic. Așa le-au rămas numele, lui și fratelui său Nicolae. Marele nostru înaintaș și-a adăugat la acest nume, după anul 1869, cînd a devenit proprietarul moșiei de aici, locativul „de la Brad".

Dat fiind faptul că aici, la Brad, își pune în practică cea mai mare parte din planurile sale, că aici sînt înmormîntați, părinții, străbunii și chiar el a dorit ca aici să se unească cu pămîntul, îngemănîndu-se în acest mod cu geto-dacii de peste milenii, constituie după opinia noastră motive suficiente să cunoaștem istoricul acestei binecuvîntate localități.

Satul Brad este așezat pe partea stîngă a Siretului, pe versantul sudic al dealului ce se cheamă și astăzi Stînca, făcînd parte acum din comuna Negri, județul Bacău. Satul prin el însuși, prin numele lui, și ca acesta atîtea alte localități, aduce din trecute vremi, crîmpeie din zbuciumata, dar și glorioasa, istorie a poporului nostru.

În partea sud-vestică a satului, pe acropola înaltă de peste 35 de metri de la nivelul apei Siretului, stau drept mărturie așezări din epoca neolitică, epoca bronzului, epoca fierului, epoca geto-dacică (sec. IV î.e.n. — sec. II e.n.) și epoca feudală (sec. XIV-XVII). Dintre acestea cele mai importante sînt cele douăsprezece nivele de locuire, care se succed acum într-un strat gros de cca. 2 m. Prezența unui variat și important material arheologic, a unei curți interioare, a unui mare sanctuar, dovedește că marea așezare geto-dacică de aici a avut un important rol comercial, militar și chiar politic în epoca de înflorire a statului condus de Burebista și apoi de Decebal [2]. E posibil ca cetatea de la Brad să fi fost ultima davă de pe Siret, descrisă de Ptolemeu ca Zargidava [3], care domina valea Siretului pînă dincolo de viitorul oraș Roman, iar spre sud mai departe de Bacăul de azi. Localitatea polariza un mare număr de așezări dacice din jur ,devenise centrul unei puternice uniuni tribale, cu un rege sau conducător local. Nu este exclusă nici posibilitatea ca

1. Ion Ionescu de la Brad, Viața mea de mine însumi, în Opere agricole, vol. I, Edit. Academia R.S.R., 1968, p. 622 ; Ion Măzăreanu, *Date noi privind casa în care s-a născut Ion Ionescu de la Brad,* în „Carpica", vol. XVII, 1985, p. 227—229 ; Amilcar Vasiliu, *Ion Ionescu de la Brad,* Edit. Agrosilvică, București, 1967, p. 18 și n. 1.

2. V. Ursachi, *Cetatea dacică de la Brad,* teză de doctorat, dactilografiat, Iași, 1986, p. 1—195.

3. Ptolemeu, *Îndreptar geografic*, III, 10, 8, în Izvoare privind istoria României. vol. I, Edit. Academiei R.P.R., București, 1964, p. 555 ; V. Căpitanu și V. Ursachi, *O nouă cetățuie dacică pe valea Siretului,* în „Carpica", II, 1969, Muzeul de istorie Bacău, p. 93—130 ; N. Gostar, *Toponimia antică a Moldovei,* în „Studii și cercetări științifice", Institutul pedagogic din Bacău, 1974, p. 38, 40—41 (se admite identitatea dintre Iargidava ptolemeică și Zargedaion dintr-o inscripție dionysopolitană, în care se spune că între anii 70—60 î.e.n. aici s-a întîlnit un rege).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Burebista să fi fost el însuși originar din aceste locuri, sau să fi folosit așezarea de aici drept capitală [4].

La o mică distanță de satul Brad (2 km), în satul Călinești s-a descoperit un mare depozit de obiecte din fier, considerat cel mai mare din sud-estul Europei, conținînd peste 300 de lingouri și piese semifinite, datînd din secolul II î.e.n. [5].

Așa zisa descălecare a Moldovei, de la jumătatea veacului al XIV-lea găsește în această zonă, după cum o dovedesc documentele istorice și unele descoperiri arheologice, o formațiune teritorială prestatală numită *„Cobîla"*, din care făceau parte și satele din împrejurimi, Dămienești, Călinești, Iliașești (Căutișani-Căitușeni), Drăgești, ș.a. [6]. După opinia noastră Cobîla, o uniune regională de obști sătești iar mai apoi un mic cnezat sau voievodat local, constituie veriga de legătură demografică între secolele VII, VIII și XIV.

Asupra satului Drăgești trebuie să insistăm deoarece acesta este matca din care va roi mai tîrziu satul Brad. Satul Drăgești a fost al lui Petru Tudora și există în veacul al XIV-lea, atestarea documentară a localității fiind mai tîrzie, la 15 martie 1489 [7]. Pe hotarul satului pe partea *„ce din gios"*, dinspre sud și care de fapt era situată pe un teren mai ridicat decît cealaltă parte *„din sus"*, dinspre nord, se deapănă istoria nescrisă și apoi scrisă a unei mănăstiri, a schitului Drăgești de Jos, a bisericii Sf. Ioan, de azi, a satului Brad, a fermei școală și a ultimilor realizări din viața tumultoasă a marelui agronom Ion Ionescu.

După 69 de ani, în primăvara anului 1558, la 18 aprilie, domnul Moldovei, Alexandru Lăpușneanu confirma ca proprietate nepoților lui Petru Todora satul *„Drăgești, ce iasle pre Cobîle, ca să le fie în dono și ocinătate ca să fie lui Nistor și surorilor lui, Gîndei și Bisurcăi, parte ce din sus, iar parte ce din gios ca să fie slugii noastre Onii și frățini său, Mihului Averescul și lui Vasilie, cu loc de moară și cu mănăstire în hotarul acela"* [8].

---

4. I. H. Crișan, *Burebista și epoca sa*, București, 1977, p. 124.

5 Iulian Antonescu, *Depozitul carpic de la Negri și implicațiile sale istorice*, în „Carpica", Muzeul de istorie Bacău, I, 1969, p. 189—197; Silvia Teodor, *Aspecte ale activității meșteșugărești în Dacia est-Carpatică pînă la Burebista (Depozitul de la Oniceni — Neamț)*, în „Studia antiqua et archaeologica", I, Iași, 1983, p. 94—102.

6 Gheorghe Burlacu, — *Conribuții la cunoașterea Cobîlei de pe Siretul mijlociu (sec. XV—XIX)*, în *„Carpica"*, XVI, 1984, Muzeul județean de istorie și artă Bacău, p. 151—173; și *ibidem*, II, în „Carpica", XVII, 1985, Complexul muzeal Bacău, p. 123—152 și harta mare.

7. C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, *Documenta Romaniae Historica* A. Moldova, vol. III, București, 1980, nr. 52 (se va cita: **DRH, III**). Faptul că în acest document sînt înserate trei generații din Petru Tudora duce la concluzia că satul există din veacul al XIV-lea, dacă nu cumva chiar mai dinainte, cercetările arheologice confirmînd locuirea aici (V. Ursachi, op. cit.). În legătură cu dezvoltarea sa ulterioară trebuie subliniat că din documentele ulterioare rezultă că proprietatea s-a divizat la început în doi bătrîni, Vrînceanu și Averescu, apoi în patru iar pe la 1725 mergea în șase bătrîni, fiecare de cîte 200 de pămînturi.

8. *Documente privind istoria României*, Veacul XVI, A. Moldova, vol. II, nr. 108 (Se va cita: DIR., A. veac, vol.). Este cazul să facem unele precizări:

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Aceasta reprezintă prima atestare documentară a așezării anahoreților de pe hotarul satului Drăgești (de jos). Aici pe acropola de la Brad, pe locul vechilor așezări și a unui mare sanctuar geto-dacic, probabil un om mai înstărit, încercat în viață cu de toate și considerînd că din legea neîndurată a destinului omenesc nu rămîne mai nimic, a înălțat o mică biserică din piatră. Nu este exclusă nici ipoteza ca schimnici și singuratici, călugări izolați de lume și înconjurați de codri, să fi ridicat mai întîi o mică biserică din lemn și apoi una din piatră, care în limbaj popular a devenit mănăstire. În juru-i se aflau chiliile, unde anahoreții de pe stînca Bradului sălășluiau și își odihneau povara trupurilor. Nu lipsea, de asemenea, clopotnița cu clopotele, care prin glasul lor de zi și de noapte constituiau un veritabil calendar. Erau jaloane care statorniceau atîtea popasuri de tristețe și durere, de bucurie și înălțare duhovnicească aduse în crugul unui an. Ca liman de refugiu al celor înviorați și cu adînci frămîntări sufletești, mănăstirea cu locul din jur a fost și lăcaș de petrecere și de veșnică odihnă a tuturor locuitorilor satului Drăgești. Marele cimitir din secolele XIV-XVII [9], se constituie într-o certă dovadă că spre mănăstire se îndreptau și trupurile neînsufletite, care erau duse să se înfrățească cu pămîntul, așteptînd învierea de apoi.

Desigur este vorba de o veche statornicire, de o veche vatră sihastrică, care din veac în veac s-a dezvoltat și a devenit mai tîrziu în limbajul oamenilor din partea locului *„mănăstire"* Mulțime de sihaștri s-au nevoit aici, contribuind cu inima și fapta la prosperitatea vetrei lor. Au avut pămînt bun pentru agricultură, pășune pentru vite, locuri pentru mori și pescuit, locuri și poieni pentru prisăci.

Așadar, e greu de stabilit cînd și cine a putut face schitul de la Drăgești și poate nu vom ști niciodată, rămînînd ca atîtea altele sub semnul anonimatului.

La 8 martie 1617, domnul Moldovei Radu Mihnea dă lui Samoil și nepotului său Ion, vistiernicei, ce erau nepot și strănepot ai Vrînceneștilor, o prisacă *„ce iaste în pădure, în hotarul satului Drăgeștilor, înpotriva poianii ce să chiamă mănăstirea, ce-i pe Siriat, în ținutul Romanului"*. În același document se mai face precizarea că pentru această prisacă s-au judecat și în domniile lui Ieremia Movilă (1600-1606) și Ștefan

---

față de această dată certă — 18 aprilie 1558 — cînd în jumătatea de jos a satului găsim menționată „mănăstirea", toate celelalte supoziții ale diferiților autori nu mai trebuiesc luate în considerare. Așa de exemplu s-a afirmat că schitul s-a înființat *„probabil încă din anul 1553 sau cel mai tîrziu la 1697"* (A. Vasiliu *Ion Ionescu de la Brad*, Edit. Ceres. 1967, p. 17). Un alt document datat greșit și considerat ca primul act al satului Drăgești de Jos: 11 martie 1563 (în *Ion Ionescu de la Brad*, Opere agricole, vol. I, Edit. Academiei R.S.R., 1968, p. 505, nr. 1) ori acesta este din 11 martie 1663 (Doc. orig., la Arh. St. București, Ep. Roman XXIV/1).

9 Viorel Căpitanu, Ioan Mitrea, Vasile Ursachi, *Expoziția „Civilizația traco-geto-dacică și continuitatea ei în epoca formării poporului român în lumina cercetărilor arheologice din bazinul Siretului mijlociu"*, (catalog de expoziție), Bacău, 1980, p. 7.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Tomșa (1611-1615) *„Hilip și cu Vasilie și cu părinții lor"* cu proprietarii de drept, menționați mai sus [10].

Din analiza documentului de mai sus, cît și a celor ulterioare, rezultă că mănăstirea din Drăgeștii de Jos nu mai există, în schimb o poiană îi luaseră locul. Ce s-a întîmplat ? În urma întinselor pustiiri făcute de tătari aproape în toată Moldova, după înfrîngerea lui Ioan Vodă de către turci la 1574, micul schit de la Drăgești a fost distrus, iar călugării risipiți în toate părțile [11]. După 43 de ani oamenii denumeau acea poiană „mănăstirea" și tot aicii aveau cimitirul satului.

În deceniile următoare mărturii documentare despre vînzări, cumpărări, împărțiri de ocine sau dedine răzășești, apoi martori din Drăgești și cîte altele, se constituie în dovezi autentice a existenței unei diverse problematici care frămînta lumea satului de atunci [12]. Birul din ce în ce mai mare și apăsător, alte dări și obligații, invazii de armate străine și pilcuri tătărăști, secete urmate de foamete și boli, constrîng pe unii din săteni să-și vîndă moșiile și puținul avut, iar în cele din urmă să se vîndă pe ei, soțiile și copiii lor. Tulburările și răzvrătirile din anul 1653-1654 antrenează foarte probabil și pe Istrate Stecleș din Drăgești, ginerele popii Hilip, împotriva abuzurilor și nedreptăților săvîrșite de Iurașcu, vătaful din Peletiuci. Plecat, dar nu îngenunchiat, Istrate recunoaște mai tîrziu la 1667, că din *„vina lui si pentru mari greșale"* a fost *„tras la vecinătate"* el, sotia și copiii [13]. Dar soarta lui Istrate este împărtășită si de alti răzesi din sat. Silvestru Bărboi a fost făcut *„vecin"* de către marele dregător Grigore Hăbășescu, pătruns în pămînturile răzeșilor, prin opresiune și falsuri. Vibrează impresionant relatările bătrînului răzeș din 13 ianuarie 1724, în care mărturisește că era *„tras la vecinire"*

10 DIR, XVII, IV, 147 (datat greșit 8 martie 1616, ori este 8 martie 1617).

11. Dezastrul a ajuns pînă în Moldova de sub munte. Domnul Moldovei Petru Șchiopul și sfatul domnesc recunosc la 23 martie 1575 că documentele „cetașilor" răzeși din satul Manoilești (dispărut, lîngă satul Dornești, comuna Costișa, județul Neamț) *„le-au pierdut din pricina Tătarilor, cînd au venit asupra lui Ion Voevod și au prădat țara, atunci cînd și însuși Ion Voevod a pierit"* (DIR, XVI. III, 62) ; unele sate au fost distruse complet, „n-au rămas nime, numai locul pustiu" *(ibidem, 91)* ; altele au fost pîrjolite și arse *(ibidem, 96)* ; în iureșul năvalnic tătarii surprind la nodurile apelor pe răvășiții locuitori căutînd să treacă cu puținul avut. Se pierd prețioasele urice și documente străbune : *„le-au pierdut în vad la Siret cînd au venit Tătarii și au prădat țara noastră și i-au ajuns acolo și le-au loat totul"* (ibidem, 99). La trei sferturi de veac după cumplitul dezastru din 11 iunie 1574 de la Roscani bătrînul cronicar Grigore Ureche consemna *„Iară dacă au pierit Ion Vodă, tătarii s-au lăsat în pradă peste toată țara, de au robit, de n-au fost nici odată mai mare pustietate în țară de cît atuncea"* (Constantin C. Giurescu, *Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron Vodă (1359—1595)*, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 1934, p. 162—163. Pustiirea Moldovei este consemnată și de izvoare diplomatice externe „în unele părti se poate călători 8—10 zile ca prin pustiuri, acolo unde înainte era țară roditoare și foarte locuită" (Hurmuzaki III/2 p. 375) ; consecințele erau dezastruoase : „din cauza foametei celei mari se sfîrșea Moldova în 1574 și 1575" (Arhiva istorică, II, p. 6—9).

12. *DIR*, XVII, IV, 647 ibidem, V, 205, 398 ; DRH, XXI, A, 390, 397 *GDM*, II, 1696 ; *ibidem*, III, 381, 851.

13. *Ibidem*, 1569.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de Hăbășescu sub motiv că nu se vinduse cu totul. Dăduse nesătulului boier doar *„o vie ce se chiamă a lui Coftan"*, pentru doi boi și o vacă, din care i-a dat doar *„vaca iar boii nu mi-au mai dat"*, motivînd *„că sînt un om sărpu"*. Bărboi nu renunță și ajunge la divanul domnesc din Iași (1684-1685), care îi eliberează un document în care se sublinia că *„l-am rămas"* pe Hăbășescu [14].

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, așa cum menționam mai sus, primul mare dregător al Moldovei care pătrunde în pămînturile mănoase ale sătenilor din Drăgești este Grigore Hăbășescu. Acesta acaparează prin deghizate *„cumpărături"* o bună parte din ocinele răzășești [15], iar urmașii lui, veacuri în șir vor desmoșteni pe obidiții locuitori ai satelor din zonă.

Menționam mai sus poiana „mănăstirea" la 8 martie 1617. Peste 80 de ani, la 14 iunie 1697 (fig. 1), aflăm că acest loc de poiană unde fusese mănăstirea, era proprietate a mai multor săteni din Drăgești, printre care Cîrstina Anghelichioaia cu feciorii ei, precum și fratelui ei, Ioniță. Aceștia donau la această dată preotul Vîrlan Gafencu *„un loc de mănăstire pe apa Siretului în Drăgești, unde a fost și mai înainte mănăstire, însă numai poiana, ca să facă acolo mănăstire"* [16].

Așa dar, mănăstirea dispăruse, locul ei devenise poiană, apoi aceasta proprietate a sătenilor din Drăgești și acum, la sfîrșitul secolului, prin donație revenea din nou, loc predestinat *să se facă o mănăstire, căci fusese și mai înainte mănăstire"* Dispariția schitului Drăgești nu a însemnat însă și dispariția obiceiurilor și a credinței străbune a locuitorilor de aici. Prezența lui popa Hilip [17] *„ot Drăgești"*, menționat pe o perioadă destul de lungă, aproape 50 de ani, urmat apoi de preotul Vîrlan Gafencu [18] și a marelui cimitir din apropiere, sînt motive să admitem existența unei modeste biserici, din gard sau paiantă, posibil tot pe platoul din apropierea fostei mănăstiri. Oricum, după donarea din 14 iunie 1697 au început lucrările noului lăcaș, și faptul că biserica a fost ridicată în toamna aceluiași an, pledează pentru construcția ei din același material ca mai sus, sau din lemn, așa cum există și astăzi. La 8 noiembrie (fig. 2), ziua Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, Maria nepoata Durnii, dădea mănăstirii din Drăgești pentru pomenirea ei, a părinților

14. Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Cornețiu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II, Moldova, Edit. Academiei RSR, 1966, nr. 78, p. 149 (se va prescurta *DRA*).

15. Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română de la Brad*, în Opere agricole, vol. cit., p. 505; *CDM*, III, 851, 1569; *ibidem*, IV, 156; ibidem, supliment I, 800.

16. Arh. St. București, Ep. Roman, XXIV 7.

17. Bănuim că acesta și părinții lui sînt cei menționați la 8 martie 1617, doc. mai sus (și *DIR*, XVII, IV, 147).

18. Că acest Popa Hilip era din satul Drăgești mai vezi *DRH*, *XXI*, 397, el era tatăl Irinei și socrul lui Istratie Stecleș (CDM, III, 381, din 27.XI.1658 *ibidem*, 1569 din 31.XII.1667); ibidem, IV, 1926 din 14.VI.1697 Arh. St. Iași, Documente, P. 449, nr. 39 din 7.V.1677.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

și a străbunicilor ei a patra parte dintr-un bătrîn din acest sat [19]. Deci biserica era terminată, în juru-i aflîndu-se și chiliile truditorilor și singuraticilor de aici, căci ea poartă titlul oficial de Mănăstirea Drăgești, la perfectarea daniei fiind și egumenul de la Mănăstirile Bistrița, Salca ș.a.

Ocupîndu-ne de mai mulți ani de geneologia Ioneștilor și a Isăcești-lor de la Brad, am reușit să le cunoaștem ascendența veac după veac, urcînd pînă în deceniile anterioare *„descălecării"* Moldovei[20]. Aceștia descind din neamul de români din Țara de Sus, Mise sau Misea. Din Mihail Misici și fiica lui Marușca coboară Isac de Sinehău, a cărui fiu Nacu se numește Isăcescu. Fiul acestuia, Neculai Isăcescu căsătorit cu Merla sau Merlița sînt părinții lui Ionașcu Isăcescu, născut, probabil în jurul anului 1665. Ca și înaintașii săi își are obîrșia în unul din satele bucovinene Mihăilăuți, Herța, Sinehău, Ilișești, Plopeni și Dumeni. Spre sfîrșitul secolului îl găsim ca modest și apoi mare dregător, cînd mînat de atribuțiile slujbei ajunge, probabil hotarnic, prin părțile Neamțului și Romanului. Se căsătorește cu Alexandra, fiica lui Tofan Sechel, înainte de 22 noiembrie 1698, și prin aceasta se leagă și mai mult de meleagurile Moldovei centrale. Moștenind ocini, soții Isăcescu încep și seria cumpărăturilor de părți și moșii din satele Bahna, Urzici și Tutcani (țin. Neamț). Fac apoi cu mari cheltuieli o biserică din piatră pentru schimnicii de la Runc (țin. Neamț), lăcaș care a suferit mai multe restaurări, ajungînd pînă în zilele noastre.

Ionașcu Isăcescu începe să cumpere părți de moșii și în satul Drăgești din ținutul Roman, pe Siret. Astfel, în toamna anului 1704 la 23 septembrie ca fost mare șetrar cumpără cinci pămînturi, nealese, partea Mariții, de la Vasile Mihalcea, soția lui Safta și feciorul lor Neculai, cu 4 taleri bani gata [22]. În anii următori, marele dregător mai cumpără prin două zapise încă 64 de pămînturi, situate în jumătatea de jos a satului, numită a Avereștilor [23]. Evenimentele din toamna anului 1711 (din nou tătarii au căpătat autorizația muftiului de a prăda rebela Moldovă) pricinuiesc mari pagube și suferințe și pe aceste meleaguri [24]. Așa de pildă satul Peletiuci din apropierea Drăgeștilor, este complet răvășit, podul de peste Siret, moara și o crîșmă au fost distruse cînd *„au venit Tătarii de li-au risipit"*, precizează documentul de mai tîrziu [25]. Cronica vremii consemnează *„mari jocuri"* și abuzuri. Oamenii bejenari au fost puși *„să dea cîte 2 lei"*, foametea și scumpetea își arătau colții, locuitorii nu a-

19. Arh. St. București, Ep. Roman, XXIV 8.

20. Vezi, Gheorghe Burlacu, Mihai Sorin Rădulescu, *Ioneștii de la Brad, studiu genealogic și istoric*, în „Carpica", XX (1988-1989) sub tipar.

21. *Ibidem*, manuscris dactilografiat, p. 2-11.

22. *CDM*, V, 364. Erau pămînturi din jumătatea de sud a satului.

23. *Ibidem*, nr. 557 (din 16 iunie 1706, cumpără 24 de pămînturi), 863 (din 5 iunie 1709, cumpără 40 de pămînturi).

24. În urma *„haimirii"* lui Dimitrie Cantemir în Rusia, în țară s-a produs o completă anarhie, cei trei caimacani și apoi un dragoman nu au reușit să *„chiverniséască țara cu imblînzire"*, căci totul a mers din ce în ce mai prost.

25. C. A. Stoide, *Documente din ținutul Neamț* — secolele XVI—XVIII, în „Anuarul Liceului Petru Rareș", Piatra Neamț, anii 1936-40, Piatra Neamț, 1942, p. 25-26, document din 20 decembrie 1724.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

veau ce mînca, ajunsese *„că era săcşorul de făină cîte 15 lei, şi încă nu să nici găsea"* [26]. Viaţa monahală şi mica gospodărie a schitului Drăgeşti au fost din nou distruse, jefuite şi prădate, încît cu greu se poate reorganiza. În aceste grele condiţii medelnicerul Ionaşcu Isăcescu văzînd atîta sărăcie, mari greutăţi şi schitul distrus ajută la refacerea acestuia şi îl înzestră cu tot ceia ce el şi soţia sa cumpărase în satul Drăgeşti. La un an deabea se înfiripase viaţa schitului, iar domnul Moldovei Nicolae Mavrocordat la 26 decembrie 1712, confirma călugărilor şi soborului mănăstirii dreptul de a stăpîni şi a lua zeciuiala de pe părţile de cumpărătură donate de Ionaşcu Isăcescu (fig. 3). Contribuţia sa la înjghebarea aşezămîntului monahal era hotărîtoare, peste 70 de pămînturi cu întreg venitul lor, cu izvoade şi zapise, intrau în proprietatea schitului, iar *„Ionesco Isăcescul medelnicerul"* este numit de cartea domnească *„ctitor"* [27]. Un alt hrisov domnesc de la acelaşi domn, din 21 martie 1713, totaliza toate doniile făcute de *„ctitorul Ionaşcu Isăcescu"*, fost mare medelnicer, schitului Drăgeşti peste 200 de pămînturi în valoare de peste 250 de lei şi 6 galbeni, la care se mai însumau 28 de pămînturi făcute danie direct călugărilor de diverşi răzeşi din partea locului. La aceste bunuri principale se adăugau multe locuri în vatra satului, multe heleşteie, mori şi locuri pentru mori, vii, fînete, locuri pentru fîn, prisăci şi locuri pentru prisăci [28]. Ionaşcu Isăcescu se ocupa îndeaproape de chiverniseala sau gospodărirea moşiilor şi a schitului Drăgeşti. Aceasta rezultă şi din aceea că cele două hrisoave domneşti de mai sus îl denumesc ctitor al *„mănăstirii din Drăgeşti"*. Nu este lipsit de importanţă să subliniem şi faptul că hramul schitului este Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul, poate după numele lui Isăcescu, dar există şi posibilitatea ca *„Mănăstirea"* să fi avut o altă sfîntă prăznuire, iar acum să se fi schimbat. În toamna anului 1716, Isăcescu mai cumpără de la un evlavios sătean, de la Gheorghiţă armaşul, fiul lui Anghelachi şi al Cîrstinei, aceea care cu aproape douăzeci de ani în urmă (1697) făcuse danie poiana *„unde a fost mai înainte mănăstirea"*, încă 30 de pămînturi [29], care, de asemenea, au fost date schitului Drăgeşti.

Legat şi de Ţara de Sus, Ionaşcu Isăcescu, după ce abia isprăvise de făcut biserica schitului Drăgeşti din ţinutul Roman, se şi apucă de aceea din Ilişeştii Sucevei. În ziua de 20 iunie 1714 un mare sobor de preoţi, diaconi, călugări, sfinţesc în prezenţa unui mare număr de săteni biserica mănăstirii [30]. Dar cum zilele fiecărui muritor sînt limitate, Ionaşcu Isăcescu subit moare la 6 august 1720. Este înmormîntat în Mînăs-

26. Ion Neculce, *Letopiseţul ţării Moldovei*, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 624, mai vezi N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. VI, Monarhii, Bucureşti, 1938, p. 478-481.
27. Arh. St. Bucureşti, Ep. Roman, XXIV/14.
28. *Ibidem*, XXIV/15.
29. Ibidem, XXIV/16.
30. Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, Bucureşti, f.a., p. 112.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

tirea Ilișești (azi monument istoric comuna Ciprian Porumbescu, județul Suceava [31].

Așadar, Ionașcu Isăcescu, boier din clasa de mijloc, ajunge și el ca înaintașii săi mic dregător, aleargă din loc în loc, face hotărnicii, împăcăciuni, este martor, căci numai așa își putea spori averea și mări prestigiul, ca să răzbată apoi în înalte dregătorii și în sfîrșit în tagma marii boierimi. Ca mare medelnicer este cunoscut de Dimitrie Cantemir, care îi știe și înaintașii, învățatul domn îi trece pe Isăcești printre neamurile vechii boierimi din Moldova [33]. Împreună cu Alexandra ctitoresc trei monumente istorice Moldovenești. Buni creștini și mari filantropi se apleacă asupra ușurării vieții anohoreților de pe Runc, de la Drăgești și urzesc o nouă mănăstire și la Ilișești.

După cît se pare Ionașcu Isăcescu și Alexandra au avut următorii copii Vasile, Safta, Maria și Grigore. Acesta, la rîndu-i are trei copii Paraschiva, Alexondru și Toader. Toader Isăcescu căsătorit cu o fiică a lui Vasile Kogălniceanu au trei copii pe Casandra, Constandin și Ștefan. Bănuim că acest Ștefan Isăcescu, a fost bunicul Ioneștilor de la Brad și că el este acel *„popa Ștefan"* din Roman, menționat în anul 1774 în recensămîntul populației Moldovei [33].

Revenind la satul și schitul din Drăgești ne reține atenția faptul că acesta în cîteva documente din anul 1724 este numit *„schitul lui Gafencu"* [34]. Bănuim că preotul Vîrlan Gafencu încă mai trăia, căci așezarea monahală încă îi mai poartă numele. Curînd însă nu i se va mai spune așa, fiind înlocuit cu numele lui Ionașcu Isăcescu. Egumenii, nacialnicii sau starcții schitului [35] în cursul timpului își dovedesc vrednicia și strădania

31. *Ibidem*, vol. III, Cernăuți, 1937, p. 174; VI, p. 112.

32. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Edit. Academiei R.S.R., București, 1973, p. 283.

33. Gheorghe Burlacu, Mihai Sorin Rădulescu, op. cit., p. 12—18; *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII/II, Edit. Știința (Chișinău), 1975, p. 283, col. I, nr. 3.

34. Arh. St. București, Documente istorice, LXIII/111, 112 (din 28 februarie și 26 mai).

35. La 18 iunie 1700 egumen al schitului Drăgești era *Aftados*, care se judeca cu răzeșii din acest sat pentru cumpărăturile făcute din moșia lui Vicol (Arh. St. Piatra Neamț). Fond Drăgești, Condica de documente și scrisori, nr. 48). După nume, pare a fi grec, este primul staret al schitului și cu Ionașcu Isăcescu au realizat multe pentru mica comunitate de aici. Peste 24 de ani, la 13 ianuarie 1724, egumen al schitului era *Serafim* (Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrate, op. cit., doc. 78, p. 149). Cosemnatari ai acestui document sînt și *„eromonah Teodosie Roată, ierodiacon Anton Plosniță și ierodiacon* Ioan" desigur călugări și ei ai schitului Drăgești. La 10 iulie 1724 egumen era părintele *Teodosie (Roată)*, care cumpăra părți de moșie pentru schit (Ion Ionescu de la *Brad)*, *Agricultura română de la Bradu*, în Opere, vol. cit. p. 106). După 29 de ani, la 1713, egumen al schitului era tot Teodosie (Roată), căci participa la delimitarea proprietății de a fraților Burchești (Arh. St. Piatra Neamț), Fond Drăgești, Condică de documente și scrisori, nr. 162). La 14 iunie 1779 îl găsim ca egumen pe *eromonahul Calistru* care la această dată dădea un înscris de mărturie *(ibidem*, nr. 144); peste 7 ani, la 5 decembrie 1786 pe un zapis de schimb a unor pămînturi semnează, *Calistrat egumen* al schitului Drăgești *(ibidem*, nr. 134). desigur era una și aceiași persoană. Între anii 1792—1793 și

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de a mări și extinde proprietățile, căci se vor judeca la ținut, la episcopie sau în capitala țării. Așa spre exemplu în anul 1668 schitul avea 259 de pămînturi și numai 141 erau deținute de răzeși [36]. În anii următori prin mai multe hotarnice, care fac o serie de delimitări, se aleg părțile schitului de ale răzeșilor [37].

Cum era și firesc posteritatea a păstrat în memorie pe ctitorii schitului. Modesta comunitate a călugărilor a avut din generație în generație pomelnice, obștea satului, de asemenea a păstrat prin viu grai de la străbunici la strănepoți, iar în actele oficiale s-au făcut consemnări despre cei ce au urzit așezarea monahală de aici. Așa de exemplu într-un document putem constata faptul că după 64 de ani, de la săvîrșirea din viață a lui Isăcescu, la12 noiembrie 1784, într-o hotarnică se face mențiunea expresă *„schitul lui Ionașcu"*. într-un alt document din 6 decembrie 1786, așezămîntul este numit *„schitul Isăcescului"*. La aproape un veac de la trecerea la cele veșnice, ctitoria lui Ionașcu Isăcescul își păstra intactă identitatea, căci la 22 iunie 1809, monahul Isaia își dă baștina din satul Galbeni (com. Filipești, jud Bacău) *„Schitului zis Isăcescu din Drăgești"*„ iar peste 90 de ani o altă datare și identificare se făcea copect [38].

Și sătenii din Drăgești erau antrenați în competiția pentru cumpărături de pămînt, dominantă a vremii. Unii dintre aceștia se judecau pentru bucăți de pămînt acaparate sau luate pe nedrept, alții, și aceștia erau cei mai mulți, își munceau răzășia sau munceau pe moșiile stăpînilor.

În categoria marilor proprietari putem cita, așa cum s-a văzut, pe filantropii Isăcescu, urmați de egumenii schitului, iar pe întinsele moșii din jur găsim pe Grigore Hăbășescu, Strat Iurașcu, Gavril și Ursu Burchi, medelnicerul Apostol, Gheorghe Hermeziu, Dimitrie Niclescu, Chiriac Corban și alții, care au stăpînit diferite părți și succesiv hotarele satului. În acest context satul s-a împărțit și reîmpărțit în funcție, nu de descendenții vechilor stăpîni, ci de noii și puternicii cumpărători. O împărțire geografică a satului, așa cum s-a văzut mai sus, o avem încă de pe la jumătatea secolului al XVI-lea, care s-a menținut pînă în zilele noastre. Așa de pildă la 1 iulie 1725 satul era împărțit în Drăgeștii de Jos și Drăgeștii de Sus [39]. Facem precizarea că satul Drăgeștii de Jos, menționat în mai multe documente, a fost de fapt jumătatea satului de sus, așezată

1803—1809 găsim ca nacialnic al schitului pe vrednicul călugăr Sava ieromonah, cel care a dăruit și și-a înscris numele pe un clopot al schitului, care există și azi (Arh. St. București, Documente istorice LXIV 93 ; fișă cercetare de teren în com. Negri, jud. Bacău din 1 noiembrie 1977).

36. Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română de la Bradu*, în op. cit. vol. cit., p. 606.

37. *Ibidem*, p. 506—507, m. 20—28.

38. *Ibidem*, p. 506, nr. 23, Arh. St. București, Ep. Roman XXIV/32 ; Ion Ionescu de la Brad, op. cit., în vol. cit. p. 507 ; Arh. St. Bacău, Corespondența parohiei C. Negri, d. 13 1899 f. 136 și au transmis idetitatea ctitorului.

39. Arh. St. Piatra Neamț, Fond Drăgești, Condică de documente și scrisori, nr. 163.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

geografic și cardinal spre sud, iar Drăgeștii de Sus a fost cealaltă jumătate așezată mai jos și spre nord. Peste 21 de ani, la 21 septembrie 1746, căpitanul Ursu Iurașcu, stăpînul de fapt al satului Peletiuci de peste apă Siretului, avea și satul Drăgeștii de Sus, iar mănăstirea avea o mare parte din pămînturile din Drăgeștii de Jos [40]. La săvîrșirea din viață a lui Ursu Iurașcu, averea rămasă se împarte între copiii săi Constantin Iurașcu comis al treilea, Ileana căsătorită cu Gheorghe Anastasie Smaranda căsătorită cu Ion Movilă comis, și Iordachi Iurașcu pitar, căsătorit cu fata pitarului Neculai Kogălniceanu [41]. Smaranda și Ion Movilă au printre altele și părțile nealese din satul Drăgești. La o cerere a acestora de a se delimita aceste proprietăți, domnul Moldovei, Ioan Teodor Callimachi, la 23 aprilie 1761, poruncește unui dregător să aleagă părțile din Drăgești, ce aparțin treți comisului Ion Movilă zis Etcăul. Dintr-un zapis ulterior, din 20 iulie 1762, aflăm că după judecată au rămas jumătatea *„de din sus de Drăgești"* comisului Ion Movilă [42]. În toamna anului 1764 într-o jăluire către domnul Moldovei, Grigore Al. Ghica, comisul Ion Movilă arăta că deși are dreptul să stăpînească și jumătatea de jos a satului Drăgești, zestre de la socrul său, răzeșii o stăpînesc în continuare motivînd *„că nu s-au pus pietre hotară"*. Rezultă practic că satul era stăpînit mai departe de săteni căci se subliniază în acea jalbă cum aceștia *„stăpînesc în tărie tot satul"* [43].

După o mărturie din 14 iunie 1779 reținem informația că Ursu Burchi descindea dintr-un rus venit de prin părțile Nemirovei [44]. Burcheștii în decusul vremii sînt asimilați răzeșilor drăgeșteni, moștenesc și cumpără multe părți din moșia satului. Dispunînd de oarecare stare materială Gavril și Ursu Burchi în cursul anului 1767 fac o frumoasă biserică din bîrne, cunoscută și aceasta în partea locului ca Mănăstirea Drăgești [45]. Biserica restaurată de mai multe ori există și azi, cu hramul „Sf. Voievozi", fiind monument istoric, dar datată greșit [46].

---

40. *Ibidem*, nr. 167.

41. Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXV, Neamul Kogălniceanu Iași, 1933, p. CXLV

42. Arh. St. Piatra Neamț, Fond Drăgești, Condică de documente și scrisori, doc. nr. 164, 159.

43. Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, op. cit., p. 388 în anul 1766 aceluiași domn i se jăluia din nou împotriva unor călugări care au făcut moară pe partea lui de moșie și că frații Nicolae și Radu Roată i-au păscut țarina cu vitele lor (Arh. St. Piatra Neamț, Fond Drăgești, Condică de documente și scrisori doc. nr. 155).

44. Arh. St. Piatra Neamț, Fond Drăgești, *Condică de documente și scrisori*, doc. n. 144; Nemirov, localitate în Podolia, la circa 10 km spre est de fluviul Bug, de la Mohilău spre nord-est.

45. Arh. St. Piatra Neamț, Fond Drăgești; *Condica cit.*, nr. 101, 127, 132, 152, 161, 160, 162, 89. 92—93, 97, 124, 125, 140, 142—145, 149, 157, 173; Arh. St. București, Documente istorice LXIV/87.

46. Probabil după inscripția de pe clopote care au fost făcute mai tîrziu, clopotul mare; *„Gavril Burke și Ursul Burke an 1773*, pe cel mic *„Gavril Burke și Ursul Burke 1774"* (cercetare de teren din 8 iulie 1980; o fișă de monument istoric din 17 mai 1963 dă de asemenea date eronate. Este trecută în *„Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R."*. Edit. Academiei R.P.R., conform

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Așadar, spre sfîrșitul deceniului al șaptelea și în cele următoare, în satul Drăgești începea o nouă redistribuire a pămînturilor, așa cum s-a văzut în cele de mai sus.

Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, pe locurile comisului Ion Movilă din preajma schitului s-a format un mic grup de case așezate în partea de sud și de jos al dealului Stînca și în apropierea schitului Drăgeștii de Jos. Acesta este începutul satului, și posibil ca la început nici să nu fi avut un nume, ca atîtea alte așezări în formare și deabea mai tîrziu să se fi numit Brad, deoarece motivația există. Marele nostru înaintaș face precizarea că în 1871 *„vizitatorul, ajungînd la Brad din partea dinspre Călinești, vede de departe o stîncă pe malul Siretului, avînd în vîrful ei un brad secular, o bisericuță, un rînd de odăi de o parte și un rînd de alta“* [47]. Un recensămînt al populației Moldovei din anii 1772, 1774 ne furnizează date edificatoare asupra noului sat format *„Liuzii* [48] *comisului Ion Movilă“*, căci așa se numea mica așezare. Era formată din șapte case, trei birnice și patru scutite. Una era a lui Ion case a lui Ion, Andronache, Ion și Neculai, toți țigani [49]. După cît se Cioban, iar Toader și Irimia argați aveau și ei casele lor. Mai erau patru case a lui Ion, Andronache, Ion și Neculai, toți țigani. După cît se pare o mare stînă a comisului atrăsese aici și îi stabilise pe puțini locuitori cioban, argați și slugile respective, toți probabil cu case modeste sau bordeie. În același document de mai sus satul Drăgești este catografiat aparte [50]. Prezența celuilalt schit, tot din Drăgești, este un alt motiv în plus ca cel din Drăgeștii de Jos să se numească fie după numele ctitorului, așa cum s-a văzut mai sus, fie după un alt reper, în cazul nostru, Brad. Într-o evidență privind schiturile și bisericile din eparhia Romanului din anul 1809, găsim catografiați și numele schimnicilor de pe lîngă lăcașurile respective: în Drăgeștii de Jos la biserica cu hramul *„Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul“* era preot *„Vasile nevolnic“* și ur-

H.C.M. nr. 1160 din 23 iunie 1955, p. 21, nr. 160, în Regiunea Bacău, trecută și de Nicolae Stoicescu în *„Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 218 trecută ca biserica de la Cotu Drăgești, înainte de 1809; p. 268, dată ca și anteriora incert: „din sec. XVIII sau începutul sec. XIX; trecută și în *Anuarul Eparhiei Romanului*, 1936, București, p. 89, cu sublinierea că este monument istoric „construită din lemn în 1773 de frații Ioan (greșit, în loc de Ursu) și Gavril Burchi. Cîteva documente de mai tîrziu ne fac cunoscuți pe starețiii schitului: Macarie, zografu Episcopiei în 1798 (Arh. St. București, Documente istorice LXIV/92).

47. Ion Ionescu de la Brad, *Călăuzul Vizitatorului școalei de agricultură de la Brad în 1871*, în vol. cit., p. 555.

48. Liude = om, individ.

49. *Moldova din epoca feudalismului*, vol. VII, partea a II-a, Edit. Știința Chișinău, 1975, p. 274; de asemenea, spațiul restrîns ne obligă să facem această subliniere în notă și nu în text: în harta lui Bauer, ridicată pe teren între anii 1769—1772, tipărită în anul 1781, satul Drăgești este reprezentat cu cîteva semne grafice pe partea dreaptă a pîrîului Rîpoș, și alte două semne pe partea stîngă a acestuia, sigur reprezentînd așezări stabile unde azi se află satul Brad (F.W. de Bawr, Carte de la Moldavie, Biblioteca Academiei, secția cartografie, H. III. 317).

50. Avea 26 de case, dintre care 14 scutite și 12 birnice. *(Moldova din epoca feudalismului*, vol. cit., p. 273).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

mătorii călugări : ieromonahul Sarva, nacialnic, moldovan ; ierodiaconul Varlaam, moldovan ; ierodiaconul Veniamin, moldovan ; monahul Atanasie, moldovan, monahul Panteleiman, moldovan ; monahul Vichenţie, moldovan şi monahul Isarie, moldovan. În celălalt sat, Drăgeştii de Sus, la biserica cu hramul Sf. Voievozi slujea preotul Gavril, iar la schit se aflau doi călugări. Toate aceste aşezăminte aparţineau de Eparhia Romanului, ţinutul Roman, Ocolul de Jos [51]. Într-un document din 2 februarie 1816 (fig. 4) găsim confirmarea pentru prima dată că schitul se numea Bradul din Drăgeşti, iar peste 12 ani, la 1828 şi schitul şi satul se numeau Brad [52]. În anul 1822, episcopul Gherasim al Romanului a numit ca nacealnic, superior al schitului, pe Ion Isăcescu, tatăl lui Ion Ionescu, care a reparat lăcaşul şi l-a înzestrat cu cele trebuitoare. Din această perioadă datează chiliile şi atenansele din jurul schitului. Faptul este mai mult decît semnificativ. Este pentru prima dată că întîlnim la conducerea nemijlocită a schitului un descendent Isăcesc, strănepot al ctitorului Ionaşcu Isăcescu, el fiind şi ultimul.

Ion Isăcescu [53], tatăl lui Ion şi Nicolae Ionescu, era fiul preotului Ştefan Isăcescu din Roman, s-a căsătorit cu Safta (Elisabeta), fiica preotului Toader Cima tot din Roman. Au avut doi copii, pe Ion şi Nicolae. Ca fiude preot care a ctitorit biserica Sf. Neculai, Ion Isăcescu, probabil cu o bună stare materială, împreună cu enoriaşii parohiei au zidit în anul 1810 clopotniţa bisericii Sf. Neculai [54]. A fost blănar pînă în anul 1818, apoi diacon, preot-iconom, protopop şi administrator (nacialnic) al schitului Brad din anul 1823 şi pînă la 1834, cînd este dat afară de episcopul Meletie [55]. Ca administrator al aşezămîntului *„...s-au apucat de îmbunătăţirea schitului şi de exercitat meşteşugul plugăriei... a făcut din nou biserica, a înzestrat-o cu toate cele de nevoie : cu cărţi, cu veşminte şi chiar cu argintăria care se află şi astăzi* (înainte de anul 1886 cînd a tipărit Ion Ionescu cartea sa — n.n.), *a făcut chilie şi atenanţele* (corpul secundar al unei case — n.n.) *schitului, a adus călugări şi a organizat un serviciu religios...“* Prin fraza *„a făcut din nou biserica“* trebuie să înţelegem explicaţia sa : *„La Brad, tatăl meu au prefăcut biserica şi au tăbănuit-o pe din lăuntru şi pe din afară cu scînduri, au făcut catape-*

51. Const. N. Tomescu, *Ştiri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809*, în „Arhivele Basarabiei“, an III, nr. 2, aprilie—iunie 1931, p. 75 ; *ibidem*, nr. 3 iulie—septembrie 1931, p. 176 ; un document din 22 iunie arată că monahul Isaia dăruia schitului zis Isăcescu din Drăgeşti partea lui de moşie din satul Galbeni, deci era de baştină din acest sat (Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română de la Bradu*, în op. cit., vol. cit., p. 507).

52. Arh. St. Bucureşti, Documente istorice DCCC LVIII/37, Arh. St. Piatra Neamţ, Fond Drăgeşti, Condică de documentare şi scrisori, nr. 56.

53. Pentru date suplimentare v. Iheorghe Burlacu, Mihai Sorin Rădulescu, *op. cit.*, p. 19.

54. Ion Ionescu de la Brad, *op. cit.*, în vol. cit., p. 511 ; Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p .725.

55. Ion Ionescu de la Brad, *op. cit.*, vol. cit., p. 511-513. Despre activitatea lui la schitul Brad mai vezi studiul nostru (I. Măzăreanu, V. Ursachi, Gh. Burlacu) ; *Din istoricul construcţiilor de pe stînca de la Brad, judeţul Bacău*, în „Cercetări agronomice în Moldova“, anul XX, vol. I (77), Iaşi, 1987, p. 145-146.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

teasma și au pus un zugrav din Roman de au zugrăvit-o" De asemenea *„au făcut un nou rînd de chilie la marginea stîncii despre apus, avînd în capăt despre amiazăzi o odaie mare în dreptul ușii bisericii și apoi alte cinci odăi pentru locuința călugărilor. La marginea stîncii despre răsărit au făcut atenanțele în care era bucătăria, spălătoria și o casă mare cu două odăi de locuit slugile. Între atenanțe și marginea stîncii despre miazăzi au făcut clopotnița și o casă în care ședeau două călugărițe... Sug chilie au făcut o pivniță adîncă în stînca Bradului și sub atenanse un zămnic"* [56]. *În jurul anilor 1829—1830 ambele schituri din Drăgești se aflau sub conducerea iconomului Ion Isăcescu* [57].

După o jumătate de veac, la 1830, satul Brad cunoaște sensibile sporuri demografice (fig. 5) și chiar organizatorice. Se numea Schitul Bradului, făcea parte din Ocolul de Jos, ținutul Roman, și aparținea Episcopiei de Roman. Avea 45 de familii, din care 31 erau birnice, 4 fără căpătîi, 1 preot, 2 dascăli, 1 bătrîn nevolnic, 3 văduve și 3 slujbași [58]. Într-un important document cartografic din anii 1828 și 1829 satul *„Bradului"*, este catagrafiat cu 25 de case, dar nu lipsit de importanță, căci sînt reprezentate grafic (⛪) și cele două schituri Bradului și Drăgești, așezate corect [59]. Satul Brad mai este menționat și în catagrafiile din anii următori. În anul 1846 satul avea 44 de familii [60].

Din anul următor, un interesant plan al moșiei schitului Brad, face precizarea că acesta avea 235 de părți de moșie și că aparținea tot de Episcopia Romanului. Reproducem alăturat acest document (fig. 6), deoarece orientativ acest plan a servit și la împroprietărirea brădenilor de la 1864 (71 de fălci și 49 de prăjini) și apoi din rezerva de pămînt rămasă se va forma moșia Bradului de către Ion Ionescu (97 de fălci și 42 de prăjini) [61].

Marile transformări sociale din anii următori aveau să modifice profund starea clăcașilor din satul Brad. Avem aici în vedere Regulamentul organic aplicat începînd din anul 1832, Revoluția de la 1848, Unirea Principatelor din 1859 ș.a. Ca urmare a acestora, la sfîrșitul anului 1863,

56. Ion Ionescu de la Brad, *op. cit.*, în vol. cit., p. 502-512.

57. La 19 noiembrie 1830, într-o petiție către Divanul judecătoresc al Moldovei arăta încălcările proprietăților schitului Drăgeștii de Sus și de Jos, de către aga Gh. Hermeziu, stăpînul satului și moșii Dămienești (*ibidem*, p. 507-509).

58. Arh. St. Iași, tr. 885, d. 40, f. 27.

59. *Karto teatra voinea va Europa...*, ridicată în anii 1828 și 1929, tipărită la Petersburg, în 1835, se află la Biblioteca Academiei României, secția cartografie, H.III.461, Satul Drăjești (Drăgeștii avea 44 de case.

60. Din acestea: 24 birnice, 2 slujbași volnici, 2 preoți, 1 diacon, 2 dascăli, 2 privilegiați, 3 bătrîni și 8 văduve (Arh. St. Iași, tr 1423, nr. 904).

61. Arh. St. București, Colecția Planuri și hotărnicii, Județul Roman, nr. 29. Planul este executat de geometrul ținutului Roman, Vucinic, iar hotarnica este făcută de A. Dumitru în anul 1847, mai, ziua 6. Tot în partea dreaptă a acestui plan, ce se afla atunci la Ministerul Finanțelor, este o altă atestare de autenticitate cu nr. 41424, dată de inginerul statului G. Mariana, din anul 1870 octombrie 17, ceea ce ne face să susținem că la împroprietărirea din anul 1864-1865 s-a lucrat pe acest document; V. și Ion Ionescu de la Brad, *op. cit.*, vol. cit., p. 503, 512, 518-522.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

odată cu legea secularizării averilor mănăstirești, schitul de la Brad se desființează, biserica devine lăcaș de închinare a sătenilor[62], iar moșia proprietate a statului. Dezideratul important al împroprietăririi țăranilor capătă contururi reale în urma sancționării și promulgării legii rurale din 14/26 august 1864. Astfel, că în satul Brad sînt împroprietăriți 41 de clăcași, cu 70 de fălci și 35 de prăjini de pămînt, devenit între timp proprietatea statului. Printre aceștia sînt

9 locuitori cu 2 boi cu 36 fălci ;
9 locuitori pălmași — cu 22 fălci și 40 prăjini ;
22 locuitori săraci — cu 3 fălci și 35 prăjini ;
1 preot — cu 8 fălci și 40 prăjini ;
41 locuitori — cu 70 fălci și 35 prăjini

La aceasta se mai adaugă o falcă și 14 prăjini locuri neproductive drumuri de comunicație, curtea cu livada schitului, cîrciuma și locul din jurul bisericii, ajungîndu-se la 71 de fălci și 49 de prăjini. Nu există nici un lăcaș mai înstărit, care să aibă patru boi, dar chiar și acei mai puțin avuți au luptat întotdeauna pentru hotarele drepte ale moșiei lor. În anul 1865 brădeanul Vasile Comea, dîndu-și seama că partea ce le revine lor nu este hotărîtă drept, a stricat movilele hotarelor și a tras o nouă brazdă de hotar în valea Siretului. În această situație s-au făcut în anii următori de către patru ingineri patru măsurători și planuri-hărți care nu toate au delimitat corect cîtimea de fălci și prăjini ce le reveneau. În primăvara anului 1868 un cetățean Niculescu a tras o nouă brazdă în detrimentul brădenilor, luîndu-le și unele prăjini *„arate și semănată de locuitori cu grîu"*. Jalbele adresate de cei în drept, au făcut ca pînă la urmă dreptul de împroprietărire să fie corect delimitat[63].

* * *

Ion Ionescu a văzut lumina zilei în anul 1818 la 24 iunie (stil vechi) în casa părinților săi din Municipiul Roman, de pe fosta stradă Carpați nr. 8, azi purtîndu-i numele. Era fiul preotului Ștefan Isăcescu și a Saftei (Elisabeta), născută Toader Cima, preot la biserica Sf. Gheorghe din Roman. La vîrsta de 7 ani este dat la școala domnească din Roman, de la Biserica Albă. Aici dascălul Vereșeu care îi preda limba română l-a

62. Filială a bisericii parohiale (Sf. Nicolae), din comuna Călinești, jud. Roman, după anul 1879 cînd se desființează această comună, ține de comuna Negri ; în dosarul cu nr. 48, din anul 1864 a Arhivei Episcopiei din Roman, sînt luate în evidență toate bisericile de mir, printre acestea la nr. 37 figurează biserica de la Brad. Faptul că nu mai are proprietăți „moșieru" și că este dependentă de Ministerul cultelor ne arată cu certitudine că schitul a fost desființat la sfîrșitul anului 1863, în virtutea legii secularizării averilor mănăstirești.

63. Ministerul agriculturii comerțului și domeniilor, *Împroprietărirea clăcașilor din anul 1864 și a însurățeilor din anul 1878*, București, 1908, p. 60 ; Ion Ionescu de la Brad, op. cit., în vol. cit., p. 513-519.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

botezat Ionescu, adică fiul lui Ion și astfel pronumele Ion a devenit nume patronimic. Așa i-a rămas numele, lui și fratelui său Nicolae.

În casa părintească a văzut și a simțit din plin greutățile vieții, a căpătat și a păstrat un cult deosebit față de înaintașii săi, față de oamenii satelor, de munca cîmpenească a acestora. Ajunge să învețe la Iași, în Franța și apoi a învățat toată viața. Nu a încetat, însă, de a învăța și pe alții prin tot ce a înfăptuit și a scris.

Marele nostru înaintaș se ancorează prin întreaga sa activitate ca o figură reprezentativă a generației sale, participînd activ la marile evenimente ale secolului trecut: 1848, 1859, 1864, 1877. Suflet al acestei mari reforme sociale, Ion Ionescu și fratele său Nicolae au putut să cumpere la 10 iulie 1869 moșia Bradului (com. Negri, jud. Bacău), doearece după împroprietărirea brădenilor mai rămăsese pămînt slobod. După propria-i mărturisire trupul moșiei avea *„o întindere de 97 fălci 42 prăjini, compus* din 42 fălci, 40 prăjini loc de arat, 10 fălci fînaț, 13 fălci imaș, 32 fălci *pădure de fag și carpăn, din care 14 fălci pădure mare și 18 tînără în grosime de nuiele ,pari și căpriori"*. La Brad se aflau la această dată următoarele construcții *„casele vechi ale proprietății încăpătoare de 5 odăi de vălătuci acoperite cu șindrilă, culme de vălătuci acoperită cu paie un hambar vechi acoperit cu paie, un grajd de lemn acoperit cu paie. Mai posedă un pogon și jumătate de vie, o livadă mică cu perji și o biserică de lemn vechi acoperită cu șindrilă"*. La poala stîncii dinspre sud la drumul comunal se afla o *„crîșmă, al căreu venit este calculat pe an 70 lei 50 bani"* [64]. Moșia Bradului era megieșită la vest cu Siret, la nord și est cu moșia Drăgești fostă a răposatului Chiriac Corban [65], iar la sud cu moșia satului Călinești (de peste 1000 de fălci), arendată de Dimitrie Anghel și Ion Ionescu. Suprafața moșiei Bradului a fraților Ionescu și aceea a sătenilor din Brad ajungea aproape la 170 de fălci sau 255 de hectare.

Devenind proprietari ai moșiei Bradului, frații Ionescu își adaugă la numele familiei locativul *„de la Brad"*. În special Ion Ionescu se mîndrește cu ceea ce realizează aici și de aceea semnează și va semna pînă la sfîrșitul *vieții „Ion Ionescu de la Brad"*. De acum numele satului Brad se îngemănează cu numele și prenulele distinsului nostru înaintaș, mare agronom, economist și patriot, Ion Ionescu de la Brad. Marea lui personalitate și realizările de aici, vor face din satul Brad un renume, cu care România acelei vremi scruta viitorul. Mai trebuie subliniat și faptul că asemănător înaintașilor săi, Ion Ionescu de la Brad este și ctitor de mo-

64. *Ibidem*, p. 519.

65. Printr-o sidelcă făcută la 2 iunie 1826, descendenții lui Dimitrie Miclescu, vorniceasa Profira Miclescu și vornicul Dimitrie Scarlat Miclescu, vînd banului Chiriac Corban moșia Drăgești cu toate acareturile și pădurea cu 13 000 de galbeni (Arh. St. Piatra Neamț, Fond Drăgești, Condica de documente și scrisori, nr. 60). La 23 aprilie 1863 banul arenda moșia pe termen de un an la niște arnieni cu 340 de galbeni și alte obligații *ibidem*, nr. 67). Bănuim că în anul următor banul Chiriac Corban a decedat, deoarece la 14 mai 1865, era menționat ca răposat. Catinca Corban, soția lui (*ibidem*, 68, 106) a preluat obligațiile pe care fostul soț le avea.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

numente istorice religioase. Între anii 1853—1857 a ridicat sau a reînnoit din temelie o monumentală biserică în localitatea Pyretos (Tesalia), din Grecia. Biserica cu hramul Sf. Gheorghe există și azi. Odinioară o frumoasă pisanie în limba greacă, săpată în piatră, făcea cunoscut tuturor că biserica a fost făcută de *„boierul* căminar din Moldova Ion Ionescu“ [66].

După moda timpului a obținut și el ranguri onorifice sociale, în 1841 îl găsim pitar, în 1843, era serdar, iar peste 3 ani, în 1856, așa cum rezultă din pisanie, era căminar.

Scăpînd de greutăți și datorii, frații Ionescu au adus de la Iași osemintele părinților pe care le-au reînhumat la Brad, au prohodit sacrele relicve în străbună baștină de aici, în ziua de 24 iunie 1882. Tot aici mai sînt înmormîntați preotul Toader Cima din Roman, tatăl mamei fraților Ionescu, care s-a călugărit cu numele de Teoctist, monahia Iustina, mama preotului Toader Cima și alte fețe bisericești [67].

Ajuns la capătul sănătății sale, la numai 74 de ani Ion Ionescu de la Brad își dă ultima suflare în singurătatea de aici, la ora 21 în ziua de 16 decembrie 1891 (stil vechi) [68]. Aici pe acropola de la Brad, unde de peste veacuri dăinuie mîndri daci, Ion Ionescu, mare moldovean și român, s-a înfrățit pentru totdeauna cu ei, cu părinții și înaintașii lui (fig. 7).

Fratele lui Ion Ionescu, Nicolae, născut în anul 1820 în casa părintească din orașul Roman, este și el legat prin părinți, străbuni și trăire de localitatea Brad. A învățat la școala din Roman, apoi la liceul național din Iași și ca bursier al Eforiei Școalelor la Paris, începînd din anul 1850. Peste trei ani, în toamna anului 1852 este numit profesor de istorie la Acodemia Mihăileană. Mare umanist, colaborează cu M. Kogălniceanu la Steaua Dunării, în țară și la Bruxelles. I se spunea *„privighetoarea Moldovei“* fiind considerat unul dintre cei mai mari oratori ai țării. A practicat avocatura începînd din anul 1852 și a fost înscris în baroul Iași. În nenumărate rînduri a fost ales în corpurile legiuitoare, fie în Cameră, fie în Senat. A deținut și funcția de ministru de ex-

66. Ion Ionescu de la Brad, *Viața mea de mine însumi*, în op. cit., vol. cit., p. 626. Mulțumimi pe această cale D-lui Acad. Amilcar Vasiliu (București), care ne-a pus la dispoziție corespondența cu Primăria comunei Pyrgetos-Olimpos, în legătură cu existența și starea actuală a bisericii Sf. Gheorghe.

67. La Brad este o altă piatră de mormînt pe care se află scris „Supt acestu piatr să odihnești icona Ioan Isăcescu Ÿ A T H XI Preotu Maico Iostina skimonah Teoctist, prezvitera Mario preo Anton prezvitero“.

68. I. Lungu, *Adevărul cu privire la data încetării din viață a marelui agronom Ion Ionescu de la Brad*, în vol. omagial, Ion Ionescu de la Brad. aniversarea a 150 de ani de la naștere, Bacău, 1968, p. 248-250 ; scriitoarea Otilia Cazimir din cele auzite în familie și din cîte își mai aduce aminte din cele discutate în casă, ar fi murit *„singur între cele vreo treizeci de pisici ale lui, pe care cei care au pătruns dimineața în odaie le-au găsit cocoțate pe sobă, pe dulapurile cu cărți — zburlite, miorlăind sălbatec...“ (Ioneștii de la Brad, evocați de Otilia Cazimir*, în „Cronica“, an. III, nr. 25 (124), sîmbătă, 22 iunie 1968, p. 3“ ; iar în altă parte : „L-au găsit înghețat, singur într-o casă cu cele 30 de mîțe ale lui care urlau și scuipau de pe vetreși de pe dulapuri de nu se putea apropia nimeni de mort...“ (Otilia Cazimir. *A murit Luchi, cum am cunoscut eu lumea*, Edit. Tineretului, 1966, p. 44-45.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

terne al României (24 iulie 1876 — 3 aprilie 1877). A fost membru al Academiei Române, a publicat numeroase discursuri ,cuvîntări, iar în anul 1891 a ținut conferința „Restaurarea monumentelor naționale". Nu a fost căsătorit, dar cu Elena Sturza, fiica lui Scarlat Sturza și a Smarandei Paladi, au un copil, pe Eugen Ionescu, născut în anul 1860 în orașul Iași, recunoscut oficial și de ea [69]. Nicolae Ionescu devenind prin cumpărare și el proprietar al moșiei Brad spre bătrînețe se retrage aici. Din corespondența sa se degajă o mare afectivitate pertru locurile și oamenii de aici [70].

Relatările scriitoarei Otilia Cazimir arată că familia preotului Gavril Casian, bunicul acesteia din Cotu Vameș (sat component al comunei suburbane Horia, municipiul Roman), se înrudea cu aceea a confratelui de breaslă Ion Isăcescu din Roman. Nu poate preciza gradul de rudenie dar afirmă că *„am știut totdeauna că tata era nepotul fraților lor și Nicolae Ionescu de la Brad"*. De asemenea, Ioneștii se înrudeau și cu familia marelui chimist și mineralog Petru Poni. Unele scrieri ale Otiliei redau aspecte din tihnita și molcoma viață de la Brad [71].

După moartea lui Ion Ionescu, Nicolae a locuit aici îngrijind de gospodărie și moșie.

Eugen, fiul său, a fost crescut de fratele său Ion Ionescu aici pe aceste meleaguri, fiind și el proprietar și locuind la Brad. A practicat ziaristica și în pofida unor opoziții s-a căsătorit totuși cu Eleonora Gorjescu, care mai fusese căsătorită cu Miltiade Tzoni, devenit profesor universitar în Iași. Eugen cu Eleonora sau Silica, cum o numește Nicolae Ionescu, au avut trei copii, Elena, Nicolae zis și Niculiță, și o altă fată, cea mai mică, Eugenia. Nestabila lui soție îl părăsește, recăsătorindu-se a treia oară cu George Vîrnav, zis Liteanu. În urma acestei căsătorii au avut un băiat, Alexandru numit și Bob sau Bobiță. Așadar, cei trei descendenți Ionescu, aveau ca frați vitregi încă patru băieți și două fete. Nu s-a mai recăsătorit și după cît ne este cunoscut a suferit mult înainte de moartea-i prematură survenită în anul 1902 [72]. E posibil ca și el să fi fost înmormîntat tot aici, alături de ceilalți membri ai familiei. După toate acestea, bătrînul său tată deprimat și istovit începe să cedeze ca rezistență morală și fizică. Nu mai ajunge să se bucure de sfînta zi

69. Gh. Ungureanu, *Istoria avocaturii în Moldova*, vol. I, Iași, 1938, p. 207-208 ; Dim. R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor* (secolul al XIX-lea), București, 1897, p. 102 ; Gheorghe Burlacu, Mihai Sorin Rădulescu, *op. cit.*, p. 23-24.

70. Ibidem ; Arh. St. Bacău, fond parohia Negri, d. 5 1869 f. 17.V d. 7 1896, f. 43 V, 94 V.

71. George Sanda. *Otilia Cazimir*, Edit. Cartea românească, (Bacău) 1984, p. 9 ; *Ioneștii de la Brad evocați de Otilia Cazimir*. în „Cronica" an. III, nr. 25 (124), sîmbătă, 22 iunie 1968, p. 3 (Otilia Cazimir, op. cit., p. 45-48 *(S-a jucat pădurea cu mine*, este un fragment foarte interesant, după opinia noastră ce se poate data sigur în anii 1903-1904 și singurul care ne descrie sumar situația gospodăriei, a împrejmuirilor, a pădurii de la Brad — a huciului — Ar merita să figureze, în orice manual școlar de curs elementar, dat fiind valoarea literar-istorică locală.

72. Gheorghe Burlacu, Mihai Sorin Rădulescu, op. cit., p. 24-25 ; Arh. St. Bacău, fond parohia Negri, d. 9/1894, f. 52 V ; *ibidem*, d. 5 1895 f. 18 ; *idibem*, d. 7/1896, f. 43 V, 94 V ; Otilia Cazimir afirmă că *„singurul băiat* (a lui Neculai

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de 24 ianuarie a anului 1905, căci în după amiază pe la orele 1... în casa sa din cătuna Bradu... Nicolae Ionescu" a decedat [73].

Astăzi nu mai există nici o cruce care să identifice locul exact al mormîntului, dar sigur a fost și el înmormîntat alături de fratele și fiul său. Sîntem de părere că preotul parohiei Dămienești, a cărei biserică de la Brad îi este filială, are datoria să repună o cruce cu principalele date ale marelui orator al Moldovei, profesor de istorie la Academia Mihăileană și ministru de externe al României, alături de obeliscul fratelui său.

Frații Ionescu cumpărînd moșia de la Brad erau conștienți că au *„dat mai mult decît toată lumea"*, moșia fiind estimată la 16619 lei, iar licitația și dobînda ajunge la 49 708 lei, sumă pe care ei au acceptat-o și au achitat-o pe parcurs. Sentimente și un trecut istoric îi legau de Brad. Aici, încă de cînd era copil, mărturisește Ion Ionescu *„treceam Moldova și într-o fugă ajungeam la Brad, unde mă primea cu mare dragoste tata moșu, tatăl mamei, și bunicuța mama tatei, care ședeau la Brad. Tata-moșu acolo a și murit schimnic și l-au îngropat lîngă biserică"* Iar în altă parte face sublinierea *„cumpărăm mai mult schitul cu suvenirile părinților și ale copilăriei mele decît pămîntul moșiei"*. Cercetînd modul cum s-a format moșia, conchide că s-a format *„prin cumpărături de mici bucățele de pămînturi"* de la răzăși, de către *„unul Ionașcu Isăcescu... care a înființat și schitul"* și *„dintr-acest moșnean mă trag și eu"*.

Ca să-și poată pomeni și cinsti mai bine părinții decedați, ia hotărîrea să le mute rămășițele pămîntești de la Trei Ierarhi din Iași și le aduce în anul 1883 îngropîndu-le la Brad *„lîngă biserica făcută* (restaurată n.n.) *de dînșii"* [74].

De asemenea, fratele său era legat de locurile natale din Roman, dar mai ales de satul și moșia Brad. Așa de pildă la 3 martie 1894, din Elveția îi scria feciorului său Eugen, crescut și el la Brad, o impresionantă scrisoare în care încearcă să-i convingă pe cei din familie *„să veniți să fim împreună de Paști la Bradu"* În continuare își explică inten-

---

Ionescu n.n.) *i-o murit nebun"* că a murit la Brad, ea consemnează că Neculai Ionescu în fiecare dimineață o „duce de mînî în odaia cu storurile lăsate și stă acolo (el) plecat și smerit, ca într-o biserică. Parcă se închină... — Vezi Luchi (așa era numită Otilia Cazimir în familie pînă la vîrsta de 7 ani). Asta-i odaia băiatului, aeste-s cărțile lui... și dincolo-i altă odaie, în care nu te duc pe mata, pentru că acolo a murit mama băietului..." (op. cit., p. 45).

73. *Ibidem :* „glasul lui e șoptit și șovăitor... Barba rară îi tremură, tichia de catifea albastră îi tremură, mîinile îi tremură, și în ochii stinși nu mai stăruie decît un fel de spaimă tulbure...". Devenise un moșneguț *„subțirel la trup, ghemuit în cataveica lui din care nu i se văd decît mîinile subțiri și papucii cu moț"*. Primăria județului Bacău, Registru pentru născuți și decese a com. Negri, jud. Bacău, act de deces, nr. 7 din 26 ianuarie 1905. Ca martori ai decesului sînt citați, Ștefan Patrichi de 50 ani și Gheorghe Cristea de 42 ani, ambii *megieși și cunoscuți de defunctul"*.

74. Ion Ionescu de la Brad, *Viața mea de mine însumi*, Iași, 1889 în op. cit., vol. cit., p. 623 ; idem, *Agricultura română de la Bradu.* în op. cit., vol. cit., p. 519-523, 502-504.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ții le : *„Adică nu să fac eu acolo pască și colaci"*, ci să *„găsesc o babă voioasă și veselă, care să vie să ne facă ouă roșii, pască rumenă și colaci dogoritori, ca să avem cu ce serba acolo ziua comemorativă a învierii Mîntuitorului lumii sărace"*. Peste cîțiva ani la 19/31 ianuarie 1896 același Nicolae Ionescu îi scria dintr-o localitate de pe lîngă Tecuci fiului său la Iași, rugîndu-l să vină ca să-i dea *„un rînd de veșminte (preoțești n.n.) ce au făcut pentru bisericuța noastră de la Bradu"* [75]. Ionești aveau aici la Brad *„de adorat"* mormintele pioase ale părinților și înaintașior și atîtea altele.

Odată cu venirea lui Ion Ionescu la Brad începe o nouă și fructuoasă etapă din viața și realizările sale. Aici face el primele experiențe agricole, inaugurînd etapa cercetării comparative simple, numeroase „cercări" ; a cultivat printre primii la noi sfecla de zahăr, floarea-soarelui ș.a. ; a realizat primele perdele arboricole de protecție a cîmpului, culturi succesive ; a propus introducerea cărții funciare ; a făcut o *„fermă mică"* și o *„fermă mare"* ; a realizat și *„o cultură mare de arendaș pe moșia Călinești"*, a deschis o școală de agricultură ; a făcut o grădină botanică cu peste 700 de specii ; un asolament pentru țărani (4 fălci) ; o casă de cruțare școlară ș.a. Ca urmare a legii comunale din 2/14 aprilie 1864 (de inspirație franceză), în anul următor se trece la organizarea noilor comune rurale și urbane. Astfel satul Brad face acum parte cu satele Călinești, Migla, Rocna și Drăgești din comuna Călinești, plasa Fundu județul Roman. Comuna avea 209 case cu un număr de 211 familii și 3 biserici [76], printre acestea figurînd și biserica fostului schit Brad, devenită acum biserică a satului Brad.

Despre cele ce începe să realizeze Ion Ionescu la Brad se ducea vestea repede și cuprinde întreaga țară. Astfel într-o lucrare de mare interes se face precizarea că *„aici (la Brad n.n.) este un institutu agricolu foarte bunu, condusu de D. I. Ionescu... care se află...* (pe o moșie n.n. *de 4 fălci de mare"* [77].

După unele date, la 1875 satul Brad număra 30 de locuitori, dintre aceștia sînt menționați 6 nevolnici, 5 văduve, 3 slujbași volnici, un vătaf, doi preoți și un dascăl ce serveau la biserica satului [78].

Pe plan local denumirea satului Negri, înființat în anul 1879, după doi ani de la Războiul pentru independență, prin împroprietărirea însurăților este tot opera marelui nostru înaintaș — Ion Ionescu de la Brad —, care a ținut în acest fel să lase nemuritoare memoria marelui său contemporan și prieten Costache Negri, decedat în anul 1876. Curînd noua așezare — Negri — devine centrul administrativ al fostei comune

75. Gheorghe Burlacu, Mihai Sorin Rădulescu, op. cit., scrisorile anexă, p. 28-32.

76. Ministerul de interne, agricultură și lucrări publice, Serviciul statistic, *Indiciile comunelor României după noua organizare a legii comunale, 1865*, București, Imprimeria Statului, 1865, p. 66.

77. Dimitrie Frunzescu, *Dicționaru topograficu și statisticu alu României*, București, 1872, p. 61-62.

78. E. C. (probabil Erbiceanu Constantin pr. n.), *Notiții statistice despre moșiile din Moldova*, în „Buciumul Romanu", anul I, II, Iași, 1875, p. 380.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Călinești. În anul 1887 printre cele 59 de comune rurale ale județului Roman, figurează și comuna Negri în componența căreia intră satele Bradu, Călinești, Drăgești, Mîgla, Negri și Ursoaea, făcînd parte din Plasa Fundu. Satul Brad avea 26 de case, 20 familii, 22 de contribuabili și 84 de locuitori. Este menționat dealul Stînca Bradului unde se află biserica de lemn, care mai înainte fusese lăcaș de închinare a schitului. De asemenea, sînt menționate Școala de agricultură, înființată de Ion Ionescu, apoi viile din partea locului [79]. Peste 9 ani, la 1896 cotuna, cum este numită într-un document, avea 27 de familii și 100 de suflete [80]. În anul următor avea 29 de familii cu 143 de suflete, iar peste un an, în 1899, număra 30 de familii cu 150 de suflete [81], desigur sediul primăriei era tot în satul Călinești.

Ca urmare a unor transformări social-politice, a unor măsuri de securitate sporită, a îmbunătățirii condițiilor climatice, a ameliorării tehnicilor agricole și a extinderii culturilor, precum și o scădere generală a morbidității în ultimii ani ai secolului al XVIII-lea și în cel următor constatăm un spor remarcabil și a populației Moldovei.

Rezultantă a factorilor expuși mai sus și în ținutul Roman are loc o revoluție demografică, cu consecințe deosebit de importante economice, sociale și politice. Astfel, iau ființă noi așezări oemnești printre care și satul comisului Ion Movilă numit mai tîrziu Brad. La distanțe nu prea mari, egale, apare Satul Nou, care mai tîrziu va fi integrat în satul Migla, tîrgul Dămienești (anul 1833), unde începe să se practice negustoria doar un singur exemplu. În anul 1774 populația Moldovei era 568.000 de suflete, pentru ca în 1859 să se tripleze 1.463.927 de suflete [82], deși teritorial suprafața s-a redus aproape la jumătate (pierderea Bucovinei și Basarabiei), iar evenimentele politice au expus-o la numeroase pierderi materiale și umane (cinci războaie și ocupații militare). Cu toate acestea populația crește spectaculos și pentru a păstra cadrul concretului vom prezenta schematic progresele demografice surprinse în satul Brad, încă de la înființare (fig. 5).

Așadar, o populație mai numeroasă care cere mai multe produse agricole, mai multă pîine. Agricultura trebuie să facă față, deci, unei populații în continuă creștere.

Satul Brad a luat ființă ca o așezare păstorească (Ion cioban) de asemenea, oamenii ocupîndu-se și cu creșterea vitelor, îndeletniciri care

79. Ministerul de interne, *Indicator al comunelor urbane și rurale din Regatul României*, București, 1887, p. 248, Petru Condrea, *Dicționar geografic al județului Roman*, București, 1891, p. 24-25 (datele în dicționar sînt culese pînă în anul 1887, v. p. 27, 31, 33. 37 etc.).

80. Arh. St. Bacău, Corespondența parohiei C. Negri, d. 7/1896, f. 155 V, Ministerul de interne, *Indicato al comunelor urbane și rurale din Regatul României*, București, 1896, p. 310.

81. Arh. St. Bacău, fond. cit., d. 9/1897, f. 37 d. 13/1899, f. 136.

82. Ecaterina Negruți, *Satul moldovenesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea, contribuții demografice*, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza", 1984, p. 18-19 ; *Din lucrările statistice a Moldovei*, cap. II, Populațiunea pe 1859 și 1860, Iași, 1862, p. 124.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

aduceau însemnate venituri. Așa cum precizează Ion Ionescu pe la 1830 aici la Brad erau multe și frumoase vite *„numai vaci mulgătoare... peste 40"*. Dar surprinde și cerința dominantă a acelor ani *„începuse a se întreba grîul pentru export"* [83]. Pămîntul era muncit de clăcașii satului după obiceiul vremii cu „boieresc" și sistemul tolăcirii, rezultînd de aici produsele de care aveau nevoie. Pe moșia schitului Brad, pe aceea a Mănăstirii Bistrița, din satul Călinești, sau pe a lui Hermeziu din Drăgești, brădenii trudeau și își agonisau cele necesare. Plugăria ia oarecare amploare deoarece în jurul anului 1864 în sat se aflau 9 gospodari cu 2 boi. În urma împroprietăririi cei 41 de locuitori ai satului au primit 71 de fălci și 49 de prăjini din moșia Schitului Brad. Mulțimea jalbelor și cele patru măsurători și hotărnice ale moșiei legiuite, dovedesc că setea de pămînt și dreptate erau mai mult decît prezente. Și țăranul de la Brad era demult proprietar, numai că acest drept nu-i fuse recunoscut, ba dimpotrivă uzurpat și furat. Prezența marelui agronom al țării în mijlocul lor a constituit un exemplu de imitat și urmat. Dovezile sînt mai mult decît grăitoare. Numărul boilor *„au crescut, s-au îndoit, s-au întreit, s-au împătrit chiar de ceea ce erau cînd am venit la Brad"*, afirma marele înaintaș. Astfel în anul 1077 satul avea *„21 de perechi de boi, osebit de alte 60 vite mari... și osebit de 400 de oi... nu este om să nu aibă măcar o vită. Pînă și acela sărac Ion al Tudorei... are astăzi o vacă"* [84], remarcă făcută de un ziarist. Peste 12 ani, la 1889 aflăm că Vasile Coma și Gheorghe Munteanu *„au ajuns să aibă cîte 150 de oi fiecare"* [85]; Apoi prin sistemul de rotație a culturilor și al îngrășării pămîntului recoltele de cereale au crescut, ajungînd pînă la cantități duble, un hectar de păpușoi dă 2.200 de kilograme și unul de grîu 2.400 de kilograme [86]. În felul acesta plugăria începe să producă cereale mai mult decît necesarul, ajungîndu-se la vînzarea acestora și îmbunătățirea vieții brădenilor.

Legîndu-și numele de schitul de aici, Isăcești s-au înfrățit și cu oamenii, cu meleagurile și pînă la urmă și cu pămîntul de aici. Își dorm somnul de veci aici la Brad. Ioneștii ca descendenți, mari și demni urmași își urmează înaintașii și strămunii. Ion Ionescu prin realizările sale de aici ridică numele cătunului, a satului, la cote nemaiîntîlnite. Presa țării, oamenii de specialitate urmăresc cu legitimă mîndrie realizările de la Brad și astfel numele e transformat în renume.

După stingerea din viață a lui Ion Ionescu opera lui trăiește prin strălucirea sa, fiindcă ceea ce realizase el aici, avea încă mari rezonanțe. Fratele său, Nicolae, cu greu reușește să mențină realizările de la Brad. Tatăl scriitoarei Otilia Cazimir, învățătorul Gheorghe Casian și fratele

83. Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română de la Brad*, în op. cit., Vol. VII., p. 512.

84. *Ibidem*, p. 613-614, redactorul I. G. Valentineanu de la jurnalul „Reforma" numărul din 28 august 1877, cu titlul Bradul.

85. *Ibidem*, p. 523.

86. *Ibidem*, p. 535.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

său mai mic, preotul Ilie Casian, nepoții Ioneștilor sînt acei care ajută și gospodăresc moșia „atenansele" și biserica de la Brad [87]. Decăderea devine evidentă după stingerea din viață a lui Nicolae Ionescu și a fiului lui Eugen Ionescu, căci toate se destramă.

Preotul Ilie Casian de la Biserica Precista Mare din Roman și alte rude mai apropiate ale Ioneștilor arendează moșia pe unul sau mai mulți ani. În anul 1927 un delegat al Direcției Cadastrului [88] a stabilit limitele terenurilor neexpropriabile din moșia Brad, menționînd că proprietatea era a D-nelor Elena Sebattier și Eugenia Rallet. Această situație dăinuie pînă după cel de al doilea război mondial, cînd pe o parte din moșie sînt împroprietăriți unii participanți la această conflagrație, iar partea de 50 de ha rămîne Eugeniei Rallet, fiica cea mai mică a lui Eugen Ionescu [89].

Eugenia s-a născut la Iași la 8 decembrie 1894, ca fiică a lui Eugen Ionescu și a Eleonorei Gorjescu, s-a căsătorit la 26 iulie 1918 la Paris cu inginerul Dumitru Rallet. Au două fice. Decedează la 4 mai 1988 și este înmormîntată în cimitiru Bellu, compartimentul catolic [90] Ea, ca descendentă a Ioneștilor, arendează an de an sau pe mai mulți ani moșia de la Brad. Intuind ceea ce avea să urmeze se hotărăște să vîndă partea ce-i mai rămăsese din moșia Brad. Așa spre exemplu părinții autorului acestui studiu, Dumitru D. Burlacu și Anița Burlacu, cumpără un 1 ha și jumătate de loc arabil din fosta moșie a Ioneștilor de la Brad. Anexăm acest important document (fig. 8) din care rezultă, că cele 50 de haerau însămînțate în toamna anului 1946 cu grîu, ca un hectar și jumătate costa 3.000.000 (trei milioane) de lei, și că Eugenia Rallet, care locuia în București pe strada Agricultori nr. 71, semna acest act de veșnică vînzare cu nr. 12789 din 11 noiembrie 1946.

Așadar, în urmă cu 226 de ani o parte din pămînturile răzășești au devenit moșie a Schitului Drăgești, apoi a Schitului Brad și în cele din urmă a Ioneștilor, după care se fărămițează din nou în mici proprietăți țărănești, asemănătoare ocininelor răsășești de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor. Nefasta perioadă pe care am străbătut-o a făcut ca mîna comunismului să acapareze și pămînturile din această zonă, înființîndu-se mai întîi Întovărășiri agricole și apoi Gospodării colective. Acum Legea fondului funciar deschide noi perspective pentru harnicii brădeni, care vor ști să cinstească și să perpetueze memoria marelui lor consătean Ion Ionescu de la Brad.

Răvășirea și destrămarea celor realizate la Brad se accentuează după decesul lui Nicolae Ionescu din anul 1905. Acesta face o ultimă repa-

87. *Ioneștii de la Brad evocați de Otilia Cazimir*, în „Cronica" anul III, nr. 25 (124), sîmbătă 22 iunie 1968, p. 3.

88. Arh. Statului Bacău, dosar nr. 4839, f. 8 și 10.

89. Ceilalți frați ai ei, **Elena** (s-a căsătorit cu generalul Aurel Rocoviță, avînd o fiică Nicole, care s-a căsătorit cu inginerul Mircea Vasu. Au un fiu ce se căsătorește cu o americană și trăiesc la New-York, nu au copii) și Nicolae sau Niculiță al descendenți dar sînt depărtați de țară (la Paris se recăsătorește de trei ori, o fiică numindu-se Nicole Ionesco, este actriță, nu au copii).

90. **Gheorghe Burlacu, Mihai Sorin Rădulescu, op. cit., p. 25-26.**

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

rație bisericii din Brad în primăvara anului 1899, cînd Episcopia Romanului își dădea acordul [91].

Urmărind în continuare dezvoltarea demografică constatăm că un recensămînt al populației de la sfîrșitul anului 1912 înregistrează satul Brad cu 22 de case din care două nelocuite, cu 113 locuitori, din care 57 bărbați și 56 femei, cu biserică, făcea parte din comuna Negri, plasa Fundu, județul Roman [92].

Anii care urmează aveau să lase amprente adînci și aici la Brad. Războiul pentru întregirea neamului a înregimentat tot ce a fost valid din sat, apoi molimile (tifosul exantematic, febra tifoidă ș.a.) au desperecheat sau austrîns și restul de familii. Așa spre exemplu în anul 1920 satul mai avea 21 de case, iar preotul paroh V. Șova face afirmația că *„au rămas doar „văduoi, căci bărbații au murit mai toți de boli epidemice în timpul războiului"*, la aceasta se mai adăugau recoltele slabe și o proastă administrație comunală. Iar despre casele Ioneștilor care se aflau de o parte și alta a bisericii *„astăzi nu sunt decît o ruină. Din ilustra Bibliotecă (a) Ioneștilor cine a vrut a luat în timpul războiului, căci era sub cerul liber"*. Mai departe vrednicul păstor precizează că o parte din aceasta a fost depozitată de el la biserica din satul Călinești.

Cît despre biserica din Brad subliniază că aceasta a fost a Ioneștilor, care pînă acum a fost întreținută *„cu tot felul de reparațiuni"*, dar de acum *„n'are cine să mai contribuie"*. Faptul că încă de la formarea satului decedații erau înmormîntați la cimitirul din Drăgești, brădenii au contribuit tot timpul la întreținerea și repararea bisericii din această localitate. După 21 de ani și după evenimentele care se petrecuseră, biserica ajunsese în prag de ruină. Preotul paroh. V. Șova, numit la parohia Negri încă de la aprilie 1919, apreciază valoarea pe care o deține acest frumos monument bisericesc, catapeteasmă, icoane, carte veche românească, trei clopote vechi ș.a. Era înconjurată de mulți tei care fiind *„prea aproape în jurul ei"*, au făcut ca biserica să fie *„cu totul putredă... căci acoperămîntul cel pe partea de M. noapte e cu totul stricat, dacă în biserică nu ploua ca afară e datorită tavanului care mai apără puțin"*. De asemenea, bunul și iscusitul gospodar face și un deviz de lucrările ce trebuiesc executate [93]. În urma memoriilor făcute la episcopia din Roman și apoi

91. Arh. St. Bacău, Corespondența parohiei C. Negri, d. 13/1899, adresa nr. 528 din 7 mai.

92. Ministerul agriculturii și domeniilor, Direcțiunea statisticei generale, Dicționarul statistic al României, vol. II, București, 1915, p. 792.

93. *„învelită cu totul și argeaua nouă pusă"*, aceste lucrări ar costa după prețurile curente :

— leaturi și căpriori	— 500 lei
— șindrilă 12.000 de bucăți, aproximativ	— 2 000 lei
cuiele pentru șindrilit	— 500 lei
lucru	— 700 lei
Total;:	3 700 lei

Trebuie subliniat și faptul că recurge la o recomandare prețioasă : *„șindrila să fie pusă nu în solzi ca păn acum, ci pe rînduri căci e mai puțină și atunci trebuie 12 mii șindrilă pe trei rînduri grosime"* (Arh. St. Bacău, Corespondența parohiei C. Negri, d. 38/1919-1920, f. 849).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

la Ministerul cultelor și artelor i se aprobă cele solicitate, ba încă mai mult, căci suma ajunge la 5 000 de lei. În toamna anului 1920 preotul paroh primea ordonanța de plată a acestor bani semnată de Octavian Goga, ministrul cultelor și artelor [94]. După cum rezultă din aceeași sursă documentară și celelalte biserici din parohie se aflau într-o situație asemănătoare [95]. În anul 1921 Biserica de la Brad avea un nou acoperiș și pentru două decenii era asigurată. După unele date în anul 1949 a fost din nou acoperită cu șindrilă, urmată de o alta din anii 1966-1967, cînd și pereții clopotniței, anexă, au fost îmbrăcați cu scîndură. Biserica a păstrat pînă în 1945 pămîntul cu care fusese înzestrată 8 fălci și 40 de prăjini [96].

Printre fețele bisericești care au slujit la acest lăcaș, ca filială, menționăm pe vredincii păstori Vasile Iordănescu (între anii 1878-1898), V. Șova (între anii 1919 — ?), Gh. Munteanu (în jurul anului 1964), iar astăzi Ilie Radu, cu parohia la bisericile din comuna Dămienești.

Biserica din satul Brad (fig. 9) este monument istoric, figurînd în această categorie încă din anul 1936. Înzestrată cu un frumos și valoros patrimoniu, la care se adaugă și valoarea arhitecturală, a fost în atenția noastră în mod deosebit. În anul 1984 avînd unele informații și bănuind că pe latura de sud ar avea o inscripție, am înlăturat tabanul de scîndură (fig. 10), aplicat ca mijloc de protecție. Surpriza a fost mare. Am găsit un frumos ancadrament pentru ușă cu motive florale, iar deasupra în partea stîngă este încrustat anul 1781 și în partea dreaptă luna noiembrie. Locul fostei uși este blocat cu cîteva improvizații de bîrne (fig. 11). Deasupra acesteia, și sigur de jur împrejur, se află un frumos rînd de ocnițe, săpate în bîrnele masive de stejar. Acum funcțională este o ușă pe latura de vest a bisericii, desigur decupată în cununele de bîrnă care formează peretele respectiv. Bănuim că frumoase ancadramente împrejmuiesc și cele trei ferestre ale monumentului.

În acest context se impun unele precizări nu lipsite de importanță.

Vechea biserică a străvechiului schit, după unele informații care se mai păstrează încă, ar fi fost mai spre răsărit de actualul monument. Este ceea ce documentele numesc „mănăstirea" (la18 aprilie 1558), deci cu mult înainte de anul 1697. Opinăm să credem că biserica de lemn făcută în acest an a fost pe actualul loc a actualei biserici, fiind, de fapt mai mică și mai modestă. E posibil ca în anul 1711 și biserica să fi fost prădată și distrusă. În această situație marele dregător al Moldovei, Ionașcu Isăcescu se apleacă cu dărnicie și face sau poate preface biserica de la schitul răvășit și distrus. Era probabil un lăcaș modest, care a mai și suferit oarecare degradări, deoarece peste 70 de ani este refăcută din nou

94. *Ibidem, f. 790, 865.*
95. *Ibidem,* f. 852.
96. Ibidem, d. 7/1896, f. 155 V *Anuarul Eparhiei Romanului,* 1936 București, p. 89.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

(1781)[97], așa cum ni s-a păstrat pînă azi. Venirea lui (Ionașcu) Isăcescu, blănarul din Roman și tatăl Ioneștilor, a schimbat mult situația de aici. Biserica este tăbănuită *„pe dinlăuntru și pe din afară cu scînduri"*, apoi știm că a mai făcut printre altele și *„o odaie mare în dreptul ușii bisericii"*.

Toate acestea ne îndreptățesc să susținem că iconarul Ion Isăcescu a făcut pe latura de vest a bisericii actuala intrare, blocînd intrarea și ușa veche, așa cum s-a descris mai sus. De atunci și pînă azi biserica a tot fost tăbănuită, conținîndu-se vechea acoperire a pisaniei, a frumoaselor ocnițe și ancadramente de la ferestre.

Ne dorim o nouă restaurare care să ne redea în toată splendoarea frumosul monument istoric de la Brad.

Revenind la evoluția demografică (fig. 5) a satului Brad, constatăm că în anul 1930, la recensămîntul din 29 decembrie avea 24 de gospodării locuite de 127 de săteni, din care 65 bărbați și 62 femei[98]. Deceniul care urmează înregistrează un oarecare progres și în satul Brad. Astfel, la recensămîntul general din 6 aprilie 1941 satul avea 41 de case și 189 de locuitori, făcea parte tot din comuna Negri, județul Roman[99]. Războiul și anii care i-au urmat aveau să aducă mari transformări și în administrația teritorială. Astfel ca urmare a Legii pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului R.P.R. din anul 1950 se formează în locul cîtorva județe Regiunea Bacău, în componența căreia intră șapte raioane. În acest context satul Brad face parte din comuna Negri, raionul Bacău, regiunea Bacău[100]. O altă schimbare urmează în anul 1968, cînd se trece de la regiuni și raioane la județe și comune mai mari. Urmare a acestei modificări satul Brad face parte din comuna Negri, județul Bacău[101]. Astăzi satul se află tot în această formă administrativ-teritorială.

La poala Stîncii Bradului cum se vine dinspre Bacău, de o parte și alta a șoselei asfaltate, străjuie de decenii o veche troiță în partea dreaptă (fig. 13), iar în partea stîngă o veche școală a satului (fig. 14), în care azi este improvizată o mică expoziție memorială „Ion Ionescu de la Brad".

97. Menționat între 14 iunie 1779 și 5 decembrie 1786 este după opinia noastră starețul care obține hotărîrea și delimitarea moșiei schitului, după multe judecăți la divanul domnesc (Arh. St. Piatra Neamț, Fond Drăgești, Cond. cit., nr. 144, 134-129). Dispunînd de lemnul necesar și cu meșterii locali a putut face această frumoasă biserică pe care azi o admirăm și în care ne închinăm.

98. Institutul central de statistică, *Recensămîntul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. IX, București, 1940, p. 203.

99. Președenția Consiliului de Miniștri, Institutul central de statistică, *Indicatorul localităților din România, datele recensămîntului general din 6 aprilie 9141*, (București) 1943, p. 540.

100. Indicatorul alfabetic al localităților din Republica Populară Română, București, 1954, p. 153; *ibidem*, București, 1956, p. 154; legea a fost publicată în „Buletinul Oficial" nr. 77 din 8 septembrie 1950.

101. Ion Iordan, Petre Gîștescu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităților din România*, Edit. Academiei R.S.R., București, 1974, p. 89.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

De asemenea, mai trebuie menționat că în anul precedent 1990 prin grija și strădania cercetătorilor și truditorilor în agricultură de la Stațiunea de Cercetare și Producție Legumicolă Bacău s-a turnat un mare platou din beton sub Stînca Bradului, tot pe partea stîngă. Acesta s-a pavat cu plăci din marmură, lăsînd din loc în loc casete pentru flori ale recunoștinței. Central și spre nord un soclu din beton susține marele bust turnat în bronz a lui Ion Ionescu de la Brad. De curînd, urmașii recunoscători au împodobit soclul bustului cu cîteva plăci de marmoră pe care sînt înscrise minunatele versuri ale lui Aurel Harșian. Imnul se încheie cu versuri patetice și mișcătoare

„Iar dacă azi în țară recoltele-s bogate,
Le-nviorează seva unui minunat răsad,
Păstrîndu-și peste veacuri puteri nemăsurate
Ce-au terminat năvalnic, din gîndul tău, la Brad"

De zeci de ani neobositul cercetător Dr. Vasile Ursachi ne aduce noi vești despre înaintașii meleagurilor noastre (fig. 15). Oamenii epocii bronzului, apoi geto-dacii și carpii ca și noi au trudit aici, iar în zile de sărbătoare s-au adunat și închinat în Sanctuarul de pe Stînca Bradului. În situații de cumpănă au transformat-o pe aceasta în loc fortificat.

Dacă Ion ciobanul de la 1774 a rămas pentru noi un anonim „descălecător„ de sat, în mod sigur îi știm pe Coma, Munteanu, Cociorvă, Radu și mulți alții, a căror număr se ridică la 44, toți locuitori ai satului Brad. Încheiem studiul nostru tot cu o secvență păstorească (fig. 16) în care blîndele mioare cu a lor *„Ion cioban"* se întorc de la păscut.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

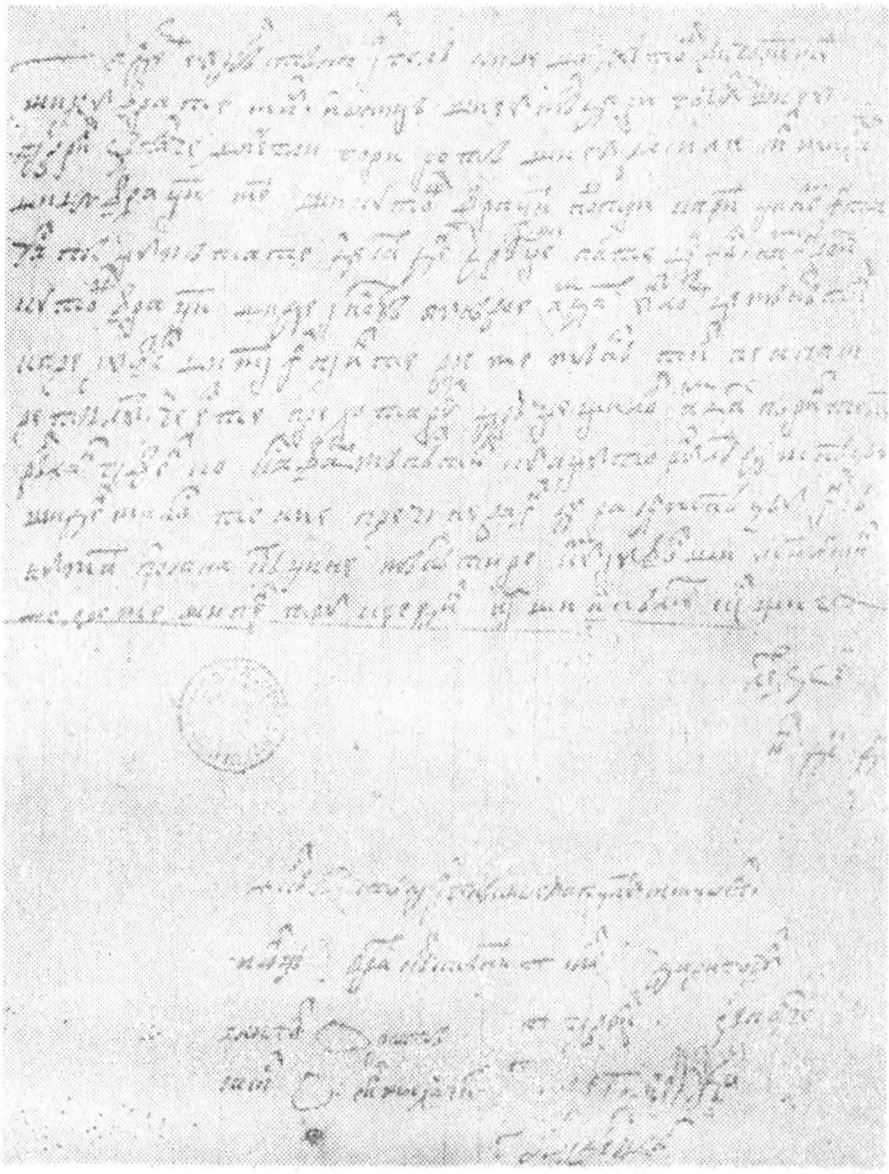

Fig. 1. Document din 14 iunie 1697 (zapis), prin care Cîrstina Anghelichioaia cu feciorii şi fratele ei Ioniţă, şi cu alţii din Drăgeşti dau preotului Vîrlan Gafenco un loc de mănăstire pe apa Siretului, în Drăgeşti, unde o mai fost şi mai înainte mănăstirea, însă numai poiana, ca să facă acolo monastire (Arh. St. Bucureşti, Ep. Rîmnicului XXIV/7, original/difolio).

http://www.cimec.ro / http://cimec.ro

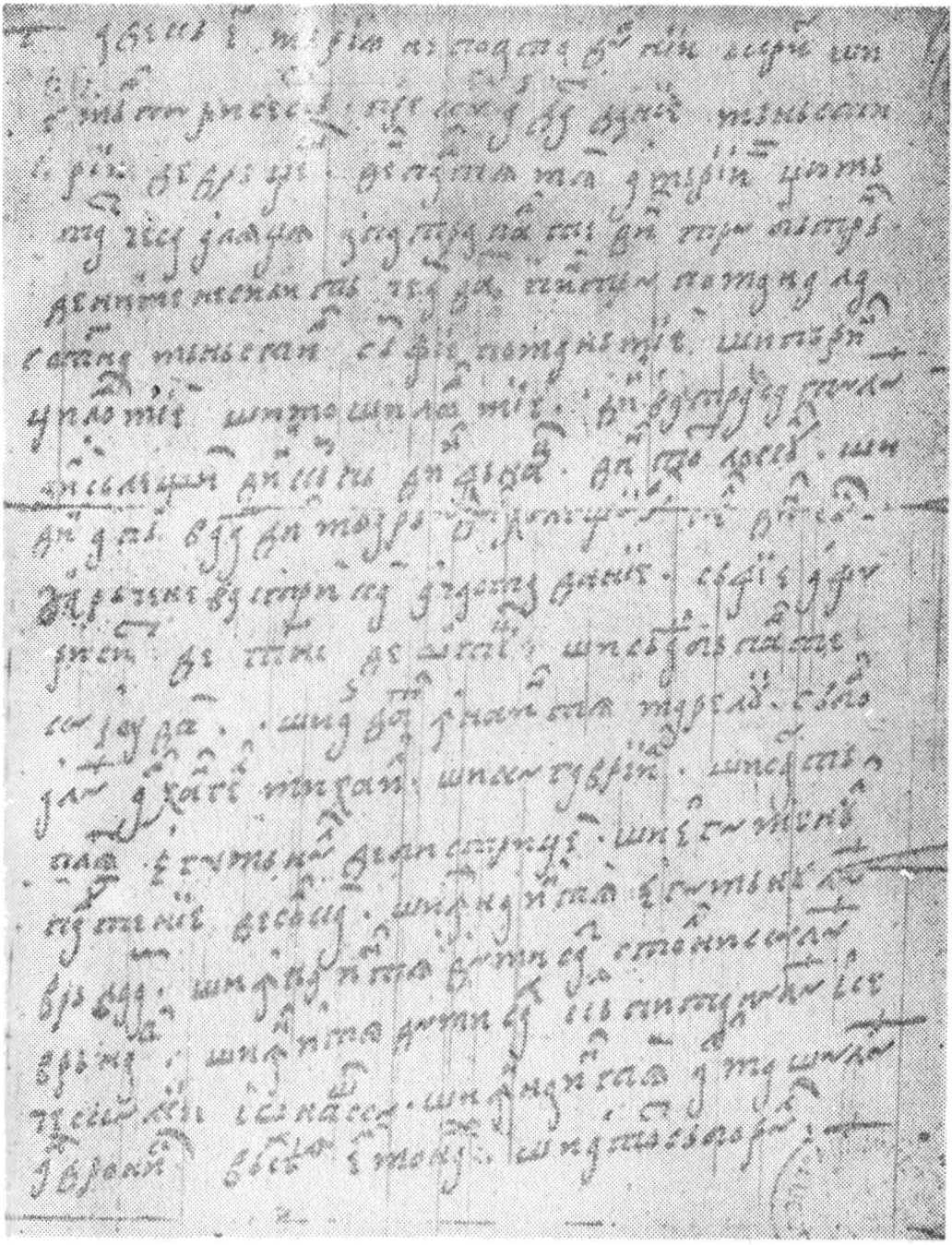

Fig. 2. Document din 8 noiembrie 1697 (zapis). Maria, nepoata Durnii, dăruieşte m-rii din Drăgeşti a patra parte dintr-un bătrîn din acest sat, din vatra satului, sălişte, cîmp, fînaţ, vad de moară, helesteul de sus, pentru pomenire. Blestem. Martori. (Arh. St. Bucureşti, Ep. Rîmnic, XXIV/8, orig).

http://www.cimec.ro / http://cimec.ro

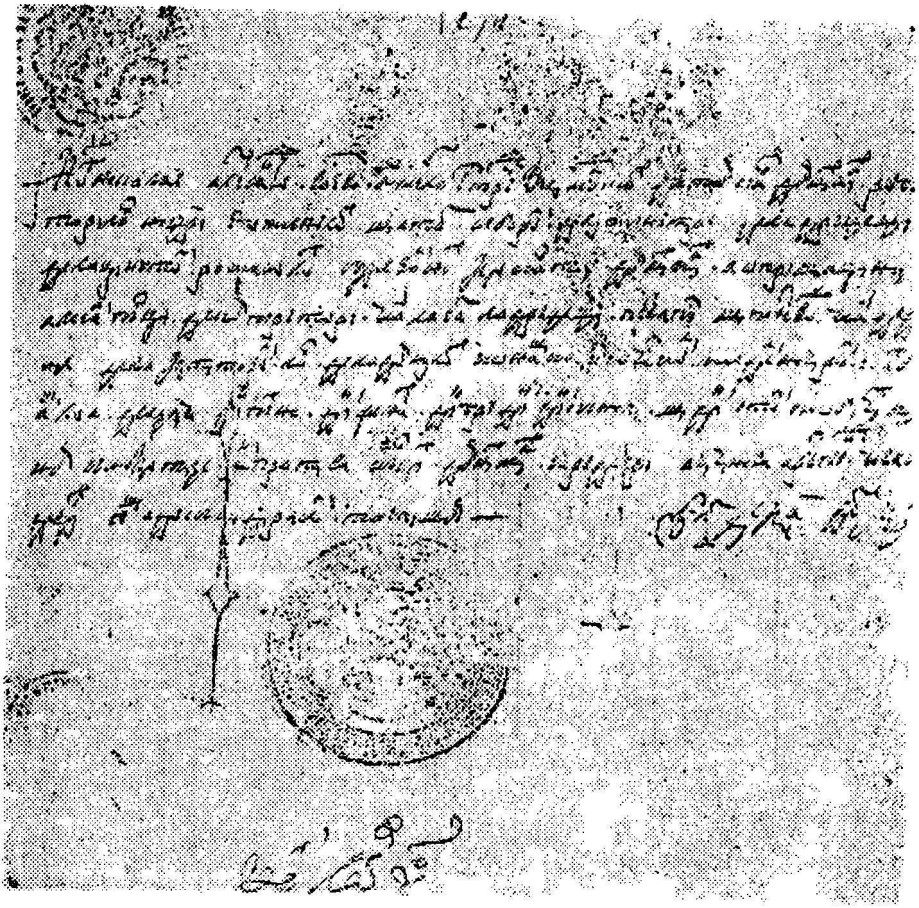

Fig. 3. Document din 26 decembrie 1712, Iaşi. Carte domnească dată de Nicolae Mavrocordat călugărilor mănăstirii Drăgeşti, asupra părţilor de cumpărătură de acolo, după zapisele şi izvoadele de domnie lăsate de ctitor Ionaşcu Isăcescu medelnicer. Să-şi ia şi zeciulala după obicei (Arh. St. Bucureşti, Ep. Roman XXIV 14,

Original http://www.cimec.ro/ http://cmiabc.ro

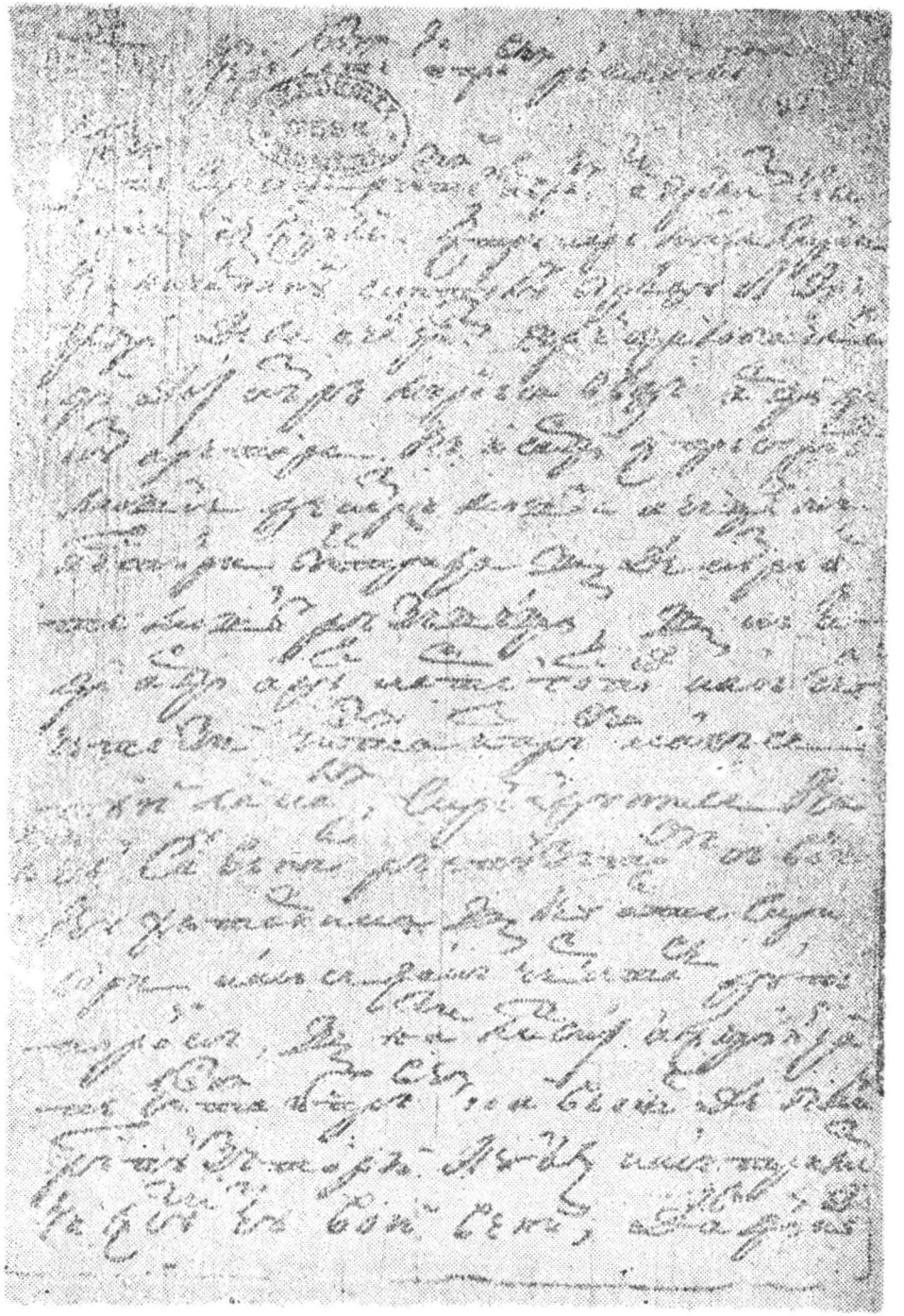

Fig. 4. Document din 2 februarie 1816 (Jalbă) făcută de stareţul (nacealnicul) schitului Bradul Drăgeşti către Isprăvnicia ţin. Roman cerînd să fie repus în drepturi dinspre moşia şi răzăşii din Călineşti (Arh. St. Bucureşti, Documente istorice DCCCLVIII/37).

http://www.dimec.ro/ - http://dimiabc.ro

Fig. 5 — Evoluția demografică a satului Brad

Nr. crt.	Anii cartografici	Denumirea localității	Populația	
			În general	Pe categorii fiscale
1.	1772, 1774	Liuzii comisului Ion Movilă	7 case	3 birnice (Ion cioban, Toader. Irimia) 4 scutiți (Ion. Andronachi, Ion, Neculai, țigani)
2.	1816	Schitul Bradul din Drăgești		
3.	1828	Satul Brad și Schitul Brad		
4.	1830	Satul Brad și Schitul Brad	45 familii	31 birnice, 4 fără căpătîi, 1 preot, 2 dascăli, 1 bătrîn nevolnic, 3 văduve, 3 slujbași.
5.	1830	Satul Brad și Schitul Brad	25 case	
6.	1846	Satul Brad	44 familii	24 birnice, 2 slujbași valnia, 2 preoți, 1 diacon, 2 dascăli, 2 privilegiați, 3 bătr ni, 8 văduve
7.	1864	Cătunul Brad, c. Călinești pl. Fundu, j. Roman	41 clăcași	9 cu 2 boi, 9 pălmași, 22 locuitori săraci, 1 preot
8.	1875	Cătunul Brad — „ —	30 locuitori	6 nevolnici, 5 vădane, 3 slujbași volnici, 1 vătaf, 2 preoți, 1 dascăl
9.	1887	Cătunul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Roman.	25 case 84 locuitori	20 de familii, 22 de contribuabili
10.	1896	Cătunul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Roman	27 familii	100 suflete
11.	1897	Cătunul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Roman	29 capi de familie	143 de suflete
12.	1899	Cătunul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Roman	30 familii	150 de suflete
13.	1912	Satul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Roman	32 case din care 2 nelocuite	113 locuitori, 57 bărbați, 56 femei
14.	1920	Satul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Roman	21 case	sat strîns format numai din văduoi
15.	1930	Satul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Roman	24 gospodării	127 locuitori, 65 bărbați, 62 femei
16.	1941	Satul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Roman	41 case	189 locuitori
17.	1991	Satul Brad, c. Negri, Pl. Fundu, j. Bacău	44 case 42 familii	128 locuitori ; 65 bărbați, 63 femei

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

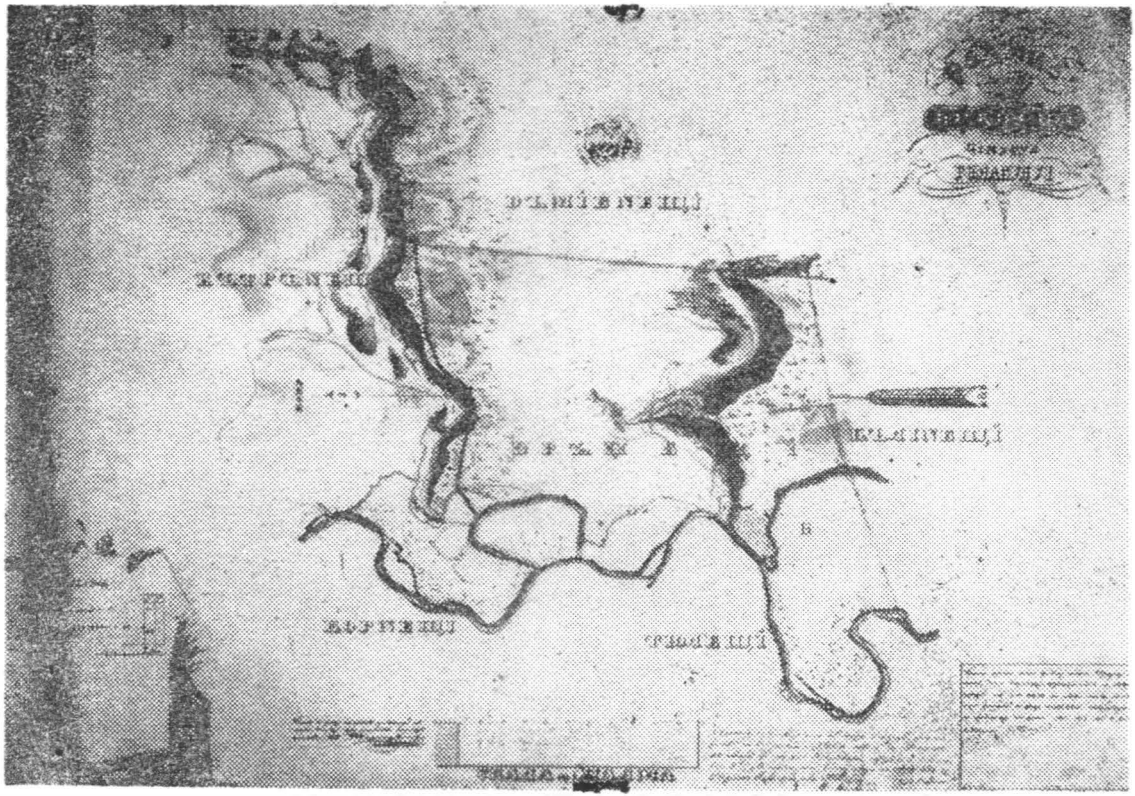

Fig. 6. Planul moșiei schitului Brad cu 235 de părți, ținînd de moșia Drăgești, ținutul Roman, ridicat de geometrul ținutului în anul 1847 mai 6 zile, Vucinic ; reconfirmat în 1870 octombrie 17 (Arh. St. București, Colecția planuri și hotărnicii, județul Roman, nr. 29, Original).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

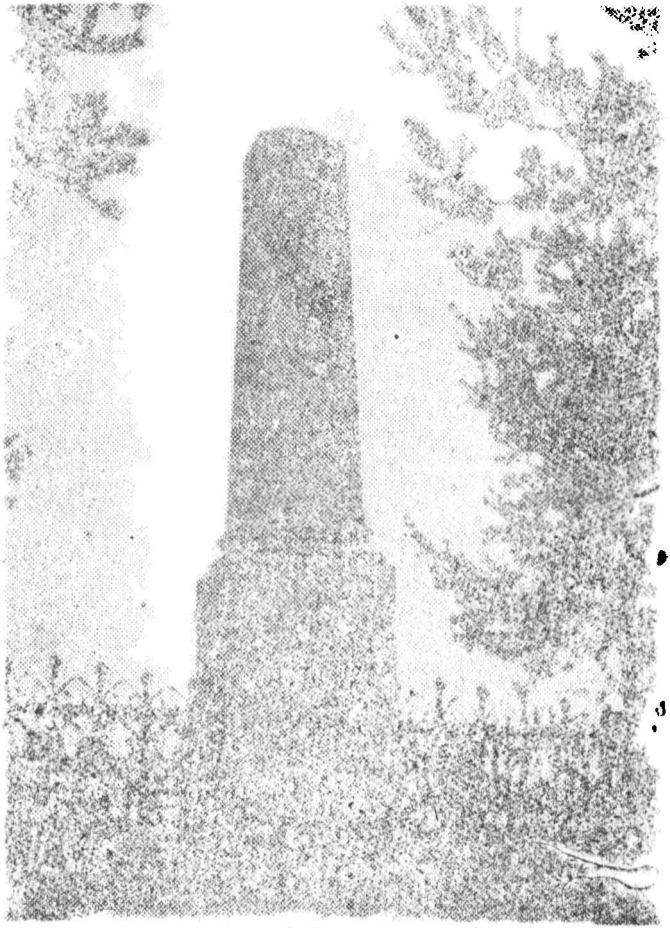

Fig. 7. Mormîntul lui Ion Ionescu de la Brad.

http://www.cimec.ro / http://cimec.ro

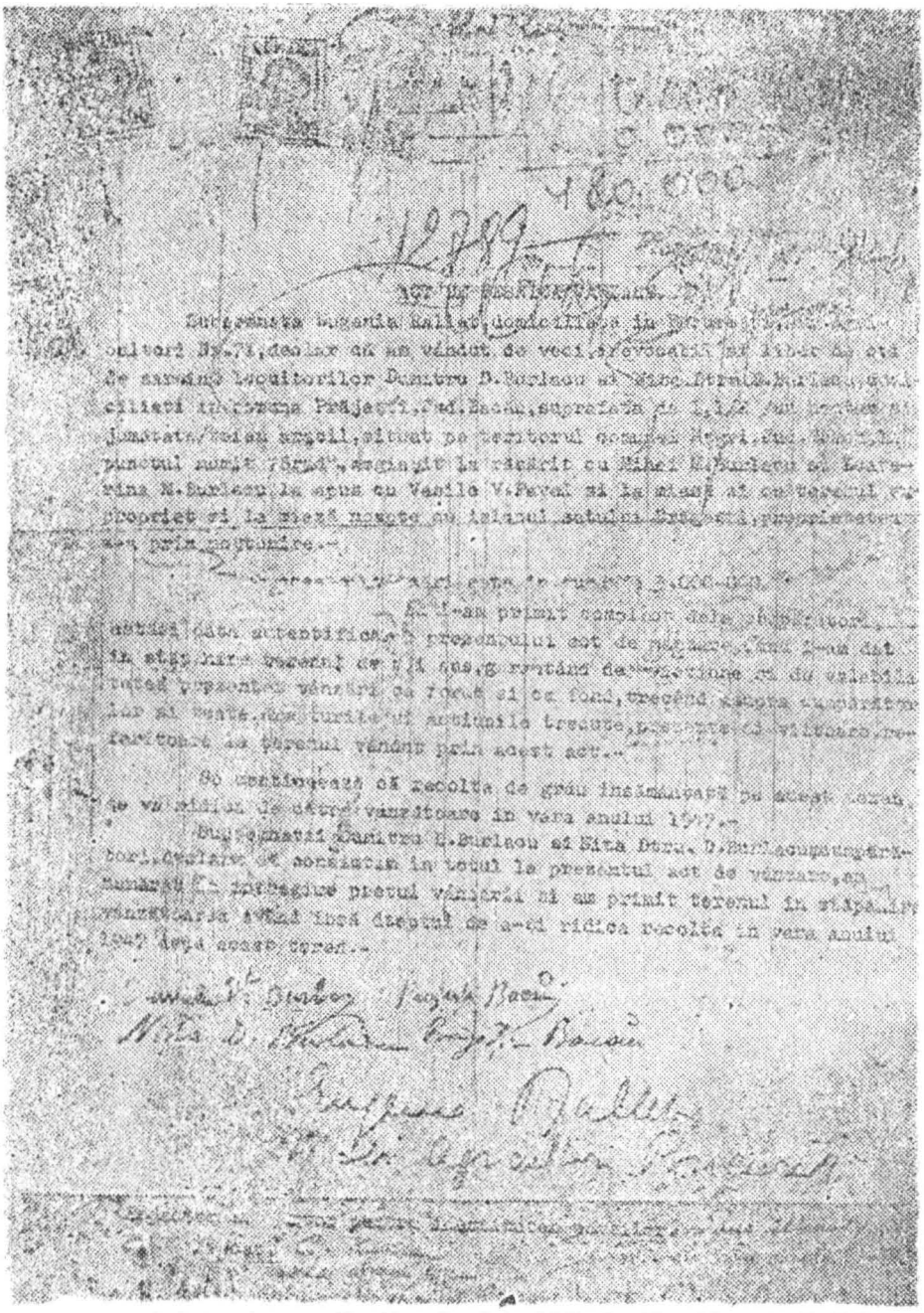

Fig. 8. Act de vînzare din 11 noiembrie 1946 de către Eugenia Rallet a unei mici părți din masia Brad cumpărată de Dumitru și Aniță Burlacu.

http://www.cimec.ro / http://cimec.ro

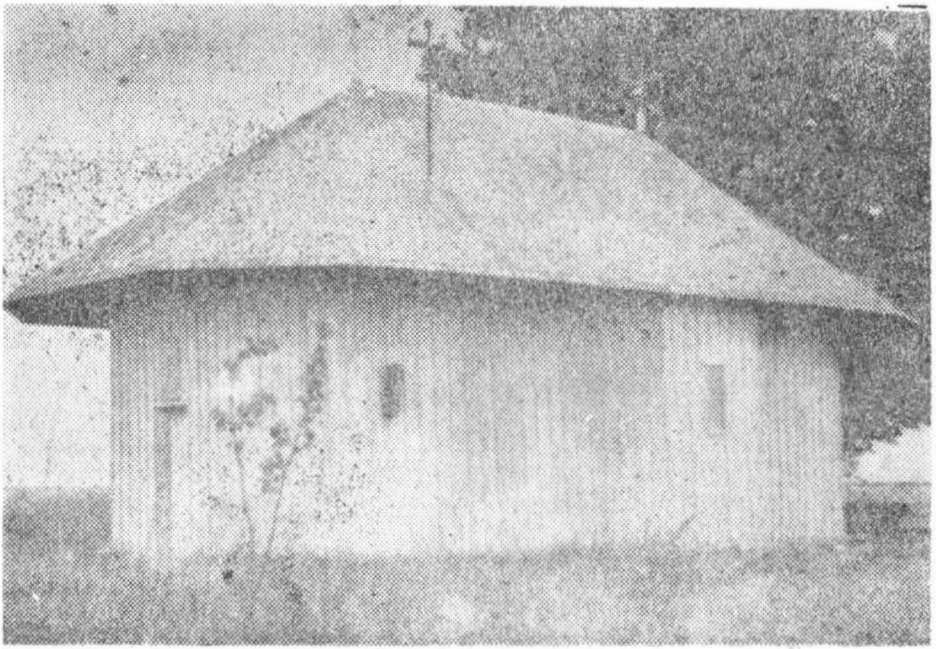

Fig. 9 Biserica de lemn „Sf. Ioan" din satul Brad, așa cum există pînă la 1957.

http://www.cimec.ro http://cmiabc.ro

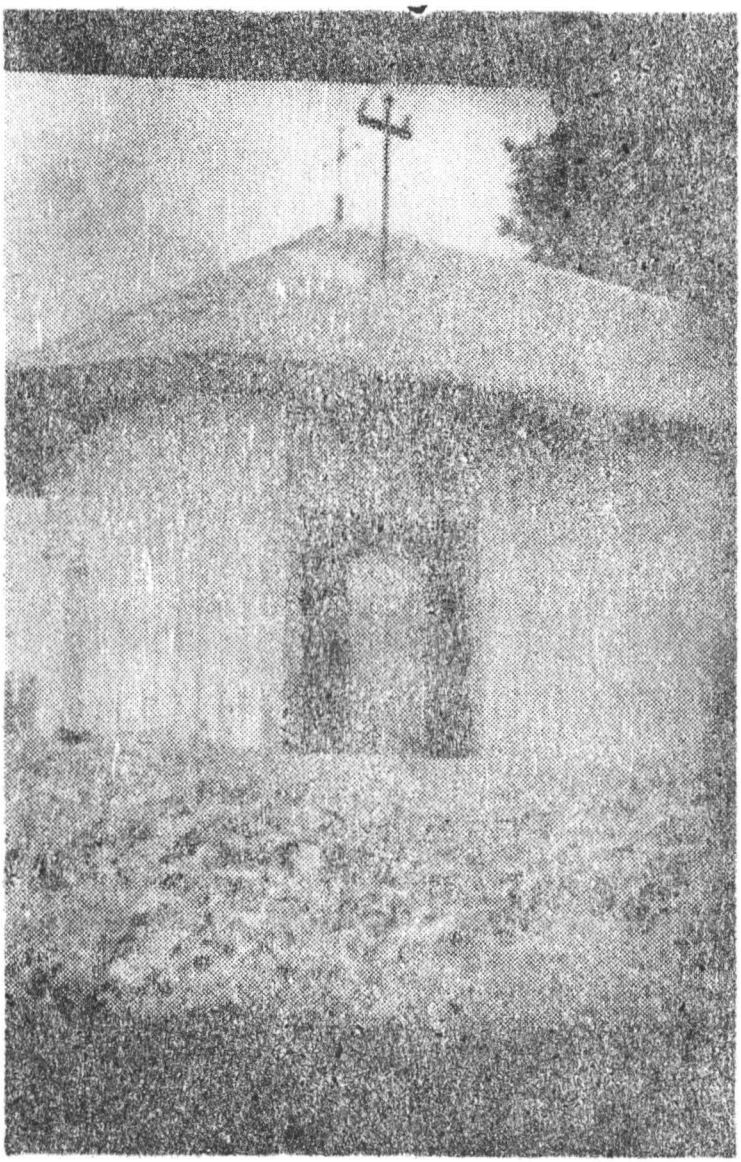

Fig. 10 Biserica de lemn „Sf. Ioan", la 27.VII.1984 se decapează tabonul fostei uşi — ancadramentul floral şi ocniţele

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

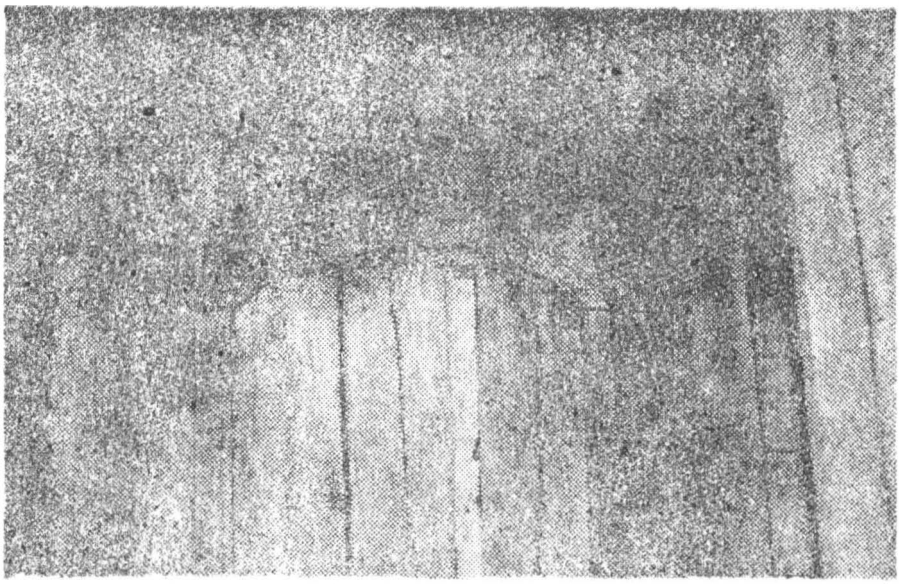

Fig. 11 Biserica de lemn „Sf. Ioan", la 27. VII.1984 — ancadramentul uşei, motivele florale şi pisania.

Fig. 12 Satul **Brad** — Troiţă de lemn în anul 1983. http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Fig. 13 Casa în care se află Expoziția memorială „Ion Ionescu de la Brad", deschisă în 1981 decembrie 27

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

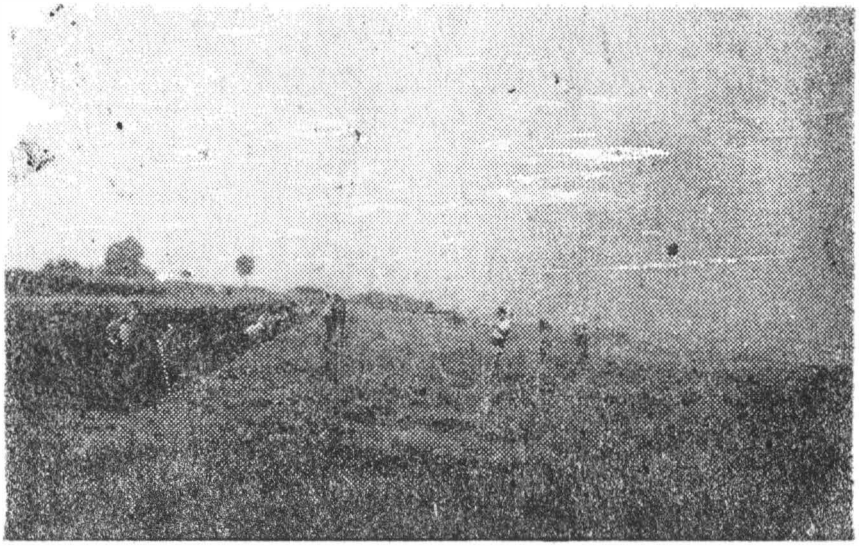

Fig. 14 Elevi ai satului Brad în ipostaza de viitori arheologi pe santierul de pe platoul Bradului — compania de săpături iulie-septembrie 1984.

Fig. 15 Un *„Ion ciobanu"* ducîndu-și mioarele spre casă, în ziua de 22 iulie 1984.

http://www.cimec.ro/ http://cmiabc.ro

IN MEMORIAM

MARIANA CRETZU — MEDELENI

de EUGEN ȘENDREA

A trecut în lumea umbrelor, la 14 august 1988, sculptorița Mariana Cretzu — Medeleni, cea care prin remarcabila sa activitate artistică și-a dăltuit numele alături de cele mai reprezentative nume din sculptura românească.

S-a născut la 11 martie 1909, la Bîrlad, loc care avea să dea atîtea personalități din arta plastică. Copilăria, însă, și-a petrecut-o între dealurile cu pante dulci din Valea Salciilor și Medeleni rămase neperitoare prin pana lui Ionel Teodoreanu. Impresionată de aceste locuri, va adăuga, ca un titlu de noblețe la numele său pe cel de Medeleni. Între anii 1927—1929, studiază la Academia Hr. Guguianu, la Academia de Belle-Arte din Drezda și la Academia de la grand chaumiére unde are norocul să studieze sculptura cu maestrul Bourdelle. Își va desăvîrși studiile în țară cu sculptorul O. Han. Mereu în căutarea perfecțiunii, va face călătorii de studii în Franța între anii 1929—1930, 1938, în Italia 1935, 1936, și în Grecia 1937. Vechea artă grecească o va studia în amănuntime. Amprenta iluștrilor sculptori greci se va observa asupra multor din lucrările sale. Rezultatul strădaniilor se arată imediat. Participă cu succes la expozițiile colective din anii 1930, 1934, apoi la Anualele de stat. Deschide expoziții personale în anii 19ț8, 1948, 1955, 1970, expoziții care o vor consacra și-i vor cimentui prestigiul. Primește în 1930 Premiul „Anastasie Simu", pentru portret și în 1931 Premiul la Salonul Oficial. Lucrările sale, portrete și compoziții de concepție realist-tradiționala, reliefuri monumentale, sculpturi, ceramică, împodobesc sălile Muzeului municipiului București, a numeroase instituții.

Va lucra cu aceeași dăruire, decoruri de teatru, machete și ilustrații de carte. În semn de aleasă prețuire pentru meleagurile copilăriei va dărui Complexului muzeal Bacău o colecție formată din 40 de lucrări printre care Orfeu cu lira, Cap de fetița — Andra, Ștefan cel Mare la porțile

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

cetăţii Neamţului, Lupta de la Codrii Cosminului, Portret de femeie, Ştefan cel Mare cu arcaşii la Putna, Pescari în Delta. Lucrările Marianei Cretzu — Medeleni vor rămîne ca o garanţie trainică pentru un nume, care aşa cum scria Demostene Botez „poarta ecourile asociative pe care le trezeşte opera nemuritoare a lui Ionel Teodoreanu ca şi în frumuseţile specifice moldoveneşti ale acelor locuri, explicaţia cea mai adîncă a izvoarelor unei inspiraţii pline de sinceritate şi vis din care s-a născut opera acestei artiste, fidele ei înseşi artei strămoşeşti".

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

EVOCĂRI
IULIAN ANTONESCU

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IULIAN ANTONESCU

(1932—1991)

Fiul lui Gheorghe și Eugenia Antonescu, născut la 26 iulie 1932 în orașul Piatra Neamț și decedat la 24 ianuarie 1991

Școala Primară urbană o face în Piatra Neamț, iar Liceul teoretic la Craiova și Piatra Neamț.

Între anii 1951—1956, urmează cursurile facultății de istorie din cadrul Universității din București.

La 1 aprilie 1957 este numit directorul Muzeului Regional Bacău și funcționează pînă la 1 septembrie 1971.

Din septembrie 1971 și pînă la 24 ianuarie 1991 funcționează la Consiliul Culturii din București ca director și apoi la Ministerul Culturii.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IULIAN ANTONESCU, CTITOR AL MUZEELOR DIN JUDEȚUL BACĂU

de VIOREL CĂPITANU

La sfîrșitul lunii ianuarie 1991 o mulțime de lume din P. Neamț precum și din alte colțuri ale țării, l-au condus pe ultimul drum pe Iulian Antonescu, cel care timp de 35 de ani a creeat și îndrumat o puternică rețea de muzee, la început în fosta regiune Bacău, iar din 1971 fiind transferat la București, în întreaga țară.

Iulian Antonescu și-a pus toată inteligența și osteneala în slujba instituțiilor muzeale, veghind în permanență asupra dezvoltării lor. Numai în fosta regiune Bacău a înființat 15 muzee la Bacău, Roman, Piatra Neamț, Tg. Neamț, Bicaz, Adjud și Tg. Ocna.

Iulian Antonescu era un om de o mare noblețe sufletească și de-o pregătire enciclopedică cum rar mi-a fost dat să întîlnesc. Ar fi ocupat oricînd un post universitar și n-ar fi avut egal chiar pînă la titlul suprem, într-o instituție academică. Dar n-a fost să fie așa din cauza originii „nesănătoase". Era vinovat că mama fusese profesoară, iar tatăl ofițer superior cu gradul de colonel și luptător pe frontul de răsărit.

Cînd a terminat facultatea, a primit o repartiție într-un sat uitat de lume, pe malul Prutului, deși absolvise facultatea cu *Magna cum laude*.

Iulian Antonescu a fost numit la Muzeul din Bacău la 1 aprilie 1957, prin grija unui mare om de cultură, în persoana inspectorului B. Munte, de la secția culturală Bacău, care îl văzuse pe Iulian Antonescu pe cînd făcea practică ca student la șantierul arheologic de la Traian, com. Zănești, județul Neamț, în compania profesorilor Hortensia și Vladimir Dumitrescu, și care dorea ca și în orașul în care multă vreme nu se întîmplase aproape nimic, să ia ființă o instituție muzeală. Așa a ajuns Iulian Antonescu primul director al Muzeului regional Bacău — care la vremea respectivă — n-avea nici un spațiu, nici colecții și nici personal.

Iulian Antonescu nu s-a dat bătut nici un moment, iar greutățile nu l-au speriat. Chiar în primăvara lui 1957, Iulian Antonescu a deschis prima expoziție închinată sîngerosului an 1907, într-o clădire de lîngă actuala Prefectură a județului, sperînd în perspectivă în organizarea Muzeului județean de istorie și arheologie chiar în clădirea Prefecturii. Au urmat apoi alte expoziții de artă și comemorative în alte localuri, în tovărășia pictorului băcăuan Nicu Etnea și a colaboratorilor săi apro-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

piați : Constantin Șova, Eugenia Dogan (Antonescu), și cel care consemnează activitatea lui Iulian Antonescu, în rîndurile de față cu lucrări de artă descoperite în fostele grajduri ale Primăriei din Bacău, care se aflau undeva pe cîmpul poștei, precum și cu valori de patrimoniu proaspăt achiziționate sau obținute prin săpăturile arheologice, de la Buda, Lespezi, Gabăra-Moldoveni, Măgura, Lichitișeni, Tăvădărăști, Aldești-Oniș-cani etc.

A început apoi să facă achiziții de la diferite persoane din Bacău, Piatra Neamț și Roman. Se bucura pentru fiecare achiziție fie ea cît de mică. Mi-aduc aminte cînd a descoperit la diverși cetățeni cîteva piese, care au aparținut familiei domnitoare Al. I. Cuza și doamnei Elena Cuza, lui M. Kogălniceanu sau Costache Negri se bucura de parcă intrase în muzeul nostru din Bacău, tot aurul din lume.

În toată această perioadă cît a funcționat la Bacău, Iulian Antonescu a colaborat exemplar cu muzeele nou înființate, dotîndu-le cu mobilier modern și asigurînd din punct de vedere financiar plata săpăturilor arheologice din județ precum și a șantierelor de interes național ca cele de la Ripiceni jud. Botoșani, responsabili C. S. Nicolăescu-Plopușor și Alexandru Păunescu, Bărboși — Galați, responsabili N. Gostar și Iulian Antonescu ; Budurească — Prahova, responsabil Victor Teodorescu ; Brateiu — Sibiu, responsabil Ion Nestor Traian — Zănești, responsabil N. Gostar.

Eu însumi am avut prilejul de a-l însoți pe Iulian Antonescu pe Valea Bistriței la Traian — Zănești sau Ceahlău, Hangu și Bistricioara, șantiere de interes național conduse de regretatul profesor C. S. Nicolaescu-Plopșor și ilustrul meu prof. Mircea Petrescu-Dîmbovița, participînd apoi la aceste săpături.

Lui Iulian Antonescu îi datorăm și prima publicație a Muzeului băcăuan apărută în 1968, la 10 ani după înființarea Muzeului, cu un nume semnificativ „Carpica", care în prezent a ajuns la cel de al 20-lea volum.

Cuvintele lui Iulian Antonescu care prefațau primul volum din această publicație sînt edificatoare „Răspunzînd unor stringente necesități de valorificare creatoare a unui nesecat filon de tradiții și frumuseți naturale, centrul Moldovei și-a organizat între anii 1957 și 1968 o variată și reprezentativă rețea muzeistică. Ca urmare a acestui proces, patrimoniul muzeal a cunoscut o impresionantă creștere numerică și calitativă putînd înregistra, de la un muzeu organizat în 1934 la P. Neamț, de către preotul Constantin Mătasă, alte 15 muzee. În această nobilă activitate s-a format și călit o adevărată școală muzeografică, înscriind pentru merite și pasiune profesională, alături de binecunoscuta personalitate a decanului de vîrstă și experiență Constantin Mătasă, numele unor muzeografi ca V. Căpitanu, V. Ursache, C. Buzdugan, Virgil Mihăilescu-Bîrliba, Marcel Drăgotescu, Minodora Ursache, Constantin Șova, Mihai Ciobanu, C. Tărăbuță și alții. „Au intrat în patrimoniul științific al istoriei naționale, fiind intens folosite ca atare, rezultatele unor săpături ca cele întreprinse la Lespezi și Buda pentru paleolitic Gabăra —

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Moldoveni, Văleni, Călugăra, Lozinca, Slobozia, Brad, Negri și Săbăoani pentru zbuciumata istorie dacică".

Au trecut de atunci peste 22 de ani, și cuvintele lui Iulian Antonescu mai stăruie asupra noastră îndemnîndu-ne mereu „nu vă lăsați băieți". Și într-adevăr nu ne-am lăsat, am continuat cu pasiune munca pe șantierele arheologice, iar elanul tinerese nu l-am pierdut nici acuma cînd în fața noastră s-au deschis noi perspective prin Revoluția din Decembrie 1989, păsind într-o nouă lume a democrației, luînd ca îndemn tot cuvintele lui *Pașa*, așa cum îi spuneam noi în viața de toate zilele „Păsim în cea de-a doua decadă a existenței muzeistice cu convingerea că noi și cei care ne vor urma, slujim o nobilă și obștească cauză, folosind una dintre cele mai avansate și eficace arme pentru progres, muzeografia, în întreita sa ipostază de știință, artă și pasiune."

Acum cînd marele patriot Iulian Antonescu nu mai este printre noi și doarme somnul de veci în pămîntul strămoșesc alături de părinții lui, pămînt pe care l-a înălțat în cuvîntările sale cu pasiune și devotament, noi cei care l-am apreciat, iubit și admirat ne despărțim spunîndu-i cuvintele strămoșești

Să-i fie țărîna ușoară !

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

UN FĂURITOR EXEMPLAR — PIONER AL MUZEELOR BĂCĂUANE : IULIAN ANTONESCU

de B. MUNTE

Prima dată l-am cunoscut pe Iulian cînd încă era elev în ultimele clase ale liceului „Petru Rareș" din Piatra Neamț.

Nu demult se înființase cenaclul literar „Slavă nouă" — care funcționa chiar pe lîngă acest liceu.

Numărîndu-mă printre membrii fondatori ai acestui cenaclu, alături de Lucian Mircea Boroș, (atunci director al liceului amintit) C. Prisnea — prefect al județului — și D. Almaș — participau la ședințele de creație care stimulau tinerele talente ce mai tîrziu aveau să devină personalități pe tărîm literar sau cultural, Ștefan Cazimir — azi profesor universitar și lider al partidului „Liber-schimbist" din parlamentul României libere, după Revoluția din 22 decembrie 1989, Nicolae Dumbravă (N. Brînzei), poet și apoi redactor la revista „Apărarea patriei" — decedat prematur, Ion Pavelescu — redactor principal la ziarul „România liberă" și alții. În cadrul acestor întîlniri aveau loc dezbateri pentru orientare, deși linia esențială era trasată de proletcultismul importat, ca întreaga ideologie, de pe meleaguri răsăritene, de unde a venit și întunericul odios al celor peste 45 ani de comunism.

Se citeau versurile începătorilor (St. Cazimir), proză, și aveau loc, chiar dezbateri critice — uneori cu implicații satiro-umoristice — cum a fost de pildă și întîmplarea autentică povestită de N. Pintilie (publicată și în pagina literară a ziarului „România liberă"). E vorba cum cineva, pare-mi-se profesorul-poet Har. Mihăilescu a supus discuției o poezie al cărei autor nu i s-a dat numele. „Criticii oficiali" ai cenaclului au făcut-o praf lipsită de orientare marxistă, cosmopolitism, etc...

Cînd s-a descoperit cine-i autorul — care nu era altcineva decît celebrul Maiakovski, concluziile au fost de tot hazul. După aceea a urmat o lectură făcută de un elev cu înfățișare durdulie. Schița purta titlul „Robancul" și povestea o întîmplare autentică a autorului, care nu era altcineva decît IULIAN ANTONESCU din ultima clasă a liceului. Colegii săi îl apucau de picioare și-l treceau, cu spatele pe întregul șir de bănci — spre necazul „părții vătămate" și hazul întregii clase... Povestirea era scrisă cu talent deosebit și mult umor — ceea ce a pus pe gîn-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

duri pe „criticii oficiali" în așa fel, încît n-au mai avut îndrăzneala de a-i găsi păcate proletcultiste.

După cîțiva ani — prin 1954 pare-mi-se, în calitatea oficială ce o aveam de a îndruma și activitatea de cercetare arheologică — am vizitat șantierul, deschis de popa Matasă, creatorul muzeului arheologic din Piatra Neamț, pe dealul satului Traian, com. Zănești.

Mi-a atras atenția o figură cunoscută, care se afla printre alți cîțiva studenți ce participau la săpături, a cărui pălărie cu boruri largi, de culoare albă, nu reușea să camufleze pe rotofeiul autor al schiței „Robancul". Părintele Mătasă, prezent printre cercetătorii, mi-a relevat contribuția lui Iulian, care prin atitudinea sa în fond foarte serioasă privind problemele științifice ale șantierului, se dovedea un animator și prin intervențiile sale încărcate de mult haz. Știam atunci că Iulian era student la facultatea de istorie — secția arheologie-muzeistică, apreciat cu epitete superlative de profesorul Emil Condurache.

Între timp județele Neamț, Bacău și Roman au fost reunite administrativ ca „Regiunea Bacău". În cadrul secțiunii culturale a Sfatului popular regional Bacău — răspundem și acum, printre altele și de problema muzeelor din zonă, de monumentele istorice, teatre și altele.

Un muzeu regional încă nu exista la Bacău în acea vreme, care ar fi putut adăposti, nu numai cele ce se mai putuseră salva de la devastarea conacelor boierești — aproape distruse — cum se întîmplase și cu conacul marelui Enescu de la Tescani, ci și relicvele arheologice scoase din săpăturile șantierelor respective.

Iată însă că în 1956 — Ministerul Culturii a trimis și regiunii Bacău, în vederea creerii unui muzeu regional, o schemă de salarizare cu un singur post pentru director și un post de secretar.

Coincidența a făcut ca tocmai în acea împrejurare să fiu sesizat de un profesor de la Piatra Neamț.

— Ți-amintești de un talentat autor al unei schițe „Robancul" ?

— Cum de nu, i-am răspuns. Știu că a urmat la București facultatea de istorie și probabil că va fi și absolvit-o și a fi încadrat undeva în învățămînt... E vorba de Iulian Antonescu.

— El este. Dar lucrurile stau tocmai pe dos.

— Cum așa ?

— Într-adevăr Iulian a terminat facultatea respectivă cu „magna cum laude" și toată lumea spera să fie reținut ca asistent la catedra respectivă. Acest lucru nu s-a întîmplat însă deoarece Iulian era fiul unui fost ofițer activ — deci cu un dosar negru și în plus îl mai cheamă și Antonescu, deși nu are nici o legătură cu fostul dictator.

Ba mai mult i s-a refuzat orice repartizare undeva și de un an de zile stă la părinții săi, tatăl deblocat și mama foarte bolnavă. Chiar ei m-au rugat să văd dacă nu-i pot da o mînă de ajutor și m-am gîndit la tine — ca unui fost prieten și care l-ai cunoscut cît de cît pe Iulian.

— Voi încerca să-l sprijin, după posibilitățile mele și-ți voi comunica i-am răspuns.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Șeful secției de cadre la sfatul regional era un om pe care eu îl consideram înțelegător și într-o oarecare măsură ne apropiem și sentimental, deoarece semănam oarecum la figură (cu ochelari) și pe teren ne confundam unul cu celălalt — ceea ce pe Nicolau îl flata și mie îmi folosea. L-am contactat și i-am propus ca Iulian să fie adus la Bacău pe postul de director al muzeului ce urma să se înființeze. Explicîndu-i sincer situația tînărului — după ce a stat puțin la îndoială mi-a spus

— Să încercăm, dar pe răspunderea dumitale !

I-am întărit încrederea că va fi o rezolvare eficientă, cu argumentele solide date de calitățile deosebite alte lui Iulian și mi s-a spus să-i fac scris propunerea și să-l chem de la Piatra Neamț.

Comunicarea s-a făcut urgent. Iulian a venit însoțit de tatăl său — ca un copil cuminte ce era și singurul fiu al colonelului deblocat. Surpriza era prea mare pentru ei... chiar de-odată director ? Într-adevăr Iulian Antonescu a fost primul director al muzeelor din regiune și prin felul său de a comporta, fără a fi nicicînd lingușitor — a reușit să-și atragă repede simpatia șefilor politici de la care treptat, treptat a obținut și fonduri și o schemă lărgită, în așa fel că peste puțină vreme a primit în preajmă-i colaboratori prețioși ca Viorel Căpitanu, la Bacău, alții la muzeul „Matasa" din Piatra Neamț. Alții ca familia Ursache la Roman — majoritatea lor fiind încă în activitate și demni urmași ai lui și azi.

Iulian pentru calitățile sale excepționale a fost promovat apoi și ca director în Ministerul Culturii, în problemele de patrimoniu național. Despre realizările sale și ale colaboratorilor săi vorbesc faptele evidente în sălile de expoziții, în publicațiile editate de muzeul băcăuan.

Scriitorul Ernest Gavrilovici — cu care, după ieșirea subsemnatului la pensie — Iulian a lucrat în continuare, în broșura sa „Memorii de pace" — editura „Albatros" 1981 — la paginile 137—138 și 139 — relatează o întîmplare hazlie provocată de haiosul Iulian — cînd a obținut pentru muzeul din Piatra Neamț importante fonduri ce localnicii puterii le refuzau cu încăpățînare. A sechestrat în biroul său, la Piatra Neamț pe șeful financiar al județului, încuindu-l pe dinăuntru, luînd cheia și aruncînd-o pe geam unui muzeograf cu care se înțelesese. Iulian și-a deschis geanta din care a scos un salam respectabil, pîinea necesară și s-a așezat să ospăteze cu poftă — trecuse ora prînzului — și făcîndu-l pe „șef" să saliveze.

Fapta pantagruelică a lui Iulian era cunoscută, proverbială. Ca de altfel și interesantele sale conferințe ce le ținea nu de rare ori.

Reproduc dialogul

— Dar, i-am zis eu tovarășului președinte că dumneata iești într-o doagî ! Ci faci aici, domle ?

— Mănînc, tovarășe șef, mi-e foame.

— Șî ci, acasă nu puteai mînca ?

— Nu, că eu sînt acum în deplasare.

— Șî părăsești birou numaidecît ! Ai auzit ?

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

— Da, dar nu pot. N-ai văzut ? Ușa am încuiat-o și cheia am azvîrlit-o pe fereastră. De acum aceeași soartă ne-așteaptă pe amîndoi. Nu ieșim de aici decît împreună și în anumite condiții. Dar cu o deosebire, tovarășe eu sătul, dumneata lihnit de foame, însetat. Și asta mîine dimineață cînd o să vie femeia de servici.

— Zău ? Ia ti uitî, dom'le ! Aiasta-i reținiri abuzivî. Ci dacă ești de la regiune, ți-nchipui cî mi-i frică ?

— Dar cei 70.000 lei aprobați de regiune pentru muzeul de botanică nu-s reținuți „avuzîv" de dumneata ? De trei luni".

Ghiftuit de masa copioasă, GULIAN — citea tolănit într-unul din fotoliile de protocol.

Din cînd în cînd citea și zvîrcolelile șefului. „Dacă nu-mi semnează deblocarea banilor în jumătate de oră, dau atacul final" — și surîse așa, ca fermecat de lectură. Cînd ultimatumul își consumă timpul, Iulian se ridică, se-ntinse, căscă, mai-mai să-i plesnească fălcile, își dezbrăcă haina și o agăță în pomul cuierului. Luă plasa cu care venise de unde scoase un pachet legat cu fundă roșie — obiectul dovedindu-se o banală oliță de noapte pe care se prefăcu a dori să o folosească.

— Și nu faci una ca aiasta- cî ti zvîrl pi fereastră ! strigă în disperare șeful.

— Și afli tîrgu ci niebunu s-o... în cabinetul meu ? Îți semnez hîrtia și gata !

Iulian învinsese. Hîrtia semnată era în portofelul său. Se hotărî să ridice asediul.

Se duse la fereastră și strigă.

— Comise, adu cheia !

Fragmentul redat din lucrarea amintită — dezvăluie cu convingere ingeniozitatea acestui mare iubitor al artei și culturii pentru popor — care a fost Iulian Antonescu.

Ce pierdere ireparabilă pentru Țară — mai ales că Iulian o reprezentase cu brio și cu prijlejul multor vizite în străinătate, și în S.U.A. — el fiind și un perfect cunoscător și vorbitor al limbii franceze, pregătit de mic în familia unui ofițer patriot — atunci deblocat de comuniști.

Februarie 1991

Notă : Întîmplarea a fost reală. În povestire autorul atribuie lui Iulian Antonescu însă numele de „Banul Gulian.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IULIAN ANTONESCU O MARE PERSONALITATE A ZILELOR NOASTRE

de VASILE URSACHI

Vestea trecerii în neființă a lui Iulian Antonescu a căzut ca un trăznet pentru întreaga suflare muzeistică a țării noastre, umplînd inimile tuturor de-o adîncă tristețe și constituind o nemăsurată pierdere din rîndul slujitorilor credincioși ai muzeografiei românești.

Acest strălucit reprezentant al culturii noastre, care-și începea activitatea muzeistică în anul 1957 la Muzeul din Bacău, unitate ce lua ființă odată cu numirea sa în funcția de director, la mai bine de o jumătate de an de la terminarea, cu brio, a Facultății de Istorie din București, fiind unul din cei mai strălucîți studenți pe care i-a avut, această facultate, în ultima jumătate de veac, dar negăsindu-se un post în învățămîntul superior, care ar fi fost onorat de o asemenea strălucită competență, avea să domine întreaga activitate muzeistică a țării, mai mult de 30 de ani.

La numai două luni de la numirea sa în funcția de director al unei instituții regionale, care n-avea nici sediu, nici personal, nici colecții, începînd așa dar, de la zero, în constituirea unei unități, ce astăzi are prestigiul unui muzeu de primă mărime a țării, aveam și eu fericirea să devin primul colaborator al acestui mare OM. care, la recomandarea profesorului meu Mircea Petrescu-Dîmbovița, venit la Roman ca președinte al unei comisii de bacalaureat, m-a primit cu o deosebită căldură și prietenie, atitudine ce nu avea să lipsească în întreaga sa viață, fiind una din caracteristicile personalității sale.

Este dureros și trist pentru că am ajuns să evoc astăzi cîteva din momentele de viață petrecute alături de acest mare prieten al tuturor, cînd acest lucru ar fi fost făcut cu mult mai mult talent și măiestrie de către cel pe care l-au îndrăgit și stimat toți cei care l-au cunoscut. Dar soarta nu ține seama de ce este drept sau firesc și steaua noastră călăuzitoare a căzut mai devreme de cît ne așteptam.

Înzestrat cu un talent oratoric ce se naște, poate, odată la un veac, avînd o pregătire enciclopedică, care a uimit, mai bine de trei decenii întreaga lume ce l-a cunoscut sau a avut privilegiul de a-l asculta, acest om minunat era dominat de o mare prietenie și dragoste față de toți cei cu care venea în contact. Nu există muzeu din fosta regiune Bacău și mai tîrziu din țară, atunci cînd devenea Director General al Muzeelor,

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

care să nu fi beneficiat, în dezvoltarea lor, de competența lui Iulian Antonescu și mai ales de sprijinul total pe care l-a oferit cu multă pasiune, credință și dragoste. Din acest punct de vedere, zona Bacăului, una din regiunile cu cele mai puține tradiții muzeistice din țară, fără muzee sau colecții muzeale, cu excepția celui de la Piatra Neamț, a beneficiat din plin de marea sa pasiune, muncă și competență, reușind în cîțiva ani să realizeze o rețea muzeistică cu o mare pondere în muzeografia românească. Este suficient să amintim faptul că cele mai bogate colecții privind populația dacică din țară sînt prezente în muzeele din această zonă.

Spiritul său vesel și plin de tîlc era mult căutat de toți cei ce participau la diferite sesiuni științifice, care îl incitau pentru răspunsurile sale pline de farmec, dar mai ales replicile inteligente ce șiroiau dintr-un izvor nesecat de nestemate. Mi-amintesc de participarea la una din Conferințele Naționale de Arheologie, care s-a desfășurat la Craiova, cînd, în prezența celor mai de seamă reprezentanți ai arheologiei românești, Iulian Antonescu, cu inegalabilul său talent a imitat pe principalii săi profesori. O întreagă asistență, de peste o sută de persoane, aștepta nu atît felul de a vorbi al celor pe care îi imita, cît mai ales, replicile de o inteligență ieșită din comun, ce reprezenta, în sinteză, adevăratele relații și puncte de vedere științifice, ale celor imitați. În acest fel toți cei prezenți, indiferent de aluzia pe care trebuia s-o accepte, la adresa punctului lor de vedere, remarcau disponibilitatea intelectuală a acestui mare și îndrăgit om.

Tot în același sens, îmi aduc aminte de multe ocazii în care marele dispărut, obligat să-și arate întregul talent în vederea obținerii de fonduri sau spații pentru muzee, desfășura o adevărată bătălie în care folosea cele mai alese cuvinte și cele mai diverse scenarii ale istoriei universale, inaccesibile interlocutorilor, dar care exaltau și umileau totodată, pe cei ce aveau puterea de decizie. De cele mai multe ori cîștiga bătălia. Din acest punct de vedere Iulian Antonescu a fost unul din marii nedreptățiți ai Revoluției din Decembrie 1989, întreaga suflare muzeografică rămînîndu-i datoare cu o recunoaștere, deși tardivă, a marii sale dizidențe în „epoca de aur", chiar dacă s-ar evoca doar faptul că mai toate acțiunile, replicile și discursurile Directorului nostru General, aveau acea notă de răzvrătire, uneori fățișă, care ne lăsa stupefiați pentru curajul celui ce le rostea, dar care erau trecute cu vederea chiar de organele cele mai fidele regimului, deoarece, fie că nu erau înțelese, fie că aparțineau unui personaj ce depășea statutul unui om obișnuit.

La despărțirea de unul din cei mai îndrăgiți prieteni, nu ne rămîne decît imensul regret de a nu fi fructificat pe cît trebuia, marile resurse ale inteligenței și bunătății sale, iar pentru numeroasele lui înfăptuiri, mai ales în județul Bacău, nu e cauză mai sfîntă și mai dreaptă decît aceea de a-i cinsti memoria așa cum se cuvine. Printre altele, personalitatea lui Iulian Antonescu constituie suficientă garanție pentru ca una din străzile cele mai umblate de el, din Piatra Neamț, să se numească str. Iulian Antonescu, iar Muzeul de Istorie din Bacău să-i poarte numele.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

UN OM ŞI UN SUFLET : IULIAN ANTONESCU

de SEVER DUMITRAŞCU

Viaţa lui Iulian Antonescu, care ne-a părăsit pentru totdeauna, e un roman, un roman-fluviu. Despre cîte a auzit, cîte a văzut, cîte a intuit şi mai ales cîte a suferit Omul şi Sufletul, Iulian Antonescu chemîndu-l, se poate scrie cu adevărat mult. Vom scrie cîteva rînduri care sunt gînduri ce exprimă o mare, o mare durere romanească, o mare durere de intelectual român care simte, cum iarăşi, pe *nedrept*, unul dintre noi, fără s-o merite, fără să trebuiască să fie aşa, s-a aşezat în rîndul dreptilor.

Sigur, rîndurile acestea pot părea, poate nelalocul lor, pentru cei care *n-au cunoscut* şi *nu* cunosc ce a însemnat *mereu* apărarea patrimoniului naţional şi implicit universal. Ele sunt scrise pentru cei care cunosc şi poate pentru generaţiile viitoare, pentru care *numai documentul* va fi de *explicat*. Pînă atunci scriem pentru cei care au fost în viltoare, pentru cei care şi-au făcut gîndul pînă la capăt — adică au făcut cultură românească în secolul XX — a doua jumătate, aşa cum ţăranul samănă grîul, muncitorul strunjeşte fierul şi neguţătorul îşi vinde marfa. Ceilalţi care nu cunosc adevărul, ierte-li-se lor, necunoaşterea, neaflarea în treabă, ci în alte trebi, fiecare cu ale lui.

Pentru că Iulian Antonescu, fiu de fost *colonel* în *armata română*, student strălucit al Univeristăţii bucureştene, căreia i-ar fi putut fi, fără nici-o tăgadă, mare profesor, deci studentul strălucit, erudit şi inteligent, s-a reîntors în Bacăul natal. Şi aici, aşa cum a ştiut — era un spirit superior, „depăşit" de viclenia mărimilor administrative dintotdeauna, a organizat, a încercat să creeze un mare muzeu băcăuan. Şi culmea este că în mare parte *nu* a reuşit. Să nu uităm că nici Gheorghe Brătianu *nu* a reuşit în marele plan de a publica o istorie universală a evului mediu, aici la noi, la Bucureşti, cu specialiştii cei mai mari din Europa. Acesta nu înseamnă că omul şi planul scrierii acestei opere nu sunt la înălţimea veacului.

Pentru că Iulian Antonescu a fost un muzeograf precum Părintele *Matasă* de la Neamţ, precum Profesorul *Sinache* de la Ploieşti, el a fost muzeograf precum *Haşdeu* care aduna cuvintele din bătrîni şi din aceeaşi stirpe cu geniul istoriografiei noastre, a culturii naţionale şi universale — Nicolae Iorga — care aduna rînduri pentru *Oameni care au fost*. Care

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

au fost să fie să dea românimii frumusețea lor de oameni și frumusețea frumuseții pământului românesc : valoarea sa, mărturia sa, documentul istoric, muzeografic în genere. Se povestește, nu știu dacă e adevărat sau nu, dar chiar dacă nu e adevărat, trebuie să fie frumos, *mitic de frumos*, că Iulian Antonescu s-a așezat în genunchi în fața unei mărimi a județului pentru a cere un local, pentru a cere fonduri de achiziții, pentru a cere ca memoria strămoșilor tuturor (și a celui în fața căruia se așezase în genunchi) să fie *salvate*, păstrate. Ca apoi, și o spun în cunoștință de cauză, să nu existe muzeograf care să nu-i ceară sprijinul, care să nu-l stimeze, care să *nu-l considere de al său*, adică de al nostru, un intelectual român în viltoarea lumii. Pentru aceste două mărimi sufletești ale sale, *Iulian Antonescu* a fost un *Om* și un *Suflet*, a fost o mare conștiință. Pentru că — permită-ni-să și aceste rînduri — Iulian Antonescu a înțeles că o patrie, nu este un birou sau o slujbă, o urbe sau un prilej, ci că o patrie este și va fi, oricîtă apă va mai curge pe apa Bistriței sau în „decindea Dunări" la vale, o patrie este Țara. Pământul și Oamenii săi, e Țara, Oamenii și Strămoșii lor din morminte, adică, istoria și valorile lor, *Patrimoniul* lor. Această trinitate *Țară — Oameni — Patrimoniu* nu puteau fi despărțite în ființa și gîndirea sa. Așa e la români, așa e la *toate popoarele* lumii, căci altfel (fără Patrimoniu) ne-am întoarce — prea repede, înainte de „ultimul" război mondial — înapoi sau nicăieri, în paleolitic sau poate mai înainte, cînd *nu aveam Patrimoniu*. Și acest patrimoniu înseamnă Muzeu. Iulian Antonescu a înțeles *profund* acest lucru, din care pricină, memoria sa va rămîne mereu neîntinată. Fie ca asemenea oameni, asemenea suflete să se nască mereu, tocmai ca această pîlpîire de luminiță omenească într-un secol belicos (el, secolul, a împlîntat două războaie mondiale în trupul umanității și în trupul României și mai avan !) și îngîmfat să ne aducă puțină liniște, reculegere și demnitate, aici în Munții și pe holdele noastre românești. Ce altceva ne-am putea dori acum cînd firul vieții și al inteligenței unui Om s-a curmat pentru totdeauna. Din țara transilvană și moțească un străbun

SIT TIBI TERRA LEVIS

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IULIAN ANTONESCU — O PERSONALITATE MARCANTĂ A AFIRMĂRII SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI

de ZENOVIA BOGZA

Cît și cum îl vom redescoperi pe distinsul om de cultură, de înaltă gîndire și aleasă simțire IULIAN ANTONESCU, ne vom da seama dacă îi vor fi publicate studiile, discursurile, conferințele, prelegerile, creațiile artistice, considerațiile critice, eseurile, toate izvorîte din personalitatea sa elevată, avînd plenitudinea omului de știință, cercetător, istoric, diplomat, filosof, poet, critic de artă și orator neîntrecut.

Moștenind demnitatea, curajul, destoinicia neamului său dinspre tată, locotenent colonel Gheorghe Antonescu și noblețea distinsei sale mame, Iulian ne va rămîne în amintire neobișnuit prin ținuta intelectuală și morală, prin generozitate, consecvență, omenie.

L-am cunoscut din anii adolescenței, premiant, șef de promoție al Liceului „Petru Rareș" din Piatra Neamț, liceu pe care-l absolvise în condiții grele, persecutat și neîndreptățit. Încă de pe atunci scria, scria mult, bine și frumos. Scria poeme, nuvele istorice, eseuri — mai ales în limba franceză —, pe care ni le citea sau recita în cenaclu, cu dicție și intonație impecabile — știa limbile latină, franceză, germană, engleză, rusă. Cunoștea, cu pasiunea marilor oameni, mii de pagini din istoria lumii.

Visul îi fusese să devină medic, ofițer, profesor, diplomat dar ceea ce i s-a împlinit i-a înlesnit posibilitatea să dovedească și să dăruiască din bogăția sufletului său valori care nu se vor pierde.

L-am cunoscut visînd la fapte mari și bune, entuziasmîndu-se sau înduioșîndu-se la durerile și necazurile altora.

L-am văzut uneori desnădăjduit, cu lacrimi pe față dar păstrînd seninătatea și măreția chipului său distins. A fost un romantic umanitar și demn.

Era în toamna anului 1952, cînd, abătut, cu aripile visului său frînte pășea încet pe frunzele căzute ale castanilor de pe bulevardul orașului

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

nostru, Piatra Neamț, fără să vadă pe cineva. Aflasem că fusese scos din examenul de admitere de la Facultatea de medicină din București, pe considerentul că descindea dintr-o familie de ofițeri superiori și intelectuali integri.

După un an, l-am reîntîlnit ca student al Facultății de istorie din București, bucuros că în juru-i se adunau colegii ascultîndu-l în dispute înalte cu profesorii universitari. Ca student eminent ne-a reprezentat, căci stăpînea o vastă bibliografie, citind și reținînd, ascultînd și redînd totul cu precizie, claritate, relevanță. A fost exemplu neîntrecut deși a avut încă de suferit.

El, cavalerul visului de aur, devenit un domn alături de cei mai mari și cunoscuți profesori din țară și străinătate a continuat cu osîrdie să dovedească mai ales, cît, cum și ce parte să realizeze un om al cărui destin s-a împletit în cariera sa cu dezamăgirea și speranța.

L-am revăzut ca director al Muzeului de Istorie din Bacău, fericit că era înconjurat de oameni competenți și, mai ales, pentru că — după cum spunea el însuși, îi dăruise Dumnezeu o soție aleasă, plină de sensibilitate și înțelepciune.

În București, ori de cîte ori l-am întîlnit, era mereu preocupat, ostenit fără a se plînge. După fiecare cutremur știa cîte pierderi și cîte recondiționări urmau. Își exprima regretul că Muzeul „George Enescu" rămăsese mult timp închis din motive lesne de înțeles.

I se întrista sufletul pentru fiecare lăcaș de cult sau monument căzute sub buldozere. Știm cît și cum a luptat pentru salvarea multora dintre ele, cîte mustrări și amenințări a primit, cît a suferit !

Dacă tot ce a rostit în țară și peste hotare ar fi fost înregistrat și stenografiat am avea, desigur, sute de benzi magnetice, mii de pagini de istorie universală, filosofie și artă.

Cei care l-au cunoscut și l-au apreciat la adevărata lui valoare spuneau că IULIAN ANTONESCU ar putea fi asemuit cu NICOLAE IORGA și dacă n-ar fi fost atît de zbuciumat, ar fi putut să devină academician.

Familia sa și el ca urmaș au donat orașului Piatra Neamț clădirea în care se află acum Muzeul de științe naturale. Era mulțumit cînd vedea vizitatorii din țară și străinătate, mai ales grupurile de copii documentîndu-se aici, în acest muzeu care va avea desigur placa de cinstire și comemorare pentru cei ce merită cu prisosință recunoștință și prețuire.

Cînd l-am întîlnit ultima oară în toamna anului trecut privea trist spre muntele Cozla pleșuvit din cauza poluării, de pinii care-l împodobiseră.

Și-a exprimat dorința fierbinte de a reveni în casa adolescenței sale și ca nimeni să nu taie nucul înalt și roditor din curte, sădit de străbunii lui și rămas ca un simbol al vredniciei și bunătății.

Atunci ne-a mărturisit : „am enorm de scris, mi-ar trebui mai multe vieți, deoarece n-am avut răgazul de a scrie și publica fără cenzură și restricții".

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

De fapt, noi știm cum și cît muncea, zi și noapte, din oraș în oraș, din muzeu în muzeu, plănuind, creiona, înființînd noi lăcașuri de cultură, lăsînd cu prisosință din tot ce avea, din bogăția sufletului său.

Ne cerem iertare cu inimile frînte, cu dorința unei înalte considerații, pentru prea puținul exprimat aici, din prea plinul pe care ni l-a dăuit cu generozitate IULIAN ANTONESCU, cel care va rămîne personalitate mereu vie de afirmare a spiritualității noastre românești.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IULIAN ANTONESCU ȘI MUZEUL SPITALULUI DIN ROMAN

de EPIFANIE COZARESCU

Pe Iulian Antonescu am avut prilejul să-l cunosc încă la începutul anilor '60, cînd, profesor la Institutul Pedagogic din Bacău fiind, el desfășura în paralel și o entuziastă activitate de culturalizare a maselor. Ținea prin localitățile mai însemnate ale regiunii Bacău conferințe pe teme istorice, legate îndeosebi de problema formării poporului român. În acest context aducea la conștința auditorului senzaționale noutăți din mileniul I-iu al viețuirii poporului nostru, bazîndu-se pe noile descoperiri arheologice. Pe urmă, trecea la epoca de cristalizare a principatelor române, la condițiile unirii lor ș.a.m.d. Expunerile sale, făcute liber, în continuă mișcare, se însoțeau de o gesticulație sugestivă. Vorbea cu înflăcărare, captivînd îndeosebi tineretul, crescut, în această privință, cu „ochelari de cal, deci ignorant. L-am urmărit și eu: fie la Slănic Moldova, unde lucram ca medic sezonier și unde venea Iulian, în timpul verii, cu prelegerile sale, fie la Roman.. Așa de pildă în 1964 și în următorii, aici a dezvoltat un ciclu de conferințe din istoria națională. Ca titluri, am reținut „Formarea poporului, a statului și a limbii române", sau „Idealul Unirii", germinat în conștiința neamului de pe ambele părți ale Milcovului și a Carpaților, cu sute de ani înainte de 1859.

O dată, după o asemenea conferință, deși părea obosit, a acceptat invitația de a vizita punctul muzeistic al spitalului, înjghebat nu demult. Pe atunci, ca spațiu de etalare foloseam odaia de la primul etaj al turnului-clopotniță al bisericii Precista-Mare. Acolo se ajungea urcînd o scară în spirală, cu treptele roase de ani. Ochiurile înguste care luminau turnulețul scărilor, fuseseră utilizate în trecut și ca loc de tragere de către străjerii tîrgului retrași aici, în luptă cu „podgheazuri" hrăpărețe ce năvăleau periodic și asupra acestei localități. Totul genera o atmosferă de mister feudal, învăluind micul nostru muzeu cu o aură benefică. Impresia aceasta o resimțeau vizitatorii obișnuiți, nu însă Iulian Antonescu, devenit și director al Muzeului de Istorie din Bacău. Totuși, ajuns sus, nu s-a putut abține de la o exclamație ce trăda surpriză. Apoi, către Vasile Ursachi, directorul Muzeului romașcan, care îl însoțea „Ai văzut, Vasile, ce treabă au făcut băieții aceștia ?!" Pe urmă a cercetat piesele și documentele scriptice și fotografice expuse, cerînd explicații la unele

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

din ele. În fond, era o colecţie muzeală săracă pe atunci (amplificată ulterior), însă ieşită din comun atît în comparaţie cu muzeele statului, cît şi cu cele formate din iniţiativă particulară, mai mult etnografice. Era, într-adevăr, unicul muzeu din Moldova axat pe istorie medico-farmaceutică, legat de trecutul aproape bicentenar al asistenţei sanitare în Roman. La plecare, Antonescu ne-a dat unele îndrumări de felul cum trebuie ameliorat aranjamentul exponatelor, promiţînd a ne veni în ajutor şi concret, prin înzestrare cu vitrine speciale. Din nefericire, generozitatea lui depăşea cu mult posibilităţile materiale de care dispunea. Totuşi ne-a venit în ajutor mai tîrziu, dar în alt mod, şi anume insistînd pe lîngă conducerea spitalului să ne pună la dispoziţie un spaţiu adecvat. Vizitîndu-ne iarăşi, după 1973, în noua formă, a fost mulţumit de progresele realizate, ne-a încurajat şi ne-a dat alte îndrumări pentru viitor. De sfaturile sale am ţinut cont la a treia mutare a muzeului, în 1989.

Prin toate cele de mai sus şi încă altele, Iulian Antonescu rămîne indisolubil legat de evoluţia Muzeului medico-farmaco-istoric din Roman. Din acest motiv, credem că a sosit momentul să-i exprimăm acum un modest prinos de recunoştinţă postumă...

20.II.1991

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

UN MARE PRIETEN AL OAMENILOR, IULIAN ANTONESCU

de CRISTIAN VLADESCU

A dispărut dintre noi marele prieten al oamenilor. Îndemnat din totdeauna de cele mai bune gînduri de prietenie, bunătate și colegialitate încă de cînd era sîrguitor și premiant elev la Colegiul Național „Carol I", din Craiova și apoi eminent student la Facultatea de istorie din București, bunul și blîndul Iulian și-a ajutat semenii dezinteresat, de multe ori uitîndu-se și neglijîndu-se pe el.

Fiu de colonel de artilerie, el însuși artilerist, locotenent în rezervă, cum îi plăcea să-și spună, a deprins din familie onestitatea și onoarea, afinitatea pentru armată pe care a slujit-o în nenumărate rînduri cu ciclul său de conferințe elevat, pasionat, patriotic și atrăgător.

Iubind armata și-a contopit sufletul cu viața Muzeului Militar sprijinindu-l permanent cu sfatul și fapta, contribuind la înălțarea prestigiului său.

Prin dispariția neașteptată a celui care a fost profesorul Iulian Antonescu muzeografia românească pierde un mare și neprețuit apărător și călăuzitor.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IULIAN ANTONESCU UN MARE CERCETĂTOR AL TRECUTULUI ISTORIC AL ROMÂNILOR

de MARIA DULGHERU, EUGEN STĂNESCU

În ziua de 24 ianuarie 1991 s-a stins din viață Iulian Antonescu cercetător cu vocație al trecutului istoric al românilor, omul care de peste două decenii a creat și îndrumat rețeaua de muzee și case memoriale cu care astăzi România se mîndrește.

S-a născut la 26 iulie 1932 la Piatra Neamț. A urmat studiile superioare — Facultatea de Istorie la București — între anii 1952-1955. A fost director la Muzeul județean de artă din Bacău între anii 1957-1971 și din anul 1971 director în Direcția muzeelor din Minister.

Istoric cu preocupări în domeniul istoriei antice și în probleme de muzeografie, Iulian Antonescu a întruchipat intelectualul dăruit profesiei, dedicîndu-se cu pasiune, competență și onestitate muzeografiei, valorificării muzeografice a patrimoniului cultural național.

Incontestabilele realizări pe care le-au înregistrat muzeele noastre în ultimele decenii, atît în îmbogățirea patrimoniului cît și în valorificarea științifică și educațională, poartă amprenta competenței cu care Iulian Antonescu a contribuit la organizarea lor.

La Muzeul de Istorie și arheologie al județului Prahova a participat în nenumărate rînduri atît la organizarea expoziției de bază (inaugurată în anul 1975) cît și la numeroasele activități muzeale organizate de muzeele prahovene„ fiind permanent alături de lucrătorii din muzee atît la satisfacțiile activității cît și la neîmplinirile și necazurile determinate de condițiile social-istorice ale perioadei parcurse.

Încercînd să sublinieze de fiecare dată mesajul patriotic al expozițiilor organizate, în condiții nu întotdeauna ușoare, grație inteligenței, culturii vaste și spontaneității găsea soluțiile cele mai onorabile puse în slujba dreptății, a respectului față de oameni.

Animat în permanență de dragostea față de țară, față de avuția noastră spirituală și materială, Iulian Antonescu a îndrumat în acești ani rețeaua muzeală prahoveană ca și cea din întreaga țară, fiind un adevărat om de cultură al zilelor noastre, un mare patriot.

Om de o rară noblețe și cu o pregătire enciclopedică, el a format generații de specialiști în domeniul muzeografiei. Îmbinarea pasiunii pen-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

tru trecutul istoric cu răbdarea celui ce știe că va ajunge la cunoaștere și adevăr, au fost transmise sutelor de muzeografi care l-au cunoscut și iubit. A fost un cercetător meticulos, un istoric adevărat, care a pus în lumină neprețuitele valori materiale și spirituale ale poporului român în muzee de istorie, case memoriale, colecții muzeale, realizate pe întreg cuprinsul țării.

Iulian Antonescu reprezintă un exemplu de muncă cu care breasla istoricilor și a muzeografilor se poate mîndri. Estompînd durerea despărțirii de un asemenea om, imaginea luminoasă a celui ce a realizat printr-o muncă de o viață — prea timpuriu curmată — consolidează în memoria celor care l-au cunoscut o amintire ce nu se poate șterge, aceea a unui om de o rară noblețe, a unui eminent muzeograf care va rămîne veșnic în muzeografia și cultura românească.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

A FOST UN OM

de VASILE BARBU

De curînd a plecat pe drumul fără întoarcere cel ce a fost Iulian Antonesc. Este incredibil, dar așa a fost să fie. Firul înșirat de Moire la nașterea sa n-a fost mai lung. Destinul a fost zgîrcit cu viața acestui om plin de generozitate, a acestui om care a iradiat tot timpul numai bunătate. Poate că era conștient, sau simțea că-i mic ghemul Moirelor, și de aceea a ars permanent, cu mare intensitate, pînă la cei 58 de ani și cîteva luni.

Poate că așa este soarta spiritelor mari. Fără nici o reținere, între aceștia își are locul cu prisosință. Tot timpul, încă de pe băncile facultății, Aura sa îl singulariza de ceilalți. Așa a rămas și în anii următori, în cele trei decenii și jumătate cît a păstorit pe tărîmul muzeisticii românești.

Plecat oarecum dezamăgit la absolvirea facultății de istorie din București pentru că nu a fost reținut într-un post universitar, pe care l-ar fi meritat datorită pregătirii temeinice, memoriei formidabile, dublată cu o mare putere de asociere și interpratare a datelor și evenimentelor istorice. .Aceste calități erau argumentate de un har oratoric rar întîlnit. Dar n-a fost să fie universitar. N-a disperat de această primă înfrîngere. A revenit în Moldova copilăriei sale, unde toate calitățile sale native și toate cunoștințele acumulate și le-a dăruit pentru înființarea și dezvoltarea rețelei muzeistice din fosta regiune Bacău.

Rezultatele muncii sale au depășit curînd planul local, impunîndu-se de timpuriu între marii pălmași și pionieri ai muzeografiei românești.

Așa l-am cunoscut în urmă cu peste treizeci de ani la una dintre primele consfătuiri pe țară cu probleme de muzeografie. Intervențiile lui, prin care pleda pentru rolul muzeului ca factor de conservare a patrimoniului național și de cunoaștere a istoriei pe bază de documente, au fost uneori linii pe care s-a dezvoltat, ulterior, rețeaua de muzee în toată țara.

Nu trebuie să uităm că acea perioadă în care el scotea în evidență unele adevăruri istorice, peremptorii, istoria noastră era vitregită pentru că era condusă de o serie de pseudoistorici care jucau așa cum li se cîn-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ta de oameni străini de dragostea de patrie. A avut curajul necesar, în momente în care mulți tăceau, cînd operele corifeilor noștri din trecut, printre care în primul rînd cele ale lui Nicolae Iorga, erau interzise de a fi consultate și citate.

Meritele de la Bacău l-au adus în fostul Consiliu al Culturii, unde aproape două decenii a condus direcția muzeelor. Cu toate că acești ani au fost cei mai întunecați pentru cultura românească, Iulian Antonescu a știut să navigheze între știință și impostura care conducea și să dezvolte totuși pe plan național rețeaua muzeistică. Ba mai mult, în tot acest timp, cu toate greutățile și restricțiile economice, a luptat permanent pentru instituționalizarea funcției de muzeograf. Generații întregi de specialiști din muzeele țării, vîrstnici sau mai puțin virstnici, îi datorează mult acestui mare suflet.

Fiind mai aproape de el în ultimii ani, știu cît de greu îi era de multe ori să împace dorința de osanale a mai marilor zilei, care doreau să proslăvim pînă la paroxism cea mai întunecată epocă din istoria ultimului secol. Nu el a creat epoca de aur, nu el a impus să fie oglindită în toate muzeele. Muzeele au făcut mai puțin în această privință, comparativ cu presa și cu toate celelalte mijloace de informare în masă.

Dar, ca totdeauna în perioada de haos ce urmează unui act revoluționar, el a fost unul dintre marii sacrificați. A fost o măsură nedreaptă înlăturarea lui totală din sectorul în care și-a dăruit toate energia vieții sale. Din păcate unii din colegii de meserie l-au renegat în ultimul an. A trecut în neființă. Timpul va sedimenta și va decanta totul. Curînd se va vedea de unde provine drojdia. Peste ani, cînd se va scrie istoria dezvoltării muzeografiei românești nu se va putea trece peste meritele acestui mare Om care a fost Iulian Antonescu. Tot ce a propovăduit prin viu grai, mai mult decît prin scris, nu ve putea fi dat uitării. Generațiile care lucrăm azi în muzee avem datoria să nu-i uităm meritele și să căutăm să le cunoască și cei mai tineri. De asemenea, celor care l-au renegat în ultimul an de recomand să nu fie mai exigenți cu alții decît cu ei înșiși.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

UN APOSTOL AL MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI — IULIAN ANTONESCU

de MARCEL DRAGOTESCU

La 24 ianuarie 1991, la numai 58 de ani, ne-a părăsit pentru totdeauna, Iulian Antonescu. O dispariție neașteptată, nedrept de prematură și profund dureroasă, care ne copleșește și ne face să ne simțim mai frustrați și mai singuri ca oricînd.

S-a născut ca un răfățat al ursitorilor, care l-au dăruit cu toate virtuțile omenești, făcînd parte din acea categorie de oameni — atît de rară și deseori atît de neînțeleasă — care trec prin viață cu ochii larg deschiși, se dăruie cu generozitate semenilor și lasă în drumul lor urme adînci de fapte capabile să înfrunte veșnicia. Deosebit de inteligent, de o spontaneitate spirituală uimitoare și cu o cultură umanistă bine conturată încă din copilărie, Iulian Antonescu a făcut studii strălucite la liceele din Craiova și Piatra Neamț, apoi la Universitatea din București, unde s-a dăruit cu pasiune muzei Clio, devenind unul dintre studenții cei mai apreciați și mai iubiți, preferatul de necontestat al tuturor mentorilor care l-au cunoscut.

După absolvirea facultății, în 1956, a devenit directorul Muzeului Regional Bacău, o instituție care nici nu exista, dar sub firma căreia Iulian Antonescu s-a angajat cu abnegație și pricepere în lupta atît de grea și atît de îndelungată a creării unei întregi rețele muzeale pe teritoriul actualelor județe Bacău și Neamț. Punînd în joc întreaga sa acpacitate de persuasiune, o incredibilă putere de muncă, spontaneitatea replicii și scînteietoarea revărsare oratorică a gîndirii sale, acest apostol al muzeografiei românești a susținut un greu și permanent război cu inerția și lipsa de înțelegere, cu incultura crasă a unora și aroganța altora, inițiind adevărate acțiuni „diplomatice" pentru obținerea de fonduri și localuri, pentru contracararea tuturor primejdiilor care amenințau tinerele instituții muzeale. A înfruntat prostia trufașă și s-a lăsat umilit adesea, refugiindu-se sub paravanul unui donquijotism persiflant și caustic, a implorat înțelegerea unor oameni care nici nu prea-și cunoșteau rosturile sociale, dar a și legat trainice prietenii cu toții acei care l-au înțeles și l-au ajutat, care au știut să pătrundă dincolo de aparențe și să perceapă lumea fascinantă a sufletului său. Satisfacțiile sale se numeau spații, bani, posturi și alte mijloace destinate muzeelor, iar marile

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

lui împliniri au fost toate aceste instituții mai mari sau mai mici, care au izvodit din gîndul și strădaniile sale, integrîndu-se trainic în viața spirituală a acestor locuri. Iar atunci cînd toate argumentele s-au dovedit inoperante, nu a ezitat nici un moment să doneze propria sa casă pentru organizarea unui muzeu.

Chemat în Capitală pentru a coordona activitatea muzeală a țării, Iulian Antonescu a rămas credincios acelorași idealuri, ignorînd cu desăvîrșire noul său statut și jocurile de culise care se derulau în spatele funcției pe care a deținut-o. Drumurile sale s-au lungit, răspunderile au devenit tot mai mari, dar el a continuat să se considere pînă la capăt un simplu soldat în această armată de elită — bine instruită, fanatică și totdeauna prost plătită — care se află în slujba muzeelor. Prezent mereu în țară pentru a turna balsamul ajutorului său peste rănile mereu deschise ale unui muzeu sau altul, el a fost singurul director de minister care nici nu a avut un birou propriu, înțelegînd să fie permanent printre colegii săi mai vîrstnici sau mai tineri, pe care a știut să-i prețuiască în egală măsură. Se poate spune fără nici o exagerare, că la temelia tuturor muzeelor care și-au deschis porțile în ultimile două decenii în România, se află și o fărîmă din strădaniile și priceperea acestui fiu al plaiurilor de sub Ceahlău.

Ca membru apreciat în forul internațional al muzeelor, a fost preocupat de promovarea principiilor moderne în muzeologia românească, de transformarea muzeelor în veritabile centre de cercetare științifică, de educație și cultură, căutînd să eludeze toate „indicațiile" ce i se dădeau în scopul falsificării istoriei și promovării cultului personalității, al concentrării marilor valori ale patrimoniului cultural-artistic și științific național în unități complexe, de unde puteau fi mai ușor înstrăinate. Blîndul simpaticul și spiritualul Iulian Antonescu, gata oricînd să evite o confruntare printr-o anecdotă bine plasată sau printr-o vorbă de duh, devenea vehement și incomod atunci cînd erau lezate interesele muzeelor, cînd se atenta — într-o formă sau alta la integritatea patrimoniului sau la caracterul științific al acestora. Și nu era suferință mai mare pentru el, ca atunci cînd ignoranța, servilismul și nesăbuința unora provocau daune muzeelor, profanîndu-le expozițiile și risipindu-le colecțiile.

Religiozitatea structurală a sufletului său, dublată de cultul fanatic al cauzei muzeelor, i-au format o etică proprie, neobișnuită și destul de ciudată pentru o epocă a egoismului și parvenitismului, a „datului din coate" din răsputeri și apărării cu orice preț a scaunului bine înfipt în statul de funcțiuni. Nu și-a dorit laude și recunoștință și nici nu l-a preocupat propria poziție socială, dăruind cu generozitate din bunurile sale și din căldura unui suflet veșnic îndurerat de durerile celor din jur. Știa să deschidă orice uși, să încălzească inimile celei mai împietrite și să strălumineze mințile cele mai opace, dar n-a făcut-o niciodată din propriul folos. A pledat și s-a zbătut numai pentru oropsiții — oricare au fost ei — care i se adresau cu mesianică încredere, simțindu-l aproape și cinstit. Făcînd propria sa cauză din toate cîte i se aduceau la îndeplinire a fost într-o continuă goană după adevăr și dreptate, în folosul celor nă-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

păstuiți și neajutorați, mereu credincioși preceptului creștin „iubește-ți aproapele mai presus de tine însuți" !

Odată cu Iulian Antonescu a mai dispărut unul dintre puținii cavaleri care în turnirul acesta al vieții a înțeles să lupte numai cu armele credinței, cinstei și onoarei. Toți cei care l-au cunoscut îi datorează cîte ceva. Cei care nu l-au cunoscut îi datorează ceea ce el a lăsat posterității. Și cu toții îi datorează ceea ce el a lăsat posterității. Și cu toții îi datorăm exemplul existenței sale, atît de scurtă și atît de pilduitoare ! El a trecut apele Styxului, pătrunzînd împăcat în lumea umbrelor și-a regăsirii. Iar noi, cei rămași încă, în această lume a orgoliilor și dorințelor veșnic neîmplinite, să ne îndepărtăm pentru o clipă de eul nostru atît de prețios și atît de posedant și plecîndu-ne în fața acestui mormînt proaspăt să ne rugăm bunului Dumnezeu să-i dăruie odihna pe care nu și-a dorit-o, pe care n-a avut-o, dar care o merită cu prisosință ! Sit tibi terra levis !

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

AMINTIRI DESPRE DOMNUL IULIAN ANTONESCU

de PAUL ŞADURSCHI

Îl găseam uneori, dimineaţa, la prima oră, stînd pe o bancă, în micul parc de lîngă muzeu, numit odinioară *Belvedere*. Aştepta calm, fără a se impacienta vreodată, deschiderea şi nu dojenea pe nimeni, chiar dacă se mai întîmpla, uneori, să întîrzie persoana la care se afla cheia. Toată noaptea călătorise cu trenul, ajungînd la destinaţie în zori. Nu-mi amintesc să fi venit vreodată cu maşina.

După o gustare frugală, undeva prin apropiere, revenea la muzeu, trecînd prin sălile de expoziţie şi schimbînd întotdeauna cuvinte amabile cu personalul, dînd însă impresia că se gîndeşte altundeva.

Într-o asemenea împrejurare, ne-am plîns că chiar alături, în clădirile-anexă ale prefecturii de odinioară, s-a instalat un atelier de reparaţii şi întreţinere auto pentru maşinile comitetului judeţean de partid. Emanaţii permanente de gaze, dar mai ales bioxid de carbon, creau un mediu nociv pentru obiectele de muzeu. Pe timpul iernii ardeau, în sobe, anvelope uzate şi fumul înnecăcios care intra şi în sălile de muzeu, se transforma în acid sulfuric, degradînd exponatele. A răspuns că n-are cui spune aşa ceva, întrucît nu l-ar pricepe nimeni şi ar găsi mai curînd motive să demoleze clădirea vechii prefecturi, monument de arhitectură proiectat de Petre Antonescu, în cazul cînd i-am deranja. „Să mai aşteptăm..." zicea, licărind în minţile noastre unele speranţe...

Îi făcea plăcere să parcurgă, cu piciorul, străzile vechiului oraş, care-l atrăgea în mod deosebit. Din cînd în cînd, se oprea în faţa unor clădiri cu arhitectură tradiţională, românească şi se bucura atunci cînd ştiam ale cui au fost, ce instituţii au funcţionat acolo cîndva. Îşi exprima opinia că aceste clădiri trebuiesc păstrate, întrucît dau farmec locului şi apoi niciodată şi nimeni nu va mai construi aşa ceva. Ajungînd odată, astfel, în faţa bisericii „Uspenia", hotărî să intrăm. În timp ce vorbea cu preotul paroh despre istoricul bisericii ctitorită de Elena Rareş, în 1551, despre refacerile şi reparaţiile ulterioare, datorate atîtor evenimente vitrege, de coincidenţa fericită a emiterii aici a documentului de naştere şi botez a Luceafărului poeziei româneşti, cumpără două lumînări, le aprinse, apoi le înfipse în nisipul care umplea o tavă metalică, aşezată

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

sub icoane. Făcîndu-și cruce, motivă, în treacăt, gestul „Intru sufletul bieților mei părinți". Aflam apoi, din conversație, că tatăl fusese în timpul primei conflagrații mondiale în refugiu, cu școala militară pe care o urma, aici, la Botoșani. Ne-am continuat drumul, trecînd pe lîngă hotelul „Rareș", pe timpuri elegant, unde tatăl său poposise deseori. Știam, acum, de ce atunci cînd venea, pentru mai mult de o zi la Botoșani, dorea să i se rezerve un loc la acest hotel, acum demodat.

Astăzi, rememorînd evenimente trecute, atunci cînd în drumul nostru se întîmplă să trecem pe lîngă o biserică, se cuvine să intrăm și să aprindem, nu numai pentru morții noștri ci și pentru cel care a fost *Iulian Antonescu*, lumînări de ceară curată.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

GÎNDURI DESPRE IULIAN ANTONESCU

de ALEXANDRU ARTIMON

A plecat prea devreme dintre noi Iulian Antonescu, om de mare noblețe sufletească și excepțională pregătire profesională.

L-am cunoscut pe acest minunat om, în toamna anului 1963, cînd proaspăt absolvent al facultății de istorie din Iași m-am prezentat la Bacău pentru a fi încadrat pe un post liber de arheolog.

N-am să uit niciodată calda primire și marea generozitate a lui Iulian Antonescu care m-a ajutat foarte mult și mi-a oferit postul de specialist la Muzeul din Tg. Neamț. Personal a mers cu mine la forurile locale, m-a prezentat în culori favorabile, fără să mă fi cunoscut pînă atunci. Avea încredere nemărginită în oameni, în sinceritatea lor, în marele ideal pe care-l urmărea și anume acela al dezvoltării instituțiilor muzeale.

Atenția deosebită pe care a acordat-o tinerilor absolvenți s-a reflectat în permanentă îndrumare și sprijinire a activităților, în rezolvarea problemelor materiale și de serviciu cu care se confruntau.

Și mai pregnant iese în evidență acest lucru prin tot ceea ce a făcut pentru pregătirea muzeistică și profesională a salariaților. A oferit fiecăruia un permanent sprijin în trimiterea în deplasări documentare în centre universitare din țară. Îmi amintesc cu plăcere că după cîteva luni de la încadrare, împreună cu alți colegi ne-a însoțit într-o deplasare documentară la mai multe unități muzeale pentru a avea de la început contact cu activitatea muzeografică.

Bunătatea nemăsurată a acestui mare om, generozitatea, pregătirea profesională excepțională, ne-a determinat să muncim cu pasiune, să fim la înălțimea speranțelor ce ni le acorda fiecăruia din noi.

Îmi rămîn în memorie clipele petrecute împreună, deplasările efectuate în multe localități ale țării și județului Bacău, optimismul ce ni-l insufla permanent nouă.

Nu putem uita aparițiile profesorului Iulian Antonescu în fața publicului în acele memorabile expuneri, unde vibra din toată ființa dumnealui dragostea nemărginită pentru cultura și civilizația poporului român. Era un mare orator, împletea istoria națională cu cea universală și reda acest lucru cu o inegalabilă forță de atracție către auditoriul respectiv.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Alături de Iulian Antonescu am lucrat pe șantierul arheologic de la Curtea domnească Bacău, al cărui responsabil era, și m-a entuziasmat excepționala sa intuiție și reflecțiile extraordinare pe care le dădea descoperirilor arheologice. A luptat din toate puterile pentru delimitarea zonei vechi a Curții domnești, pentru aprobările necesare restaurării și conservării acestui unic complex medieval de importanță deosebită pentru orașul Bacău.

Avea o mare bunătate sufletească, iubea pe toți oamenii și îi ajuta cu orice prilej. Nu putem uita niciodată cum se zbătea pentru o locuință, pentru un post, pentru tot ce era necesar oamenilor cu toate greutățile și visicitudinile vieții.

Devenise proverbială bunătatea acestui minunat om, încît îl căutau permanent nenumărați cetățeni pentru a le rezolva diferite probleme. Nu refuza pe nimeni și intervenea pretutindeni în realizarea doleanțelor lor.

După plecarea la București în postul de director al Direcției muzeelor a fost permanent alături de colegii lui din Bacău sprijinindu-i în toate direcțiile (documentări științifice, rezolvări de diferite probleme de serviciu și personale).

Nu pot ulta clipa întîlnirii în toamna anului 1990 la Biserica Precista din Bacău cu prilejul sfințirii picturii de la acest monument istoric. În acest loc, unde a pus tot sufletul și puterea de muncă, descoperind complexul Curților domnești, luptîndu-se din răsputeri pentru conservarea și restaurarea lor, își făcea mari proiecte de viitor, de realizare a unor lucrări științifice istorice, de colaborare în valorificarea patrimoniului muzeal, în realizarea unor mari unități muzeale în orașul în care a muncit și trăit o bună bucată de vreme, alături de colegii lui pe care îi îndrăgea atît de mult.

Regretăm mult dispariția prematură dintre noi a acestui minunat om.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IULIAN ANTONESCU UN NEOBOSIT CTITOR DE MUZEE

de AUREL MOLDOVEANU

Ne luăm rămas bun de la cel care a fost IULIAN ANTONESCU aflat, înaintea noastră, într-o călătorie fără întoarcere.

Iulian Antonescu a fost un neobosit ctitor de muzee.

Ne luăm, așadar, rămas bun de la cel care s-a identificat cu viața acestor instituții, care i-a iubit pe slujitorii acestor lăcașuri, pe care i-ar fi dorit pe cel mai înalt postament al ierarhiei sociale.

După studii strălucite la Universitatea din București, proaspăt absolvent în 1956, s-a reîntors pe meleagurile natale să facă muzee. Ar fi putut, era întru totul îndreptățit, să se consacre cercetării pentru care era deosebit de înzestrat, să îmbrățișeze atît de seducătoarea carieră didactică. A preferat însă să facă apostolat într-un domeniu nou unde totul trebuia făcut de la început, într-o profesie pe atunci complet lipsită de statut social. A preferat să meargă pe un drum în care cele mai serioase obstacole nu erau întotdeauna cele de ordin material, cît cele care derivau din lipsa de înțelegere.

Și astfel, cei mai frumoși ani ai vieții sale, au fost ani de luptă aici în cadrul fostei regiuni Bacău. Ceea ce a făcut Iulian Antonescu în cei 15 ani cît a sfințit aceste locuri ar încăpea doar untr-un tom. Știm că neobosita sa perseverență, dibăcia, capacitatea de a găsi soluții problemelor l-au ajutat să reușească. Dumneavoastră l-ați cunoscut bine. Dar, rareori figura sa jovială, remarcile sale spirituale mărturiseau zbuciumul său lăuntric în permanentă luptă cu inerția, somnolența și nu de puține ori reaua voință a celor în fața cărora trebuia adesea să se umilească pentru a smulge cîte ceva pentru împlinirea țelurilor sale înalte. Dorea, înainte de toate, ca mărturiile, neasemuitele valori care exprimă istoria și civilizația poporului nostru, să poată fi expuse decent în muzeele pe care le-ar fi dorit etalon.

Asistam, prin anii '60, nu de puține ori, în cadrul Consiliului Muzeelor, unde ne întîlneam periodic, la apelurile, care păreau uneori deznădăjduite, de ajutor. Insista ca acel organism să oblige persoanele locale, să impună acestora, înțelegere și mijloace pentru ctitoriile sale.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

În 1971 a fost chemat să conducă Direcția muzeelor și ceva mai tîrziu, însăși Comitetul Național ICOM. Aici, vocația sa s-a dezvoltat în încercarea de a face la scară națională ceea ce îndrăznise la scară locală.

A contribuit într-o măsură hotărîtoare la dezvoltarea rețelei naționale, la ocrotirea patrimoniului și a purtat muzeelor și slujitorilor acestora o neostoită grijă și dragoste.

S-a bucurat odată cu ei, s-a întristat în același timp și Dumnezeu știe, prilejurile nu au lipsit, a suferit imens odată cu introducerea autofinanțării și cu creșterea precarității mijloacelor materiale alocate muzeelor.

Ministerul Culturii, slujitorii rețelei muzeale, regretă enorm dispariția acestui om de cultură, pedagog și om. Mai ales OM. Pentru că dincolo de desăvîrșirea sa spirituală și profesională Iulian a fost om, o specie destul de rară întîlnită. Era generos, drept, avea caracter, îi plăcea să se recomande, și era, gentilom.

Aprecierile mele nu sînt convenționale. Cred că în afară de Jeni sînt cel care a lucrat cel mai mult timp cu Iulian 25 de ani. O viață de om.

Primii cinci ani ca colegi de grupă la aceeași facultate, apoi din 1971 pînă astăzi ca, colaborator și prieten. Am împărțit continuu același birou, aveam multe amintiri comune. Originea sa socială și independența sa de spirit i-au creat greutăți.

Acum pot să mărturisesc și cred că i-ar fi plăcut să o audă Iulian nu a fost comunist. Erau atîtea elemente care-l separau de această doctrină totalitară, inumană, opresivă, represivă, absrudă. Originea sa — fiu de ofițer al armatei, care realizase independența și întregirea țării, considerată burghezo-moșierească — cultura, și umanismul său ca și independența de spirit, toate îl făceau incompatibil cu principiile intoleranței, ipocriziei, formalismului, cinismului, falsului patriotism.

Odihnește-te în pace, Iulian ! Ai scăpat, sperăm că și noi, de această aberație socială care a bîntuit ca un duh rău lumea veacului XX, atît de luminos pe destul de multe planuri.

Iulian a fost respectat, apreciat. Era un causeur strălucit, un orator fără pereche, posesor al unei cunoașteri enciclopedice. Era foarte solicitat să vorbească la marile comandamente militare din București, unde ofițerii superiori ascultau vrăjiți incursiunile sale calde și neconvenționale prin istoria României.

Era foarte penetrant. Deschidea chiar și ușile cele mai ermetice. A folosit acest dar pentru binele rețelei și slujitorilor ei. A făcut enorm de mult bine. Zilnic îl așteptau la birou numeroși solicitanți rugîndu-l să intervină pentru ceva sau cineva. Și nu erau prieteni sau cunoscuți, nu ! De cele mai multe ori prieteni, ai prietenilor, prietenilor săi sau cunoscuților cunoscuților lui. Nu refuza pe nimeni. Încerca chiar și atunci cînd erau puține speranțe pledînd ca pentru propria sa cauză. O încadrare, o locuință, sau alte și alte necazuri personale sau profesionale.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Nu putea suferi prostia, obtuzitatea semenilor săi. Nu de puține ori aveam discuții privitoare la eternele slăbiciuni umane, atît de răspîndite in peisajul nostru.

Dar în viață Iulian a avut și noroc. Atunci cînd și-a ales tovarășa de viață, cînd a descoperit-o pe Jeni cu care a împărțit atît durerile cît și puținele momente de bucurie ale vieții i-a fost credincioasă, înțelegătoare, caldă, ocrotitoare.

Odihnește-te în pace, dragă prietene !

Mergi liniștit pe celălalt tărîm unde vei întîlni cu siguranță pe moșii și strămoșii tăi, despre care ne vorbeai atit de frumos.

Ne pare rău că ne despărțim înainte de vreme, dar ne mîngîie gîndul ,că faci parte din cei aleși pe care Dumnezeu obișnuiește să-i cheme lîngă el, înainte de vreme.

Fie-ți țărîna ușoară, Don Antonio !

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

AȘA L-AM CUNOSCUT PE IULIAN ANTONESCU

de IOAN UNGUREANU

Prin anii '60, în zilele de duminică, băcăuanii iubitori de activități de sală erau invitați prin mijloacele mass-media locale la conferințele ținute, de regulă la Casa de Cultură, de un om devenit familiar pentru mulți locuitori ai urbei : IULIAN ANTONESCU.

De altfel, se cuvine o primă precizare și anume că frecvența prezenței profesorului în fața publicului din diferite medii era destul de intensă, de vreme ce cotidianul local anunța. la un moment dat, cea de a 2000-a conferință a sa.

De cele mai multe ori, expozeurile sale pe problematici istorice și cultural-științifice se desfășurau în sala mare, în fața unui auditoriu numeros și constant, dar și destul de eterogen medici, profesorii ingineri, funcționari, elevi și studenți și o însemnată pondere de pensionari.

O altă remarcă majoră ar fi aceea că acest public nu era „mobilizat" prin mijloace coercitive și presiuni de tot felul, practicate la ordinea zilei pe atunci, cînd exista o largă paletă de acțiuni festiviste cu ton oficial de care urbea nu ducea deloc lipsă. Fenomenul se explică simplu această atracție era provocată de harul său de orator fără egal, dotat cu cunoștințe enciclopedice, folosite cu meșteșug nemaiîntîlnit pentru a deveni idei cu forță „magnetică" copleșitoare, asupra întregii asistențe.

Ascultam magistrul cu nestăvilită admirație, ori de cîte ori aveam posibilitatea, lunecînd pe forța magică a cuvintelor sale, pînă lá uitarea de sine (să nu spun pînă la transcendență) ca și ceilalți participanți. Păcat că superlativul nu permite grad de comparație pentru a evidenția abundența materiei cenușii la acest om extraordinar, care era, totuși, un om între oameni, modest în toate, de la ținuta vestimentară și pînă la comunicarea directă cu semenii săi.

Nu folosea nici odată pupitrul. Retorica sa era absolut liberă (nu avea notițe nici cît o cutie de chibrituri). Fluviul ideilor, ca și suspansurile se completau cu cîteva elemente de figurație.: înainte de a-și începe expozeul, își fixa privirea undeva la locul de întîlnire dintre plafon și peretele din spatele sălii. Din acest moment nu mai vedea și nu mai auzea pe nimeni...

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

La anumite intervale de timp făcea cîțiva pași pentru a-și aduna gîndurile. Accentuarea unor idei o realiza prin orientarea degetului arătător către zenit, undeva la nivelul ochilor, puțin lateral. Atunci cînd își exprima admirația, exclama, invoca sau enunța un imperativ, își deschidea larg brațele în față.

Cuvînta, astfel, la o sală mută ca de mormînt, total captivată, în care timpul nu se mai măsura de nimeni, trecînd neobservate două și chiar trei ore.

Avînd o capacitate extraordinară de improvizație, folosea cu dibăcie neîntrecută exprimarea plastică, metafora, figura de stil, teza și antiteza, divagația bine măsurată și, de ce nu, satira și umorul rafinat.

Opera cu multă ușurință pe corzile sensibile ale meditației și reflecției. Încerc să redau un astfel de episod. Într-un context adecvat, oratorul s-a exprimat cam așa: „În campania din Rusia, Napoleon a condus o armată constituită, în principal, din trei elemente: călărețul, calul și șeaua dintre ei. Fiecare din aceste elemente s-au situat într-un anume fel față de vitregiile războiului: *călărețul* a mînuit armele, a suportat durerea rănilor, foamea și frigul; *calul* a simțit greutatea de pe el și alte poveri, rănile, foamea; singurul element care n-a simțit nimic a fost *șeaua*. Rămâne de văzut, dragii mei, în ce poziție din cele trei ne situăm în viață fiecare dintre noi".

Marea sa preocupare era în permanență obținerea fondurilor necesare dezvoltării activității și bazei muzeistice de orice natură. În acest scop folosea toate mijloacele posibile pentru sensibilizarea autorităților de orice nivel făcînd de fiecare dată, o argumentație susținută chiar și acolo unde urechile păreau înfundate.

Era atît de original în pledoariile sale pentru muzee, încît pătrundea pur și simplu, pe căi mai puțin ortodoxe prin săli cu activități închise unde, desigur era un „nechemat", de pildă, în conferințele de partid regionale, raionale, orășenești și după 1968, județene, unde prinzînd momentul favorabil, spre stupoarea asistenței total neavertizată începea să vorbească din spatele sălii și continua de lîngă prezidiu.

Grație reputației de om de vastă cultură, era invitat uneori să vorbească activiștilor din fostele structuri politice și administrative. În asemenea medii începea cu cuvinte măgulitoare care ascundeau o ascuțită ironie: „Am aleasa ocazie de a mă afla în fața cremei intelectuale a regiunii (raionului, după caz — n.n.)", sau „Aici se află oamenii de bază ai orașului..." De remarcat că, destui semidocți infatuați îi luau de bună afirmația, fără rezerve.

În anii '60, Muzeul de Istorie Bacău se afla în actuala clădire a Inspectoratului Silvic din strada Nicolae Titulescu. Într-o bună zi, s-a nimerit ca să facă ghidaj unui grup de tineri, printre care mă aflam, însuși directorul complexului, Iulian Antonescu. În fața imaginilor și a vitrinelor cu unelte create de omul paleoliticului dar și a incitării provocate de explicațiile ghidului privind originea omului, cineva s-a adresat cu întrebarea „Ei bine, de ce nu se mai transformă și azi maimuțele în oameni?!" La care, directorul-ghid a răspuns „Dragul meu, acest

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

proces a avut loc într-o perioadă îndelungată, de mai multe milioane de ani, iar metamorfozarea s-a realizat dintr-un anumit tip de maimuță antropoidă, pe anumite coordonate geografice și climatice favorabile. Există doar o singură excepție de la regulă și aceea este apariția tovarășului L. (numele a fost pronunțat în întregime — n.n.) de la Consiliul popular regional, care provine dintr-o maimuță înrudită cu măgarul!"

Pentru cei avizați, această butadă a fost înțeleasă ca o amărăciune a harnicului ctitor de muzee care, nu avea nici pe departe sprijinul material necesar, tovarășul L. gospodărind pe atunci bugetul regiunii, fapt pentru care intra mereu în conflict cu împătimitul profesor Antonescu.

Același om volubil și exuberant era Iulian Antonescu oriunde, pe stradă, în magazine etc. Dacă îl cunoșteai, te simțeai obligat să îl saluți, dar nu de puține ori, calculai greșit momentul. pentru că el ți-o lui înainte, plimbîndu-și pălăria în evantai. Și trebuie spus că nu avea în vedere nici o ierarhie. Era suficient numai să aibe impresia că te-a cunoscut undeva pentru a te trezi că ești salutat de dînsul. Și nu era aceasta a falsă modestie sau un exces comportamental. Așa era EL, sau cel puțin, așa l-am înțeles eu.

Bun de tipar : 21.XI.1991.
Format 16 70×100, coli tipo 12,5.

Tiparul executat sub comanda 5167/1991
la Imprimeria „BACOVIA" Bacău.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro